

20947

T.C
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tez No:

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ
SATIRLAR ARASI BİR KUR'AN ÇEVİRİSİ
(Metin-Gramer-Sözlük)

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Tez Danışmanı:Yard.Doç.Dr.Bilal YÜCEL
Hazırlayan:Hikmet YILMAZ

SİVAS-1992

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
BİBLİYOGRAFYA.....	VII
ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ.....	IX
KISALTMALAR.....	X

GİRİŞ

1.Eski Anadolu Türkçesi.....	XI
2.Eski Anadolu Türkçesi ve Kur'an Çevirileri.....	XII
3.Metnin Özellikleri	
a.Şekil Özellikleri.....	XV
b.Dil Özellikleri.....	XVII
c.İmlâ Özellikleri.....	XVIII
4.Metni Kurarken Tutulan Yol.....	XIX

GRAMER

I.SES BİLGİSİ	
A.ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	
1.Daralma.....	2
2.Düzleşme.....	3
3.Yuvarlaklaşma.....	3
a.Kelime kökünde yuvarlaklaşma.....	3
b.Eklerde yuvarlaklaşma.....	3
B.ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	7
C.ÜNLÜ TÜREMESİ.....	7
Ç.ÜNLÜ UYUMU	
1.Dil Benzeşmesi.....	8
2.Dudak Benzeşmesi.....	9
D.ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	
1.Ötümlüleşme.....	12
2.Sızıcılaşma.....	13
3.Dudaksılaşma.....	14
E.BİRLEŞME.....	14
F.ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	15
G.ÜNSÜZ UYUMU.....	15
H.ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ.....	16

I. BENZEŞME.....	17
II. ŞEKİL BİLGİSİ	
A. AD ÇEKİMİ	
1. Çokluk.....	17
2. İyelik Ekleri.....	17
3. Ad Durum Ekleri	
a. Belirtme Durumu.....	18
b. Yönelme Durumu.....	19
c. Ayrılma Durumu.....	19
d. Bulunma Durumu.....	19
e. Tamlayan Durumu.....	19
f. Eşitlik Durumu.....	19
g. Yön Gösterme Durumu.....	19
i. Araç Durumu.....	20
B. YAPIM EKLERİ	
1. Addan Ad Yapım Ekleri.....	20
2. Fiilden Ad Yapım Ekleri.....	21
3. Addan Fiil Yapım Ekleri.....	22
4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	23
C. ZAMIRLER	
1. Kişi Zamirleri.....	24
2. İşaret Zamirleri.....	25
3. Dönüslülük Zamirleri.....	26
4. Belirsizlik Zamirleri.....	26
5. Soru Zamirleri.....	26
6. Bağlama Zamirleri.....	27
Ç. SIFATLAR	
1. Nitelme Sıfatları.....	27
2. Belirtme Sıfatları	
1. Karşılaştırma Sıfatları.....	27
2. İşaret Sıfatları.....	27
3. Belirsizlik Sıfatları.....	27
D. ZARFLAR	
1. Yer Zarfları.....	28

2.Zaman Zarfları.....	28
3.Ölçü Zarfları.....	28
4.Durum Zarfları.....	28

E.EDATLAR

1.Çekim Edatları.....	28
2.Bağlama Edatları.....	29
3.Benzetme Edatları.....	29
4.Son Çekim Edatları.....	29
5.Soru Edatları.....	29
6.Seslenme Edatları.....	29
7.Yön Gösterme Edatları.....	29
8.Kuvvetlendirme Edatları.....	30

F.SIFAT-FİİLLER

1.-an/-en.....	30
2.-r.....	30
3.-maz/-mez.....	30
4.-mış/-miş.....	30
5.-acak/-ecek.....	30

G.ZARF-FİİLLER

1,-p.....	30
2.-iken,-ken.....	31
3.-u/-ü.....	31

H.FİİLLER VE FİİL ÇEKİMLERİ

I.KİŞİ EKLERİ.....	31
--------------------	----

II.FİİL ÇEKİMLERİ

A.BASİT ZAMANLAR

1.Haber Kipleri

a.Geniş Zaman.....	32
b.Görülen Geçmiş Zaman.....	33
c.Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	33

B.Dilek Kipleri

a.İstek Kipi.....	33
b.Dilek (Dilek-sart) Kipi.....	34
c.Emir Kipi.....	34

B.BİRLEŞİK ZAMANLAR

1.Hikâye Birleşik Zamanı.....35

a.Geniş Zamanın Hikâyesi.....35

b.İstek Kipinin Hikâyesi.....35

c.Dilek (Dilek-şart) Kipinin Hikâyesi..35

C.EK-FİİL

1.Bildirme (İhbâr).....36

2.Ek-fiilin Hikâyesi.....36

SONUÇ.....37

METİN VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ.....45

SÖZLÜK-İNDEKS.....156

EK-1.METNİN FOTOKOPİSİ

ÖNSÖZ

Türkiye Türkçesinin bütün yönleriyle araştırılıp aydınlığa kavuşturulabilmesi için, onun tarihî oluşum seyrini ayrıntılarıyla araştırıp incelemek gereklidir. Bu gelişme içerisinde Eski Anadolu Türkçesi apayrı bir önem ve önceliğe sahiptir.

Eski Anadolu Türkçesi üzerine yapılacak çalışmalar, Anadolu'da Türkçenin hangi yoldan, ne şekilde günümüze geldiğini aydınlatacak; bu ilk basamaktan itibaren bizi sağlam bilgilere ve hükümlere ulaştıracaktır.

XIII.yy'da ilk ürünlerini gördüğümüz Eski Anadolu Türkçesinin oluşumu ve gelişmesinde Kur'an çevirilerinin, özellikle satır arası çevirilerin, önemli bir yeri vardır. Çünkü; satır arası çevirilerde Arapça her kelime Türkçe bir kelimeyle karşılanmış, böylece Türkçenin, çevirilerin yapıldığı yüzyıldaki, söz hazinesini belirleme imkânı doğmuştur. Ayrıca, bu çevirilerdeki Türkçe kelime ve eklerin Arapça metinle karşılaştırılması, dilimizin kelime türetme ve ifade gücünü ortaya çıkarmamıza yardımcı olmaktadır.

Üzerinde çalıştığımız Çeviri, Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E.Y.84/176 numarada kayıtlıdır. Yazarı ve yazıldığı yer belli değildir. Yazılış tarihi için Çeviri'nin, asıl metin bitiminden sonra, vakıf sahibi Kezban Hatun'la ilgili kayıtların bulunduğu son sayfada, yazılış tarihi 903/1497, vakfediliş tarihi olarak da 1240/1824 tarihleri verilmiştir. Ancak, çevirinin yazılış tarihi bölümünde belirttiğimiz nedenlerle, bu tarihleri kuşkuyla karşıladık.

Çalışmamız, Giriş, Gramer, Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarılması, Sözlük-İndeks bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Eski Anadolu Türkçesi ve Kur'an çevirilerinin dil tarihindeki yeri üzerinde durduk, metnimizin şekil, dil, imlâ özellikleri hakkında bilgi verdik.

VII

Gramer bölümünde ses ve şekil bilgisi çalışması yaptık. Çeviri'yi ses ve şekil bilgisi özellikleri bakımından Karahanlı Türkçesiyle karşılaştırdık. Benzerlik ve farklılıkları belirleyerek, dilimizin gelişmesinde metnimizin rolünü vermek istedik.

Üçüncü bölümde metnin çeviriyazılı (transkripsiyon) ve günümüz Türkçesiyle olan şeklini verdik. Metni günümüz Türkçesiyle verirken mümkün olduğu kadar, metnin diline sadık kalmaya çalıştık, ancak, gerekli gördüğümüz yerlerde açıklamalara yer verdik.

Dördüncü bölümde sözlük çalışması yaptık. Burada kelime gövdelerini temel aldık, eklerini de alfabetik sırayla gösterdik. Yabancı kelimeleri ayrıca belirttik,

Çalışmamızın sonuna eser üzerinde çalışacak araştırmacılara yardımcı olmak amacıyla, yazmanın incelediğimiz kısmının fotokopisini ekledik.

Çalışmamız EAT'den Türkiye Türkçesine uzanan yolda bir nebze ışık tutucu, katkıda bulunucu olabilirse bütün emeklerimizin karşılığını almış olacağız.

Bu çalışmamda, büyük bir anlayış ve sabırla desteğini, yol göstericiliğini benden esirgemeyen danışman hocam Yar. Doç. Dr. Bilal YÜCEL'e, Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi yetkilileriyle, teşvik ve yardımlarını gördüğüm herkese içten teşekkürü bir borç bilirim.

Hikmet YILMAZ

Sivas-1992

BİBLİYOGRAFYA

- AKALIN, Mehmet, Tarihî Türk Şiveleri, TKAE yay. Ank. 1988
- ARAT, Reşid Rahmetî, Anadolu Yazı Dilinin Tarihî İnkışâfına Dair, V. Tarih Kongresi (Kongreye sunulan tebligler) Ank. 1960 s. 225-232
- , Kutadgu Bilig I (Metin). TDK yay. Ank. 19
- ATALAY, Besim, Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi, I, II-III, TDK Ank. 1985
- , Divanü Lûgat-it-Türk Dizini, TDK yay. Ank. 1986
- AYDIN, Abdullah, Kur'an-ı Kerim ve Meali Celilesi, İst. 1980
- Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt yay. 1985, c. I, s. 252-254
- CAFEROĞLU, Ahmet, Türk Dili Tarihi, I-II, İst. Üniv. Ed. Fak. yay. İst. 1974
- Derleme Sözlüğü, c. I-XIII, TDK yay. Ank. 1972
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ank. 1970
- Divanü Lûgat-it-Türk Dizini, TDK yay. Ank. 1972
- ECKMANN, Janos, Nehcü'l-Feradis II, (Metin) Haz. S. Tezcan-H. Zülfikar, TDK yay. Ank. (Tarih yok)
- , Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi, TDAY 1967, Ank. 1989 s. 51
- EMİNOĞLU, Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, MEB yay. 1984
- ERGİN, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, TDK yay. Ank. 1989
- , Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi yay. İst. 1982
- GABAİN, A. Von, Eski Türkçenin Grameri, (Çev. M. Akalın) TDK ya Ank. 1988
- İNAN, Abdülkadir, Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlıca Çevirileri üzerine Notlar, TDAY 1960 Ank. 1
- , Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercemeleri Üzerine Notlar, Diy. İşl. Başk. yay. 1961
- , Seybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Çağatayca Kur'an Tefsiri, TDAY 1962, Ank. 1988. 61-66
- KORKMAZ, Zeynep, Marzubân-nâme Tercümesi, DTCF yay. Ank. 1973
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, Ötüken yay. İst. 1981
- , Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatının Tekamülüne Umumî Bir Bakış, Yeni Türk Mecm. sy. 4-

- Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, (Meal) Diy. İşl. Başk. yay.
Ank. 1986
- Kur'an-ı Kerim Lûgati, Timaş yay. İst. 1989
- Kutadgu Bilig III, (İndeks) Haz. K. Erarslan, Osman F. Sertkaya
N. Yüce, TKAE yay. İst. 1979
- LEVEND-Agah Sırrı, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evrele-
ri, TDK yay. Ank. 1972
- MANSUROĞLU, Mecdut, Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlaması
ve Gelişmesi, TDED IV/3, 1951, s. 215-229
- SAMİ, Şemsettin, Kamus-ı Türkî, Çağrı yay. İst. 1987 (Tıpkıbası)
- SARI, Mevlüt, Arapça-Türkçe Lûgat, İst. 1982
- Tarama Sözlüğü, c. I-VIII, TDK yay. Ank. 1977
- TİMURTAŞ, F. Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, İst. Üniv. yay. İst. 1977
- TOPALOĞLU, Ahmet, Kur'ân Tercümesi I-II, Kültür Bak. yay, İst. 1978
- Türkçe Sözlük, I-II, TDK yay. Ank. 1988
- Yeni Tarama Sözlüğü, TDK yay. Ank. 1983
- YÜCEL, Bilal, Babür Divanı, (Metin-Gramer-Sözlük), Ank. 1986
(Basılmamış Doktora Tezi)
- YÜKSEL, Nevzat, Kur'an-ı Kerim Fihristi, Ank. 1980
- ZÜLFİKÂR, Hamza, Çağatayca Bir Kur'an Tefsiri, Türkoloji Der.
c. VI, sy I, s. 153-195

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

ا	e, a	ص	s
ب	b	ض	z
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	ṯ	ح	ḥ
ج	c	خ	ḫ
چ	c	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, ṅ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	z	ن	n
ر	r	و	v, u, ü, o, ö
ز	z	ه	h, e, a
ژ	j	ی	y, ı, i
س	s	ء	>
ش	š		

KISALTMALAR

A Arapça

bkz.bakınız

DLT Divânü Lûgat-it-Türk

EAT Eski Anadolu Türkçesi

ET Eski Türkçe

F Farsça

KB Kutadgu Bilig

krş.karşılaştırınız

OT Orta Türkçe

TDAY Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

TDED Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

TKAE Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

yy yüzyıl

Y Yunanca

GİRİŞ

1. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ

Yaygın olarak Eski Anadolu Türkçesi (EAT) adı verilen dönem, Türk dilinin, Anadolu'da yazı dili olarak gelişiminin XIII-XV.yy ortaları arasındaki dönemidir. Ancak bu tarihler, EAT için kesin sınırlama değildir. Çünkü, Türklerin kitleler halinde Anadolu'ya gelmeye başladıkları XI.yy ortaları ile, Türkçe eserlerin görülmeye başladığı XIII.yy ortalarına kadarki boşluk, henüz tam anlamıyla aydınlatılamamıştır. Öte yandan, XIV.yüzyıldan itibaren kendini gösteren Osmanlı Türkçesinin ilk dönemine rağmen, özellikle halk için yazılan eserlerde, EAT'nin egemenliği XV.yy sonlarına kadar devam etmektedir.

Elimizde bugün Selçuklu dönemi Anadolu Türkçesine ait pek az eser olmasına rağmen, bu dönemi izleyen Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine ait çok sayıda eser vardır. EAT, yazı dili geleneğiyle birlikte Anadolu'ya gelen Türklerin çoğunluğunu oluşturan Oğuzların Türkçesine dayanmaktadır. Bütün ebebî gelenekleriyle Anadolu'ya gelen Oğuzca, burada yerleşik ve kuvvetli birer edebî dil olan Arapça ve Farsça ile kıyasıya savaşmak durumunda kalmıştır. Özellikle aydınlar üzerinde ve devlet yazışmalarında bu dillerin kuvvetli etkisi kendini göstermiş, Türkçe, bu alanda adeta yenilgiye uğramıştır. Ancak, halk arasında ve halk için yazılan dinî-tasavvufî eserlerde varlığını korumuş, gelişmesini sürdürebilmiştir. Bu yüzyılda halk arasında yaygın olan: Şeyh San'an Hikâyesi, Salsal-name, Danişmend-nâme gibi halk hikâyeleri Türkçe olarak yazıya geçirildiği gibi, halka islâm dinini öğretmeyi, tasavvufu yaymayı amaçlayan birçok eser Türkçe yazılmıştır. Bu dini eserlerin arasında Kur'an çevirileri önemli bir yere sahiptir.

Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan ve Anadolu Beylikleri adını verdiğimiz yerel yönetimlerin beyleri, halk içinden geldikleri, genellikle

Arap ve Fars kültürlerine yabancı oldukları için, Türkçeye önem vermişler, birçok eserin Türkçeye aktarılmasını ve Türkçe eserlerin yazılmasını sağlamışlardır. Bunlara örnek olarak: İnançoğlu Murad Arslan Bey'in buyruğuyla yazılan Fatiha Tefsiri, İhlas Tefsiri, Nakipoğlu'nun manzum Hasan ve Hüseyin'i, Aydınoğlu Umur Bey'in buyruğuyla çevrilen Kul Mesud'un Kelile ve Dimne çevirisi, Osmanoğullarından Şehzade Süleyman adına Mustafa b. Mehmed'in Sure-i Mülk Tefsiri, Arif Ali'nin Danışmend-nâme ve Kelile ve Dimne çevirisi... gibi birçok eser gösterilebilir.

Yine Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçe konuşulmasını buyurması da, dilde öze dönüş yolunda önemli bir değer ifade etmektedir. XIII. yy-da Yunus Emre gibi Türk dili abidesinin yetişmesinden sonra XIV. ve XV. yüzyıllarda Türkçe yazı dili olarak Anadolu'da büyük bir gelişme göstererek önemli eserlere ve sanatçılara sahip olmuştur: XIV. yy Taberi Tarihi çevirisi, Tutmacı'nın Gül ü Hüsvre mesnevisi, XV. yy Türk dilinin en büyük dil yadigarlarından olan Dede Korkut hikâyeleri, Düstûrnâme-i Enverî, Uruç Tarihi, Aşık Paşa Tarihi, Kitab-ı Cihan-nüma, Vâraka ve Gülşah Hikâyesi, Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat'ı, Sabuncuoğlu'nun Cerrahiye-i İlhaniye'si... bu dönemlerin adları anılmaya değer eserlerinden birkaçıdır.

2. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ VE KUR'AN ÇEVİRİLERİ

Türklerin X. yüzyılda topluca İslâm dinine girmeleriyle birlikte, geniş halk kitlelerinin bu dini öğrenme ihtiyacını karşılamak üzere, İslâmiyetin temel kitabı olan Kur'an'ın çevirileri yapılmaya başlanmıştır.

Bu çevirilerin ilk örneklerini Karahanlı Türkçesiyle yapılmış olarak görmekteyiz. Bugün elimizde üç nüshası bulunan Kur'an çevirisi, bu görüşü doğrulamaktadır.

(Bu eserin nüshaları: 1. İstanbul'da Türk-İslam Eserleri Müzesi'nde, Uygurca Kur'an Tercümesi adıyla kayıtlıdır ve 902 sayfadır. 734/1333-34 yılında Şirazlı Muhammed b. Hacı Devlet Şah tarafından kopya edilmiştir. 2. Millet Kütüphanesinde, Hekimoğlu Ali Paşa kitapları arasındadır.

M.764 (H.1362) yılında kopya edilmiştir, ancak kimin kopya ettiği belli değildir. 3. Leningrad Asya Müzesi'ndedir ve Anonim Kur'an Tercümesi adını taşımaktadır. Borovkov, bu eserin XII-XIII. yy yazılmış olduğu görüşündedir. Bu nüshanın bir fotokopisi TDK kitaplığındadır.)

Samanoğulları'ndan Mesud b. Nuh zamanında (M.961-976) Kur'an, Horasanlı ve Maverainnehirli bir grup bilgin tarafından Farsçaya çevirilmiştir. (1) Zeki Velidi TOGAN'a göre bu çeviride İsficaplı bir Türk de bulunmaktaydı (2) Kur'an'ın ilk defa bu bilgin tarafından Türkçeye aktarıldığı görüşü ileri sürülmüştür (3) Doğu Türkçesiyle yapılan bu Kur'an çevirisi Anadolu'da yapılan çevirilere kaynak olmuştur. İlk çevirilerdeki Doğu Türkçesi izleri bu görüşü doğrulamaktadır.

Kur'an, Beylikler döneminde önce bölüm bölüm; "Tebareke", "Yasin", "Mülk" tefsir ve çevirileri şeklinde Türkçeye aktarılmış, daha sonra tamamının çevirisi gerçekleştirilmiştir. Bugün bu çevirilere Türkiye'de özel ve resmi kitaplıklarda rastlamaktayız.

Satırlar arası Kur'an çevirileri Arapça metnin altına, her Arapça kelimeyi karşılayacak şekilde, Türkçe kelimelerin yazılmasıyla yapılmıştır. Bu da Kur'an'ın kelimesi kelimesine Türkçeye aktarılması demektir. Bu şekildeki bir çeviri sayesinde Türkçe birçok kelime, ek ve edatların anlam ve görevlerini, Arapça karşılıklarından da yararlanarak, ortaya koymak mümkündür. Ancak; kelimeler Arapça cümle yapısına göre dizildiğinden, Türkçe cümle kuruluşu alt üst olmuştur. Bu yüzden Arapça metnin yardımı olmadan Türkçe metni bütün olarak anlamak güçtür.

Bu eserlerde her kelimenin Türkçe karşılığının verilmesi, Türkçenin söz hazinesini -yazıldığı devire göre- belirlemede, Arapça ve Farsça karşısındaki durumunu belirlemede ayrı bir öneme sahiptir. Eserlerde, her iki dili de gayet iyi bildikleri anlaşılan çeviriciler, Türkçeyi bilinçli bir titizlikle kullanmışlar. Her kelimeyi, özellikle,

Türkçeyle karşılama gayreti göstermişlerdir. Böylelikle Anadolu'da Türk yazı dilinin kurulmasında, gelişip güçlenmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Ayrıca, Kur'an gibi toplumun her kesiminden insanın okuduğu bir eseri Türkçeye aktarmakla dil bilincinin kuvvetlenmesinde ve kültür birliğinin sağlanmasında ayrı bir hizmeti yerine getirmişlerdir.

1. Eckman, Janos, Doğu Türkçesiyle Bir Kur'an Tercümesi, TDAY 1967, s. 51

2. Togan, Zeki velidi, Londra ve Tahran'daki İslâmi Yazmalar'dan Bazılarına Dair, İslâm Tetkikleri Enst. Derg. 3, 1959-60

3. Mansuroğlu, Mecdut, Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlaması ve Gelişmesi, TDED, IV/3, İst. 1951 s. 215-229

3. METNİN ÖZELLİKLERİ

a.Şekil Özellikleri

Üzerinde çalıştığımız Kur'an Çevirisi Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E.Y. 84/176 numarada kayıtlıdır. Çeviri, 18,5x25x10cm (en, boy, kalınlık) boyutlarındadır. Çeviri'nin tamamı 622 varaktır. Her varakta (1b-2a hariç) on bir satır bulunmaktadır. 1b-2a varaklarında beşer satır bulunmaktadır. Miklepli, şemsesiz, koyu kahverengi ve meşin ciltlidir. Okunaklı, güzel bir yazıyla ve harekeli olarak yazılmıştır. Yazmanın ilk beş sayfasında metin dışı, sonradan yazıldığını sandığımız, Arap harfleri, Fatiha suresinin ilk üç ayeti vardır. Bunları yazmayı elinde bulunduranların yazı denemeleri olarak kabul edebiliriz, çünkü; asıl metinden gerek yazı, gerek mürekkep olarak çok farklıdır.

Çeviri'nin boş sayfalarından birinci, ikinci sayfalarda birkaç harf denemesiyle, okunamayacak kadar bozuk bir iki satır yazı vardır. Üçüncü sayfadaysa, yine harf denemeleriyle "izzetlü saadetlü meveddetlü efendim, sultanım" notu vardır. Dördüncü sayfada ise besmele, "elhamdül'illah" yazıları, beşinci sayfada da Fatiha suresinin ilk üç ayeti ve bir resmi mühürle yazı denemeleri vardır. Asıl metin altıncı sayfadan (5b) itibaren başlamaktadır ve Nas sûresiyle bitmektedir. Çeviri'nin son kısmında, asıl metnin bitiminden sonra, yazmayı vakfeden Kezban Hatun'la ilgili bilgiler vardır, ancak; tahrip olduğu için tamamı okunamamaktadır, okunabilen yerlerde: "Sahibü'l hayrat ve'l hasenat müslim mahallesi sakinlerinden..... kerimesi Kezban Hatun'un vakfıdır." notu vardır. Yine burada bir resmî mühürle, sonradan yazılmış tarihler vardır. Bu vakıf sahibini gösteren nota 53. ve 70. varaklarda da sayfa kenarlarında yine rastladık. Yazmanın son sayfasındaki tarihlerden, Çeviri'nin yazılış tarihi (?) olarak 903/1497, vakfediliş tarihi olarak da 1240/1497 tarihleri okunmaktadır. (bkz. Çeviri'nin Yazıldığı Tarih)

XVII

Yazmanın cildi bozulmuş olup ilk ve son forma ile sayfaları dağınıktır. Bazı sayfaların alt kısımları yıpranmıştır. 408. varaktan sonraki bazı sayfalar, metne zarar vermeden, kağıt yapıştırılarak tamir edilmiştir. Yazmanın sonundaki cilt kapağının iç kısmında sabit kalemle yazılmış notlar ve vakıf sahibi ile ilgili, çoğu okunamayan, bilgiler bulunmaktadır.

Biz Çeviri'nin baş taraftaki boş sayfalarını göz önüne almayarak, asıl metnin başladığı yerden itibaren numara vermeye başladık ve Fatiha suresinden Al-i İmran sûresinin 51. ayetine kadar olan bölümü (1b-53a) inceledik.

ÇEVİRİNİN YAZILDIĞI TARİH

Çeviri'nin son sayfasında, asıl metnin bitiminden sonra, yazmayı vakfeden Kezban Hatun'la ilgili bilgilerin yanında, iki ayrı yerde tarih ve bir resmî mühür vardır. Bunlardan birisinde tarih-i tahriri 903/1497 diğesinde de Arapça olarak yazıyla (تلك سنة) yazıldıktan sonra, altında yine rakamla 903 yazılmış; bunların üstüne de bir çizgi ile ayrıldıktan sonra, tarih-i hicrî notu düşülmüştür. Bunlardan başka yazmanın arka cilt kapağının iç tarafında, sol üst köşeye yakış bir yerde 1240 yazıldıktan sonra bundan 903 çıkarılmış, fark olarak 337 belirtilmiştir.

Biz bunları değerlendirirken, Çeviri'nin 903/1497 yılında yazılmış olabileceğini ve 1240/1824 yılında da vakfedildiğini düşündük. Fakat, bu tarihlerin hem klasik ketebe veya hatime kayıtlarına uygun olmaması, hem de farklı bir yazı, kalem ve mürekkeple, basit bir şekilde yazılmış olmasından dolayı bu tarihlere kuşkuyla baktık. Bize göre sonradan yazıldığı kesin olan bu notlardan 1240/1824 tarihini yazmanın vakfediliş tarihi olarak kabul etmek gerekir. Öte yandan 903/1497 kaydını, yazmanın telif veya istinsah tarihi olarak kabul etmek, yukarıda açıkladığımız nedenlerden dolayı bir hayli zordur.

b.Dil Özellikleri

Çeviri,dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini göstermektedir.

Kök hecedeki e/e/i konusu metnimizde devam etmektedir.Orta Türkçede e ya da kapalı e (e) olan bazı sesler burada i olarak gösterilmiştir:di-"demek" 11a/1,26b/10 ; yidi *yedi" 4b/6,27b/8; işit- "işitmek" 12b/4,14a/5; il "il,ülke" 13b/6,11a/2;irkek "erkek" 51a/8; yir "yer" 3b/6,27b/3,....Bunun yanında bazı kelimeler günümüzde olduğu gibi e sesiyle yazılmaktadır: el"el" 10a/7,10a/9, 12b/10; ev "ev" 1b/9,26b/4.....

Kapalı e (é) sesi için metnimizden hareketle bir sonuca varmak mümkün değildir.Çünkü bu ses için ayrı bir işaret kullanılmamıştır

Yuvarlaklaşma,diğer EAT metinlerinde olduğu gibi metnimizde de çok yaygın ve adeta kurallıdır.Orta Türkçedeki damak ünsüzünün -g/-g düşmesi ve b,m,v dudak ünsüzlerinin etkisiyle bu olay gerçekleşmiştir:eyü "iyi" 8a/10,10b/5 görklü "güzel"10b/9,36b/8; benim "benim"16b/8,52a/1;

t-/d- konusu metnimizde kurallı ve net değildir.İnce ünlü taşıyan tüm kelimelerde t-/d- olmuştur:tiri "diri"6b/6,4b/4;dirilt- "diriltmek" 7a/7;dilek "dilek" 16a/8 20a/4;dilemek "dilemek" 7b/1,14b/3.....Art ünlü taşıyan kelimelerdeyse durum net değildir: tag "dağ"12b/3; duttunuz "tuttunuz" 12b/1 (krş.tutdunuz "tuttunuz" 11b/7) dartışdunuz "tartıştınız" 9a/10,30a/3 (krş.tartışdılar "tartıştılar"23b/11).....

-dın-yaña,kafirlik,taksilik gibi kullanımlarda Çeviri'nin Çağatayca bazı özellikler taşıdığını görmekteyiz.Bu da ,Anadolu'daki Kur'an çevirilerinin,ilk kez Doğu Türkçesiyle yapılan çevirilerin etkisinde kalmasına bağlanabilir.

İncelediğimiz metin,EAT'nin olgun bir ürünüdür.Söz hazinesinin zenginliği yanında Arapça dinî terimlere karşılık yapılan Türkçe terimler dikkat çekicidir.

Bu türetmelerde Türkçenin en işlek eklerinden biri olan -ıcı/-ici fiilden ad yapım eki sıklıkla kullanılmıştır. Arapça terimlere verilen Türkçe karşılıklara örnek olarak şunları gösterebiliriz: bisleyici "rıзык veren, rezzak, Tanrı'nın sıfatı", işitici "Tanrı'nın semi' sıfatını karşılar", bilici "bilen, Tanrı'nın ilim sıfatını karşılar", görücü "gören, Tanrı'nın basar sıfatını karşılar", agrıdııcı (azap) "şiddetli, katı (azap)", muştılayıcı "müjdeleyen", yarlıgayıcı "bağışlayan, Tanrı'nın rahman sıfatını karşılar", yaradııcı "yaratıcı, Tanrı'nın tekvin sıfatını karşılar", boyun virici "iman eden", arka virici "destekleyici", tutu "rehin", sonragı gün "kıyamet günü", yakın dirlik "dünya hayatı, bu alem"...

C. İmlâ Özellikleri

Metnimizde Türkçe kelimelerin yazılışında Uygur imlâ geleneği kendini göstermektedir. Buna göre ekler ayrı yazılmaktadır: artuk-lık "artıklık, ileri gitme" 27a/5, gibi-siz "gibisiniz" 11a/3

-idi, ise, için, iken, ek-fiilin (cevher fiili) ve eklerin yazılışında hareke ve imlâ sisteminden hareket ettik. Metinde ünlüler için hareke kullanılmıştır, bu nedenle bu eklerin kelimelerle birleşme durumlarında "-" işaretini kelimedenden ayrı düşünmedik. Çünkü bu eklerin kelimelerden ayrı söylendiklerini belirlememiz imkânsızdır. Bunun için bu yazılışta, metni esasalarak, bunları kelimeye bitişik yazdık. Ayrı yazılan durumlardaysa normal yazılış şeklini uyguladık.

اديله adıyla 1b/1, انرطل انلارۇنلا, انرلاز انلارۇنلا-
dur 13b/1, باطلل باطلللا 26a/10, بجدل بجدللا 12b/3,
دليلل دليلللا 8a/8, بزغلل بزلغلللا 11a/5,
حقلل حقلللا 16a/5, قندل قندللا 19a/4,
ايلرؤيدى ايلرؤيدى 46a/11, كزئزئسى كزئزئسى 45b/8,
ايشلرئسى ايشلرئسى 25a/9, كلؤرئسى كلؤرئسى 5b/7

انلارۇڭىچۇن 8b/7, انلۇڭىچۇن 20b/8,
 بىزۇم ئىچۇن 7b/11, انۇڭ ئىچۇن 25b/9,
 كەندۇزۇڭىچۇن 15a/1, دۇڭلۇڭىچۇن 25a/9,
 دۇتۇچۇڭىچۇن 12a/9, اڭلۇڭىچۇن 7b/2,
 مۇشتۇلاماڭىچۇن 13a/5, ھاق ھاق ىچۇن 12a/9.

-Bazı yabancı kelimeler Türkçe imlâya uygun olarak yazılmıştır: ھايىر ھايىر 14a/8,20a/10,28a/3; كەۋلۇڭىچۇن ka-vül 10b/10; دولاب دولاب 9a/8; اۋرۇد اۋرۇد 28a/2.

- Bazı kelimeler ayrı yazılması gerekirken, birleşik yazılmıştır. Bunlar, aralarına "-" konularak, aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

انى-كىم 13a/5 ; اول-كىم 13b/a,15a/3 ;
 نە-كىم 12b/5 ; اول ۋاقتى-كىم 6b/11,18a/2 ...

- Çeviri'de bazı yazılış yanlışlarına ve ikili yazılışlara da rastlanmaktadır:

ھالە ھالە 6a/5 ; مۇتى مۇتى 15b/10 ;
 ھىسىملىك ھىسىملىك 24a/5 ; ھىسىملار ھىسىملار 24b/9 ;
 ساقىنماق ساقىنماق 28b/10-11 ; ساقىنماق ساقىنماق 29a/5 ;
 توغرى توغرى 5b/7, توغرى توغرى 19b/4,
 تاغرى تاغرى 19b/4, رىبايى رىبايى

4.METNİ KURARKEN TUTULAN YOL

Yazmanın ilk beş sayfası (1a-5a) boş olduğundan metnin başladığı sayfayı birinci varak kabul ettik. Sayfaların üstündeki numaralar (1b,2a,3a,4b...) varak numarasını, sol yan tarafta verilen numaralarsa satırları göstermektedir.

Metin Arapça cümle kuruluşuna göre dizildiğinden Türkçenin cümle yapısına uyulmamıştır. Bu yüzden kelime gruplarının arasına virgül, cümle bitimlerine de nokta koyarak

ve ayet bitimlerini "/" işaretiyle göstererek metni anlaşılır kılmaya çalıştık.

Üçüncü bölümde metni, Türkçe cümle yapısıyla verilmediği için, daha rahat anlaşılması amacıyla günümüz Türkçesine çevirerek verdik. Bunu yaparken, mümkün olduğu kadar asıl metne bağlı kalmaya, gerekmedikçe açıklamalar yapıp sözü uzatmamaya çalıştık. Ancak; metnin tam anlaşılması için gerekli gördüğümüz yerleri ayrıç içinde verdik.

Bu bölümün numaralandırılışında, asıl metinle uyum sağlamak için, aynı yol takip edilmiştir. Sayfa başı numaralar varağı, sol taraftaki numaralar satırları, cümle sonunda " // " arasında verilen rakamlarsa ayet numaralarını göstermektedir.

GRAMER

I. SES BİLGİSİ

A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. Daralma

e/i

Karahanlı Türkçesinden itibaren kök hecedeki e > i, i > e değişmesi metnimizde aşağıdaki şekillerdedir:

a. e > i; Eski Türkçede kök hecedeki e sesleri daralma ve düzleşmeyle i sesine dönüşmüştür: iy "ey" 14a/4, 25a/3 KB, DLT ay ı ; irkek "erkek" 51a/8 < KB, DLT erkek ;

işitici "işiten" 25a/1 < KB eşit-, DLT eşit- ; imdi "şimdi" 26a/3 < KB, DLT emdi ; ivış- "acele et-" 20a/11 < DLT éviş- ;

b. i > e : yer "yer, yeryüzü" 5b/11, 6a/1 < DLT yér, KB yir (krş. yir "yer" 2b/9, 16b/10) ; yemiş "yemiş, meyve" 3b/7 < KB yimiş, DLT yémiş (krş. yimiş "yemiş" 4a/3..)

c. "i" sesinin korunduğu örnekler: il "il, ülke" 11a/2 = KB il, DLT el ; iki "iki" 13b/7 = KB, DLT iki ; ikindü "ikinci namazı" 36a/1 = KB ikindi, DLT ikindi ; giçi "küçük" 4a/7 = KB kiçig, DLT kiçik ; gice "gece" 6b/4 = DLT gice ;

d. "e" sesinin korunduğu örnekler: et "et" 23/1 = KB, DLT et ; er "erkek" 13b/9 = KB, DLT er ; ev "ev" 10b/2 = KB ev ; eksük "eksik" 45b/1 = KB, DLT eksük ; egil- "eğil-" 7b/2 = KB, DLT egil-

e. İkili şekiller: yemiş "yemiş, meyve" 3b/7 KB yimiş, DLT yémiş (krş. yimiş "yemiş" 4a/3, 21a/7 ; yer "yer" 5b/11, 6a/1 < KB yir, DLT yér (krş. yir "yer" 4b/2, . vericidür "vericidir" 7a/5 < KB birmek, DLT bérnek (krş. viricidür "vericidir" 7a/5 ; viricilerüz "vericileriz" 18a/5....)

e > é > i şeklindeki e'den i'ye geçiş dönemini gösteren kapalı e (é) sesini, metinden hareketle belirlememiz mümkün değildir. Çünkü; bu ses için ayrı bir işaret kullanılmamıştır. Hatta DLT'te kapalı e, ile gösterilen kelimelerin birçoğu i sesiyle yazılmıştır. Dolayısıyla metnimizin bu konuda, imlâdan hareketle, i yanında olduğunu söyleyebiliriz.

yoruz: işit- "işit-" 9a/6,14a/5 DLT eşit- ; irte "érte" 26a/6 DLT érte ; iviş- "acele etmek" 20a/10 DLT éwiş- ; ir- "ermek, ulaşmak" 9b/11,27b/3 DLT érmek; il "il,ülke" 11a/2-5 DLT él....

Ayrıca, aslı Arapça olan emin örneğindeki daralma metnimizin i, ağırlıklı olmasının etkisiyle değilse, gerileyici ünlü benzeşmesinin sonucu olmalıdır: imin "emin" 27b/6, 45b/6, 45b/7 ; iminlik "eminlik, güvenilirlik" 16b/10

2. Düzleşme

o > a Metnimizde düzleşme sık görülmemektedir. Ancak; üçüncü çokluk kişi zamirinde görülür:

anlar "onlar" 2b/4,15b/5.....= KB, DLT anlar

3. Yuvarlaklaşma

Eski Türkçe ve Orta Türkçede düz ünlüyle yazılan birçok kelimenin kök, gövde ve eklerindeki düz ünlüler EAT' de yuvarlaklaşır. Bu, öndamak ünsüzü ğ-/g-'nin düşmesine ve b, m, v gibi dudak ünsüzlerinin etkisine bağlıdır.

Ayrıca Karahanlı Türkçesinden beri devam eden yuvarlak ünlü taşıyan ekler de göz önünde bulundurursak, EAT'deki yuvarlaklaşmanın boyutları ortaya çıkar. Konuyu ayrıntılı olarak, aşağıdaki başlıklar halinde inceleyebiliriz:

a. Kelime Kökünde Yuvarlaklaşma

aru "temiz" 7a/10,15b/9... KB, DLT arıĝ ; kapu "kapı" 7b/7,26b/5 KB, DLT kapmĝ ; saru "sarı" 9a/3 KB, DLT sarıĝ ; yavuz "kötü" 12a/3,14a/1 =KB, yāvuz, DLT yawuz

Bu genel eğilime paralel olarak aşağıdaki kelimelerde de yuvarlaklaşma görülmektedir:

bulutdan "buluttan" 7a/7 KB, DLT bulıt; degül "değil" 2b/10,3a/3...; girü "geri" 14b/9 ; kağulan- "kederlen-" 8a/11, kağgur- "kaygılan-" 15a/7; şayru "hasta" 25a/7,

b. Eklerde Yuvarlaklaşma

Her zaman yuvarlak ünlü taşıyan ekler:

a. Fiilden ad yapım eki: -uĝ/-ük

artuĝ "çok , fazla" 16b/3,45b/1 = KB, DLT artuĝ

bölük "bölük, küme" 13b/1, 19a/5 =KB, DLT bölük; buyruk "buyruk" 8a/7 =KB, DLT buyruk ; eksük "eksik" 45b/1 KB, DLT eksük ; yazuk "günah" 25a/2, 28a/6 =KB, DLT yazuk

b.Yön gösterme eki:-aru/-erü

ilerü "önce, evvel" 2a/5, 46b/9, 39a/3....; yuşaru" yukarı; üstün" 4a/7, 33a/7 =KB, DLT yukarı

c.Zarf-fiil eki:-up/-üp

Çeviri'de tek bir örnekte, yuvarlak ünlüyle kullanılmaktadır: geçüp "geçerek" 52b/4

ç.Ettirgen çatı eki:-dur/-dür

Bu ek, oldukça işlek bir ektir: gönendür- "yararlandır-" 35b/5, 36a/6 ; indür- "indir-" 6a/7, 7a/9 =KB, DLT indür- ; döndür- "dönder-" 10b/10, 10b/11 KB, DLT tönder-taılandur- "şasırtmak; hoşı gitmek" 29a/1, 32a/2 KB, DLT taılat- ; ulaşdurunıl- "ulaştırıl-" 4b/2 ; çiftlendür- "evlendirmek" 32a/2 ; yönendür- "çevirmek" 24a/1 aındur- "hatırlatmak" 45a/5 ; yoluşdur- "fidye alarak serbest bırakmak" 11a/6

d.Ettirgen çatı eki: -ur/-ür

Bu ek de işlek bir ektir: belür- "Belirtmek" 23a/1 KB, DLT belgürmek ; durur- "durdurmak" 24a/7, 33a/11 KB, DLT tururmak ; değşür- "değıştirmek" 24b/1, 7b/3 KB, DLT teğşürülmek ; üyür- "seçmek, yüceltmek" 37a/11, 50b/11; artur- "artırmak" 37b/1, 38b/5 = KB, DLT arturmak

e.Tamlayan durumu ekleri :+uıı/+üıı,+nuıı/+nüıı

anııı (benzeri)"onların benzeri" 3a/6 ; atalarııı (tanrısına) "ataların tanrısına" 18a/3 ; cuhüdlarııı bir niçeleri) "Hristiyanların bir çoğı" 10a/5 ; (anıııdur pādışahlığı) gökleriıı "göklerin pādışahlığı onundur" 14b/2 (cezası ol) kişiniıı "o kişinin cezası" 11a/9; kitābuıı (aslıdur) "kitabın temelidir" 47a/6; okımağııı (hakkınça) "Okumanın hakkınca" 16a/11; (dönmegini) yüzünüıı "yüzünün çevirlmesini" 19b/6 ; (toğırı yolu) taıırınııı "Tanrı'nın doğıru yolu" 16a/7

f.3.kişi emir kipi ekleri:-sun/sün,-sunlar/-sünler

degürmesün "degdirmesin" 45b/1 ; dutsun "tutsun" 25b/2 ; getürsünler "getirsinler" 25b/9 ; ödesün "ödesin" 45b/6 ; virüsünler "versinler" 25b/9

g.Bildirme bağı:+dur/+dür

andadur "oradadır" 15b/7 ; anlaruñdur "onlarındır" 2b/4 ; anuñdur "onundur" 15/6,27b/9 ; azābludur "azaplıdır" 27b/11 ; beñdeslerdür "benzerlerdir" 47a/2 ; beñdeşsüzdür "benzersizdir" 46b/11 ; beynisüzlerdür "beyinsizlerdir" 3a/1 ; bilicidür "bilicidir" 4b/7,12b/10 ; dönicilerdür "dönücülerdir" 6a/11,düşmendür "düşmandır" 13a/7 eyleyicilerdür "eyleyicilerdir" 2b/10 ; gibidür "gibidir" 3a/9,9b/4 ; giñdür "geniştir" 15b/8 ; göklerdedür "göklerde- dir" 15b/9 ; göricidür "görücüdür" 13a/3,15a/2 ; hağdur "haktır" 4a/8,19b/10;ilerüdür "ileridir" 3b/5 ; isleridür "sahipleridir" 5b/10,10b/4;kılıcıdur "yapıcı- dır" 25a/3 ; tañrınıñdur "Tanrı'nındır" 1b/2,45b/10

h.1.kişi iyelik ekleri:+um/+üm,+umuz/+ümüz

benüm "benim" 6a/3,16b/8 ; bilmegümüz "bilgimiz" 5a/3 ; bizüm "bizim" 7b/11,12a/8 ; indürdüm "indirdim" 6a/2 ; neslünden "soyumdan" 16b/8 ; nıñmetümü "nimetimi" 6b/1,16b/2 yoluma "yoluma" 5b/8 ; ahdum "ahdim" 16b/9 ; çalabumuz "çalabımız" 17b/1 ;

i.2.kişi iyelik ekleri:+uñ/+üñ,+ñuz/+ñüz

ahdüñüzi "ahdinizi" 11a/1,12b/2 ; anlaruñ "onların" arķañuzu "arkanızı" 6a/6, avratlaruñuzu "eşlerinizi" 6b/6 birbirinñüzi "birbirinizi" 11a/1,11a/2 ; çalabuñuzdan "Tanrı' nızdan" 6b/6,14a/8 ; içünñüze "içinize" 20b/9 ; imānuñuzu "imanınızı" 19b/5 ; kavlüñüzi "kavlinizi" 12b/

Sıfat Yapım Ekleri

a.Sıfat yapım eki:+lıg/+lig

Karahanlı Türkçesindeki bu ekin,son sesi -g/-g düşünce,ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır:'azāblu "azaplı" 27b/11; görklü "gösterişli" 10b/9 ; işlü "işli" 5a/4, 17b/4 ;kaygulu "kaygılı" 5b/8 ;sözlü "sözlü" 17b/4, yazuklu "günahlı" 45b/9

b.Olumsuz sıfat yapım eki: +suz/+süz

Bu ek de sürekli yuvarlak ünlü taşımaktadır. beñdessüz "benzersiz" 15b/10 ; beynisüz "beyinsiz" 3a/1, 19a/7; gössüz "kör" 3a/9, gümānsuz "şüphesiz" 2b/1

Görülen geçmiş zaman teklik 1.kişi eki:-dum/-düm

eyledüm "eyledim,kıldım" 5b/11,6b/1,16b/2...;

indürdüm "indirdim" 6a/2 ; ısmarladum "ısmarladım" 17b/8

Görülen geçmiş zaman Teklik 2.kişi eki:-duñ/-düñ

Bu ekte,son seste bulunan nazal ñ'nin etkisiyle yuvarlaklaşma olmuştur: bilmedüñ mi "bilmedin mi?"14a/11, 14b/1 ; eyledüñ "yaptın,eyledin" 1b/5; korķıttuñ "korkuttun" 2b/3 ; korķıtmaduñ "korkutmadın" 2b/3....

Görülen geçmiş zaman çokluk 1.kişi eki:-duk/-dük

dutduk "tuttuk" 12b/2 ;eyitdük "söyledik" 7a/11;

eyledük "eyledik,kıldık"6b/8 ; getürdük "getirdik"18a/10

indürdük "indirdik" 7a/9,13a/8 ;işitdük "işittik"12b/4,

46a/6 ; kılduk "kıldık"16b/9,19a/10 ;üyürdük "seçtik,yücelttik" 17b/6 ;virdük "verdik" 2a/4,16a/10

İstek kipi çokluk 1.kişi eki:-avuz/-evüz

Biz zamirinden eklenen bu ek, v dudak ünsüzünün etkisiyle yuvarlak ünlü taşımaktadır: arturavuz "artıralım" 7b/3 ; eyleyevüz "eyleyelim" 14a/10 ;getürevüz "getirelim" 14a/11; görevüz "görelim" 7a/6 ;inanmayavuz "inanmayalım" 7a/6 ; virevüz "verelim" 19b/7;yañıllavuz "yanıllalım"46a/10

Geniş zaman eki:-ur/-ür

alurlar "alırlar" 23b/5 ;arturur "artırır" 3a/4;

ayırurlar "ayırırlar" 13b/8 ; azdurur "sapıtır,azdırır"

bilürler "bilirler" 14a/4 ; bitürür "bitirir" 7b/11 ; buyurur "buyurur" "buyurur" 12b/5 ; çıkürürsüz "çıkürürsünüz" 11a/4 ; dirildür "diriltir" 9b/1 ; eyidürler "söylerler" 19a/7 ; getürürler "getirirler" 11b/10 ; görürüz "görürüz" 19b/6 ; inanurlar "inanırlar" 16a/4 ; indürür misiz "indirir misiniz"

Zarf-fiil eki:-u/-ü

Bu yuvarlaklaşmayı, genel yuvarlaklaşma eğilimi yüzünden, analogik bir yuvarlaklaşma olarak açıklayabiliriz.

şalu (eyledük) "vade, süre verdik" 6b/9 (Bu örnek kalıplaşmış olarak kullanılmıştır); şakını "sakınarak" 36b/3 ; gizleyü "gizleyerek" 35a/9

B. ÜNLÜ DÜŞMESİ

a. -i-> ø

birbiri 4a/4 biribiri (krş. biribirinüzi 11a/1-2) ; eydürler 19a/7 ; eyit-ür-ler ; dirlik 12b/11 ; diri-lik

b. -u-, -ü-> ø

Genellikle organ adlarında görülen, son hecedeki dar ünlülerin, kelime ünlüyle başlayan bir ek aldığı zaman düşmesi, metnimizde şu örneklerde görülmektedir:

göñli 45b/9 < göñül-ü ; göñlüñ 13a/4 < göñül-ün ; buyruk 8a/7 < buyur-uk ; ötrü 2b/8 < ötürü (krş. ötürü 3a/11)

Ayrıca metnimizde geçen eylük "iyilik" 1b/5, 5b/11, 14a/9, 25a/2...örneğinde ise analogik yolla ünlü düşmesi olmuştur.

C. ÜNLÜ TÜREMESİ

Kelime sonunda iki ünsüz bulunan Arapça ve Farsça alıntılarının bazılarında, Türkçe söyleyişe uygun olarak araya dar ünlü gelmektedir : kavül "kavil" < A. kavil 10b/10, 24a/8 (krş. kavil 13a/9-10, 34b/9) ; küfürleri "küfürleri" < A. küfür 11b/9, 12b/5 (krş. küfre 14b/5) ; hayırlara "hayırlara" < A. hayr 14a/8, hayırdan "hayırdan" 28a/3 (krş. hayr 3a/5, 15a/1, 25a/9)

Ayrıca bazı alıntı kelimelerde, bu kuralın dışına çıkılarak, halk ağzını yansıtabilecek türemeler görülmektedir: secide "secde" A. secde, 5a/8; şabırılı "şabırılı" 21a/3 (krş. şabırılı 6a/9)

Ç. ÜNLÜ UYUMU

1. Dil Benzeşmesi (Palatal Harmony)

Kelime içindeki ince ve kalın sıradan ünlülerin uyumu olan dil benzeşmesi, Türkçenin çok erken devirlerinden beri görülegeldiğinden, eski ve yeni bütün Türk dili kollarında, hemen hemen, yerleşmiş durumdadır. Ancak, bazı eklerin yapı özelliklerinden ya da daha sonraki ses değişmelerinden ileri gelen durumlar dolayısıyla yer yer dil benzeşmesine aykırı düşen bazı şekiller de ortaya çıkmıştır.

Metnimizde imlâda bitişik yazılan ile, için edatları, i- yardımcı fiilinin hikâye, rivâyet ve şart çekimlerini de dil benzeşmesine uygun okuduk:

a. "ile" edatı: anıñıla "onunla" 22a/5-7; anlaruñıla "onlarla" 26b/11, 30a/2 ; anlaruñıladur "onlardır" 12a/9, 13b/1, 11b/11; anuñıla "onunla" 4a/10, 13b/9, 23b/5... (krş. anıñıla 22a/5-7); bâtilıla "hak olmayanla" 26a/10; çoklıgıla "çoklukla" 28a/7-10 ; danışmağıla "danışmakla" 34b/7,.....

b. "içün" edatı: andlarıñuzıçun "yeminleriniz için" 32b/4; anuñıçun "onun için" 9b/2, 34b/2, 40b/2...; çalabuñıçun "Tanrı'n için" 52a/7;

c. "i-" fiili:

katındaydı "katındaydı" 19a/4

şınamağıdı "sınamaktı" 6b/6

c. "iken" zarf-fiil eki:

Be ek günümüz Türkçesinde olduğu gibi, her zaman ince ünlü taşır: okurlarken "okurlarken" 15a/6; korğuducılarken "korkutucularken" 30a/2 ; oturucılarken "oturucularken" 26a/7.. bilürken "bilirken" 26b/1.....

İmlâda bitişik yazıldığı durumda, i- fiilinin konduğu yerlerde, bu sesi uyuma soktuk: dutucıyiken "dutucuyken" 13a/5, 46b/7, 48b/8 ; kalıcılarken "kalıcılarken" 21b/11; savaşluyiken "savaşlıyken" 29a/3; olıcılarken "olucularken" 36a/2 ; dururiken "dururken" 51b/7....

Metnimizde, aşığıdaki iki ek, gerek EAT, gerekse günümüz Türkçesi açısından, farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır:

a. ilgi eki:+ki

Bu ek, bir örnekte, ilerleyici ünlü benzeşmesi sonucu uyuma girmiştir: şoñrağı "sonraki" 2b/6, 8a/9, 12b/7, 24a/31.....

b. Soyut ad yapım eki:+lig/+lig

Türkçe kelimelerde dil benzeşmesine uyan bu ek yabancı kelimelerin birçoğunda uyuma girmektedir: giñlik "genişlik" 5a/11, 7b/1; gölgelik "gölgelik" 7a/8; kañuklık "karanlık" 3a/10 ; katılık "katılık" 9b/4 ; horluk "horluk" 8a/7 ; hışımlık "hışımlık" 24a/5 ; tekebbürlük "kibirlik" 29a/6

Ancak; dünyalık "dünyalık" 10a/8, 6a/4 ; müslmānlık "müslümanlık" 24b/3 ; bezirgānlık "tüccarlık" 45a/10 peygamberlik "peygamberlik" 12a/5, 14a/9 ; helāklik "helāklik" 27a/11 örneklerinde bu uyumun bozulduğunu görüyoruz.

2. DUDAK BENZEŞMESİ (Labial Harmony)

Dudak benzeşmesi, Türkçenin geç başlamış ve gelişmesi de ağır yol alan bir ünlü uyumu olduğundan, Türk dili bu yönde Eski Türkçe devrinden Eski Anadolu Türkçesine gelinceye kadar elle tutulur bir ilerleme kaydetmemiştir. Hatta, EAT'de birçok ekin sürekli ve sistemli olarak düz veya yuvarlak ünlü taşıması, bu dönem için, küçük ünlü uyumu da dediğimiz, dudak benzeşmesinden söz etmemizi imkansız hale getirmiştir.

EAT için karakteristik olan yuvarlaklaşma, dudak uyumunu bozan başlıca unsurdur. (bkz. "Yuvarlaklaşma")

Yine, her zaman düz ünlüyle karşımıza çıkan ekler de bu uyumsuzluğu pekiştirmektedir.

Düz Ünlü Taşıyan Ekler

1. Belitme Durumu (Akuzatif) eki:+ı/+i,+y1/+yi
+1n/+in,

Eski Türkçedeki dil ve dudak benzeşmelerine

göre düz ve yuvarlak şekillere giren +ıg/+ig ,+uğ/+üğ eklerindeki -ğ-/-g- sesinin düşmesiyle -ı-/-i- belirtme durumu eki hep düz olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde zamirlerden ve iyelik eklerinden sonra gelen +nı/+ni belirtme durumu eki de düzdür : (çıkarırsız bir) bölügi "bölüğü" lla/4 ; (okısa) beni "çağırırsa beni" 25b/9 ; (diriltük) sizi "sizi" 7a/7 ; (sizün üzerünüze) bulıdı "bulutu" 7a/9 ; (ayırdük) deñizi "denizi" 6b/7 ; kavlümi "kavlimi" 5b/11 ; eylügi "iyiliği" 6a/7 ; gökleri "gökleri" 4b/6 (dütük benī isrāil) 'ahdın, kavlin "ahdini, kavlini" 10b/7 ; (gideredi tañrı) aydıñın "aydınlığını" 3a/8 ; (bir) bölügin (depelersiz) "bölüğünü" 11b/8 ; (adları) dükelin "tamamını" 4b/11

2.3. Teklik kişi iyelik eki: +ı/+i, +sı/+si

(yazuqludur) gönli (anıñ) "gönlü" 45b/9 ; güci (yiter) "gücü" 46a/2 ; (kıyāmet) günü "günü" 23b/7 (tamām eyleñ) orucu "orucu" 26a/6 ; (dağı) tonı "elbisesi" 34b/3....

3. +dın/+din-yaña şekli:

Bu kullanım Doğu Türkçesinden gelen bir özelliktir: (meşel) eylemekdin-yaña "örnek vermekle" 4a/9 ; (katırakdur) katılıkdın-yaña "katılıktan yana, katılık açısından" 9b/4 ; (yönendüresiz yüzlerünüz) maşrıkdın-yaña "çeviresiniz yüzlerinizi doğu yönüne" 24a/2

4. Addan ad yapım eki: +cı/+ci, +cı/+ci

İşlek olan bu ek de sürekli düz ünlüyledir. degürücü "zarar verici" 13b/9 ; dutucu "tutan" 3a/4, 12a/9 ; görücü "gören" 6a/10 ; korkuducu "korkutan" 16a/5 ; korkucı "korkucu" 6a/10 ; oturucılarken "oturanlarken" 26a/7

5. Addan ad yapım eki: +lık/+lik

aruluk "temizlik, arılık" 5a/3 ; azğunluğu "azgınlığı" 3a/5 ; hoşnüdlik "hoşnutluk" 48b/2 ; horlık "horluk" 6b/5, 8a/4 ; sayruluk "hastalık" 24a/9 ; tanuqlık "tanıklık" 11a/3 ; yoħsullık "yoksulluk" 24a/9 bazırgānlik "tüccarlık" 45a/10, 3a/6

Ancak, bu ekin metnimizde, ilerleyici ünlü benzeşmesi sonucu, yuvarlaklaşmış örneklerini de görmekteyiz: azgunluk "azgınlık" 23b/8 (krş. azgınlığı 3a/5); cāzūluk "büyüçülük" 13b/3-5; çokluk "çokluk" 28a/7-10 (krş. çokluk 37a/10) yoksulluk "yoksulluk" 8a/4 (krş. yohsulluk 24a/9, 42b/1)

Bir örnekte de bu eki, düz bir kelimeye yuvarlak ünlüyle, eklenmiş olarak görüyoruz: eylük "iyilik" 6a/7, 5b/11

6. Fiilden ad yapım eki: -ıcı/-ici

dönucilerdür "dönücülerdir" 6a/11; dutucular "tutucular" 3a/6 ; dutucudur "tutucudur" 20a/10 ; dutucuyken, "tutucuyken" 13a/5 ; korucular "korkanlar" 6a/10; uyucu "uyan" 16b/8 ; olucu "olan" 44a/1; diriciseñ "derleyensin" 47b/3....

Ancak bu ekin ilk ünlüsünün, ilerleyici ünlü benzeşmesi sonucu, yuvarlaklaştığını da görmekteyiz: dutucular "tutucular" 3a/4 (krş. dutucular 3a/6); degürücü "değdiren" 13b/9 ; döndürücilersiz "döndericilersiniz" 10b/11 (krş. döndürucilerdür 49b/5); oturucularken "oturanlarken" 26a/7; olucu "olan" 46b/1 (krş. olucu "olan" 8b/6, 15b/10, 44a/1)

7. Fiilden fiil yapım eki: -ıl/-il

Edilgen çatı eki olan -ıl/-il, bağlantı ünlüsü bakımından metnimizde sürekli olarak düz kullanılmaktadır. Bu nedenle yuvarlak ünlü taşıyan köklere geldiği zaman dudak benzeşmesine aykırı bir durum göstermektedir:

indürünil- "indirilmek" 13b/5, 46a/3 ; şorılmayasız "sorulmayasınız" 18a/7 ; sorınılmayasañ "sorumlu olmayasın" 16a/5 ; ulaşdurunıla "ulaştırıla" 4b/2; kurtıl- "kurtulmak" 2b/2 konıla "konula" 24b/2 ;

8. Fiilden fiil yapma eki: -ın/-in

Bu ek, bir örnekte düz ünlüyle kullanılarak uyuma aykırılık göstermektedir: görinmez in "görünmezi, gaybı" 5a/6 (krş. görünmeze 2a/3); buna karşılık: göründüresiz "göründüresiniz" 45b/11, görünmeze "görünmeze, gayba" 2a/3 örneklerinde uyuma girmiştir.

9.Soru eki: mı,mi

Sürekli düz ünlüyle kullanılan mı,mi soru eki, yuvarlak ünlü taşıyan kelimelerde uyumu bozmaktadır: buyurur mısız "buyurur musunuz?"6a/7 ; eyitmedüm mi"söylemedin mi?" 5a/6 ; oldunuz mı "oldunuz mu?" 18a/1 ; tutduñuz mı "tuttunuz mu?" 10a/11 ; virmedüñüz mi "vermediniz mi?"11b/7 ;

10.Görülen geçmiş zaman teklik 3.kişi eki:-dı/-di
getürdi "getirdi" 12a/11; indürdi "indirdi"12a/7
oldı "oldu" 19b/3 ;urdu "vurdu" 2b/3 ; üyürdi "seçti"17b/10
doğurdu "doğurdu " 51a/6 ;değşürdi "değişirdi" 7b/3

11.Öğrenilen geçmiş zaman Teklik 3.kişi eki:
olunmuşdur "olunmuştur" 11a/7 ; olmuş "olmuş"47a/10
düşmişiken "düşmüşken" 40a/7 ;ögülmüşdür "övlümüştür"42b/1
sürülmüş "sürülmüş" 51a/10 ;olunmuş "olunmuş" 35b/8

12.Teklik 2.kişi emir eki:-gıl/-gil
olmağıl "olma" 20a/9 ; kılğıl "kıl,yap"40b/10
bu iki örnekte geçen bu ekin ünlüsü de düzdür.

D.ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ1.Ötümlüleşmea. t- / d-

Söz başındaki t- sesinin ötümlüleşmesi Oğuz Türkçesine özgüdür.Günümüzde t-/d- konusu sağlam kurallara bağlanamazken,EAT'de sistemli bir gelişme gözlenebilmektedir.

Konuyu,ayrıntılı olarak incelemek amacıyla,aşağıdaki şekilde bölümlemeyi uygun gördük:

1.t->d-: İnce sıradan ünlü taşıyan kelimelerde t'sesleri düzenli olarak d'sesine dönüşmüştür:

di- "demek" 11a/1,26b/8 <KB,DLT timek;diler misiz "diler misiniz" 14b/3 <KB,DLT tile- ;dilleriyle"dilleriyle" 8a/8 <KB,DLT til ;diri "diri,canlı" 6b/6 <KB,DLT tirig
dökmeñ "dökmeyin" 11a/1 <KB,DLT tökmek ;dönüñ"dönün" 7a/3 <KB,DLT tönmek ;döşek "yatak" 3b/6 <KB,DLT töşek;dükeli "tamamı"20a/1 <KB,DLT tükel;depesinden"tepesinden"9b/6

2. Kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerde büyük bir çoğunlukla t'sesi tonlulaşmadan korunmuştur:

tağı "dağı" 12b/3= KB, DLT tağ ; tanuklar "tanıklar" 19a/11 = KB, DLT tanuk ; toñuz "domuz" 23b/1 =KB, DLT toñuz ; tap- "tapmak" =KB, DLT tap- ; tar "dar" 31b/10, 35b/5 =KB, DLT tar ; taş "taş" 7b/7 =KB, DLT taş; toğrı "doğru" 5b/7 =KB, DLT toğru (krş. toğru 19b/4); ton "giyisi 25b/11=KB, DLT ton; turur- "dur-" 6a/6 =KB, DLT turur- (krş. durur- 33a/11)

3. İkili kullanımlar: Kalın sıradan ünlü taşıdıkları halde, bazı örneklerde t'sesi tonlulaşmıştır. Ancak; bu örnekler ikili şekilde kullanılmıştır. Yani hem t'li hem de d'li şekilleri vardır:

dartışduñuz "tartıştınız" 9a/10, 30a/3-4 (krş. tartışdılar 23b/1) ; duttunuz "tuttunuz" 12b/1 (krş. tutduñuz 11b/7); dururmayalar "durmayalar" 33a/11 (krş. tururuñ 6a/6) ;

b. k > g

1. -k-> -g-

İçseste ötümlüleşme, Çeviri'de bir örnekte görülmektedir: dağı "dahi, de" 14b/3, 16a/10, 16b/6... (krş. dağı)

2. -k > -g

Sonsesinde -k/-ğ bulunan kelimeler, ünlü ile başlayan bir ek aldıkları zaman sonsesleri ötümlüleştirmektedir.

bölügi "bölüğü" 11a/4 ; çoqlıgıla "çoklukla" 28a/7-10 ; dilegine "dileğine" 16a/8 ; dutmaklıgıñuz "tutmaklığınız" 7a/3....

3. p-> b-

barmaqlarını "parmaklarını" 3a/10 tek bir örnekte görülmektedir.

2. Sızıcılılaşma

a. b > v

Eski Türkçede bar, bar-, bir- kelimelerinin önses b'leri Güney-Batı Türk lehçeleri kolunda v'ye dönüşmüş-

tür. Bu nedenle 13. yüzyılın ikinci yarısına ait metinlerden itibaren EAT'de bu kelimeler v, ile dir. Durum metnimizde de aynıdır.

Aynı şekilde içseste ve sonseste bulunan b'ler de v'ye dönüşmüştür: yabız > yavuz; sub > suw > su (s > ø). Teklik 1. kişi fiil çekiminde, zamirden türeyen -van/-ven, -vuz/-vüz kişi ekleri de b > v değişimiyledir:

arturavuz "artırırız" 7b/3; bilevüz "biliriz" 19b/2
b.k > h

Önseste h ünsüzü yalnızca Arapçadan geçme yabancı kelimelerde görülür: haber "haber" 5a/1, 27b/6 ; harâb "harap" 15b/3 ; hayr "hayır, iyilik" 30b/6, 43a/5; hoşnüd "hoşnut" 16a/6 (hoşnüz 19b/7) hıyânet "hainlik" 26a/2

Türkçe kelimelerde h ünsüzü aslî bir ünsüz değildir. -k- > -h- değişiminden oluşmuştur. Metnimizde birkaç örnekte görmekteyiz: yohsullık "yoksulluk" 24a/9, 42b/1 (krş. yokşulluk 8a/4) ; korhudur "korkutur" 42b/1 (krş. korķıt-dur 50a/10)

3. Dudaksılaşma

-g- > -v- : Kıpçak Türkçesinin etkisine bağlayabiliriz.

çavludur "çağlıdır" 9a/1; givürürsen "girdirirsin, sokarsın" 50a/3 (< kirgür-)

E. BİRLEŞME

Metnimizde aşağıda verdiğimiz örnekler, birleşme yoluyla yeni bir kelime oluşturmuşlardır:

kendüzi "kendisi" 17b/5, 26a/2 < kendü+öz+i
nese "nesne, şey" 20b/1, 46a/2 < ne+ise (krş. nesene 6b/3, nesne 11b/6); nite "nasıl" 4b/3, 9b/1 < ne+keg ; nişe "nasıl" 12a/10, 16a/1 < ne+şe (?) ; şol "şu" 15a/4 < uş+ol ; anda-yuk "böylece" 15a/10, 26a/9 < anda+ok

Ayrıca bir örnekte konuşma dili özelliğini görmekteyiz: n'oldı "ne oldu" 37a/3

F. ÜNSÜZ DÜŞMESİ1. ğ > øa. -ğ > ø

Sonseste bulunan -ğ sesi ötümlüleşerek düşmüştür: şaru "sarı" 9a/4 < KB, DLT sarığ ; katı "katı; şiddetli" 7b/9, 46b/11 < KB, DLT katığ ; nite "nasıl" 4b/3, 9b/1 < KB neteg, DLT netek): ulu "ulu büyük" 14a/10, 15b/6 < KB, DLT uluğ ; ülü "pay, nasip" 14a/1 < KB, DLT ülüğ

b. -g > ø

görlü "güzel, gösterişli" 10b/9, < KB, DLT körklüg ; kaygulu "kaygılı" 5b/8 < KB, DLT kadğu ; yazuklu "günahlı" 45b/9; işlü "işli" 17b/4

c. Yapım eklerinde g ø

kulağları "kulakları" 2b/4, 3a/11 < KB kulğak eyü "iyi" 10b/5 < edgü ; giçi "küçük" 4a/7, 45a/7 < KB kiçig DLT kiçik

G. ÜNSÜZ UYUMU

Ötümsüz ünsüzle biten kelime kök veya gövdelelerine gelen eklerin yine ötümsüz olması gerekirken, özellikle bulunma ve ayrılma durumu eklerinde bunun böyle olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu durum genelleşmiş bir yazılış özelliği gibidir.

1. Bulunma durumu eki: -de/-da

yohsullıkda "yoksullukta" 24a/9 ; şayrulukda "hastalıkta" 24a/9 ; dartışmağdadur "tartışmaktadır" 24a/11 āhiretde "ahirette" 17b/7, şerīātde "şeriatte" 36a/8; dirlikde "dirlikte" 29a/2 ...

2. Çıkma durumu eki: -den/-dan

hakdan "haktan" 3a/4 ; şakınmağdan "sakinmaktan" 3a/11 ; ‘azābdan "azaptan" 3b/5 ; uçmağdan "Cennetten" 5b/2; istemekden "istemekten" 47a/8 ; eylemekden "eylemekten" 43a/9; balçıkdan "balçıktan" 53a/1 ; bilmekden "bilmekten" 20a/5; açlıktan "açlıktan" 21a/6 ;

3. Görülen geçmiş zaman teklik 3.kişi eki:-dı/-di
dutdılar "tuttular" 5b/9;öğretti "öğretti" 44b/8
atdı "attı" 13b/1;eyitdiler"söylediler" 43b/6 geçdi"geç-
ti" 40a/6 ;yapışdı "yapıştı" 39b/4; taşıdı "dağıttı"22a/7

Ancak;şu örneklerde ekin ünsüz benzeşmesine uydu-
 ğu görülmektedir: öğretti"öğretti" 4b/11 (krş.öğretti44b/8
eyitti "söyledi" 16a/2,17b/8,18a/2 (krş.eyitdiler 43b/6)
yarattı "yarattı" 3b/5,4b/5

Bu örneklerin ikili şekillerinin olması bize bu
 ekte,ünsüz benzeşmesinin yavaş yavaş başladığını göster-
 mektedir.

4. Görülen geçmiş zaman çokluk 1.kişi eki:-duk/-dük
eyitdük "söyledik" 5a/10,7b/6;dutduk "tuttuk"10b/6
işitdük "işittik" 46a/6; diriltdük "dirilttik" 7a/7....

5. Bildirme Bağı:-dur/-dür

kaplamışdur "kaplamıştır" 3a/11;yokdur "yoktur"
5b/8 ;öğütdür "öğüttür" 8b/7; hakdur"haktır"20b/3;
beynisizlerdür "beyirsizlerdir" 3a/1 ;döşekdür "döşektir"
47b/11;öğredür "öğretir" 20b/10 ;rahmetdür "rahmettir"24b/5
yigrekdür "daha iyidir" 25a/9;virmekdür "vermehtir"27b/5

6. Ettirgen çatı eki:-dur/-dür

ıldurmak"yıldırım indirmek" 3a/10; inandıravuz
"inandırırız" 14a/10 ; tayındurdu"şaşırttı" 5b/2
yönendüresiz "çevirtesiniz" 24a/1;gönendürem "yararlan-
dırayım" 17a/5 ; indürdi "indirdi" 23b/10,46b/7

H. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Ünsüz düşmesinin değişik bir türü de,yalnız şed-
 deli Arapça kelimelerde görülen ünsüz tekleşmesidir.Bir
 imlâ özelliği olarak çift okunacak seslerde şedde kulla-
 nıldığı halde Arapçadan geçme tek ve çift heceli yalın
 kelimelerde şedde kullanılmamıştır:

olmaya fitne,ya'nî şek, 27a/4 < A.şekk ;
 tañrı katından hāş ādemīlerden 12b/7 < A.hāşş ;işbu hak
 çalabuñdan 20a/8,44b/11 < A.hakğ ;dağı hac için 26b/3 A.hacc

İ. BENZEŞME (Asimilation)a. -ss- > -ss-

Aşağıdaki örneklerde ilerleyici tam benzeşme sonucu -ss- > -ss- gerçekleşmiştir:

getürmüşlerimisse "getirmişlerse" 14a/3 ;
şakınmışlarımissa "şakınmışlarsa" 14a/3; degülmissa "değilmişlerse" 8b/4, 38b/1 ;

b. -zs- > -ss-

Tek bir örnekte gerileyici tam benzeşmeyle -zs- > -ss- gerçekleşmiştir:

gössüzlerdür "gözsüzlerdir, körlerdir" 3a/9, 23a/8 (krş. gözsüzi "körü" 53a/3)

II. ŞEKİL BİLGİSİA. AD ÇEKİMİ1. ÇOKLUK

Ad çekiminde çokluk +lar/+ler ekleriyle yapılmaktadır: ademilere "insanlarına" 19b/5, 20b/6 ;
'ālemlerüñ "alemlerin" 17b/9; arularından "temizlerinden" 7a/10, 'avrātlanuñuz "kadınlarınız" 6b/6; aylardan "aylardan" 26b/2 ; āyetlerine "ayetlerine" 8a/6 ; azmışlar "sapmışlar" 1b/5 ; dilleriyle "dilleriyle" 8a/8

Bir tek örnek olarak er "erkek" kelimesinin çokluğu kural dışı olarak "eren" şeklinde yapılmıştır. Ancak; bu ek kalıplaşarak çokluk görevini yitirmiş, tekrarlar, çokluk eki almıştır: erenlerüñüzden "erkeklerinizden" 34a/7, 45a/2

2. İYELİK EKLERİa. Teklik 1. kişi: +um/+üm

Her zaman yuvarlak ünlü ile görülmektedir: 'ahdüm "ahdim" 16b/9 ; benüm "benim" 6a/3, 16b/8 ; kavmüm "kavmim" 7a/2 ; kullarum "kullarım" 25b/7; neslümünden "soyumdan" 16b/8; yoluma "yoluma" 5b/8; nimetümi "nimetimi" 6b/1

b. Teklik 2. kişi: +uñ/+üñ

'ahdüñ "dileyin" 11a/3 ; 'avrātuñ "eşin" 5a/11
'azābuñ "azabın" 6b/5 ; göñlüñ "gönlün" 13a/4 ; senüñ "se-
nin" 2a/5

c. Teklik 3. kişi: +ı/+i, +sı/+si

Bu ekin yuvarlak şekli yoktur:

adı "adı" 15b/3 ; arasında "arasında" 17b/1, 25a/2
bahāsına "değerine" 24a/7 ; birisi "birisi" 13a/1 ; atası
"atası" 51a/1 ; niçesi "nicesi" 11a/8 ; bisleyicisi "besleyi-
cisi" 1b/2 ; korğusından "korkusundan" 9b/7 ; gicesi "gecesi" 25b/10 ; ortasından "ortasından" 14b/6....

ç. Çokluk 1. kişi: +umuz/+ümüz

Bu ekin de ünlüsü sürekli yuvarlaktır:

âyetlerümüzü "âyetlerimizi" 5b/9 ; çalabumuz "Tan-
rı'mız" 17b/1 ; göñüllerümüz "gönüllerimiz" 11b/8 ; gücü-
müz "gücümüz" 46b/11 ; kulumuz "kulumuz" 3b/9

d. Çokluk 2. kişi: +uñuz/+üñuz, +ñuz/+ñuz

Bu ekte, nazal ñ sesi korunmuştur.

birbiriñüzi "birbirinizi" 11a/1-2 ; çalabuñuz "Tan-
rı'nız" 10a/3 ; göñlüñüz "gönlünüz" 9b/3 ; içüñüze "içinize" 20b/9 ; illerüñüzden "illerinizden" 11a/2 ; nefslerüñüz "ne-
fisleriniz" 11b/7 ; oğlanlaruñuzı "oğlanlarınızı" 6b/5 ;
rūziñuz "rızkınız" 3b/7 ; yaradıcıñuz "yaratıcınız" 7a/3-4

e. Çokluk 3. kişi: +ları/+leri

âyetlerine "âyetlerine" 8a/6 ; bezîrgānlıkları
"tüccarlıkları, alış verişleri" 3a/6 ; dilleriyle "dille-
riyle" 8a/8 ; elleri "elleri" 10a/7 ; eyleyicileri "eyleyi-
cileri" 26b/8 ; göñülleri "gönülleri" 2b/7, 47a/7

3. AD DURUM EKLERİa. Belirtme durumu (Accusativus): +ı/+i, +nı/+ni, +n

Belirtme durumu eki, kelime kök veya gövdelerine
yalın durumda +ı/+i, iyelik eklerinden sonraysa +nı/+ni,
+n şeklindedir:

seni "seni" 52a/5 ; âdemi "Hz. Adem'i" 50b/11, nuhı
"Hz. Nuh'ı" 50b/11 ; 'avrātı "eşi" 51a/3 ; beni "beni" 21a/1

ayı "ayı" 25a/11 ; bâtılı "batılı" 46b/10 ; bizi "bizi" 10a/10
bıldircını "bıldircını" 7a/9 ; eylügi "iyiliği" 6a/7 ;
'ahdin "ahdini" 10b/7 ; kaşlin "kavlini" 10b/7 ; evi "evi"
 16b/9 ; ahkâmını "ahkâmını" 17b/3 ; tevrîti "Tevrat'ı" 10a/7

b. Yönelme durumu (Dativus): +a/+e, +(y)a/+(y)e

güne "güne" 8a/9 ; hâruta "Hârüt'a" 13b/6 ;
âdeme "Adem'e" 4b/11 ; ağaca "ağaca" 5b/1 ; anaya "anaya"
 10b/8 ; ataya "babaya" 10b/8 ; eve "eve" 21b/11.....

c. Ayrılma durumu (Ablativus): +dan/+den

Bu ek, +dan/+den ötümlü şekliyle kullanılmaktadır: gökden "gökten" 3a/10 ; açlıktan "açlıktan" 21a/6 ;
âdemîlerden "insanlardan" 19a/7 ; bulıtdan "buluttan" 3a/11
'azâbdan "azaptan" 3b/5 ; balçıktan "balçıktan" 53a/1 ;
bilmekten "bilmekten" 20a/5 ; benden "benden" 5b/7

d. Bulunma durumu (Locativus): +da/+de

Bu ek de ayrılma durumunda olduğu gibi ötümlü şekliyle kullanılmaktadır: salkımda "salkımda" 41a/3 ;
şayrulukta "hastalıkta" 24a/9 ; aralarında "aralarında"
 15b/1 ; arâuzda "aranızda" 26a/10 ; yirde "yerde" 5a/11 ;
günlerde "günlerde" 25a/7 ; seferde "yolculukta" 45b/4.....

e. Tamlayan durumu (Genetivus): +uñ/+üñ, +nuñ/+nüñ

(cezâsı) kâfirlerin "kafirlerin" 27a/2 ;
müddetlerinin "sürelerinin" 35a/3 ; senüñ "senin" 2a/5 ;
sizüñ (üzerünüze) "sizin" 6b/1 ; şunların "şunların" 11a/3 ;
tañrının "Tanrı'nın" 16a/7 ; yüzünün "yüzünün" 19b/6

f. Eşitlik durumu (aequativus): +ça/+çe

Metnimizde "ölçü", "kadar" anlamlarını veren bu durum eki işlek bir ek değildir.

ança "onun kadar" 41b/10 ; ardınca "ardısıra" 41a/6-10 ; niçe "ne kadar" 40a/10 ; birinçesi "birazı, bir süresi" 40a/10 ; hakınca "hakkı kadar" 16a/11 ; kadarınca "kadarınca" 35b/5 ; (iki) anlarça (göz görmegi) "onlara göre iki misli" 48a/3 ;

g. Yön gösterme durumu (Direktivus): +ru/+rü

Eski +garu/+gerü ekinin kalıntısı olan +aru/+erü

eki ile +ra/+re yön gösterme eki, metnimizde fazla işlek değildir, sayılı birkaç örnekte kullanılmıştır:

ilerü "ileri; önce, evvel" 2a/5, 46b/9 ; yukaru "yukarı; üstün" 4a/7, 33a/7

i. Araç durumu (instrumentalis)

+n araç durumu eki kaybolmuştur. Zarflaşmış ve kalıplaşmış olarak birkaç kelimedede, durum eki özelliğini yitirmiştir.

Edat olan ile, +ıla/+ile, +yıla/+yile şeklinde ekleşerek bu durum ekinin görevini üstlenmiştir.

nişānıla "belirtiyle" 43a/9 ; ançılâyındur "o kaddardır" 27a/2, 34b/6 ; eylügile "iyilikle" 34b/10; dilegiyle "dileğiyle" 34b/6 ; işile "işle" 36a/10; eliyle "eliyle" 37b/11

B. YAPIM EKLERİ

1. Addan Ad Yapım Ekleri

a. +lık/+lik

Sürekli düz ünlü taşıyan bir ektir: gölgelik "gölgelik" 7a/8; dirilik "dirilik" 7b/1; günlük "genişlik; kolaylık" 7b/1; yüceligile "yücelikle" 8b/2; rüsvāylik "rezillik" 15b/5; aruluk "temizlik, arılık" 15b/9 ; iminlik "eminlik, güvenilirlik" 16b/10; şayruluk "hastalık" 24a/9 ; yoksulluk "yoksulluk" 24a/9; artukluk "fazlalık, artıklık" 27a/5; katılık "şiddetlilik" 30a/11 ...

b. +lu/+lü

Orta Türkçede +lık/+lik şeklinde olan bu ek, sonsesinin düşmesiyle yuvarlaklaşmıştır.

yaşlu "yaşlı" 9a/1; ziyānlulardur "ziyanlılardır" 16b/1; işlü "işli" 17b/4; azābludur "azaplıdır" 27b/11; binütlüyiken "binitliyken" 36a/3; görklü "gösterişli" 36b/8 ; hürmetlü "hürmetli, saygılı" 52b/2 ; tenlü "tenli" 53a/3

c. +daş/+deş

İki örnekte gördüğümüz bu ek, kalın sıradan kelimelere gelmiştir: karındaşlarıñuzdur "kardeşlerinizdir" 31b/8 ; yoldaş "yoldaş" 24b/1

d. +suz/+süz

Olumsuz sıfat yapan +suz/+süz eki sürekli yuvarlak ünlü taşımaktadır:

beynisüzler "beyinsizler" 3a/1,19a/7;arusuza "arı olmayana"; beñdessüz "benzersiz" 15b/10; geñsüz "dar" 23b/2 ;gümānsuz "kuşkusuz" 38a/4; hisābsuz "hesapsız" 51b/4; korkusuz "korkusuz" 36a/3; gözsüz "kör" 53a/3; haqsuz "haksız" 8a/7

2.Fiilden Ad Yapım Ekleria. -k,-uk/-ük

artuk "artık,fazla" 6b/1,16b/3, ayruk "başka" 12b/8, bölük "bölük,küme" 13a/10,26a/11; buyruk "buyruk" 8a/7; dilek "dilek" 20a/4,41b/7 ; döşek "yatak" 3b/6,47b/11 ; karañukluk "karanlık" 3 a/8 ; eksük "eksik" 45b/1

b. -ıcı/ici

Fiilden iş ve meslek adı yapan bu ek, oldukça işlektir ve sürekli düz ünlü taşımaktadır:

emzürücü "süt anne" 34b/8; bilici "bilen" 5a/4; oturucu "oturan" 26a/7 ; katlanıcı "katlanan" 38a/6; kalıcı "kalan,kalıcı" 4a/6,15b/10 ; yaradıcı "yaratan" 7a/4,15b/10 tapıcı "tapan" 8a/9 ; sınayıcı "sınayan" 37b/9; ivici "even, aceleci" 35b/2 ; işleyici "işleyen, işleyici" 2b/10,7b/3...

c. -t

Fazla işlek ulmayan bir ektir, iki örnekte yuvarlak ünlüyle görülmektedir.

yanut (günü) "kıyamet (günü) 1b/3; binütlü "binitli" 36a/3

d. -ğun/-gün

Fazla işlek olmayan bir ektir, bir örnekte yuvarlak ünlüyle görülmektedir.

azğun "azgın;kötü" 28a/9,31b/9; azğunluk "azgınlık, kötülük" 3a/5,39b/3

e. -n

Bir örnekte geçen bir ektir: ekin "ekin" 32b/1

f. -m

Birkaç örnekte görülmektedir:

ölüm "ölüm" 3a/11,12b/8,18a/2;salkım "salkım"41a/3
alım "alım,alma işi" 44b/6

g. -u/-ü

korğu "korğu" 5b/8,41a/8; tutu "rehin" 45b/4;
girtü "gerçek,doğru,hak" 16a/4 ; şalu (eylemek) "sözleş-
mek" (Bu örnekteki şalu eylemek mastarıyla kalıplaşmıştır.)

i. -mak/-mek

Bu ek,en işlek master ekidir,ünlü ile başlayan
bir ek alıca sonesi ötümlüleşmektedir.

birakmaqlıkdur "salıvermektir" 7b/2; dartışmak
tartışmak 28a/2, danışmağıla "danışmakla" 34b/7; degür-
mek "ulaştırmak" 49a/7; depelemekden "öldürmekten" 26b/10,
diriltmek "diriltmek"11b/5;egilmek "eğilmek"47a/7;
geçmeklikleri "sınırı aşmaları" 3a/4

1. -cak/-cek

+ça/+çe eşitlik durumu ekinin ok/ök kuvvetlen-
dirme edatı ile kaynaşmasından oluşmuştur.Metnimizde bir
örnekte fiilden sıfat yapmaktadır.

sıyrıncak (taş) "çıplak,yalın" 41b/3

h. -ası/-esi

Fiilden sıfat yapım ekidir.

çıkmayasın (yire) "çıkılamayacak" 31b/10 ;
yinesi (nesnesin) "yenilecek" 41b/10 ; uyılası (kişi) "
"uyulacak,önder" 16b/8 ;incinesi (nesene) "incinecek"41a/7

3. Addan Fiil Yapım Ekleria. +la/+le

ağırlaya "ağırlaya"25b/6 ;ärzülän "arzulayın"12b/8
avuçladı "avuçladı" 37b/11;bağlarlar "bağlarlar" 43b/7;
boğazlarlardı "boğazlardı" 6b/5 ;gizlerler "saklarlar"10a/4
işlersiz "işlersiniz" 44b/11 ;muştıla- "müjdelemek"13a/5

b. +da/+de

Tek bir örnekte geçmektedir: aldadı "aldattı"49b/7

c. +la-n-/+le-n-

kabullenmeye "kabullenmeye" 6b/3 ; azıklanun
azıklanın "28a/4 ; çiftleneler "evleneler" 34a/7 ;
yaraklanmışdır "hazırlanmıştır" 3b/11

d. +r,+ar/+er

Metnimizde bir örnekte geçmektedir.

şuvarmak "sulamak " 9a/8

4. Fiilden Fiil Yapım Ekleria. Ettirgen çatı ekleri:1. -ar/-er

çıkardılar "çıkardılar" 26b/10; koparınılasız
"koparılısınız" 47b/11 ; gideredi "gidereydi" 3b/3

2. -ur/-ür

dururdu "durdurdu" 24a/7 ; doğurdu "doğurdu" 51a/6
dirürem "toplarım" 40a/8 ; givürürseñ "sokarsın" 50a/3; degür-
"değdir-, ulaştır-" 49a/7; deñşürürse "değiştirirse" 14b/5

3. -dur/-dür

Sürekli yuvarlar ünlü taşıyan bir ektir.

göyündürmek "yakmak" 7a/7 ; indürdüm "indirdim" 6a/2
inanduravuz "inandırayız" 14a/10 ; karışdurmañ "karıştırma-
yın" 6a/4 ; taşındurdu "şaşırttı" 5b/2; ulaşdurunıla "ulaş-
tırıla" 4b/2 ; diridürin "diriltirim" 40a/2; dirildür "diriltir" 40a/2
(krş. diridürin 40a/2); öldürür "öldürür" 40a/2

4. -der

Bu ek tek bir örnekte görülmektedir : dönderün
"dönderin" 19b/9, 20b/5 (krş. döndür-10b/10, 37a/6...)

5. -t

Fazla işlek olmayan bir ektir: ayırtmaya "ayırt-
maya" 23b/7 ; incitmez "incitmez" 39b/1;

b. Edilgen çatı eki: -l

Bu ek, -n dönüşlü çatı ekini kuvvetlendirecek
biçimde de kullanılmaktadır.

çıkarılduk "çıkarıldık" 37a/4; dönderinilesiz "dön-
derileceksiniz" 36b/10 ; indürünildi "indirildi" 13b/5

kaşınılmışlar "gazaba uğramışlar" 1b/5 ;kesil- "kesilmek"
39b/5 ;kopardırılmaz"koparılmanız" 47b/11 ;şorulmayasız"
"sorumlu tutulmayasınız"18a/7;getürildi "getirildi"23b/1

c. Dönüslü çatı eki: -n-

Bu ek, -l edilgen çatı ekini kuvvetlendirecek
şekilde,onunla birlikte kullanılmaktadır.

bağlanmış "bağlanmış"10a/6 ;bulınur "bulunur"
33a/6 ;çiftlendir-"evlendir" 34a/7;degürinile "ulaştırı-
la"49b/9;gizlenmez "gizlenmez" 47a/1 ;göründüresiz "gö-
ründüresiniz" 45b/11; azıklanmış "azıklanın" 28a/4

d. İştas çatı eki: -ş-

ivışün "acele edin" 20a/10 ;dartışmak "tartış-
mak" 24a/11; dartışurlar "tartışurlar" 15b/1 ; eyleşdü-
ñüz "eyleştiniz" 45b/1 ; oluşdılar "oluştular" 34a/7
şalışın "sayılın" 25b/5 ; yoluşdırırsız "fidye karşılı-
ğında serbest bırakırsınız" 28a/8

C. ZAMİRLER

1. Kişi Zamirleri

a.1. kişi zamirleri

ben 4b/10,40a/2,52b/11...

beni 21a/1,25b/9 ...

benüm 6a/3,16b/8,52a/1...

benden 6a/1,6a/4,18a/3 ...

baña 21a/1,50b/7,52b/6

biz 4a/9,13b/7,16a/4

bizi 10a/4,46b/6 ...

bize 1b/4,14a/5,16a/2

bizüm 7b/11,12a/8,37a/1

b. 2.kişi zamirleri

sen 1b/3,5a/10,46b/2....

seni 16a/4,16b/7,40b/2....

senden 2a/5,1b/3,16a/6....

saña 13a/8,20a/5,25b/7 ...

senün 2a/5,40b/9,46a/6 ...

senden 1b/2,2a/5,16a/6 ...

siz 5a/8,11a/3,12b/2 ...
 sizi 6b/1,19b/1,34a/4 ...
 size 5b/7,7a/4,53a/9 ...
 sizden 6b/7,25a/5,35a/11 ...
 sizlerden 25a/6
 sizün 7a/9,11a/7,25b/11 ...
 sizünile 10a/2,27a/1,26b/7 ...
 sizüniçün 37a/8,50b/8,53a/1 ...
 sizündür 5b/4,8a/3,18b/6

c. 3.kişi zamirleri

ol 4b/5,13b/7,40a/7 ...
 anı 5a/7,13b/10,20a/6 ...
 aña 6a/3,18a/10,39b/11 ...
 anda 26b/8,27a/1,51b/4 ...
 andan 14b/8,11a/2,14a/11 ...
 anuñ 10b /6, 21a/9,41b/3...
 anlar 5b/8,14a/6,20a/6
 anları 3b/5,7b/11,16b/7 ...
 anlara 2b/10,7b/4,20a/6 ...
 anlardan 11b/2,12b/11,13a/10 ...
 anlaruñ 2b/2,11a/5,41a/1 ...

2. İşaret Zamirleri

a. bu

buları 19a/7
 bunlardan 8a/9

b. şu

şunı 34a/1,50a/8,4b/5
 şunuñ 53a/5
 şundan 9b/3,6b/11,
 şunlar 5b/9,11b/1,47b/7
 şunlaruñ 5a/2,11a/3

c. ol "o"

ol "o" 5a/5,11a/7,13a/2 ...

d. şol "şu,o"

şol 15a/4,19a/5,27b/9,33b/2

3. Dönüştürme zamirleria. kendü "kendi"

kendü "kendi" 14b/8, 33a/1, 35a/2

b. kendüzi "kendisi"

kendüzin 33b/2

kendüzini 17b/5, 17b/8

kendüzünüz 15a/1,

kendüzilerünüze 26a/2

kendüzilerini 2b/7, 14a/1, 26a/2....

4. Belirsizlik Zamirleria. ayruk "başka"

ayruk 12b/8, 14b/3, 50a/8

ayruğa "başkasına" 12a/9

ayruğı "başkasını" 23b/2

ayruklar "başkaları" 47a/6

b. her kim

her kim "her kim ki" 13a/6, 5b/7, 14b/5

c. ne-kim

ne-kim "her ne ki" 18a/6, 27b/2, 46b/8

d. kimse

kimseye 13b/7, 13b/10

e. niçesi

niçesi 29a/1, 47a/5, 51a/2

5. Soru zamirleria. kaçça "nereye" 15b/7

kaçça "nerede" 19b/8, 20a/11

kaççandır "neredendir" 51b/2

kaççan "ne zaman" 29a/5, 2b/9, 34b/9

b. kim

kime 14a/9, 19a/9, 28a/1

kimdür 36b/7, 39a/8

c. ne

ne 5b/8, 12b/5, 14a/7

nedür 8b/11, 9a/3-5

neye 18a/2

6. Bağlama Zamirlerikim (F) "ki"

her kim	16b/1,17b/4,25a/9
anı-kim	11b/11,20b/11,52a/1
ol-kim	5b/11,7a/7,17a/5
kaçan-kim	9b/11,15b/11,28b/1,32a/9
ne-kim	18a/6,27b/7,30b/5
nite-kim	25a/4,32b/2,36a/4
niçe-kim	13a/9
oldur-kim	2b/5,26b/1,40a/1

Ç. SIFATLAR1. Niteleme Sıfatları

toğru (yol) 1b/4 ; ağrıdııcı ('azāb)"ağrıdııcı azap"14a/6 ; gey (arınmışlar) "çok temizlenmişler"4a/5 dürüst (işlü)"dürüst işli" 5a/4; ilkinki (kāfir) "önceki kafirler" 6a/3; az (dünyālik) "az servet" 6a/4; ulu (şınamak)"büyük sınama" 6b/7; ayruksı (rengi) "karışık rengi 9a/8 ; ak (iplik) "ak iplik"26a/5; kara (iplikden) "siyah iplikten"26a/5 ; katı ('azāblu) 27b/11; şıyrıncağ (taş) "yalın, çıplak taş" 41b/3; yavuz (nesnedür) "kötü şeydir" 12b/5

2. Belirtme Sıfatları1. Karşılaştırma Sıfatları

arurak "daha arı" 34a/10 ; eyregi "çoğu, daha fazlası"36b/5 ; eyrek "daha iyi" 13a/10 ; haklurak "çok daha haklı"33a/4 ; katırak "daha şiddetli" 11a/11 ; yigrek"daha üstün, daha iyi" 27a/10

2. İşaret Sıfatları

şol (kitāb)"şu kitāp" 2a/2; ol (vakt)"o vakit 3a/7 ; bu (söz) 12b/6 ; şunlar (anlardır) "şunlar onlardır" 3a/5; ol (ikiyi) "o ikisini" 5b/2

3. Belirsizlik Sıfatları

bir (niçesi) "birçoğu" 11a/8 ; bir (bölük) "bir bölük" 13a/10 ; hep "hep" 20a/11 ; her (nese)"herşey" 14b/1,14b/10,46a/2

D. ZARFLAR1. Yer zarfları

ara "ara" 15b/1,17b/1,20b/10; arka "arka" 6a/6-9
art (ardından,ardınca) "art"11b/3,13b/2 ;aşağa "aşağıya"
 9b/6 ; aşak "aşağı" 5b/3-6 (krş.aşağa 9b/6);girü "geri"
 14b/9,37b/5,33a/5 ;ortasından "ortasından" 14b/6;
orta "orta" 36a/11; yukaru "yukarı" 4a/7,33a/7;

2. Zaman zarflarıa. Ad ve sıfatlardan yapılanlar:

gice "gece" 6b/9; gün "gün" 25b/4,25a/7; gündüz
 "gündüz" 50a/3;birincisi "bir nicesi" 40a/10 ;ilkinki"ön-
 ceki" 6a/3

b. Doğrudan edat ve zarf olanlar:

hemîşe(F) "daima" 12b/9,46b/6

3. Ölçü zarflarıa. Doğrudan zarf olanlar:

gey "çok" 1b/1,5b/6 ; katı "çok,şiddetli" 9b/3
çok "çok" 14b/6 ; çoğlık "çokluk"37a/10 (krş.çoğluğula
 28a/7,28a/10) ; az "az" 11b/9 ;eksük "eksik" 45b/1
artuk "artık,fazlalık" 45b/1;ança "onca" 41b/10

4. Durum zarfları

ançılayın "onlar gibi" 9b/1,14a/11; tiz "tez"
 49a/2

E. EDATLAR1. Çekim Edatlarıa. Şart bildirenler:

eger "eğer" 5a/2,20a/1 ;ammâ "amma"4a/8

b. Sınırlama bildirenler:

lîkin"lakin" 35b/3 ;velîkin "velakin"13b/4,35a/8
velâkin "velâkin" 3a/2,2b/11

c. Neden bildirenler

çün"çünkü" 15a/1,27b/1

d. İstisna bildirenler:

illâ (A) "-den başka,illâ" 11a/9,13b/7

2. Bağlama Edatlarıa. ile "ile"(dutmaklığunuz) ile 7a/3; (cebrā'îl) ile 11b/5b. yâ "ya..."yâ (alemler issi) yâ (bisleyicisi) yâ (rahmet kılıcı) 1b/23. Benzetme Edatlarıbeñzer "benzeye" 3a/6; nite-kim "nitekim, nasıl" 3a/1, 2b/114. Son Çekim Edatlarıa. Yalın durumu gerektirenlerbile "her kim korksa bile" 25a/1gibi "dağı yaḥyâ gibi" 11b/7-8içün "tañrı sizün için" 26a/4üzere " sizün üzere" 20b/6b. Ayrılma durumunu gerektirenler:-den ötürü "hasedden ötürü" 49a/1-dan ötrü "andan ötrü kim" 7b/5-dın-yaña "katılıkdın- yaña" 9b/4c. Yönelme durumunu gerektirenler:-a degin "bir zamana-degin" 5b/5d. Tamlanan durumundaki edatlar:"içine" "kulakları içine" 3a/11"içinde" "göñülleri içinde" 12b/5"üstüne" "yâ dağı üstüne" 3a/95. Soru Edatları"nedür" "nedür ol şığır" 8b/11"nişe" "nişe söylemez tañrı" "Tanrı, neden söylemez?" 16a/1"nite" "nite ola anuñıçun pādişāhlık" 37a/96. Seslenme Edatları"iy" "ey İ" "iy meryem kandandır" 51b/27. Yön Gösterme Edatları"dapa" "toğru yol dapa" "doğru yoldan taraf.." 30a/8, 36b/2, 44b/2

8. Kuvvetlendirme Edatları

"daḥi" "sizün üzere ḥayır, daḥi vahy..." 14a/8

"daḡı" "ne daḡı toḡrudınılmış,..." 34b/5

"daḡı" "ta'āmı ol 'avrātlaruḡı, daḡı ṭanı" 34b/3

F. SIFAT-FİİLLER (PARTİCİPLE)

1. -an/-en

eyleyenden "yapandan, eyleyenden" 25a/1; artanın "artanını" 31b/4 ; diyen "diyen" 31b/11, 32a/1 ; yaḡan "yaḡmış, yaḡdığı" 3a/9

2. -r

Metnimizde iki örnekte yuvarlak ünlüyle geçmektedir: içilür (nesnen) "içilecek nesnen" 4ob/1 ; seri'atde bulınur nesneyile "seriata uygun şekilde" 35a/4

3. -maz/-mez

bilmezler "bimeyenler" 16a/1 ; (güci) yitmez "gücü yetmeyen" 44b/11 ; (hak) bilmez "hak bilmeyen" 44b/11 yazubilmezler "cahiller" 49a/5

4. -mış/-miş

saḡışlanmış (günler) "belirli günler" 10a/11; bilinmişler "bilinenler" 28a/1 ; (haram) olunmuş (ay) "haramlanmış ay" 27a/6 ; sürülmüş "kovulmuş" 51a/10; adanılmış "kararlaştırılmış" 44b/5 ; berk olunmuşlar "saḡlamlaştırılmış" 47a/6 ; (azad) olunmuş "hür" 51a/4

5. -acak/-ecek

dölenecek (yir) "durulacak yer" 5b/4 ; içecek (yirini) "içeceği yeri" 7b/8 ; (namaz) kılacak (yir) "namaz kılınacak yer" 16b/11 ; (ne yavuz) dönecek (yirdür) "ne kötü dönülecek yerdir" 17a/b

6. -duk/-dük

berkitdüğinden "saḡlamlaştırdıktan, bağlandıktan" 4b/1 ; eyledüğüüzün "eylediğinizin, belirlediğinizin" 35b/8 güci yitdüğine "gücünün yettiğine" 46a/8

G. ZARF-FİİLLER (GERUNDİUM)

1. -p

Metnimizde bir örnekte, yuvarlak ünlüyle geçmektedir: geçüp "geçerek, geçip" 52b/4

2.-iken -ken

bilürleriken"bilirlerken"9b/10,20a/8;egilmişle-
riken"eğilmişlerken" 7b/2;eylerken "eylerken" 4b/10;
okurlarken "okurlarken"15a/10;

3.-u/-ü

gizleyü "gizleyerek" 35a/9;şakınu "sakınarak"36b/3

H. FİİLLER VE FİİL ÇEKİMLERİI. Kişi Ekleria. Zamir kökenli kişi ekleri

Zamir kökenli olan bu kişi ekleri, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, istek ve gereklilik kiplerinin çekimlerinde kullanılırlar.

1. Teklik kişi: -van/-ven, -vanın/-venin, -vam/-vem
-am/-em
-ın/-in

2. Teklik kişi: -sın/-sin

3. Teklik kişi: ∅

1. Çokluk kişi: -vuz/-vüz, -uz/-üz

2. Çokluk kişi: -sız/-siz

3. Çokluk kişi: -lar/-ler

b. İyelik kökenli kişi ekleri

İyelik kökenli olan bu ekler, görülen geçmiş zaman ve şart kipi çekimlerinde kullanılmaktadır.

1. Teklik kişi: -m

2. Teklik kişi: -ñ

3. Teklik kişi: ∅

1. Çokluk kişi: -k/-k

2. Çokluk kişi: -ñuz/-ñüz

3. Çokluk kişi: -lar/-ler

c. Emir, istek kiplerinde kullanılan kişi ekleri

1. Teklik kişi: -ayın/-eyin, -ayım/-eyim

2. Teklik kişi: -ğıl/-gil ve fiilin yalın hali.

3. Teklik kişi: -sun/-sün

1. Çokluk kişi: -alum/-elüm

2. Çokluk kişi: -ñ, -ñuz/-ñüz

3. Çokluk kişi: -sunlar/-sünler

II. Fiil ÇekimleriA. BASİT ZAMANLAR1. Haber Kipleria. Geniş Zaman: -r, -ar/-er, -ur/-ürTeklik 1. kişidirürem "toplarım" 53a/3başların "başlarım" 2a/1bilirün "bilirim" 5a/7okuram "okurum" 2a/1Teklik 3. kişiazdurur "azdırır" 4a/10bitürür "yetiştirir" 7b/11bilür "bilir" 50b/1çıkarrur "çıkarrır" 39b/6döner "döner" 19b/3düşer "düşer" 3a/11Çokluk 1. kişiokıruz "okuruz" 38b/3inanuruz "inanırız" 12a/8götürürüz "götürürüz" 40b/3Çokluk 2. kişibilürsüz "bilirsiniz" 6a/5çıkarrursüz "çıkarrırsınız" 11a/4depelersüz "öldürürsünüz" 11a/4Çokluk 3. kişibilürler "bilirler" 2b/1buyururlar "buyururlar" 49a/10dartışurlar "tartışurlar" 15b/1inanurlar "inanırlar" 2a/5Geniş zamanın olumsuzudurmaz "tutmaz" 39a/6; eylemezler "eylemezler" 41a/6
gelmez "gelmez" 16a/2 ; inanmazlar "inanmazlar" 2b/3

b. Görülen Geçmiş Zaman: -dı/-di, -du/-dü, -tı/-ti-tu/-tüTeklik 1.kişidoğurdum "doğurdum" 51a/6eyledüm "eyledim" 17b/8getürdüm "getirdim" 53a/9Çokluk 1.kişidiriltdük "dirilttik" 7a/7duttuk "tuttuk" 10b/11eyitdik "söyledik" 5a/8Teklik 2.kişidölendün "kaldın" 40a/10eyledün "eyledin" 1b/5gösterdün "gösterdin" 47b/2Çokluk 2.kişidöndünüz "döndünüz" 27b/8duttunuz "tuttunuz" 15a/1virдіңüz "verdiniz" 33.Teklik 3.kişiaçdı "açtı" 10a/2akdı "aktı" 7b/7bitürdi "bitirdi" 51a/11Çokluk 3.kişialdılar "aldılar" 3a/5bağladılar "bağladılar" 38a/7eyittiler "eyittiler" 3a/2Görülen Geçmiş Zamanın olumsuzueylemediler "eylemediler" 7a/10 ; eylemedi "eylemedi" 3a/6 ; kılmadık "kılmadık" 19b/1 ; korkıtmadın "korkutmadın" 2b/3c. Öğrenilen Geçmiş Zaman: -mış/-mişTeklik 3.kişiolmuş "olmuş" 47a/10virilmiş "verilmiş" 33a/1yapılmış "yapılmış" 3b/62. DİLEK KİPLERİa. İstek KipiTeklik 1.kişieyleyem "eyleyeyim" 20b/8getürem "getireyim"olam "olayım" 8b/10Çokluk 1.kişigetirevüz "getirelim" 14a/11görevüz "görelim" 7a/6inanduravuz "inandıralım" 14a/10Teklik 2.kişigöresin "göresin" 22b/1Çokluk 2.kişiañlayasız "anlayasınız" 9b/2dönesiz "dönesiniz" 28a/7

Teklik 3.kişi

beñzete "benzetsin" 4a/7
bula "bulsun" 50b/3
çiftlene "evlensin" 33b/5
dirilte "diriltsin" 4b/4
dirüre "derlesin" 40a/8
emzüre "emzirsin" 34a/11
kapa "kapsın" 2b/1

Çokluk 3.kişi

çiftleneler "evleneler" 34a/7
danışalar "danışalar" 33b/6
döndüreler "döndereler" 14b/7
dutalar "tutalar" 33a/1
inanalar "inanalar" 9b/8

İstek kipinin olumsuzu

ayırtmaya "ayarmaya" 23b/7 ; beyerlenmeye "ka-
bul olunmaya" 16b/5 ; eylemeye "eylemeye" 10b/1 ; girmeye
"girmeye" 7a/6,15a/3

b.Dilek (Dilek-sart) kipiTeklik 2.kişi

uyasañ "uysañ" 16a/7
bulsañ "bulsan" 12b/10
olasañ "olasın" 19b/7

Çokluk 2.kişi

olsañuz "olsanız" 3b/10
olasız "olasınız" 20a/11

Teklik 3.kişi

içse "içse" 37b/9
korksa "korksa" 25a/1
okısa "okusa,çağırırsa" 25b/9
olsa "olsa" 25b/3

C.Emir KipiTeklik 2.kişi

vir "ver" 5a/4
dut "tut" 20b/2
bak "bak" 40b/3
ur "vur" 7b/6
döleñ "kal,dur" 5a/10

Çokluk 2.kişi

eyleñ "eyleyin" 26a/3
getürüñ "getirin" 2b/11
ivişüñ "acele edin" 20a/10
tapuñ "tapın" 3b/4
yiiñ "yiyin" 5a/11

Teklik 3.kişi
eylesün"eylesin" 9a/3
çıkarsın "çıkarsın"7b/11
yazsün "yazsın" 44b/6
şakınsun "sakınsın"44b/9

Çokluk 3.kişi
virşünler "versinler" 25b/9
getürşünler "getirsinler"25b/9
dutsunlar "tutsunlar" 33a/1

Emir Kipinin Olumsuzuz

eylemeñ "eylemeyin" 7b/9 ; dökmeñ "dökmeyin" 11a/1
çıkarmañ "çıkarmayın" 11a/1; başlamañ "başlamayın" 26b/7;
yimeñ "yemeyin" 26a/10 ; olmağıl "olma" 20a/9 ; korkmañ
korkmayın"20b/7 ; olmañ "olmayın" 26b/8 ; çiftlendürmeñ "ev-
lendirişmen" 32a/2 ; yükletme "Yükletme" 46b/1

B.BİRLEŞİK ZAMANLAR

1.Hikâye Birleşik Zamanı

a.Geniş zamanın hikâyesi

Teklik 2.kişi
eylerdi "eylerdi"6b/5
girürdi "girerdi"51b/1

Çokluk 2.kişi
bakarduñuz "bakardınız" 6b/8

Teklik 3.kişi
çıkardı "çıkardı"3b/7

Çokluk 3.kişi
okurlardı "okurlardı" 13b/3
bilirleridi "bilirlerdi"12a/9
bırağurlarıdı "bırakırlardı"52a/5
boğazlarıardı"boğazlarıardı"6b/5

b.İstek kipinin hikâyesi

Teklik 3.kişi
gideredi "gidereydi" 3b/3

Çokluk 3.kişi (olumsuzuz)
çalışmayalardı"savaşmayalardı"

39a/1

c.Dilek-şart kipinin hikâyesi

Teklik 3.kişi
dilesedi "dileseydi" 3b/2,39a/1

EK-FİİL1. Bildirme (ihbar)Teklik 1. kişiyakınvan "yakınım" 25b/8eyleyiciven "eyleyiciyim" 4b/8kılıcıven "kılıcıyım" 16b/7Teklik 2. kişibağışlayıcısın 47b/3Teklik 3. kişibilicidür "bilicidir" 15b/8düşmendür "düşmandır" 13a/2'azābludur "azaplıdır" 27b/11
aslıdur "aslıdır" 47a/6baydur "zengindir" 41a/11Çokluk 3. kişiārzularıdur "arzularıdır" 15a/4beynisüzlerdür "beyinsizlerdir"eyleyicilerdür 2b/10, 3a/12. Ek-fiilin hikâyesiTeklik 3. kişiilerüdi "ileriydi" 25a/5ilerüyidi "ileriydi" 46a/11katındaydı "katındaydı" 19a/4

SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız satır arası Kur'an çevirisi, Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerine sahip, söz hazinesi bakımından zengin bir eserdir. Arapça kelimelerin büyük bir çoğunlukla, Türkçe karşılıklarının verilmesi, bize Türkçenin Arapça karşısında gücünü göstermektedir. Yazıldığı dönemde Arapçanın resmî, Fasçanın da edebî dil olarak kabul edildiği Türkçenin, bazı sanatçılarımız tarafından bile her görüldüğü düşünülürse, Çeviri'nin dilimiz açısından değeri ve önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Kur'an-ı Kerim gibi ifade zenginliğine sahip, kutsal bir kitabın bir dile çevirilmesinde elbette büyük zorluklar vardır. Çeviri'de bu zorlukların aşıldığı, dinî terimlere bile, çoğunlukla Türkçe karşılıklarının verildiği gözönüne alınırsa dilimizin ifade gücünü, zenginliğini daha iyi kavramak mümkün olacaktır.

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. e/i değişiminde metnimiz "i" ağırlıklıdır: iy, irkek, işit-, imdi, iviş-

2. Yuvarlaklaşma, EAT'nin ve metnimizin karakteristik ses özelliğidir:

a. Kelime kökünde yuvarlaklaşma: aru, saru, kapu, giri

b. Eklerde yuvarlaklaşma:

-Fiilden ad yapım eki: uk/ük: artuk, bölük, eksük

-Yön gösterme eki: -aru/-erü: ilerü, yukaru

-Zarf-fiil eki: -up/-üp: geçüp (Tek örmektir)

-Ettirgen çatı eki: -dur/-dür: gönendür-, indür-

-Ettirgen çatı eki: -ur/-ür: durur-belür-, üyür-

-Tamlayan durumu eki: -un/-ün, -nun/-nün: anlarun,

göklerün, kişinün

-3. kişi emir kipi ek eri: -sun/-sün, sunlar/-sünler degürmesün, dutsun, ödesün

-Bildirme bağı: +dur/+dür: beynisüzlerdür, dönucilerdür, eylevicilerdür

-1.kişi iyelik ekleri:+um/+üm,+umuz/+ümüz:benüm, indürdüm, çalabumuz

-2.kişi iyelik ekleri:+un/+ün,+nuz/+nüz:arkanuzı, içünüze, kavlünüzi

-Sıfat yapım eki:+lu/+lü;+suz/+süz:görklü, kaygulu, bendeşsüz, gössüz

-Görülen geçmiş zaman 1.teklik kişi eki:-dum/-düm:eyledüm, ısmarladum, indürdüm

-Görülen geçmiş zaman teklik 2.kişi eki:-dun/-dün:eyledün, bilmedün mi

-Görülen geçmiş zaman çokluk 1.kişi eki:-duk/-dük:getürdük, dutduk, üyürdük,

-İstek kipi çokluk 1.kişi eki:-avuz/-evüz:arturavuz, yanılavuz, görevüz

-Geniş zaman eki:-ur/ür:alurlar, azdurur, ayırurlar

-Zarf-fiil eki:-u/-ü:sakınu, gizleyü, salu

ÜNLÜ DÜŞMESİ

a.-i->ø :birbiri, eydürler, dirlik

b.-u-, -ü- > ø :gönli, buyruk, ötrü

ÜNLÜ TÜREMESİ

Kelime sonunda iki ünsüz bulunan Arapça ve Farsça alıntıların bazılarında, Türkçe söyleyişe uygun olarak araya dar ünlü gelmektedir:kavül, küfürleri, hayırlara

ÜNLÜ UYUMU

a.Dil Benzeşmesi:Hemen hemen yerleşmiş durumdadır.Metnimizde imlâda bitişik yazılan ile, için edatları, i- fiilinin hikâye, rivayet ve şart çekimlerini dil benzeşmesine uygun okuduk:anunıla, çoklukla, anunıçun, katındaydı -Zarf-fiil eki: iken her zaman ince ünlü taşımaktadır. İmlâda bitişik yazıldığı yerlerde, ilk ünlüsünü uyuma soktuk:kalıcılariken, durucuyiken...

-İlgi eki:+ki, bir örnekte uyuma girmiştir:sonragı

-Soyut ad yapım eki:+lıg/+lig:Türkçe kelimelerde ve azı kelimelerde dil benzeşmesine uyurken:dünyalık, müsülmanlık, peygamberlik gibi örneklerde dil benzeşmesi-

ne uymamaktadır.

b. Dudak Benzeşmesi: EAT'de bu konuda, elle tutulur bir ilerleme kaydedilmemiştir. Yuvarlaklaşma bölümünde görülen eklerle, sürekli düz ünlü taşıyan aşağıdaki ekler dudak benzeşmesine uymamaktadırlar.

-Belirtme durumu eki: +1/+i, +y1/+yi, +1n/+in: beni, bulıdı, bölügi, ahdin, kavlümi

-Teklik 3. kişi iyelik eki: +1/+i, +s1/+si: gönli, tonı, günü

--dın-yana şekli: maşrıkdın-yana, eylemekdin-yana

-Addan ad yapım eki: +ç1/+çi, +c1/+ci: dutucu, görücü

-Addan ad yapım eki: +lık/+lik: arulık, horlık

-Fiilden ad yapım eki: -ıc1/-ici: dutucular, olıci

-Fiilden fiil yapım eki: -ıl/-il: indürünil-, konıla

-Soru eki: m1, mi: oldunuz m1, tutdunuz m1

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

a. Ötümlüleşme

- t-/d-

1. İnce sıradan ünlü taşıyan kelimelerde t'sesi d' sesine dönüşmüştür: di-, dile-, diri

2. Kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerde t'sesi korunmuştur. Ancak, ikili şekillerin olması bunlarda da ötümlüleşme eğilimini göstermektedir: tagı, tanuk, tonuz,

- k-/g-

İçseste bir örnekte görülmektedir: dağı

Sonsesinde -k/-k bulunan kelimeler ünlü ile başlayan bir ek alınca sonsesleri ötümlüleşmektedir: bölügi, dilegi

- p->b- : Tek örnekte görülmektedir: barmaklarını

b. Sızıcılışma

- b > v

Kelime başında ve içseste bulunan b'sesleri v'ye dönüşmüştür: vir-, yavuz

- -k->-h-

Birkaç örnekte görülmektedir: yohsullık, korhudur

c. Dudaksılaşma

-g- > -v-: çavlıdur, givürürsen örneklerinde görülmektedir.

-Birleşme

Metnimizde birleşme yoluyla bazı yeni kelimeler oluşmuştur: kendüzi, nese, nite, andayuk

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Orta Türkçede sonseste bulunan -g/-g ötümlüleşerek düşmüştür: saru, ulu, görklü, giçi

ÜNSÜZ UYUMU

Özellikle bulunma ve ayrılma durumu ekleri ünsüz uyumuna aykırıdır. Ayrıca bu durum genelleşmiş bir yazılış özelliği gibidir: yoksullıkda, sayrulukda, dirlikde, hakdan, uçmakdan, açlıktan

AD ÇEKİMİ1. İyelik ekleri:

Teklik 1. kişi: -um/-üm: kullarum, benüm

" 2. kişi: -un/-ün: avratun, gönlün

" 3. kişi: -ı/-i, -sı/-si: adı, birisi, gicesi

Çokluk 1. kişi: -umuz/-ümüz: gücümüz, kulumuz

" 2. kişi: -unuz/-ünüz, -nuz/-nüz: gönlünüz, ya-

radıcınız

Çokluk 3. kişi: -ları/-leri: elleri, dilleriyle

AD DURUM EKLERİ

Belirtme Durumu: +ı/+i, +nı/+ni, +n: seni, nuhı, kavlin

Yönelme Durumu: +a/+e, +(y)a/(y)e: güne, ağaca, ataya

Ayrılma Durumu: +dan/+den: gökden, açlıktan

Bulunma Durumu: +da/+de: salkumda, yirde, sayrulukda

Tamlayan Durumu: +un/+ün, +nun/+nün: senün, yüzünün

Eşitlik Durumu: +ça/+çe: ança, niçe, hakınça

Yön Gösterme Durumu: +ru/+rü: ilerü, yukaru

Araç Durumu: +n kaybolmuştur, ile kalıplaşarak bu görevi üstlenmiştir: işile, eliyle

YAPIM EKLERİ

1. Addan Ad Yapım Ekleri:

- +lık/+lik: dirilik, artukluk
- +lu/+lü : yaşlu, tenlü
- +daş/+deş: yoldaş, karındaş
- +suz/+süz: arusuz, korkusuz, gözsüz

2. Fiilden Ad Yapım Ekleri:

- -k, -uk/-ük: artuk, eksük, buyruk
- -ıcı/-ici: bilici, yaratıcı, oturucu
- -t : yanut, binütlü
- -gun/-gün: azgun, azgunluk
- -n : ekin
- - : ölüm, alım, salkım
- -u/-ü: korku, tutu, girtü
- -mak/-mek: egilmek, ulaştırmak
- -cak/-cek: sıyrıncak
- -ası/-esi: çıkmayasın (yir), uyılası (kişi)

3. Addan Fiil Yapım Ekleri

- +la/+le : ağırlaya, muştıla-, bağla-
- +da/+de : aldadı
- +la-n-/+le-n- : kabullen-, azıklan-
- +r, +ar/+er : suvar-

Ettirgen Çatı Ekleri:

- -ar/-er: çıkardılar, gideredi
- -dur/-dür : öldürür, irdürdüm
- -der : dönderün
- -t : incitmez

Edilgen Çatı Eki: -l: çıkarıldık, sorulmayasız

Dönüşlü Çatı Eki : -n: bağlanmı, bulunur, azıklanun

İşteş Çatı Eki: -ş: ivişün, sağışın, olışdılar

ZAMİRLER

1. Kişi zamirleri: ben, sen, ol, biz, siz, anlar

2. İşaret zamirleri: bu, şu, ol, şol

3. Dönüşlülük zamirleri: kendü, kendüzi

4. Belirsizlik zamirleri: ayruk, her kim, ne-kim, kimse
5. Soru zamirleri : kaça, kanda, kandandur, kaçan, kim
6. Bağlama zamirleri: kim (F)

SIFATLAR

1. Niteleme sıfatları: togru, gey, az, ulu, katı, sıyrıncak
- Karşılaştırma sıfatları: arurak, eyrek, yigrek
3. İşaret sıfatları: bu, şol, ol
4. Belirsizlik sıfatları: bir (bölük), her (nese) hep

ZARFLAR

1. Yer zarfları: ara, arka, art, yukaru
2. Zaman zarfları: gice, gündüz, birincesi, ilkinki
3. Ölçü zarfları: gey, katı, çoklık, eksük, ança
4. Durum zarfları: ançılayın, tiz

EDATLAR

1. Çekim edatları: eger, amma, likin, çün, illa
2. Bağlama edatları: ile, ya...ya
3. Benzetme edatları: benzer
4. Son çekim edatları: bile, gibi, içine, üstüne
5. Soru edatları: nedür, nişe, nite
6. Seslenme edatları: iy
7. Yön gösterme edatları: dapa
8. Kuvvetlendirme edatları: dahi, dakı, dağı

SIFAT-FİİLLER

1. -an/-en: diyen, artanını
2. -r : içilür (nesnen), bulunur (nesneyile)
3. -maz/-mez : bilmez, yitmez
4. -mış/-miş : sürülmiş, olunmuş (ay)
5. -acak/-ecek: dölenecek (yir), dönecek (yir)
6. -duk/-dük : berkitdüginden, yitdügine

ZARF-FİİLLER

1. -p : geçüp
2. -iken , -ken: egilmişleriken, okurlarken
3. -u/-ü: gizleyü, sakını

c. Emir kipi:

Teklik 2. kişi: vir, dut, bak

" 3. kişi: eylesün, çıkarsın, yazsun

Çokluk 2. kişi: eylen, ivişün, tapun, yin

" 3. kişi: virsünler, dutsunlar

Olumsuzuz: eylemen, dökmen, olmagıl, çiflendürmen

2. Birleşik Zamanlar:

1. Hikâye Birleşik zamanı

a. Geniş zamanın hikâyesi:

Teklik 2. kişi: eylerdi, girürdi

" 3. kişi: çıkardı

Çokluk 2. kişi: bakardunuz

" 3. kişi: okurlardı, bilürleridi

b. İstek kipinin hikâyesi

Teklik 3. kişi: gideredi

Çokluk 3. kişi: çalışmayalardı (olumsuzu)

c. Dilek (dilek-şart) kipinin hikâyesi

Teklik 3. kişi: dilesedi

EK-FİİL

1. Bildirme (İhbar)

Teklik 1. kişi: yakınvan, kılıcıven

" 2. kişi: bağışlayıcısın

" 3. kişi: bilicidür, baydur, aslıdur

Çokluk 3. kişi: arzularıdur, beynisüzlerdür

2. Ek-fiilin Hikâyesi:

Teklik 3. kişi: ilerüdi, ilerüyidi, katındaydı

1b

- (1) tañrı adıyla ya'nî başların veyâ oğurın gey raħmet kılıcı, raħmet kılıcı.
 (2) ögmek tañrınıñdur, 'älemler issi yâ bisleyicisi./ yâ raħmet kılıcı, raħmet kılıcı./ (3) yanut günü issi./ saña tparuz.dağı senden (4) arka virmeñ isterüz./ yol göster bize. toğru yol./ yolu anlaruñ kim (5) eylük eyledün anlaruñ üzerüne, kaqınılmışlar degüller ya'nî cuhüdlar degüller, dağı azmışlar degüller, ya'nî naşrâniler degüller./

2a

- (1) tañrı adıyla ya'nî başların yâ oğurın gey raħmet kılıcı, raħmet kılıcı.
 (2) (فَأَلِّفْ لَهُمْ) / şol kitâb yokdur gümân anuñ içinde, yol göstermekdür (3) şaқınıcılara./ anlar kim inanurlar görünmeze, dağı duradurlar (4) namâzı.dağı andan kim rüzî virdük anlara, nafaқа virürler./ dağı anlar kim, (5) inanurlar aña kim indürünildi senüñ dapa, dağı aña kim indürünildi senden ilerü.

1b

(Fatiha Sûresi,7 ayettir)

- (1) (Suçları)bağışlayıcı Tanrı'nın adıyla baş-
larım-veya okurum.-
- (2) (Her türlü güzel) övgü aləmlerin sahibi ve
besleyicisi Tanrı içindir. /1/
- (2) (Tanrı) esirgeyici ve bağışlayıcıdır. /2/
- (3) (0) din gününün sahibidir. /3/
- {3-4) (Tanrı'm,yalnız) sana taparız ve senden
arka vermeni isteriz./4/
- (4) (Tanrı'm) bize doğru yolu göster. /5/
- (4-5) Bu yol,iyilik eylediklerinin yoludur. /6/
- (5-6) Onlar,azaba uğrayanlardan,azmışlardan yani;
Yahudi ve Hristiyanlardan değiller. /7/

2a

(Bakara Sûresi,286 ayettir.)

- (1) (Suçları) bağışlayıcı Tanrı'nın adıyla baş-
larım-veya okurum.-
- (2) (أَلِفْ لَام مِيم) Elif,lam,mim. /1/
- (2-3) İşte o kitap;kuşku yok (ki) sakınanlara
yol göstericidir. /2/
- (3-4) Onlar,görünmeze inanırlar,namazlarını kılar
ve kendilerine verdiğimiz rızıktan nafaka verirler./3/
- (4-2b1) Sana indirilene ve senden önce indirilenle-
re inanırlar.(Onlar) kıyamet gününü de kuşkusuz,
bilirler. /4/

2b

(1)dağı kıyâmet günün,anlara gümânsuz bilürler./ şunlar
 toğru yol üzeredir çalabılarından (2) dağı şunlar kurtıl-
 mışlardır./ bayık anlar kim,kâfir oldılar.berâber anla-
 ruñ üzere (3) korkıttuñ mı kim anları yâ korkıtmaduñ mı
 anları,inanmazlar./ mühr urdı tañrı (4) gönülleri üzere,
 dağı kulağı üzere anlaruñ,dağı gözleri üzere anlaruñ ör-
 tüdür.anlaruñdur (5) ‘azâb ulu./ dağı âdemilerden oldur
 kim,eydür inanduk tañrıya,(6) dağı sonrağı güne,dağı
 degüldür anlar inanmışlar./ aldarlar tañrıyı,dağı anlar
 kim,(7) inandılar,dağı aldamazlar,illâ kendüzilerini
 dağı bilmezler./ gönülleri içinde (8) şayrulukdur.pes
 arturdı anlara tañrı şayruluğı.dağı anlaruñdur ‘azâb
 ağrıdıcı,andan ötrü kim,oldılar (9) yalan söylerler./
 dağı kaçan eyideler anlara,fesâd eylemeñ yirde,(10) eyit
 tiler,degülüz illâ biz eyü işleyiciler./ bayık anlara
 fesâd eyleyicilerdür (11) velâkin bilmezler./ dağı kaçan
 eyidildi anlara,îmân getürüñ,nite-kim îmân getürdi âde-
 miler

3a

(1) eyittiler,îmân getürelüm,nite-kim îmân getürdiler
 beynisüzler.bayık anlar beynisüzlerdür,(2) velâkin bil-
 mezler./ dağı kaçan irseler anlara kim,iman getürdiler,
 eyittiler,îmân getürdük.(3) dağı kaçan gettiler,şeytân-
 ları dapa,eyittiler,bayık biz sizünlevüz,degülüz biz
 (4) illâ yañşuya dutucılar./ tañrı yañşuya dutar anları,
 dağı arturur anları,hağdan geçmeklikleri içinde (5) hay-
 rân olurlar./ şunlar,anlardır kim,şatun aldılar azğunlı-
 ğı,toğru yolıla.(6) pes assı eylemedi bâzîrgânlıkları,
 dağı olmadılar toğru yol dutucılar./ beñzeri anlaruñ
 (7) beñzeri gibidür,anuñ kim,yandurđı odı.pes ol vađt-
 kim,aydın eyledi yörendirüsini,(8) giderdi tañrı,aydı-
 ñın anlaruñ,dağı kodı anları karañuluklar içinde,göre-
 mezler./ (9) şağırlardur,dilsüzler,gössüzlerdür,pes
 anlar dönmezler./yâ dağı üstüne yağmur yağan gibidür

2b

- (1-2) Şunlar, Tanrının doğru yolundadırlar ve kurtulmuşlardır. /5/
- (2-3) (İnanmayanlarsa) kuşkusuz kafir oldular. Onları korkutsan da korkutmasan da inanmazlar. /6/
- (3-5) Tanrı, onların gönülleri, kulakları üzerine mühür vermiştir ve gözleri örtülüdür. Ulu azap onlaradır. /7/
- (5-6) İnsanlardan bazıları: "Tanrı'ya ve ahiret gününe inandık" derler, oysa onlar, inanmışlardan değildirler. /8/
- (6-7) (Onlar) Tanrı'yı ve inananları aldatmaya (çalı-şırırlar) ancak, kendilerini aldatırlar; fakat bunu bilmez
- (7-9) Hastalık (onların) gönüllerindedir. Tanrı da onların hastalıklarını artırmıştır. Onlara, yalancılıklarından ötürü, ağrıdıcı azap vardır. /10/
- (9-10) Ne zaman onlara, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın denilse, onlar: "Biz sadece düzelticileriz derler." /11/
- (10-11) Gerçekte onlar, bozgunculuk eyleyicilerdir, ancak, (bunu) bilmezler. /12/
- (11-3a2) Ne zaman onlara, insanların inandıkları gibi siz de inanın dense: "Yani beyinsizlerin inandığı gibi mi inanalım?" derler. Gerçekte onlar beyinsizdir. fakat bilmezler.

3a

- (2-4) Ve inanmış olanlara rastladıkları zaman: "inandık" derler. Ancak, şeytanlarıyla olunca: "biz sizinleyiz, (inananla sadece alay ediyoruz" derler. /14/
- (4-5) Tanrı da kendileriyle alay eder ve onları haktan geçmekliklerinin şaşkınlığı içinde bırakır. /15/
- (5-6) Şunlar, azgınlığı doğru yol karşılığında satın alan kimselerdir. (Ancak,) yaptıkları alışverişte kazançlı oldular ve doğru yolu tutmadılar. /16/
- (6-8) Onlar, ateş yakarak aydınlanan (fakat) Tanrı aydınlıklarını giderdiği için, karanlıkta kalan, körlere benzerler. (Bu yüzden) karanlıklar içindedirler, göremezler. /17/
- (9) (Onlar) sağırdırlar, dilsizlerdir, kördürler. Onlar, (Tanrı'ya) dönmezler. /18/

(10) gökden anuñ içinde karañulıklar,dağı gök gürlemek dağı ıldırım ıldurmak.kılurlar barmaklarını (11) kulakları içine,odlardan ötürü,bulıtdan düşer,ölüm şakınmaktan.dağı tañrı kaplamışdur kâfirleri./

3b

(1) yakın olur ıldırım gibi,kaşa gözlerini anlaruñ.her niçe kim,aydın eyledi,(2) yürüdiler aydıñlık içinde. dağı kaçan karañurdı anlaruñ üzere,şurdılar.dağı eger dilededi tañrı,(3) gideredi kulağını anlaruñ,dağı gözlerini anlaruñ.bayığ tañrı,her nese (4) üzere,güci yiterdür./ iy âdemiler şapuñ çalabuñuza,(5) yarattı sizi, dağı anları,ilerüdür sizden.anuñiçün kim,siz şakınasız 'ibâdetile 'azâbdan./ (6) ol-kim,kıldı sizüñ için yiri döşek,dağı gögi yapılmış.dağı indürdi (7) gökden şu, pes çıkardı anuñıla yemişlerden,sizüñ rüzüñüz için. (8) pes kılmañ tañrıya beñdeşler,dağı siz bilüriken yaratıcı oldur./ dağı eger olursañuz (9) gümân içinde, andan kim,indürdük kulumuz üzere,getürüñ bir süret,anuñ gibiden.(10) eger olursañuz girçekler./ pes eger işleme-düñüzse,dağı hergiz işlemeyesiz,(11) şakınuñ oddan,ol-kim odunu anuñ,âdemilerdür,dağı taşlardur yarañlanmışdur.

4a

(1) kâfirler için./ dağı muştıla anlara kim,imân getürdiler,dağı işlediler eyü işler.(2) kim bayığ anlaruñdur uçmağlar,ağar altından anlaruñ ırmaklar.(3) her niçe-kim,rüzî virinildiler,yimişi rüzî virmek.eyittiler,(4) işbu oldur kim,rüzî virinildük ilerüden,dağı getürünildi anlara,birbirine beñdeş.(5) dağı anlaruñdur,uçmağ içinde 'avrâtlar,gey arınmışlar,dağı anlar anuñ içinde (6) ebed kalıcılardur./ bayığ tañrı,utanmaz kim ura (7) meşel,ya'ni beñzede giçi sivri siñek,andan yukaru. ammâ anlar kim,imân getürdiler,(8) bilürler kim,bayığ ol hağdur,çalabılarından.dağı ammâ anlar kim (9) kâfir

(9-11) Ya da (onlar) gökten yağan, içinde karanlıklar, gök gürlemesi ve yıldırım(lar) bulunan bir yağmura (tutulmuş) gibidirler. Bulutlardan düşen ateşlerin (getirdiği) ölümden sakınmak için parmaklarını kulakları içine tıklarlar. Oysa Tanrı, inkarcılar kuşatmıştır. /19/

3b

(1-4) Yıldırım, nerdeyse gözlerini kapıverecek; önlerini aydınlattığı zaman (onun ışığında) yürüdüler. Üzerlerine karanlık (çökünce) durdular. Tanrı di: esey i eğer onların işitmelerini ve görmelerini de giderirdi. Kuskusuz Tanrı'nın her şeye gücü yeter. /20/

(4-5) Ey insanlar, sizi ve sizden öncekiler yaratan Rabbinize tapın İ (Bu) tapınmayla azaptan korunursunuz. /21/

(6-8) O Tanrı, sizin için yeri döşek, göğü de yapılmış kıldı. Gökten su indirdi ve bu suyla yerden sizin için türlü yemişler çıkardı. Öyleyse siz, O'nun yaratıcı olduğunu bilerek O'na eş koşmayın. /22/

(8-10) Eğer, kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimizden kuşku duyarsanız, onun benzerinden bir benzer getirin. Eğer doğruysanız (bunu yapın). /23/

(10,4a1) Yok eğer yarmadınız ve asla yapamayacaksınız odunu insanlar ve taşlar olan, (inkarcılar için) hazırlanmış ateşten sakının İ /24/

4a

(1-6) İnanıp iyi işler yapanlara, altından ırmaklar akan cennetlerin kendilerine ait olduğunu müjdele. (Cennetlerdeki) herhangi bir meyveden yediklerinde: "Bu, daha önce de yediklerimizdendir." derler. (Gerçekten) onlara, yediklerinin benzerleri önceden verilmişti. Onlar için cennette tertemiz eşler de vardır ve orada ebedi kalacaklardır

(6-11) Tanrı, bir sivrisineği hatta onun da üstünde olanı, örnek göstermekten çekinmez. İnananlar, onun Rab'lerinden bir gerçek olduğunu bilirler. İnanmayanlarsa: "Tanrı, bu örnekle ne demek istedi?" derler. (Tanrı) onunla birçoğunu saptırır ve yine onunla çoğuna doğru yolu gösterir. Bu örnekle sadece inanmayanları, yani kafirleri saptırır. /26/

oldılar,pes eydürler,ne nese diler tañrı işbundan,mesel eylemekdin-yaña.(10) azdurur anuñıla çoqa,dağı togru yol gösterür anuñıla çoqa.(11) dağı azdurmaz anuñıla, illā tã'atdan çıkıccıları,ya'nī kāfirleri./ anlar kim, şırlar

4b

(1) tañrı kavlini,berkitdüginden soñra.dağı keserler anı-kim,buyurdi tañrı (2) anı-kim ulaşdurunıla.dağı fesād eylerler yirde.şunlar (3) ziyānlular./ nite kāfir olursız tañrıya,şol hālde kim,ölüler idinüz,(4) pes diri eyledi sizi,andan öldüre sizi,andan dirilde sizi,andan anuñ dapa (5) dönderinilesiz./ ol oldur kim,yarattı sizün için,şunu kim yirdedür (6) dükelin.andan,kaşd eyledi gök dapa,pes togru eyledi yidi gökleri.(7) dağı ol, her neseyi bilicidür./ dağı ol vaqt-kim,eyitti çalabuñ, feriştelere (8) bayık ben,eyleyiciven yirde hālife. eyittiler,eyler miseñ (9) anuñ içinde,anı-kim fesād eyleye anuñ içinde,dağı döke kanlar.biz (10) tesbīh eylerken senün ögmekligünile,dağı taqdīs eylerken senün için.eyitti,bayık ben bilürin (11) anı-kim,bilmezsiz./dağı öğretti ādeme adları dükelin.

5a

(1) andan,‘arz eyledi adları issin feriştelere,pes eyitti,haber virün baña (2) şunlaruñ adlarını,eger olursañuz girçekler./ eyittiler,(3) arulıguñ bilmegümüz yokdur bizüm,illā ol-kim öğretdün bize.bayık sen (4) sin bilici,dürüst işlü./ eyitti,iy ādem,haber vir anlara,(5) adların anlaruñ.pes ol vaqt kim,haber virdi anlara,adlarını anlaruñ,eyitti,(6) eyitmedüm-mi size,bayık ben bilürin gökler görünmez,dağı (7) yirün,dağı bilürin anı-kim, āşikāre eylersiz,dağı anı kim,olduñuz (8) gizler siz./ dağı ol vaqt eyitdük,feriştelere,secide kılın ādeme (9) pes secde kıldılar,illā iblīs onamadı,tekebbürlik eyledi,dağı oldı (10) kāfirlerden./ dağı eyitdük,iy ādem,

4b

- (4all-3) Onlar,söz verip bağlandıktan sonra,Tanrı'ya verdikleri sözü bozarlar.Tanrı'nın birleştirilmesini buyurdıklarını keserler ve yeryüzünde bozgunculuk ederler.Ziyana uğrayanlar onlardır. /27/
- (3-6) (Ey insanlar,) Tanrı'yı nasıl inkâr edersiniz Siz ölüydünüz,sizi diriltti,yine öldürecek,yine diriltecek;sonra O'na döndürüleceksiniz./28/
- (6-7) O ki,yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yarattı,sonra göğe yöneldi,onları yedi gök olarak düzenledi.O,her şeyi bilicidir. /29/
- (7-11) Bir zamanlar Rabb'in meleklerle:"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım."demmişti.(Melekler):"Orada bozgunculuk yapacak,kan dökcek birisini mi yaratacaksın?(Oysa) biz seni överek tesbih ve takdis ediyoruz."dediler.(Tanrı):"Ben sizin bilmediklerinizi bilirim."dedi. /30/

5a

- (4b11-2) (Tanrı) Adem'e adların tümünü öğretti,sonra onları meleklerle sunup:"Haydi,doğrusanız onların adlarını bana söyleyin."dedi./31/
- (2-4) (Melekler) dediler ki:"Sen ulusun,bizim senin bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur.Kuşkusuz sen bilicisin,dürüst işlisin." /32/
- (4-8) (Tanrı):"Ey Adem,bunlara bu (nesnelerin) adlarını açıkla."dedi.(Adem,meleklerle)bu (nesnelerin)adlarını söyledi.(O zaman Tanrı):"Ben,size göklerin ve yerin gizliliklerini de,sizin gizlediklerinizi de açıkça işlediklerinizi debilirim dememiş miydim?" dedi. /33/
- (8-10) Meleklerle:"Adem'e secde edin"demistik,hemen secde ettiler,yalnız iblis diretti.böbürlendi ve inkârcılardan oldu. /34/
- (10-5b) "Ey Adem,sen ve eşin cennette oturun,ondan dilediğiniz yerde,bol bol (dilediğinizi) yiyin ama,şu ağaca yaklaşmayın,yoksa, zalilerder olursunuz,dedik."/35/

dölen sen, (11) dağı ‘avrātuñ, uçmağa. dağı yiñ andan, dir-
lik giñligile, ne-yirde kim,

5b

(1) dilersenüz. dağı yakın gelmeñ işbu ağaca, pes olasız
(2) zālimlerden. / pes tayındurdu ol ikiyi şeytān uçmak-
dan, pes (3) çıkardı ol ikiyi, andan kim, oldılar anuñ
içinde. dağı eyitdük, aşığa inüñ, bir niçeñüz (4) bir niçe-
ñüze düşmendür. dağı sizüñdür yirde, dölenecek yir, dağı
gönenmek, (5) menfa‘at dutmak bir zamāna-degin. / pes aldı
ādem çalabısından kelimeler, pes tevbe virdi (6) aña.
bayık ol, kabül eyleyicidür, gey tevbe vericidür, rahmet
kılıcı. / eyitdük, aşığa inüñ andan, (7) dükeli. pes eger
gelürise size benden, toğrı yol, göstermek, pes her kim
uyarısa (8) toğru yoluma, yoğdur korku anlaruñ üzere, ne
dağı anlar kaygulu olalar. / (9) dağı anlar kim, kāfir
oldılar, dağı yalan dutdılar āyetlerümüzi. şunlar (10) od
isleridür. anlar, anuñ içinde ebed kalıcılardur. / iy
ya‘küb oğlanları, (11) añuñ ni‘metümi, ol-kim eylük eyle-
düm size. dağı yerine getürüñ kavlümi, ya‘nī şeri‘āt.

6a

(1) yirine getürem kavlüñüzi, ya‘nī müzd virmek. dağı ben-
den korkuñ. / dağı imān getürüñ (2) aña kim, indürdüm
ya‘nī kur‘āna, girçek dut cıyiken, anı-kim sizüñiledür,
ya‘nī tevrīt. dağı olmañ (3) ilkinki kāfir, aña ya‘nī
kur‘ān yā tevrīt. dağı şatun almañ benüm āyetlerümile az
(4) bahā, ya‘nī dünyālik. dağı benden korkuñ. / dağı karış-
durmañ hakkı (5) bātıla. dağı gizlemeñ hakkı, şol hālde
kim, siz bilürsüz. / dağı (6) şururüñ namāzı, dağı virüñ
zekātı, dağı arkañuzu egüñ, ya‘nī rukū‘lu namāz kılüñ, arka
(7) egicilerile. / iy, buyurur mısız ādemilere eylügi, dağı
indürür misiz (8) nefslerüñüzi. dağı siz okırsız kitābı,
ya‘nī tevrīti, anlamaz mısız. / (9) dağı arka virmegi is-
teñ şabrıla, ya‘nī tā‘at üzere, dağı namāzıla. dağı bayık

- (2-5) Derken şeytan o iki(sini) aldatıp cennetten, içinde oldukları (nimet yurdundan) çıkardı.Sonra:"Birbirinize düşman olarak,bir zamana değin yaşayacağınız yüzüne inin." dedik./36/
- (5-6) Adem,Rabb'inden sözler aldı.(Onlarla O'na) tövbe etti.(O'da) tövbesini kabul etti.Kuşkusuz O,tövbeyi kabul eden ve esirgeyendir./37/
- (6-8) "Hepiniz oradan aşağıya ininI"dedik.Eğer size benden doğru yol gelirse ve kimler benim doğru yoluma uyar sa,onlara bir korku yoktur.Onlar kaygılanmayalar./38/
- (9-10) "Kafir olup ayetlerimizi yalanlayanlarsa,ateş halkıdır.Onlar orada ebedî kalacaklardır./39/
- (10-6a) "Ey İsrail oğulları,size iyilik eyledim,nimet. verdim (bunu) anın,(unutmayın).Verdiğiniz sözü tutun, ben de size verdiğim sözü tutayım.Sadece benden korkunI"/40/
- 6a
- (1-4) "Sizin yanınızda bulunan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak indirdiğim Kur'an'a inanın ve onu inkâr edenlerin ilki olmayın;benim ayetlerimle değersizizi,az dünyalığı satın almayın ve benden korkun." /41/
- (4-5) "Siz bildiğiniz halde,hakkı batıla karıştırmayın ve hakkı gizlemeyin."/42/
- (5-7) "Namazı kılın,zekatı verin.Tanrı'nın (huzurunda) eğilenlerle birlikte eğilerek namaz kılın." /43/
- (7-8) Siz,kitabı,yani Tevrat'ı,okuduğunuz halde iyiliği insanlara buyuruyor da kendiniz unutuyor musunuz?Aklınızı kullanmıyor musunuz?"/44/
- (9-10) "Sabırla,namazla yardım dileyin.Kuşkusuz namaz (Tanrı'dan) korkanlardan başkasına ağır gelir."/45/
- (10-11) Onlar,Rab'lerine kavuşacaklarını görücülerdir ve kuşkusuz O'na döneceklerini bilirler."/46/

ol namāz, uludur ya'nī ağırdur, (10) illā korkıcılar üzere./ anlar kim, bellü bilürler, bayık anlar görücilerdür (11) çalabılarını, dağı bayık anlar, anuñ dapa dönucilerdür./ iy ya'küb oğlanları

6b

(1) añuñ ni'metümi, ol-kim eylük eyledüm sizüñ üzerüñüze. dağı bayık ben, artuk eyledüm sizi (2) 'ālemler üzere./ dağı korkuñ bir günden kim, hācetsüz eylemeye bir nefsi bir nefsdan, (3) nesene dağı kabüllenmeye ol nefsdan şefā'at, dağı alınmaya andan (4) yolu, dağı anlar yārī virinilmeyeler./ dağı ol vakt kim, kırtarduk sizi fir'avn kavmin-den. (5) horlık eylerlerdi sizi 'azābuñ yavuzlığın, 'azābuñ fitnesin. çok boğazlarlardı oğlanlarıñuzu, (6) dağı diri korlardı 'avrātlarıñuzu. dağı anuñ içinde şınamağıdı çalabuñuzdan, (7) ulu şınamağ./ dağı ol vakt kim ayırduk, sizden ötürü, deñizi. pes kırtarduk sizi, (8) dağı ğark eyledük fir'avn kavmini, ol hālde kim, siz bakardıñuz./ dağı ol vakt-kim (9) şalu eyledük mūsāya, kırk gice. andan tuttuñuz (10) buzağuyı tañrı dutunduñuz, andan sonra dağı siz zālilersiz./ andan 'afv eyledük sizden (11) şundan sonra, anuñ için kim siz şükr idesiz./ dağı ol-vakt-kim, vir-dük mūsāya

7a

(1) tevrīti, dağı ayırıcı anuñ için kim, siz toğru yol dutasız./ dağı ol vakt-kim, eyitti (2) mūsā kavmine, iy kavmüm bayık siz, zulm eyledüñüz nefslerüñüze, (3) dutmaqlığunuz ile buzağuyı, pes dönüñ yaradıcıñuz dapa, pes depelen (4) nefslerüñüzi. şol yigrekdür size, yaradıcıñuz katında. (5) pes tevbe viridi size, bayık ol, tevbe viricidür, rahmet kılıcı./ dağı ol vakt-kim, eyitdüñüz, (6) iy mūsā, hergiz inanmayavuz saña, tā görevüz tañrıyı āşikāre. pes duttı (7) sizi, ol-kim geldi göyündürdü bulutdan, dağı siz bakarlarken./ andan, diriltidük sizi (8) ölmegünüzden sonra ola-kim şükr eylesiz./ dağı gölgelik eyledük

6b

- (6all-2) "Ey İsrail oğulları, size verdiğim nimetimi ve sizi alemlere üstün kıldığımı hatırlayın."/47/
- (2-4) "Ve hiç kimsenin bir başkasından yardım ve ödünç hiçbir şey alamayacağı, kimsenin kimseye koruyuculuk edemeyeceği bir günden korkun."/48/
- (4-7) Sizi, Fir'avn kavminden de kurtarmıştık. (Onlar) size azabın en kötüsünü yaparlardı; oğullarınızı boğazlayıp, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. (Bütün) bunlarla Rabb'iniz sizi sınırdı! /49/
- (7-8) O zaman sizin için denizi yarmıştık, sizi kurtarmış ve Fir'avn kavmini boğmuştuk. Siz de bunu görüyordunuz. /50/
- (8-10) "Musa ile kırk gece için sözleşmiştik, sonra siz onun ardından buzağıyı tanrı edinmiştiniz. (Bundan dolayı) siz zalimlerdenidiniz."/51/
- (10-11) Bundan sonra da belki yine şükredersiniz diye sizi bağışlamıştık. /52/
- (11-7a1) Doğru yolu tutasınız diye, o zaman, Musa'ya Tevrat'ı (doğruyu yanlıştan) ayırıcı olarak vermiştik. /53/

7a

- (1-5) O zaman Musa kavmine: "Ey kavim İ Sizler buzağıyı (tanrı) tutmakla kendinize zulüm ettiniz, gelin yaratıcınıza tövbe edin de nefislerinizin (kötü isteklerini) öldürün. Bu yaratıcınız katında sizin için daha iyidir. Kuşkusuz O, sizin tövbenizi kabul edici ve bağışlayıcıdır." demişti. /54/
- (5-7) Bir zaman da: "Ey Musa İ Biz Tanrı'yı açıkça görmedikçe sana inanmayız" demiştiniz de derhal sizi yıldırım çarpmıştı; siz de bunu görüyordunuz. /55/

(9) sizün üzerünüze bulıdı.dağı indürdük sizün üzere terengübini,dağı bildircını.(10) yiñ arularından anuñ kim,rüzī virdük size.dağı zulm eylemediler velikin (11) oldılar,nefslerine zulm eylerler./ dağı ol vaqt-kim eyitdük,girün

7b

(1) işbu köye,pes yiñ andan,ne-yirde kim dilersiz,diri-lik giñligi.(2) dağı girün kapuya,egilmişleriken,dağı eyidün,bırakmaqlıkdur yarlıgavuz sizi (3) yazuklarıñuzu, dağı arturavuz eyü işleyicilere./ pes degşürdü anlar kim,(4) zulm eylediler,bir sözi andan ayruk kim,eydildi anlara.pes indürdük (5) anlarıñ üzere kim zulm eylediler, ‘azāb ya‘nī mefāca ölümü,gökden.andan ötrü kim oldılar, (6) t̄ā‘atdan çıkarlar./ dağı ol vaqt-kim şu diledi tih yazısında mūsā, kavmi için.pes eyitdük,ur (7) ‘asāñıla taşı.pes aqdı andan on iki çeşme.(8) bayık bildi her ādem,içecek yirini.yiñ dağı için,(9) tañrı rüzīsinden. dağı katı fesād eylemeñ yirde,fesād eyleyicileriken./ (10) dağı ol vaqt-kim,eyitdünüz,iy mūsā hergiz şabr eylemeyevüz,bir t̄a‘ām üzere,(11) pes dile bizüm için çala- buñdan,çıkarsın bizüm için anları kim,bitürür yir.

8a

(1) teresinden,dağı şınhıyarından,dağı buğdayından,dağı mercimeginden,dağı (2) şoğanından.mūsā eyitti,değşürmek-mi istersiz anı-kim,ol kemirekdür,(3) anıñıla kim, ol yigrekdür.inün mışra,bayık sizüñdür (4) anı-kim dile- düñüz.dağı kılındı anlarıñ üzere horlık,dağı yoqsulluq. (5) dağı döndiler tañrı kakımağıla.şol bayık anlar,andan ötürüdür kim,oldılar (6) kāfir,oldılar tañrı āyetlerine. dağı depelerler peygamberleri,(7) haqsuz.şol,ya‘nī hor- lıklar andan ötrüdür kim, ‘āşī oldılar.dağı oldılar

- (7-8) Sonra belki şükredersiniz diye sizi ölümünüzün ardından yeniden dirilttik. /56/
- (8-11) Bulutu üstünüze gölgelik eyledik,sizce kudret helvası ve bildircin indirdik:"Size verdiğimiz rızıkların arılarından yiyein" (dedik).Ama onlar,bize değil kendilerine zulmediyorlardı./57/

7b

- (7all-3) O zaman size:"Şu şehre girin,oradan dilediğiniz yerde bol bol yiyein;secede ederek kapıdan girin ve "hitta" (ya Rabb'i,bizi bağışla) deyin ki,biz de sizin günahlarınızı bağışlayalım." dedik.Biz iyi işler yapanlara (verdiklerimizi) artırırız./58/
- (3-6) Derken o zalimler,onu kendilerine söylenen den başka bir sözle değiştirdiler.Biz de yaptıkları kötülüklerden dolayı,o kötülerin üzerine gökten bir azap indirdik./59/
- (6-9) Bir zaman da Tih yazısında Musa,kavmi için su istemişti:"Asanla taşa vur."demiştik.Bunun üzerine taştan on iki kaynak fışkırmıştı.Her bölük,kendi içecekleri pınarı bilmmişti."Tanrı'nın verdiklerinden yiyein,için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak (şuna buna) saldırmayın." (demiştik) /60/

8a

- (7b10-7) Hani siz:"Ey Musa İ Biz bir yemeğe dayanamayacağız,bizim için Rabb'ine dua et de bize yerin bitirdiği sebzesinden,buğdayından,mercimeğinden ve soğanından çıkarsın."demiştiniz.Musa da:"İyi olanı,daha aşağı olanla mı değiştirmek istiyorsunuz?(Öyleyse) Mısır'a inin,(orada) sizin diledikleriniz var."demişti.(Onların) üzerlerine horluk ve yoksulluk kılındı;Tanrı'nın gazabına

hadden geçer, ya'ni tañrı buyruğundan./ (8) anlar kim dilleriyle ĩmān getürdiler, dağı anlar kim, cuhūd oldılar, naşārā oldılar, (9) dağı feriştelere tapıcılar, yā ılduzlara tapıcılar. ol-kim bunlardan, ĩmān getürdi tañrıya, dağı şöñrağı güne, (10) dağı işledi eyü iş, anlaruñdur müzdleri çalabıları katında. (11) dağı korku yokdur anlaruñ üzere dağı anlar kaygulanmazlar./

8b

(1) dağı ol vaqt-kim, duttuğ 'ahdüñüzi, kavluñüzi, dağı getürdük üzerüñüze tağı. (2) aluñ anı-kim, virdük size ya'nī tevrīt, yüceligile, dağı anuñ anı-kim, anuñ içinde, (3) anuñıçun-kim şakınasız, ya'nī ma'siyetden./ andan yüz dönderdüñüz, andan şöñra ya'nī kabül eyledüñüzden şöñra. (4) pes eger degülmisse tañrı fazlı sizüñ üzerüñüze, dağı rahmeti anuñ, olayıduñuz ziyānlulardan./ (5) dağı bayık bildüñüz anları kim, hadden geçdiler, ya'nī balık avladılar, sizlerden sebt güninde. (6) pes eyitdük anlar oluñ maymūnlar, püzine, ırak olıcalar./ pes kılduğ anı püzine eylemek (7) 'azāb, anlaruñıçun kim, andan ilerüñdür. dağı anlaruñ için kim, andan ilerüñdür, dağı öğütür (8) şakıncılara, ya'nī muhammed ümmetinden./ dağı ol vaqt kim, eyitti mūsā, kavmine bayık tañrı (9) buyurur size kim, boğazlayasız bir şığır. eyittiler, dutar mısız bizi (10) yañşuya, eyitti, şıgınurun tañrıya kim, olam bilmezlerden./ (11) eyittiler, dile bizüm için çalabiña ki, bellü eyleye bize, nedür ol şığır. eyitti, bayık ol, ya'nī tañrı

uğradılar. Böyle oldu, çünkü; onlar Tanrı'nın ayetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Asi oldukları ve sınırı geçtikleri, Tanrı buyruğunu (tutmadıkları) için bunu hak ettiler. /61/

- (8-11) Meleklerle ve yıldızlara tapıcılardan, Yahudi ve Hristiyanlardan kimler dilleriyle iman eder; Tanrı'ya ve ahiret gününe inanır da iyi işler yaparsa ödülleri Tanrı katındadır. Onların üzerlerine korku yoktur ve onlar kaygı duymayacaklardır. /62/

8b

- (1-3) Bir zaman da sizin sözünüzü almış, üzerinize dağı kaldırmıştık. "Size verdiğimiz; yani Tevrat'ı yücelikle tutun, onun içinde olanı anın da (azabımızdan) korunacaksınız." demiştik. /63/
- (3-4) Kabul eyledikten sonra, ondan yine yüz döndürdünüz. Eğer; Tanrı'nın size iyiliği ve merhameti olmasaydı kayba uğrayanlardan olurdunuz. /64/
- (5-6) Bilirsiniz sizden bazıları sınırı aştılar, yasak günde, (cumartesi gününde) balık avladılar. İşte onlara: "Aşağılık maymunlar olun" dedik. /65/
- (6-8) Maymun haline getirme cezasını, öncekilere ve ardından geleceklere bir ibret, (Tanrı'dan) sakınanlara, Muhammed ümmetineyse bir öğüt yaptık. /66/
- (8-10) İşte o zaman Musa kavmine: "Tanrı size bir sığır boğazlamanızı buyuruyor." dedi. (Onlar ise) "Bizimle alay mı ediyorsun?" dediler. (Musa da): "Bilmezlerden olmaktan Tanrı'ya sığınırım İ" dedi. /67/

(1) eydür, bayık ol bir şıgırdur, yaşlu degül, dağı yigit degül, orta çavlıdur, (2) anuñ arasında, ya'nī yigidile fāriż arasında, pes işleñ anı-kim buyurulur size./ eyitdiler, dile (3) bizüm için çalabuñdan, bellü eylesün bize, nedür rengi. eyitti müsā, bayık ol (4) eydür, bayık ol şıgırdur, gey şarudur rengi anuñ, şāz eyler (5) bakı-cıları./ eyittiler, dile bizüm için çalabuñ, bellü eylesün bize, nedür ol (6) bayık ol şıgır beñdeş oldı bizüm üzerümüze. dağı bayık biz, eger dilerse tañrı, toğru yol dutucıларuz./ (7) eyitti, bayık ol, eydür, bayık ol bir şıgırdur, yavaş olmaş degül, aqtara (8) yiri, dağı şuvarmaz, ya'nī dolāb öküzi degül, ekini. selāmet olunmaşdur, ya'nī 'aybdan, 'aybı yok yā ayruksı rengi yok (9) anuñ içinde. eyittiler, imdi getürdüñ haqqı, ya'nī bellü eylemek. pes boğazladılar anı, dağı (10) yakın olmadılar kim, işleyeler./ dağı ol vaqt-kim, öldürdüñüz bir kişiyi, ya'nī 'āmili. pes dartışduñuz (11) anuñ içinde. dağı tañrı çıkarıcıdur anı-kim olduñuz, gizlersiz./

(1) pes eyitdük, uruñ ölüyi, bir niçeyile ol şıgıruñ ançıl-ayın. nite-kim dirildür tañrı (2) ölüleri, dağı gösterür size nişānları, anuñ için kim, añlayasız./ (3) andan katı oldı gönlüñüz şundan sonra. pes ol gönüller taşlar (4) gibidür, taşlar yā katırağdur, katılığın-yaña. dağı bayık bir niçe taşlar oldur kim,

9a

- (8b11-2) (Musa kavmi):"Bizim için Rabb'ine dua et, o sığırın nasıl olduğunu bize açıklasın."dediler.(Musa):"Tanrı,o sığırın ne yaşlı ne de körpe olmayıp,ikisinin ortasında olduğunu buyuruyor.Haydi,size buyurulanı yapın İ"dedi./68/
- (2-5) (Onlar):"Bizim için Rabb'ine dua et,(sığırın) renginin nasıl olduğunu açıklasın."dediler.(Musa):"Tanrı,o sığırın parlak sarı renkli olduğunu ve bakanlara sevinç verdiğini buyuruyor."dedi./69/
- (5-6) (Onlar,tekrar):"Bizim için Rabb'ine dua et,onun nasıl bir varlık olduğunu bize açıklasın.Çünkü;o sığır bize(başka sığırlara) benzer geldi.Ama Tanrı dilerse doğru yolu tutarız."dediler./70/
- (7-10) (Musa):"Tanrı,o sığırın henüz boyunduruk altına alınmamış olduğunu,çift sürmediğini,dolap öküzü olmadığını ve ekin sulamadığını buyuruyor.Ayrıca onun ayıpsız olduğunu ve ayrıksı rengi olmadığını da bildiriyor."dedi."İşte şimdi gerçeği belli ettin"deyip sığırı boğazladılar.Oysa; az daha yapmayacaklardı. /71/
- (10-11) Hani siz bir kişiyi,yani Amil'i öldürmüştünüz de onun (katilinin kim olduğunu)tartışmıştınız.Oysa Tanrı sizin gizlediğinizi ortaya çıkarıcıdır. /72/

9b

- (1-3) Sonra:"İneğin bir parçasıyla ölüye vurun."dedik.Nitekim (bu şekilde) Tanrı,ölüleri diriltir,size nişanları (ayetlerini) düşünüp anlayasınız diye gösterir. /73/

(5) revān akar andan ırmaqlar.dağı bir niçesi,oldur kim,yarılır, (6) pes çıkar andan şu,ya'nī çeşme.dağı bayık bir niçesi oldur kim, aşığa iner,tağ depesinden, (7) tañrı korkusundan.dağı degül tañrı andan gāfil kim işlersiz./ ya'nī iy muhammed,dağı ümmetleri, (8) tama'mı eylersiz kim,inanalar size,ol hālde kim, oldı (9) bir bölük anlardan,işidürler tañrı sözün andan (10) döndürürler anı,andan sonra kim, añladılar anı,dağı anlar bilürleriken (11) dağı kaçan-kim irdiler,anlar kim imān getürdiler,eyittiler,imān getürdük,dağı kaçan geçdiler

10a

(1) bir niçeleri,bir niçeleri dapa,eyittiler,keleci-mi idersiz anlara, (2) anı-kim,açdı tañrı,sizüñ üzere tā hüccetleşeler sizüñile,anı-kim (3) çalabuñuz katında, añlamaz mısınız./ dağı añlamazlar mı kim, (4) bayık tañrı bilür anı-kim,gizlerler,dağı anı-kim āşikāre eylerler./ (5) dağı bir niçeleri,ya'nī cuhūdlaruñ yaramazlardur, bilmezler kitābı. (6) līkin yalan bağlanmış,dağı degül anlar,illā gümān eylerler./ vāy (7) anlara kim,yazarlar kitābı,ya'nī tevrīti elleriyle.andan eydürler, (8) işbu tañrı katından,tā şatun alalar anuñıla az bahā,ya'nī az dünyālik. (9) pes vāydur anlara, andan ötürü kim,yazdı elleri anlaruñ,vāydur (10) anlara kim,kesb eylerler,ya'nī rişvet ve dağı ma'siyet./ dağı eyittiler,hergiz yakmaya bizi (11) od,illā günler sağışlanmış,eyitdi,tutduñuz mı

- (3-7) Sonra bunun ardından yine kalpleriniz katılaştı;şimdi onlar taş gibi,hatta,daha da katıdır. Çünkü;bazı taşlar var ki,onların içinden ırmaklar akar,bazılarının da yarılıp bağırlarından su kaynar.Bir nice taşlar da Tanrı korkusuyla dağdan aşağıya iner.Tanrı,yaptıklarınızı bilicidir./74/
- (7-10) Şimdi siz,ey Muhammed ümmeti,bunların size inanmalarını mı umuyorsunuz?Oysa bunlardan bir bölük,Tanrı'nın sözünü işitirler de,düşünüp akıl erdirdikten sonra,bile bile onu değiştirirlerdi./75
- (11-10a3) (Bunlar) inananlarla karşılaştıkları zaman "inandık"derler,birbirleriyle yalnız kaldıkları zaman:"Tanrı'nın size açtığını onlara söylüyorsunuz ki,onu Rabb'iniz katında sizin aleyhinizde kanıt olarak mı kullansınlar?Aklınızı kullanmıyor musunuz?"derler./76/
- 10a
- (3-5) Onlar,Tanrı'nın gizli veya açıktan işlediklerinizi bildiğini bilmezler mi? /77/
- (5-6) Yahudilerin bazıları okuma yazma bilmezler. Bunlar kitabı (Tevrat'ı) da bilmedikleri (halde) bildikleri bir takım kuruntularla sadece zan içinde bulunurlar. /78/
- (6-10) Az bir dünyalık için,para kazanmak için elleriyle yazdıkları kitabı "bu Tanrı katındandır" diyerek satanların vay haline İ Ellerinin yazdığından ötürü vay haline onların İ Kazandıklarından ötürü vay haline onların İ /79/
- (10-10b2) Onlar,bir de:"Sayılı birkaç gün dışında bize asla ateş dokunmayacaktır."dediler.De ki:"Tanrı'dan (bu konuda) bir söz mü aldınız-eğer öyle ise Tanrı,verdiği sözden dönmez-yoksa Tanrı hakkında bilmediğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?" /80/

(1) tañrı katında ‘ahd kavli ya‘nî ‘azāb olmamağı kim, hergiz hilāf eylemeye tañrı kavlini.(2) belki söylersiz tañrı üzere,anı-kim,bilmezsiz./ eved od yakasıdur. (3) her kim kazanurısa yavuz iş,dağı kaplarısa,ya‘nî tevbesüz ölse,anı yazuğı, (4) şunlar od isleridür,anlar anlarıñ içinde ebed kalıcılardur./ (5) dağı anlar kim,imān getürdiler,dağı işlediler eyü işler,şunlar (6) uçmaq isleridür,anlar anuñ içinde ebed kalıcılardur./ dağı ol vakt-kim,dutduğ (7) benî isrâil ‘ahdin,kavlin kim,ıapmayasız illā tañrıya,dağı (8) ataya,anaya eylük eylemek,dağı hışımlık issine,dağı yetimlere (9) dağı miskinlere.dağı eyidüñ ademilere,ya‘nî görklü söz söylemek,dağı (10) tururuñ namāzı,dağı viruñ zekâtı.andan yüz döndürdüñüz ol kavülden,(11) illā az sizden,ya‘nî imān getürenler,dağı ol vakt-kim yüz döndürücilersiz./ dağı ol vakt-kim,duttuk

(1) ‘ahdüñüzi,iy cuhūdlar,dökmeñ,depelemeñ didük.ya‘nî biribiriñüzi,kanlarıñuzu.dağı çıkarmañ (2) kendüñüz-nüzleri ya‘nî biribiriñüzi illerüñüzden.andan ikrār eyledüñüz,(3) dağı ‘ahdüñ kabūline,siz tanıklık virürsiz./ andan siz şunlar gibisiz,(4) depelersiz kendüñüzleri.dağı çıkarursız bir bölügi sizden,(5) illerinden

10b

- (2-4) Evet, kim bir günah işler de suçu kendisini kuşatmış olursa, işte onlar, ateş (cehennem) halkıdır, onlar orada sonsuza kadar kalacaklardır. /81/
- (5-6) İnanarak yararlı işler yapanlara gelince, onlar da cennet halkıdır, orada sonsuza kadar kalacaklardır. /82/
- (6-11) Biz İsrail oğllarından şöyle söz almıştık: "Tanrı'dan başkasına kulluk etmeyeceksiniz, anaya babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz. İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekatı verin İ" Sonra siz, pek azınız hariç, hala da yüz çevirip duruyorsunuz. /83/

11a

- (10b11-3) "Birbirinizin kanını dökmeyeceksiniz, birbirinizi yurtlarından çıkarmayacaksınız İ" diye sizden kesin söz almıştık; göre göre bunu söylemiştiniz. /84/
- (3-11) Ama siz, yine birbirinizi öldürüyorsunuz, sizden bir bölüğü yurtlarından çıkarıyorsunuz; onlara karşı günah ve düşmanlık yapmakta birleşiyorsunuz. Onları çıkarmak size yasaklanmışken (çıkarıyorsunuz, sonra da) tutsak olarak geldiklerinde fidyelerini veriyor (kurtarıyor) sunuz. Yoksa siz, kitabın bir bölümüne inanıp bir bölümünü inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde de (onlar) azabın en şiddetlisine itilirler. Tanrı, yaptıklarınızı bilendir. /85/

arķa virüŝürsüz anlaruñ üzere,yazugıla,daķı (6) ŝulm eylemeğile.daķı eger gelürise size esirler,yoluŝdurursüz anları.(7) daķı ol,ħarām olunmıŝdur,sizüñ üzere çıkarmağı anlaruñ.pes inanur mısız (8) bir niĝesine tevrütüñ,daķı kâfir olursüz bir niĝeye.pes degül (9) cezâsı ol kiŝinüñ kim,işler anı,sizden,illâ rüsvâyılık,(10) yakın dirlik içinde.daķı kıyâmet güninde,dönderineler (11) katırak ‘azâb dapa.daķı degül tañrı ĝâfil andan kim,iŝlersüz./

11b

(1) şunlar anlardur kim,şatun aldılar yakın dirlik âhîret-ile.(2) pes yiyni olınmaya anlardan ‘azâb,daķı anlar arķa virinilmeyeler./ (3) daķı bayık virdük müŝaya tevrîti. daķı ardınca viribidük andan (4) ŝoñra,yalavaĝları.daķı virdük ‘isâya,meryem oğlına,(5) ħüccetler,ya‘nî incîl, daķı ölü diriltmek,daķı kavî eyledük anı cebrâ’îl ile. (6) pes niĝe kim,gelürise size yalavaĝ,bir nesneyile-kim sevmez (7) nefslerüñüz,boyun virmedüñüz mi.bir bölügin,ya‘nî ‘isâ,daķı muħammed gibi yalan ŝutduñuz,(8) daķı bir bölügin depelersüz,ya‘nî zekeriyyâ,daķı yahyâ gibi./ daķı eyittiler,göñüllerümüz ħaplardur.(9) belki ırak eyledi anları tañrı,küfürleri sebebi-y-ile,pes az (10) imân getirürler./ daķı ol vaķt-kim geldi anlara kitâb,ya‘nî ħur‘ân,(11) tañrı ħatından,girĝek dutıcı anı-kim anlaruñıladur.daķı oldılar

12a

(1) ilerüden,nuŝret isterler anlaruñ üzere kim,kâfir oldılar.(2) pes ol vaķt-kim,geldi anlara,ol-kim bilürleridi ki,kâfir oldılar.pes tañrı lâ‘neti (3) kâfirler üzeredür./ ne yavuz nesnedür kim,ol kim ŝatdılar aña,kendüzilerini (4) kim,kâfir olurlar aña kim,indürdi tañrı,ħasedden ötürü,indüre (5) tañrı fażlından,ya‘nî peyğamberlik,daķı kitâb anuñ üzere kim,diler ħullarından.pes döndiler (6) ħaķımağıla,ħaķımağ üzere.daķı kâfirlerüñdür

11b

- (1-2) İşte onlar, ahireti verip dünya hayatını satın alan kimselerdir. Onlardan azap hiç hafifletilmez ve onlara hiç yardım edilmez. /86/
- (3-8) And olsun Musa'ya Tevrat'ı verdik, ardından peygamberler gönderdik. Sonra, Meryem oğlu İsa'ya da açık kanıtlar verdik; yani İncil'i ve ölü diriltme mucizesi verdik. Onu (Ruhu'l-Kuds) Cebra'il ile destekledik. Ne zaman bir peygamber, size canınızın istemediği bir şey getirdiyse büyüklük taslamadınız mı? Kimini yalanlıyor, yani Hz. İsa ve Hz. Muhammed gibi, kimini de öldürüyordunuz; yani Hz. Zekeriyya ve Hz. Yahya gibi. /87/
- (8-10) "Gönüllerimiz perdelidir" dediler. Hayır, ama inkârlarından dolayı, Tanrı, onları lanetlemiştir, artık çok az inanırlar. /88/

12a

- (11b10-3) Onlara, Tanrı katından, yanlarında bulunan kitabı (Tevrat'ı) doğrulayıcı bir kitap (Kur'an) geldiği zaman; daha önce inkâr edenlere karşı yardım isteyip dururlarken, o bildikleri (Kur'an) kendilerine gelince, onu inkâr ettiler. Tanrı'nın laneti, inkârcıların üzerindedir. /89/
- (3-7) Tanrı'nın kullarından dilediğine lûtfuyla (vahiy) indirmesini çekemeyerek, Tanrı'nın indirdiğini yalanlamak için kendilerini ne alçak şeye sattılar da azap üstüne azaba uğradılar. İnanmayanlar için alçaltıcı bir azap vardır. /90/
- (7-11) Onlara: "Tanrı'nın indirdiğine inanın" denilse, "Bize indirilene inanırız" derler, ötesini kabul etmezler. Halbuki o, kendi yanlarında bulunanı doğrulayıcı bir gerçektir. De ki: "Gerçekten inanıyorsanız neden daha önce peygamberleri öldürüyordunuz?" /91/

‘azāb, (7) hor eyleyici./ dağı kaçan eydildi anlara, imān getirün, aña kim indürdi tañrı. (8) eyittiler, inanuruz aña kim, indürünildi, ya‘nī tevrīt bizüm üzere. dağı kâfir olurlar, (9) andan ayruga, dağı ol haq iken, girçek dutıcıyken, anı-kim, anlaruñıladur. (10) eyitti, pes nişe depelersiz tañrı peygamberlerini, ilerden (11) eger olursañuz mü‘minler./ dağı bayık getürdi size

12b

(1) mūsā huccetler, ya‘nī mu‘cizeler. andan, duttuñuz buzağuyı, andan sonra (2) siz zālimlerken./ dağı ol vaqt-kim, dutduq ‘ahduñüzi, kavluñüzi. dağı götürdük (3) sizün üzere tağı. dutuñ anı kim, virdük size, becidligile. dağı (4) işidüñ. eyittiler, işitdük, dağı ‘āşī olduk. dağı karışdurınıldılar gönülleri (5) içinde buzağuyı, ya‘nī buzağı sevmek, küfürleri sebebinden. eyitti, ne yavuz nesnedür, ol nesne-kim, buyurur size (6) anı, inandugñuz ya‘nī bu söz, yañsulamakdur, eger olursañuz mü‘minler./ eyit, eger (7) olurısa sizün soñrağı sarāy, tañrı katında, hāş (8) ademilerden ayruk, arzūlañ ölümü, eger olursañuz (9) girçekler./ dağı hergiz arzūlamayalar hemişe, andan otürü kim, ilerü duttı (10) elleri anlaruñ ya‘nī ma‘şiyetler, dağı tañrı bilicidür zālimleri./ dağı bulsañ anları (11) ademileruñ hārişrağı, dirlik üzere, dağı anlardan kim, müşrik oldılar.

13a

(1) sever birisi anlaruñ kim, ‘ömür virinile, biñ yıl. dağı degül (2) ol, ıraq eyleyicisi ‘azābdan kim, ‘ömür virinile (3) dağı tañrı görıcidür, anı-kim, işlerler./ eyit, her kim olurısa düşmen, (4) cebrā‘ile, pes bayık indürdi anı, ya‘nī kur‘anı, gönluñ üzere, tañrı destürıyla. (5) girçek dutıcıyken, anı-kim ileyindedür, ya‘nī ilerki kitāblar, dağı togru yol iken, dağı muştılamak iken, (6) mü‘minlere./ her kim,

12b

(12a11-2) "Andolsun Musa, size açık kanıtlarla gelmişti, sonra onun ardından tuttunuz buzağıya taptınız; siz öyle zalimlersiniz işte İ" /92/

(2-6) Bir zaman üzerinize Tur (dağını) kaldırıp sizden kesin söz almıştık: "Size verdiğimizizi kuvvetle tutun, dinleyin İ" (demıştık). "Dinledik ve isyan ettik" dediler. İnkârlarıyla kalplerine buzağı sevgisi içirildi. De ki: "Eğer (ona) inananlarsanız, inancınız size ne kötü şey buyuruyor." /93/

(6-9) (Onlara): "Eğer (dediğiniz gibi) gerçekten Tanrı katında ahiret sarayı, kimsenin değil, yalnız sizinse, sözünüzde doğruysanız, haydi ölümü dileyin İ" de. /94/

(9-10) Fakat (onlar), ellerinin yapıp öne sürdüğü işlerden dolayı ölümü asla istemezler. Tanrı, zalimleri bilicidir. /95/

13a

(12b10-3) Onları, insanların yaşamaya en düşkününü, puta tapanlardan daha (yaşama) tutkun bulacakсын; her biri (kendisine) bin yıl ömür verilsin ister. Oysa (bin yıl) yaşatılması onu azaptan uzaklaştırmaz. Tanrı, ne yaptıklarını görücüdür. /96/

(3-6) De ki: "Tanrı'nın izniyle Kur'an'ı kendinden öncekini doğrulayıcı ve inananlara yol gösterici ve müjdeci olarak senin kalbine indirdiği için, kim Cebrail'e düşman olursa, /97/

(6-8) "(Evet) kim, Tanrı'ya, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki, Tanrı da inkâr edenlerin düşmanıdır. /98/

(8-9) Andolsun, sana apaçık ayetler indirdik, onları yoldan çıkmışlardan başkası inkâr etmez. /99/

ola düşmen tañrıya, dağı feriştelere (7) dağı yalavaçları-
na, dağı cebrā'ile, dağı mikā'ile, bayık tañrı düşmendür
(8) kâfirlere. / dağı bayık indürdük saña āyetler, bellüler
(9) dağı kâfir olmaya aña, illā tã'atdan çıkıcılar. / dağı
niçe-kim, kavlı eylediler, (10) kavlı eylemek, bırağıdı anı bir
bölük anlardan. belki eyiregi anların (11) inanmazlar,
ya'nı tevriite. / dağı ol vağıt-kim, geldi anlara yalavaç,
tañrı katından.

13b

(1) girçek dutucu, anı-kim anların iladur. atdı bir bölük
anlardan kim, virinildiler (2) kitāb, tañrı kitābı, arkala-
rı ardından, taman anlar (3) bilmezler. / dağı uydılar,
ya'nı cuhūdlar anı-kim, okurlardı. dīvler, ya'nı cāzūluk
'ilmi, süleymān pādışahlığı (4) vağıtinde. dağı kâfir olmadı
süleymān, velikin dīvler kâfir (5) oldılar. öğredürler
ēdemlere cāzūluğu. dağı anı-kim, indürünildi (6) iki feriş-
te üzere, bābil ilinde, hārūta dağı mārūta. dağı (7) öğret-
mez, ol iki, hiç kimseye, tã eyideler, degülüz biz illā şına-
mağ, (8) pes kâfir olma. pes öğrenürler ol ikiden, anı-kim,
ayırurlar anınla (9) er arasında, dağı 'avrāt arasında,
dağı degül anlar, ziyān degürüciler anınla hiç. (10) kim-
seye, illā tañrı destürıyla. dağı öğrenürler anı kim, ziyān
eyler, (11) dağı aşşı eylemez anlara. dağı bayık bildiler
ya'nı cuhūdlar, ol-kim şatun aldı, yokdur anın

(9-11) Ne zaman bir andlaşma yaptılarsa, onlardan bir bölük o andı bozup atmadı mı? Zaten onların çoğu inanmaz. /100/

(11-13b3) Tanrı tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı doğrulayıcı bir elçi gelince, kitap verilenlerden bir bölük, Tanrı'nın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi, sırtlarının arkasına attılar. /101/

13b

(3-14a2) Süleyman'ın hükümranlılığı hakkında onlar, şeytanların uydurdukları sözlere uydular (Süleyman'ın saltanatını büyücülükle kazandığını söyleyenler; büyüyle uğraşan, şeytan ruhlu insanlar ve onları azdıran cinlerdi. İşte onlar, bu gibilerin iftiralarına uyarak Süleyman'ı bir büyücü olarak tanımağa başladılar). Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre gitmemişti. Fakat o şeytanlar, küfre gittiler. İnsanlara büyü ve Babil'de Harut ve Marut adlı melekler (den ilham alan iki kişiye) indirilene öğretiyorlar. Halbuki onlar: "Biz bir fitneyiz (bu bilgi, sizin bunu kötüye kullanıp kullanmayacağına denemesi için size öğretilmektedir. Sakın bunu kötüye kullanıp, büyü yaparak) küfre gitmeyen i" demedikçe, kimseye bir şey öğretmiyorlardı. Fakat bunlar, onlardan, erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Ama onlar, Tanrı'nın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine yararlıyı değil, zararlı olanı öğreniyorlardı. Andolsun, onu satıp (onunla çıkar sağlayanın) ahirette bir nasibi olmadığını gayet iyi biliyorlardı. Vicdanlarını sattıkları şey ne kötüdür, keşke (bunu) bilselerdi /102/

14a

(1) āhıretde hıç ülü.dakı ne-yavuz ol-kim, şattılar añā
 (2) kendüzilerini, eger oldılarına bilürler./ dakı eger
 bayık anlar (3) imān getürmişlerimisse, dakı şakınmışları-
 mıssa, müzd tañrı katında, (4) yigregidi eger oldılarına
 bilürler./ iy anlar kim, imān getürdiler. (5) eyitmeñ, ya‘nı
 peygamberlere, kulağ dut bize, dakı eyidüñ göz dut bize,
 dakı işidüñ, (6) dakı kâfirler görür ağrıdıcı ‘azāb./
 sevmez anlar kim, (7) kâfir oldılar, kitāb ehlerinden, ya‘nı
 cuhūdlar. ne dakı müşriklerden (8) kim, indürünile sizüñ
 üzere hayır, dahı vahy, çalabuñuzdan. (9) dakı tañrı hāş ey-
 ler rahmetini, ya‘nı peygamberlik, kime dilerse. dakı tañrı
 eyelük (10) issidür ulu./ ne-kim nesh eyleyevüz bir āyet,
 yā inanduravuz anı, (11) getürevüz yigrek andan, yā ançıla-
 yın. bilmedüñ-mi

14b

(1) bayık tañrı her nese üzere güci yiter./ bilmedüñ-mi,
 bayık tañrı (2) anuñdur pādişahlığı göklerüñ, dakı yirüñ.
 dakı yokdur sizüñ, (3) tanrıdan ayruğ, hıç iş issi, ne dağı
 arka virici./ diler misiz (4) kim, dileyesiz yalavacuñuza,
 nite-kim dilendi mūsā, (5) ilerüden. dakı her kim değşürür-
 se küfre imānı, bayık (6) azdı yoluñ ortasından./ sevdi
 çok, kitāb (7) ehlerinden kim, döndüreler sizi imānuñuzdan
 şoñra, (8) kâfirleri hased eylemekden, kendüler katından.
 andan şoñra kim, (9) bellü oldı, ya‘nı tevrıt, anlara hağ.
 pes ‘afv eyleñ, ya‘nı kâfir olasız girü şuçdan geçüñ,
 (10) tā getüre tañrı işini. bayık tañrı her nese (11) üze-
 re güci yiterdür./ dakı tururuñ namāzı, dakı virüñ zekāti.

14a

- (2-4) Eğer onlar inanıp (Tanrı'nın azabından) korunmuş olsalardı, elbette Tanrı katından (verilecek) sevap (kendileri için) daha hayırlı olurdu. Keşke (bunu) bilselerdi ! /103/
- (4-6) Ey inançlılar, "rainā" (bizi gözet demeyin "unzurna" (bize bak) deyin ve dinleyin. Kafirler için acı bir azap vardır. /104/
- (6-10) Kitap ehlinde olan kafirler de, puta tapanlar da size Rabb'inizden bir hayır indirilmesini istemezler. Oysa Tanrı, rahmetini dilediğine has kılar, Tanrı, büyük lütûf sahibidir. /105/
- (10-14b1) Biz daha iyisini veya benzerini getirmediğçe bir ayeti(n gereğini) yürürlükten kaldırmaz veya ertelemeyiz. Tanrı'nın her şeye gücü yeter olduğunu bilmedin mi? /106/

14b

- (1-3) Bilmedin mi ki, göklerin ve yerin mülkü (yönetimi, egemenliği) yalnız Tanrı'nındır. Sizin için Tanrı'dan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı yoktur. /107/
- (3-6) Yoksa siz de peygamberinizi, daha önce Musa'ya sorulduğu gibi, (bir takım sorularla) sorguya çekmek mi istiyorsunuz? Kim imanı küfürle değiştirirse, kuşkusuz (o), dümdüz yolu sapmıştır. /108/
- (6-11) Kitap sahiplerinden çoğu, gerçek kendilerine besbelli olduktan sonra, sırf içlerindeki kıskançlıktan ötürü, sizi inandıktan sonra küfre döndürmek isterler. Tanrı, buyruğunu getirinceye kadar bağışlayın, hoş görün. Kuşkusuz Tanrı, her şeye gücü yetendir. /109/

15b

(1) aralarında, kıyāmet günü, anuñ içinde kim oldılar, anuñ içinde dartsıurlar./ (2) daķı kim zālimirakdur, andan kim, yıgđı tañrı mezgitlerin, kim (3) añıla anuñ içinde adı anuñ, daķı dürişdi ħarāb eylemeginde. (4) şunlar, olmadı anlaruñ kim, gireler aña, illā (5) kōrkucılarken, anlaruñdur dünyā içinde rüsvāylik, daķı anlaruñdur (6) āĥiretde 'azāb ulu./ daķı tañrınıñdur maşrıķ, (7) daķı mağrib, pes kaçā kim yüz dutasız, andadur tañrı yüzi. (8) bayık tañrı giñdür, bilicidür./ daķı eyittiler, duttı tañrı oğlan. (9) arulık anuñ, belki anuñdur, ol-kim göklerdeğer, daķı yirdedür, (10) dükeli anuñdur, muṭī' olıcılar./ beñdeşsüz yaradıcı gökleri daķı yiri. (11) pes kaçān-kim, ĥükm eyleye bir iş, bayık eydür aña ol, pes olur./

15a

(1) daķı her nesne-kim, ilerü duttuñuz, kendüzüñüz çün, ĥayrdan bulasız anı. tañrı katında. (2) bayık tañrı, anı-kim işlersiz göricidür./ daķı eyittiler, hergiz (3) girmeye uçmağa, illā ol-kim, oldı cuhūdlar, yā naşrāniler (4) şol ārzūlarıdır anlaruñ. eyit, getürüñ ĥüccetlerüñüzi, (5) eger olursanız girçek söyleyiciler./ evet, her kim ısmarlarısıa yüzünü (6) tañrıya, daķı ol mü'min iken, yā muĥsin iken, anuñdur müzd, çalabısı katında. (7) daķı kōrķu yokdur anlaruñ üzere, ne-dağı anlar kaçğuralar./ (8) daķı eyittiler, cuhūdlar, degül naşrāniler nese üzere, (9) daķı eyittiler, naşrāniler, degül cuhūdlar nese üzere. (10) anlar okurlarken kitābı. andayuk eyitti anlar kim, (11) bilmezler, anlaruñ sözi gibi, pes tañrı ĥükm eyleye,

15a

- (14all-2) Namazı kılın, zekatı verin; kendiniz için yapıp gönderdiğiniz her hayrı, Tanrı katında bulursunuz. Tanrı yaptıklarınızı görür. /110/
- (2-5) "Yahudi ve Hristiyan olandan başkası cennete girmeyecek" dediler. Bu onların kuruntusudur. (Onlara) "Doğru iseniz, kanıtlarınızı getirin." de. /111/
- (5-7) Hayır, kim işini güzel yaparak, özünü Tanrı'ya teslim ederse, onun ödülü Rabb'inin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmecekler. /112/
- (8-15b1) Yahudiler: "Hristiyanlar, bir temel üzerinde değiller." dediler. Hristiyanlar da: "Yahudiler bir temel üzerinde değiller." dediler. Oysa; hepsi de kitabı okuyorlar. Bilmeyenler de tıpkı onların dedikleri gibi demişlerdi. Artık Tanrı, ayrılığa düştükleri şeyde, kıyamet günü aralarında hüküm verecektir. /113/

15b

- (2-6) Tanrı'nın mescitlerinde, Tanrı'nın adının anılmasına engel olan ve onların harap olmasına çalışandan daha zalim kim vardır? Bunların oralara korka korka girmeleri gerekir. Bunlar için dünyada rezillik, ahirette de büyük azap vardır. /114/
- (6-8) Doğu da batı da Tanrı'nındır. Nereye dönerseniz Tanrı'nın yüzü oradadır. Kuşkusuz geniş (rahmetlidir) ve (her şeyi) bilendir O. /115/
- (8-10) "Tanrı çocuk edindi" dediler. Haşa O, uludur. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur, hepsi O'na boyun eğmiştir. /116/
- (10-11) (O), göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Bir şeyi yaratmak isteyince, ona sadece "ol" der, o da hemen olur. /117/

16a

(1) dağı eyitti anlara kim, bilmezler, nişe söylemez tañrı
 (2) yā gelmez bize bir niŝān. andayuk eyitti anlar kim,
 anlardan (3) ilerüdi, anlarıñ sözi gibi. birbirine beñdeŝ
 oldu gönülleri. bayık (4) bellü eyledük niŝānları, bir
 kavme kim, girtü inanurlar. / bayık biz viribidük seni
 (5) hağkıla muştılayıcı, dağı korquducu. dağı sorınılmaya-
 sañ t̄amu (6) islerinden. / dağı hergiz hoşnüd olmaya sen-
 den cuhūdlar, ne-dađı naŝrāniler, (7) tā uyaŝān anlarıñ
 dīnine. eyitti, bayık toğrı yolu tañrınıñ, ol (8) toğrı yol-
 dur. dağı eger uyarsañ anlarıñ nefsleri dileğine, andan
 ŝoñra kim, (9) geldi saña bilmek, yoğdur saña tañrıdan,
 ya'ni tañrı 'azābından, hiç dost (10) ne-dağı arka virici.
 anlar kim, virdük anlara kitābı, (11) oğurlar anı, oğımağun
 hađkıñça, şunlar inanurlar aña.

16b

(1) dağı her kim, kāfir olurısa aña, şunlar anlar ziyānlu-
 lardur. / (2) iy ya'kub oğlanları, anıñ ni'metümi, ol-kim,
 eylük eyledüm (3) sizüñ üzere, dağı bayık ben artuk eyle-
 düğümü, size 'ālemler üzere. / dağı (4) korquñ bir günden
 hācetsüz eylemeye, bir nefis bir nefsdan, nesene, (5) dağı
 beyerlenmeye andan yolu. dağı aşşı eylemeye aña ŝefā'at,
 (6) ne-dağı anlara arka virineler. / dağı ol vağt-kim,
 ŝınadı ibrahimi çalabısı (7) kelimelerile, pes tamām eyle-
 di anları. eyitti, bayık ben kılıcıven seni ādemiler için
 (8) uyılası kişi. eyitti, dağı benim neslünden, eyitti tañ-
 rı, bulmaya (9) 'ahdüm zālimleri. / dağı ol vağt-kim, kıldığ
 evi ya'ni kā'bei' dönecek yir, (10) ādemiler için, dağı
 iminlik. dağı dutuñ ibrahim durduğı yirden (11) namāz
 kılacak yir. dağı va. ŝıyyet eyledük ibrahime, dağı ismā'ile
 kim,

16a

- (1-4) Bilmeyenler dediler ki:"Tanrı,bizimle konuşmalı ya da bize bir nişan gelmeli değil miydi?" Onlardan öncekiler de onların dedikleri gibi demişlerdi.Kalpleri birbirine benzedi.Gerçekleri iyice bilmek isteyenlere nişanlarımızı (ayetlerimizi) apaçık gösterdik. /118/
- (4-6) Doğrusu biz seni,gerçekle müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.Cehennem halkından sen sorumlu değilsin. /119/
- (6-10) Sen onların,kendi dinlerine uymadıkça ne Yahudiler ne de Hristiyanlar senden razı olmazlar. "Asıl doğru yol,Tanrı'nın yoludur."de.Sana gelen ilimden sonra eğer onların arzularına uyacak olsan andolsun ki,Tanrı'dan sana ne bir dost ne de bir yardımcı olmaz. /120/

16b

- (16a10,1) Kendilerine verdiğimiz kitabı,gereğince okuyanlar var ya,işte onlar,ona inanırlar.Onu yalayanlarsa ziyana uğrarlar./121/
- (2-3) Ey İsrail oğulları,size verdiğim nimeti ve sizi alemlere üstün kılmış olduğumu hatırlayın./122
- (3-6) Ve o günden sakının ki,kimse kimseye bir şey ödeyemez,kimseden fidye kabul edilmez.Hiç kimseye şefaht (aracılık) yarar vermez,bir taraftan yardım da görmezler. /123/
- (6-9) Rabb'i,bir zaman İbrahim'i bir takım sözlerle sınımişti,o da onları tamamlayınca:"Ben seni önder yapacağım."demmişti."Soyumdan da (önderler yap,ya Rabb'i)"dedi. (Rabb'i):"Zalimleri ahdim bulmaz."buyurdu. /124/

17a

(1) gey arıduñ evümi, ya'nî putlardan. tavâf eyleyicileri-
 çün, dağı anda durıcılar içün, dağı rukû' eyleyiciler içün
 (2) secde eyleyiler./ dağı ol vakt-kim, eyitti ibrahîm,
 iy çalabum eyle (3) uşbunı şehr imin. dağı rûzî vir kavmi-
 ne yimişlerden, (4) aña kim, imân getürdü anlardan, tañrıya
 dağı soñrağı güne. (5) eyitti tañrı, dağı ol-kim kâfir oldı,
 gönendürem anı az, andan (6) geñsüz eyleyem anı, od 'azâbı
 dapa. dağı ne-yavuz dönecek yirdür ol./ (7) dağı ol vakt-
 kim, götürüridi ibrahîm temellerini, evden, (8) dağı ismâ'îl
 iy çalabumuz, ya'nî eyittiler, kabûl eyle bizden, bayık sen
 (9) işidiciseñ, bilici./ iy çalabumuz, dağı eyle biz ikiyi,
 boyun virmiş (10) saña. dağı neslümüzden bir bölük kavm,
 boyun virici saña. (11) dağı göster bize, bizüm 'ibâdetle-
 rümüz, dağı tevbe vir bize, bayık sen,

17b

(1) tevbe viricisin, rahmet kılıcı./ iy çalabumuz, dağı vi-
 ribi anlaruñ arasına yalavaç, (2) anlardan. okıya anlaruñ
 üzere âyetlerüni, dağı ögrede anlara (3) kitâbı ya'nî
 kur'ânı. dağı hikmeti ya'nî kur'ân ahkâmını, dağı arıda
 anları. bayık (4) senseñ beñdeşsüz, dürüst işlü, dürüst söz-
 lü./ dağı her kim rağbeti gidere (5) ibrahîm dîninden, il-
 lâ ol-kim bilmedi, yâ helâk eyledi kendüzini. (6) dağı ba-
 yık üyürdük anı, dünyâ içinde, dağı bayık ol (7) âhiretde,
 şâlihlerden./ ol vakt-kim, eyitti aña (8) çalabısı, kendüzi-
 ni işmarla. eyitti, işmarladum, yâ ihlâş eyledüm, çalabısına
 (9) 'âlemlerüñ./ dağı işmarladı ol milleti, ibrahîm, oğlan-
 larına, (10) dağı ya'kuba, iy oğlanlarum, bayık tañrı üyürdi
 sizüñ içün (11) dîni, pes olmañ illâ siz müsülmânlarcken./

(9-17a2) Biz evi (yani Kabe'yi) insanlara toplantı ve güven yeri yaptık.Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın).İbrahim ve İsmail'e:"Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secede edenler için evimi temizleyin İ" diye buyurmuştuk. /125/

17a

(2-6) İbrahim:"Rabb'im, bu şehri güvenli bir şehir yap,halkından Tanrı'ya ve ahiret gününe inananları çeşitli ürünlerle besle İ" dedi.(Tanrı'sı) buyurdu ki:"Yalanlayana dahi az bir süre geçindirir, sonra onu cehennem azabına (girmeğe) zorlarım,ne kötü varılacak yerdir orası İ" /126/

(7-9) İbrahim, İsmail'le beraber evin temellerini yükseltiyor:"Rabb'imiz,bizden kabul buyur,kuşkusuz sen işiticisin,bilicisin." /127/

(9-17b1) "Rabb'imiz,bizi sana teslim olanlar yap, soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet çıkar; bize ibadet yerlerimezi göster,tövbemizi kabul et; zira,tövbeleri kabul eden,çok merhametli olan ancak sensin,sen İ" /128/

17b

(1-4) "Rabb'imiz,onlara kendi içlerinden,senin ayetlerini kendilerine okuyacak,onlara kitap ve hikmeti öğretecek,onları temizleyecek bir elçi gönder.Her zaman üstün gelen,her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin,sen İ (Sen) dürüst işli ve dürüst sözlüsün." /129/

(4-7) Kendini aşağılık yapan (beyinsiz)den başka kim İbrahim dininden yüz çevirir?Andolsun ki,biz onu dünyada beğenip seçmiştik,ahirette de o iyilerdendir." /130/

(7-9) Rabb'i ona:"İslam ol"demmişti.(O da):"Alemlerin Rabb'ine teslim oldum."dedi. /131/

18a

(1) olduñuz mı hāzırlar iy cuhūdlar, ol vakt-kim, hāzır geldi ya'kūba (2) ölüm, ol vakt-kim eyitti, oğlanlarına, neye taparsız (3) benden-şoñra. eyittiler, taparuz tañrıya, dağı ataların tañrısına, (4) ibrahīm, dağı ismā'īl, dağı ishāk bir tañrı. (5) dağı biz aña boyun viricilerüz. / şol bir bölük kavmdür, bayık geçdi, (6) anlaruñdur ne-kim işlediler, dağı sizüñdür ne-kim işledüñüz. dağı (7) şorılmayasız andan kim, oldılar işlerler. / dağı eyittiler, (8) oluñ cuhūdlar yā naşrāniler, toğrı yol dutasız. eyit, belki (9) ibrahīm milletine, müsülmaniken, dağı olmadı (10) müşriklerden. / eyidüñ imān getürdük tañrıya, dağı aña kim, indürünildi (11) bizüm dapa, dağı aña kim, indürünildi ibrahīme, dağı ismā'īle

18b

(1) dağı ishāka, dağı ya'kūba, dağı ya'kūb oğlanlarına, dağı aña kim, virinildi (2) müsāya, dağı 'īsāya. dağı aña kim, virinildi peygamberlere, (3) çalabılarından. fark eylemezüz birisi arasında anlaruñ, dağı biz (4) aña boyun viricilerüz. / pes eger imān getürürlerise, ançılayın kim, imān getürdüñüz (5) aña, bayık toğru yol duttılar. dağı eger yüz dönderürlerise, degül anlara (6) illā düşmenlik içinde. tap ola saña, anlaruñ için, tañrı. dağı ol işidicidür, (7) bilicidür. / tañrı dīni, dağı kimdür görklürek tañrıdan (8) dīdin-yaña. dağı biz aña tapıcılarıuz. / eyit, iy hüccetleşür misiz (9) tañrı dīni içinde, dağı ol çalabumuzdur, dağı sizüñ çalabuñuzdur. dağı (10) bize 'amellerümüz, dağı size 'amellerüñüz. dağı biz (11) aña ihlās eyleyicilerüz. / eydür misiz, bayık ibrahīm

(9-11) İbrahim de bunu kendi oğullarına vasiyet etti,Ya'kup da:"Oğullarım,Tanrı,sizin için o dini seçti,bundan dolayı sadece müslümanlar olarak ölü- nüz."(dedi). /132/

18a

(1-5) Yoksa siz,Yakup'a ölüm geldiği zaman orada mıydınız? O zaman (Yakup) oğullarına:"Benden son- ra neye kulluk edeceksiniz?"demmişti."Senin tanrın ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın tanrısı olan,tek Tanrı'ya kulluk edeceğiz,biz O'na teslim olanlarız."dediler. /133/

(5-7) Onlar bir ümmetti,gelip geçti.Onların kazan- dıkları kendilerine,sizin kazandıklarınız sizedir. Siz,onların yaptıklarından sorulmazsınız./134/

(7-10) "Yahudi veya Hristiyan olun ki,doğru yolu bulasınız"dediler.De ki:"Hayır,biz dosdoğru İbra- him diniine (uyarız).O (Tanrı'ya) ortak koşanlar- dan değildi." /135/

18b

(18a10-4) "Tanrı'ya,bize indirilene,İbrahim'e,İsmail'e İshak'a,Yakup'a ve torunlarına indirilene,Musa ve İsa'ya verilene ve (diğer) peygamberlere Rabb'leri tarafından verilene inanırız;onlar arasında bir ayırım yapmayız,biz Tanrı'ya teslim olanlarız." deyin. /136/

(4-7) Eğer sizin inandığınız gibi inanırlarsa, doğru yolu bulmuş olurlar;dönerlerse mutlaka an- laşmazlık içine düşerler.Onlara karşı Tanrı,sana yeter.O, işitendir,bilendir. /137/

(7-8) Tanrı'nın boyası (ile boyan).Tanrı'nın boyasından daha güzel boyası olan kimdir?Biz,ancak O'na kulluk ederiz. /138/

(8-11) Söyle onlara):"Tanrı,bizim ve sizin Rabb'i- nizken,O'nun hakkında tartışıyor musunuz?Bizim yap- tıklarımız bize,sizin yaptıklarınız da size aittir.

19a

(1) daḳı ismā'īl, daḳı ishāk, daḳı ya'kūb, daḳı ya'kūb oğ-
lanları, (2) oldılar cuhūdlar yā naşrāniler. eyit, siz mi
bilirüeksiz (3) yā tañrı. daḳı kim zālīmīraktur andan-
kim, gizledi şanukluḡı kim, (4) katındaydı tañrıdan. daḳı
degül tañrı gāfil andan-kim işlersiz. / (5) şol bir bölük
kavmdür, bayık geçdi. anlaruñdur ne-kim kazandılar, daḳı
sizüñdür (6) ne-kim kazanduñuz. daḳı sorılmayasız andan
kim, oldılar işlerler. / (7) eydürler, beynisüzler, cāhiller
ādemilerden, ne nesne döndürdi buları (8) kıblelerinden,
ya'nī beyte'l-mukaddes, ol-kim, oldıladı anuñ üzere. eyit,
tañrınuñdur maşrıḳ (9) daḳı maḡrib. toḡrı yol gösterür
kime dilerse, yol dapa toḡru. / (10) daḳı ançılaysın kılduḡ
sizi bölük, ürüñdü tā olasız (11) şanuklar ādemiler üzere,
daḳı ola yalavaç üzerüñüze.

19b

(1) şanuk tezkiye eyleye sizi, daḳı kılmaduḡ kıble, ol-kim
olduñ (2) anuñ üzere, ya'nī kā'be, illā kim, bilevüz kim
uyar yalavaça, andan kim (3) döner iki ökçesi üzere. daḳı
bayık ol ağır, (4) illā anlara kim, toḡru yol gösterdi tañ-
rı. daḳı olmadı tañrı (5) kim, zāyi' eyleye imānuñuzu. bayık
tañrı, ādemilere mihrübāndur, (6) rahmet kılcı. / bayık
görürüz dönmegini yüzüñüñ, gökdin yaña (7) pes virevüz
sana bir kıble, hoşnūc olasañ. pes yüz dut yüzüñi (8) mes-
cid-i harām dapa, daḳı kanda kim olasız, (9) dönderüñ yüz-
lerüñüzi anuñ dapa, daḳı bayık anlar kim, (10) virinildiler
kitāb, bilürler bayık ol haḡdur (11) çalabılarından. degül
tañrı gāfil andan kim, işlersiz. /

Biz O'na gönülden bağlananlarız." /139/

19a

(18b11-4) "Yoksa siz İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunlarının Yahudi yahut Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?"De ki;"Siz mi daha iyi bilirsiniz yoksa Tanrı mı?"Tanrı tarafından bilinen bir tanıklığı gizleyenden daha zalim kim olabilir? Tanrı,yaptıklarınızı bilmez değildir./140/

(5-6) Onlar bir ümmetti,gelip geçti.Onların kazandıkları kendilerine,sizin kazandıklarınız size aittir.Siz,onların yaptıklarından sorulmazsınız. /141/

(7-9) İnsanlardan bazı beyinsizler:"Onları üzerinde buldukları kibleden çeviren nedir?" diyecekler.De ki:"Doğu da batı da Tanrı'nındır. O,dilediğini doğru yola iletir." /142/

19b

(19a10-6) Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara tanık olasınız,peygamber de size tanık olsun.Biz peygambere uyanı,ökçesi üzerinde geriye dönenden ayıralım diye,eskiden yöneldiğin Kabe'yi kible yaptık.Bu Tanrı'nın yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir.Tanrı, sizin imanınızı zayıf edecek değildir.Kuşkusuz, Tanrı, insanlara şefkatli,merhametlidir./143/

(6-11) (Ey Muhammed),biz seni yüzünün göğe doğru çevrilip durduğunu (gökten haber beklediğini) görüyoruz.(Merak etme) elbette seni,hoşlanacağın bir kibleye döndüreceğiz.(Bundan böyle) yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir.Nerede olursanız, yüzlerinizi o yöne çevirin.Kitap verilenler,bunun Rabb'leri tarafından bir gerçek olduğunu bilirler. Tanrı,onların yaptıklarından habersiz değildir./144

20a

(1) dağı eger getürürseñ anlara kim,virinildi kitāb,düke-
li (2) nişān ya'ni mu'cize,uymayalar kıblene.dağı degül-
señ uyıcı (3) kıblelerine.degül bir niçeleri,uyıcı bir
niçe kıblesine.(4) dağı eger uyarsañ nefsler dileklerine,
andan sonra kim geldi (5) saña bilmekten,bayık sen,andan
zālimlerdensin./ (6) anlar kim,virdük anlara kitāb,bilür-
ler anı,(7) nite-kim bilürler oğlanlarını.dağı bayık bir
bölük anlardan,(8) gizlerler hağkı,ya'ni muhammed şifātın
anlar bilürleriken./ hağkı,ya'ni işbu hağ (9) çalabuñdan,
pes olmağıl gümān eyleyicilerden./ dağı dükelinüñ (10)
bir yüzi var,ya'ni kıblesi,ol yüz dutıdır.pes ivişün
hayırlara,(11) kanda kim olasız,getüre sizi tañrı hep,
bayık tañrı

20b

(1) her nese üzere güci yiter./ dağı ol yirden kim,çıkdun
(2) şefere,yüz dut yüzüni,mescid-i harām dapa.dağı bayık
ol,(3) hağdur çalabuñdan.dağı degül tañrı gāfil,andan
kim,işlersiz./ (4) dağı ol yirden kim çıkdun,dönder yüzü-
ni mescid-i (5) harām dapa.dağı ol yirde kim olasız,döndü-
rün (6) yüzlerünüzi.tā olmaya ādemilere,sizün üzere hü-
cet illā (7) anlar kim,zulm eylediler,anlardan pes kork-
mañ anlardan,dağı korkun benden.(8) tā tamām eyleyem ni-
metümi üzerünüze,dağı anuñçun kim,siz toğrı yol dutasız.
(9) nite-kim viribidük sizün içünüze yalavaç,sizden.okır
(10) sizün üzere āyetlerümüzi.dağı arıdur sizi.dağı ögre-
dür size (11) kitābı,ya'ni kur'ānı,dağı hikmeti,dağı ögre-
dür size anı-kim,olmadunuz bilürsiz./

20 a

- (1-5) Sen kitap verilenlere her türlü ayeti (mucizeyi, nişanı) getirsen, yine onlar senin kiblene uymazlar; sen de onların kiblesine uyacak değilsin. Sana gelen ilimden sonra onların dileklerine, arzularına uyarsan, o takdirde sen, mutlaka zalimlerden olursun. /145/
- (6-8) Kendilerine kitap verdiklerimiz, onun oğullarını tanıdıkları gibi tanırılar, ama yine de onlardan bir bölük, bile bile gerçeği gizlerler. /146/
- (8-9) Gerçek; Rabb'inden gelendir, artık kuşkulananlardan olma. /147/
- (9-20b1) Herkesin yöneldiği bir yönü vardır. O halde hayır işlerine koşun; nerede olsanız, Tanrı, sizi bir araya getirir, kuşkusuz Tanrı, her şeyi yapabilir. /148/

20b

- (1-3) Nereden (yola) çıkarsan, yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Bu elbette Rabb'inden gelen gerçektir. Tanrı, yaptıklarınızdan habersiz değildir. /149/
- (4-8) Nereden (yola) çıkarsan yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir, nerede olursanız, yüzünüzü o yana çevirin ki, insanların aleyhinize (kullanabilecekleri) bir kanıtları olmasın. Yalnız haksızlık edenler başka. Onlardan da korkmayın, benden korkun. Ta ki, size olan nimetimi tamamlayayım, böylece doğru yolu tutasınız. /150/
- (9-11) Nitekim kendi içinizden, size ayetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size kitabı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğreten bir elçi gönderdik. /151/

21a

(1) pes añuñ beni,ya'nī t̄ā'atıla,añam sizi,ya'nī yarlıga-
 mağıla.dağı şükr eyleñ baña t̄ā'atıla,(2) dağı nā-sipaslık
 eylemeñ baña,ya'nī ma'şıyatıla./ iy anlar kim,īmān getir-
 diler,arğa virmek isteñ (3) şabırıla,dağı namāzıla,bayık
 tañrı şabr eyleyiciler iledür./ (4) dağı eyitmeñ aña kim,
 depelenür tañrı yolında,ölüler,(5) belki dirilerdür,velī-
 kin bilmezler./ dağı şınaruz sizi (6) nesneyile k̄orğudan,
 dağı açlıkdan,dağı eksmekden mällardan (7) dağı nefsler-
 den,dağı yimişlerden,dağı muştıla şabr eyleyiciler./
 (8) anlar kim,kaçan degdi anlara muşibet,eyittiler,bayık
 biz tañrınıñuz,(9) dağı biz anuñ dapa dönucilerüz./ şun-
 lar,anlaruñ üzeredür yarlıgamaqlıklar,(10) çalaplarından,
 dağı rahmet.dağı şunlar,çoğrı yol dutıcılardur./ (11) ba-
 yık şafā dağı merve,tañrı nişānlarındandır.pes her kim,

21b

(1) kaşd eyleye eve,yā ziyaret eyleye,yazuk yokdur anuñ
 üzere (2) kim,taşvāf eyleye ol ikiye,dağı her kim,farīza
 degüliken işlerise hayr,(3) bayık tañrı sipās dutıcıdur,
 bilicidür./ bayık anlar kim,ya'nī cuhūd danışmanları,
 (4) gizlerler,anı-kim indürdük hüccetlerden, dağı çoğru
 yol.(5) andan sonra kim,beyān eyledük anı ādemilere,kitāb-
 da,ya'nī tevrītde.(6) şunlar,lā'net eyler anlara tañrı,
 dağı lā'net eyler anlara,lā'net eyleyiciler./ (7) illā
 anlar kim,tevbe eylediler,dağı eyü işlediler,dağı bellü
 eylediler.şunlar,(8) tevbe virürin anlara,ya'nī kabül ey-
 lerin,dağı ben tevbe viriciven,rahmet kılıcı./ (9) bayık
 anlar kim,kāfir oldılar,dağı öldiler anlar kāfiriken,
 (10) şunlar,anlaruñ üzere tañrı lā'neti,dağı feriştelereñ
 dağı (11) ādemileruñ,dükelileri./ ebed kalıcılarken anuñ
 içinde.yiynidilmeye

21a

- (1-2) Öyle ise beni anın ki, ben de sizi anayım; bana şükredin, nankörlük etmeyin. /152/
- (2-3) Ey inananlar, sabır ve namazla (Tanrı'dan) yardım isteyin, muhakkak Tanrı, sabredelerle beraberdir. /153/
- (4-5) Tanrı yolunda öldürülenlere, "ölüler" demeyin; hayır, onlar diridirler, ama siz farkında olmazsınız. /154/
- (5-7) Andolsun, sizi korku, açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme gibi şeylerle deneriz; sabredenleri müjdele. /155/
- (8-9) (Çünkü) onlara bir bela eriştiği zaman: "Biz Tanrı içiniz ve biz O'na döneceğiz!" derler. /156/
- (9-10) İşte Rab'lerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır ve doğru yolu bulanlar da onlardır. /157/

21b

- (21a11-3) Safa ve Merve Tanrı'nın nişanlarıdır. Kim evi (Kabe'yi) ziyaret ederse, onları tavaf etmesinde, kendisine bir günah yoktur. Kim kendiliğinden bir iyilik yaparsa bilsin ki, Tanrı, karşılığını verir. (Tanrı) bilicidir. /158/
- (3-6) İndirdiğimiz açık nişanları ve doğru yolu -biz kitapta insanlara açıkça belirttikten sonra- gizleyenler (var ya) işte onlara hem Tanrı lanet eder, hem bütün lanet edebilenler lanet eder. /159/
- (7-8) Ancak tövbe edip (durumlarını) düzeltenler, (gerçeği) açıklayanlar başka. Onları bağışlarım. Çünkü ben tövbeyi çok kabul edenim, çok esirgeyenim. /160/
- (9-11) Ama ayetlerimizi yalanlamış ve kafir olarak ölmüş olanlar, işte Tanrı'nın, meleklerin ve tüm insanların laneti onların üstünedir. /161/

22a

(1) anlardan ‘azāb,ne-dağı anlar bakınalar,yā mühlet virineler./ (2) dağı tañrıñuz bir tañrıdur.yoğdur tañrı illā ol,(3) gey rahmet kılıcı,rahmet kılıcı./ bayık gök- lar yaratmağına,(4) dağı yiri,dağı gitmeginden gicenüñ dağı gündüzüñ,dağı gemide,(5) ol-kim,revān olur deñizde, anıñıla kim,aşşı eyler ādemilere.(6) dağı ol nesneden- kim,indürdi tañrı gökden şu,pes dirilti (7) anıñıla yiri,öldüğinden sonra.dağı tağıtdı anuñ içinde her (8) cānāvardan,dağı döndürmekden yilleri,dağı bulıtda, hōr olınmış (9) gögile yir arasında,nişānlarıdur bir kav- me kim,(10) añlarlar./ dağı bir niçe ādemiler oldur kim, dutar tañrıdan (11) ayruğ beñdeşleri,ya‘nī bütler.sever- ler,tañrıyı sevmegi gibi.dağı anlar kim,

22b

(1) īmān getürdiler,kañıraqdur sevmekdin-yaña,tañrıyı, dağı eger göresin,anları kim (2) zulm eylediler,ol vaqt- kim,görelər ‘azābı,kim bayık kuvvet tañrınuñdur (3) düke- li,dağı bayık tañrı kañı ‘azābludur./ ol vaqt-kim (4) bizār oldu,anlar kim,uydılar,ya‘nī serverler,anlar- dan kim,uydılar.(5) dağı gördiler ‘azābı.dağı kesildi anlardan sebebler./ (6) dağı eyitti anlar kim,uydılar, eger bayık bizümmissə bir kez dönme,ya‘nī dünyāya, (7) bizār olayduğ anlardan,nite-kim bizār oldılar bizden. andayuk (8) göstere anlara tañrı,‘amellerini,peşimānlik- lerini anlarıñ üzere.(9) dağı degül anlar çıkıcılar od- dan./ iy ādemiler (10) yin andan-kim,yirdedür,helāl,aru. dağı (11) uymañ şeytān izlerine,bayık sizüñdür

22a

- (21b11-1) Sonsuza kadar lanet içinde kalırlar. Ne kendilerinden azap hafifletilir ne de onların yüzlerine bakılır. /162/
- (2-3) Tanrınız bir tek Tanrı'dır, O'dan başka tanrı yoktur. O, esirgeyici ve bağışlayıcıdır. /163/
- (3-10) Kuşkusuz göklerin ve yerin yaratılışında gece ve gündüzün değişmesinde, insanların yararına olan şeyleri denizde taşıyıp giden gemilerde, Tanrı'nın gökten su indirip onunla, ölmüş olan yeri dirilterek, üzerine her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında buyruğa hazır bekleyen bulutları evirip çevirmesinden, elbette düşünen bir topluluk için (Tanrı'nın varlığına ve birliğine ait) nişanlar vardır. /164/

22b

- (22a10-3) İnsanlardan kimi, Tanrı'dan başka eşler tutar, Tanrı'yı sever gibi onları severler. İnananlar ise en çok Tanrı'yı severler. Zulmedenler, azabı gördükleri zaman bütün gücün Tanrı'ya ait olduğunu ve Tanrı'nın azabının çetin olduğunu anlayacaklarını keşke bilselerdi. /165/
- (3-5) İşte uyulanlar (kendilerine) uyanlardan uzak durdular; azabı gördüler, aralarındaki (bütün) bağlar kesildi. /166/
- (6-9) Uyanlar, şöyle dediler: "Ah, keşke bir daha dünyaya gitmemiz mümkün olsaydı da şimdi onların bizden uzak durdukları gibi biz de onlardan uzak dursaydık!" Böylece Tanrı, onlara bütün işlediklerini özlemler (pişmanlık ve üzüntüler kaynağı olarak) gösterecektir. Ve onlar, ateşten çıkacak değillerdir. /167/
- (9-23a1) Ey insanlar, yeryüzünde bulunan helal ve arı şeylerden yiyin, şeytanın adımlarını izlemeyin; çünkü o, sizin apaçık düşmanınızdır! /168/

23a

(1) düşmen, belürdici düşmenliğin./ bayık buyurur size yavuzluğu,(2) dağı zışt işi.dağı kim eydesiz,tañrı üzere, anı-kim bilmezsiz./ (3) dağı kaçan eydildi anlara,uyuñ aña kim indürdi tañrı.eyittiler,(4) belki uyaruz aña kim, bulduğ anuñ üzere atalarumuzu.eğer (5) oldıyısı dağı ataları anlaruñ,añlamazlar nesene,dağı (6) toğrı dutmazlar./ dağı meğeli anlaruñ kim,kāfir oldılar,taman anuñ meğeli gibidür, (7) çağırur ol neseye kim, işitmez,illā kığırmak,dağı ün itmek.(8) şağırlardur,dilsüzlerdür,gös-süzlerdür,pes anlar añlamazlar./ (9) iy anlar kim,imān getürdiler,yiñ arularından (10) anuñ kim,rūzi virdük size.dağı şükr eyleñ tañrıya,eğer olursañuz (11) aña taparsız./ bayık harām eylemedi size,illā murdārı

23b

(1) dağı kanı,dağı toñuz etini,dağı anı-kim,ün getirildi aña,(2) tañrıdan ayrığı.pes her kim geñsüz olına,fesād eyleyici degüliken,dağı zulm eyleyici degüliken,(3) yokdur yazuğ anuñ üzere,bayık tañrı yarlıgayıcıdur,rahmet kıılıcı./ (4) bayık anlar kim,gizlerler anı-kim indürdi tañrı kitāb.(5) dağı şatun alurlar anuñıla az bahā,ya‘nī dünyālik şunlar,yimezler (6) qarınları içinde,illā od. dağı söylemeye anlara tañrı (7) kıyāmet günü,dağı ayırtmaya anları,dağı anlaruñdur ‘azāb (8) ağırdıcı./ şunlar anlardur kim,şatun aldılar azğunluğu (9) toğrı yolıla, dağı ‘azābı,yarlıgamağııla.ne şabr eyledi anları,(10) od üzere./ şol andan ötürüdür kim,bayık tañrı indürdi kitābı (11) haqqıla.dağı bayık anlar kim,taştıdılar kitāb içinde.

23a

- (1-2) O size daima kötülük ve çirkin iş (yapmanızı),Tanrı hakkında bilmediğiniz şeyler söylemenizi buyurur. /169/
- (3-6) Onlara:"Tanrı'nın indirdiğine uyun İ"dense "Hayır,biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yola) uyarız İ"derler.Evet ama,ataları bir şey düşünmeyen,doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (atalarının yoluna uyacaklar)? /170/
- (6-8) O yalanlayanları (Hakk'a çağıranın) durumu, tıpkı bağıırıp çağırmadan başka bir şey işitmeyene, (işittiği sesin anlamını bilmeyen hayvanlara) haykıran kimsenin durumu gibidir.(Onlar),sağır, dilsiz ve kördürler,onun için düşünmezler./171/
- (9-11) Ey inananlar İ Size verdiğimiz rızıkların arılarından yiyin,Tanrı'ya şükredin;eğer O'na tapıyorsanız. /172/

23b

- (23a11-3) Tanrı,size leş,kan,domuz eti ve Tanrı'dan başkası adına kesileni haram kıldı.Ama kim zorda kalırsa,(başkasına) saldırmadan ve sınır aşmadan (bunlardan) yemesinde bir günah yoktur.Muhakkak ki,Tanrı,çok bağışlayandır,çok esirgeyendir./173/
- (4-8) Tanrı'nın indirdiği kitaptan bir şey gizleyip,onu birkaç paraya satanlar var ya,işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Tanrı,ne onlarla konuşacak ve ne de onları temizleyecektir.Onlar için acı bir azap vardır. /174/
- (8-10) Onlar,hidayet karşılığında sapıklık,mağfiret karşılığında azap satın almışlardır.Onlar,ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdırlarİ /175/
- (10-24a1) (Onlara)böyle (azap edilecektir).Çünkü;Tanrı, kitabı gerçekte indirmiştir.Kitapta ayrılığa düşenler elbette derin bir anlaşmazlık içindedirler./176/

24a

(1) dartışmağdadur ırak./ degül eylük kim,yönendüresiz
 (2) yüzlerüñüzi maşrıkdın-yaña,dağı mağribdin-yaña.veli-
 kin (3) eylük oldur kim,imān getürdi tañrıya,dağı soñra-
 ğı güne,(4) dağı feriştelere,dağı kitāba,dağı peygamber-
 lere.dağı virdi (5) mālı,mālı severiken,hışımlık islerine
 dağı yetimlere (6) dağı miskinlere,dağı yol erine,dağı
 dileyicilere,(7) dağı mükätebler bahāsına.dağı dururdi
 namāzı,dağı virdi (8) zekātı,dağı vefā eyleyenler kavül-
 lerine,ol vakt-kim, ‘ahd eylediler.(9) dağı şabr eyleyi-
 ciler ydhsullıkda,dağı şayrulıkda,dağı (10) çalış vaqtın-
 da.şunlar,anlardur kim,çoğru oldılar,dağı şunlardur
 (11) şakınıcılar./ iy anlar kim,imān getürdiler,farīza
 olındı

24b

(1) sizün üzere,yoldaş şaklamak,zañımlarda,depelenmişler-
 de,āzād āzāda,(2) dağı kul kula,dağı dişi dişiye.pes her
 kim konıla (3) aña,karındaşından murād,müsülmanlık karın-
 daşlığıdur nesene,pes uymağdur eylügile,(4) dağı ödemek-
 tür aña eylügile.şol yiynitmekdür,(5) çalabuñuzdan,dağı
 rahmetdür.pes her kim hadden geçerise,andan soñra
 (6) anuñdur ‘azāb ağırdıcı./ dağı sizüñdür,beñdeş şakla-
 mak içinde,(7) zañımlarda,iy uslar,ya‘nī diyet olduğından
 soñra,isleri,anuñıçun kim,siz şakınasız,ya‘nī kan dökmek-
 den./ (8) farīza olındı üzerüñüze,ol vakt-kim,hāzır oldı
 birüñize sizün ölüm.(9) eger korısa māl,vaş ıyyet eyle-
 mek,ataya,anaya,dağı yakın hışımlara,(10) ‘adl şaklamak-
 lıgıla,hağ iken şakınıcılar üzere./ pes her kim,degşürse
 anı,(11) andan soñra ki,işitti anı,pes degül yazuk anuñ
 anlaruñ üzere kim,degşürürler anı.

24a/5 hışımlık:haşımlık-metin-

خَصْمَلِيق

24b/9 hışımlara:haşımlara-metin-

خَصْمَلِر

24a

- (1-11) **Yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyilik değildir.** Asıl iyilik, o (kimsenin iyiliğidir ki) Tanrı'ya, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere inandı; Tanrı hoşnutluğu için yakınlarına, yatemlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dileyenlere ve boyunduruk altında bulunun (köle ve tutsak)lara mal verdi. Namazı kıldı, zekatı verdi. Antlaşma yaptıkları zaman antlaşmalarını yerine getirenler; sıkıntı ve hastalıkla, savaş zamanlarında sabredenler, işte doğru olanlar onlardır, (Tanrı'nın azabından) korunanlar da onlardır. /177/

24b

- (24a11-6) **Ey inananlar!** Öldürmede kısas size farz kılındı. (Binaenaleyh, katilin de öldürülmesi gerekir). Hüre hür, köleye köle. Ama kim (yani katil, ölenin) kardeşi tarafından bağışlanırsa, o zaman (bağışlayanın, töreye göre) uygun olanı yapması, (uygun diyeti koyması, bağışlananın da) güzelce onu ödemesi gerekir. Bu Rabb'iniz tarafından bir hafifletme ve acımadır. Kim bundan sonra da saldırıya kalkarsa artık onun için acı bir azap vardır. /178/
- (6-7) **Ey akıl sahipleri!** Kısasta sizin için hayat vardır, böylece korunursunuz. /179/
- (8-10) **Birinize ölüm geldiği zaman eğer bir mal bırakacaksa; anaya, babaya, yakınlarına uygun bir biçimde vasiyet etmek, Tanrı'dan korkanlar üzerine bir borçtur.** /180/
- (10-25a1) **Kim işittikten sonra onu (vasiyeti) değiştirirse, günahı onu değiştirenlerin boynunadır.** Kuskusuz Tanrı, işitendir, bilendir. /181/

25a

(1) bayık tañrı işidicidür, bilicidür. / pes her kim, korksa bile vaşiyet eyleyenden, (2) haṭā eylemek, yā yazuk, pes eylük eyleye anlaruñ arasında, yokdur yazuk anlaruñ üzere. (3) bayık tañrı yarlıgayıcıdur, rahmet kılıcıdur. / iy anlar kim, imān getürdiler, (4) farīza olındı sizüñ üzere oruç. nite-kim farīza olındı (5) anlaruñ üzere kim, sizden ilerüdi, anuñıçun kim, siz şakınasız. / (6) günlerde, sağışlanmışlar. pes her kim, ola sizlerden (7) şayru, yā sefer üzere, şayılmışdur ol günlerde. (8) daḳı anlaruñ üzeredür kim, güçleri yiter aña, bellü virmekdür miskine (9) ta'āmı. pes her kim, işlerise farīza degüliken, hayrı, ol yigrekdür (10) aña. daḳı kim, oruç dutasız, yigrekdür size eger olursañuz (11) bilürsüz. / ramazān ayı oldur kim, indü-nildi anuñ içinde kur'ān.

25b

(1) yol göstermekdür ādemilere, daḳı bellü, toḡru yoldan, daḳı (2) fark eyleyiciden. pes her kim, hāzır ola sizden, ay içinde, oruç dutsun. (3) daḳı her kim, olsa şayru yā sefer üzere, sağışlanmışdur (4) ayruk günlerden. diler tañrı size geñezlik, daḳı (5) dilemez size şarplık. daḳı tamēm eyleyesiz, ya'nī kazāyıla sağışın, (6) daḳı ağırlaya sizi tañrı, toḡru yol gösterdügi üzere size, daḳı anuñıçun kim, siz, (7) şükr eyleyesiz. / daḳı kaçan şora saña kullarum, benden (8) bayık ben yakınvan, uy virürin kığıranuñ kığırmağına, kaçan (9) okısa beni. pes uy virsünler baña, ya'nī imāna kığırdağumda, daḳı imān getürsünler baña, anuñ için kim, (10) toḡru yol bulalar. / helāl olındı size oruç gicesi, (11) ol nesne-kim, eyitmek çirkündür, 'avrātlaruñuz dapa. anlar tondur sizüñ,

25a

- (1-3) Kim de vasiyet edenin bir hata veya günah işlemesinden korkar da (tarafkların) aralarını düzeltirse, ona günah yoktur, Tanrı, bağışlayandır, esirgeyendir. /182/
- (3-5) Ey inananlar İSizden öncekilere yazıldığı gibi (günahlardan) korunmanız için sizin üzerinize de oruç yazıldı. /183/
- (6-11) Sayılı günler olarak; sizden kim hasta veya yolcu (seferde) olursa (oruç) tutamadığı günler sayısınca, başka günlerde (tutar). (Yaşlılıktan ya da onulmaz hastalıktan ötürü) oruca güç yetiremeyenlerin, fidiye vermesi, bir yoksulu doyurması gerekir. Bununla beraber gönül isteğiyle, kim bir iyilik yapar (oruç tutarsa) o, kendisi için iyidir. Bilirseniz oruç tutmanız, sizin için daha hayırlıdır. /184/

25b

- (25all-7) Ramazan ayı-ki, insanlara yol gösterici, hidayete erdirici; doğruyu ve yanlışını birbirinden ayır-dedip açıklayıcı olarak - Kur'an, o ayda indirilmiştir. Kim o aya ulaşırsa oruç tutsun. Kim hasta olur yahut seferde bulunursa tutamadığı günler (kadar) (uygun zamanda) oruç tutsun. Tanrı, sizin için kolaylık ister, güçlük istemez, Sayıyı tamamlamanızı, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı, Tanrı'yı tesbih etmenizi ister. Şükredersiniz diye (size) bu kolaylığı gösterir. /185/
- (7-10) Kullarım sana benden sorarlarsa (söyle): Ben (onlara) yakınım, Bana dua edenin duasına karşılık veririm. O halde onlar da bana karşılık versin, (benim çağırma uysunlar), bana inansınlar ki, doğru yolu bulalar. /186/

26a

(1) dağı siz 7onısız anlaruñ.bildi tañrı kim,bayığ siz,
 (2) olduñuz,hıyānet eylersiz kendüzileruñüze,pes tevbe
 virdi size,(3) dağı ‘afv eyledi sizden.pes imdi yakınlık
 eyleñ,dağı isteñ (4) anı-kim,yazdı tañrı sizüñ için.dağı
 yiñ,dağı için,tā (5) bellü ola size,aç iplik kara (6) ip-
 likden,irte vaktinden.andan tamām eyleñ orucı,(7) gıceye-
 degin.dağı yakınlık eylemeñ,dağı siz oturucılarken niyye-
 tile (8) mescidlerde.şol tañrı hadleridür,yakın olmañ aña
 (9) andayuk bellü eyler tañrı āyetlerini,ādemīleriçün,
 anuñıçun kim,anlar 7orkarlar./ (10) dağı yimeñ mällaruñu-
 zı arañuzda,bā7ılıla.(11) dağı bırakmañ mällaruñızı ħākim
 ler dapa,tā yiyesiz bir bölük

26b

(1) ādemiler mällarından,yazuğıla,ya‘nī zulmile,dağı siz
 bilürken./ (2) şorarlar saña yiñi aylardan,eyit,ol vađt-
 lerdür (3) ādemīleriçün,dağı ħac için.dağı degül eylük
 kim,gelesiz (4) evlere arqalarından.velīkin eylük oldur
 kim,(5)şakladı,dağı gelüñ evlere kapularından.dağı sakı-
 nuñ tañrıdan,(6) anuñıçun kim,siz kurtılasız./ dağı çalı-
 şuñ tañrı yolında,(7) anlar kim,çalışurlar sizüñile.dağı
 artuk eylemeñ,ya‘nī başlamañ,bayığ tañrı (8) sevmez ar-
 tuk eyleyicileri./ dağı depeleñ anları,anda kim,(9) dut-
 tuñuz anları.dağı çıkaruñ anları,o yirden kim,(10) çı-
 kardılar sizi,ya‘nī mekkeden.dağı fitne,ya‘nī tañrıya
 iki demek,7atırağdur depelemekden.(11) dağı çalışmañ
 anlaruñıla,mescide'l-ħarām katında,tā

26a

(25b10-9) Oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar sizin elbisenizdir, siz de onların elbisesisiniz. Tanrı, sizin kendinize yazık etmekte olduğunuzu bildi de tövbenizi kabul edip, sizi bağışladı. Artık, şimdi onlara yaklaşın ve Tanrı'nın sizin için yazıp (takdir ettiğini) isteyin. Şafağın, beyaz ipliği siyah iplikten ayır-dedilecek (zamanına) kadar yiyin, için. Sonra ta gece oluncaya dek orucu tamamlayın. Mescitlerde ibadete çekilmişken kadınlara yaklaşmayın. Bunlar Tanrı'nın (yasak) sınırlarıdır, bunlara yaklaşmayın. Tanrı, insanlara ayetlerini böyle açıklar ki, korunup sakınsınlar. /187/

(10-26b1) Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin bile bile günah (olan) bir biçimde insanların mallarından bir kısmını yemek için onları hakimler (önüne) atmayın, (hakimlere rüşvet olarak vermeyin). /188/

26b

(2-6) Sana doğan aydan soruyorlar. De ki: "Onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir." Evlere arkalarından girmek iyilik değildir. İyilik Tanrıdan korkmanın iyiliğidir. Evlere kapılarından girin ve Tanrı'dan korkun ki, kurtuluşa eresiniz, umduğunuzu bulasınız. /189/

(6-8) Sizinle savaşanlarla Tanrı yolunda savaşın; fakat, haksız yere saldırmayın, çünkü Tanrı, haksız yere saldıranları sevmez. /190/

(8-27a2) Onları nerede yakalarsanız öldürün, onların sizi çıkardıkları yerden (yani Mekke'den) siz de onları çıkarın. Fitne çıkarmak, adam öldürmekten daha kötüdür. Mescid-i Haram'da onlarla savaşmayın ki, onlar da sizinle orada savaşmasın. Fakat, sizinle savaşırlarsa, onları öldürün, Kafirlerin cezası böyledir. /191/

27a

(1) çalışalar sizünile anda.pes eger çalışurlarısa,depeleñ anları.(2) ançılایındur cezāsı kāfirlerün./ pes eger yıǵlınalar,(3) bayık tañrı,yarlıǵayıcıdur,rahmet kılıcı./ dağı çalışıñ anlarıñıla,tā (4) olmaya fitne,ya‘nī şek, dağı ola tapmak tañrınıñ.pes eger (5) yıǵlınalar,artuklık yokdur illā zālimler üzere./ (6) harām olunmış ay, harām olunmış ayadur.dağı harāmlar (7) beñdeş eylemekdür. pes her kim,artuklık eyleye sizün üzere,artuklık eyleñ (8) anuñ üzere,ançılایın kim, artuklık eyledi sizün üzere.dağı şakınıñ tañrıdan,(9) dağı bilün kim,bayık tañrı şaklayıcıdur./ dağı nafaқа eyleñ (10) tañrı yolında.dağı bırakmañ ellerünüzü,ya‘nī nefslerünüzü (11) helāklige. dağı eyelük eyleñ,bayık tañrı,sever eyelük eyleyenleri./

27b

(1) dağı tamām eyleñ hacı,dağı ‘umreyi,tañrı çün.pes eger yıǵlınursañuz,(2) ne-kim geñez oldı,kurbān kim,kā‘beye viribirler.dağı yülimeñ (3) başlarıñız: tā ire kurbān helāl olduǵı yire.pes her kim,(4) ola sizden şayru,yā olsa anuñ incinmegi başından,(5) fide virmekdür orıcından,yā şadaқadan,yā kurbāndan.(6) pes kaçan ĩmin olasız, her kim gönene ‘umreyile,hac dapa,(7) ne-kim geñez oldı kurbāndan.pes her kim,bulmaya kurbān,oruçdur (8) üç günler,hac vaktinde,dağı yidi,kaçan kim,döndüñüz,ya‘nī hac işinden,(9) şol ondur tamām.şol ya‘nī temettü‘ eylemek, anuñdur kim,olmadı (10) kavmi,ya‘nī mekke kavminden,mescidi'l-harāma hāzır,dağı şakınıñ tañrıdan,(11) dağı bilün tañrı katı ‘azābludur./

27a

- (2-3) Eğer onlar (savaştan ve küfürden) vazgeçerlerse Tanrı, bağışlayandır, esirgeyendir. /192/
- (3-5) Onlarla savaşın ki, fitne ortadan kalksın, din yalnız Tanrı'nın dini olsun. Eğer (savaştan ve küfürden) vazgeçerlerse artık, zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. /193/
- (6-9) Haram ayı, haram aya karşılıktır. Hürmetler, karşılıklıdır. Kim size saldırırsa, onun size saldırdığı kadar, siz de ona saldırın. Tanrı'dan korkun, bilin ki Tanrı, (günahlardan) korunanlarla beraberdir. /194/
- (9-11) (Mallarınızı) Tanrı yolunda harcayın, kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın, iyilik edin. Doğrusu Tanrı, iyilik edenleri sever. /195/

27b

- (1-11) Tanrı için haccı ve umreyi tamamlayın. Eğer (düşman veya hastalık gibi bir engel ile) çevrilmiş olursanız, kurbanı (gönderin); kurban yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizden hasta olan ya da başından bir rahatsızlığı bulunan (bundan ötürü tıraş olmak zorunda kalan) kimse, oruçtan, sadakadan veya kurbandan (biriyle) fidye (verir). Güvene kavuştuğunuz zaman, hac (zamanına) kadar umre ile yararlanmak isteyen kimse, kolayına gelen, kurbanı keser. Kurbanı bulamayan kimse, üç gün hacda, yedi gün de döndüğü zaman olmak üzere tam on gün oruç tutar. Bu, ailesi Mescidi Haram (civarında) oturmayanlar içindir. Tanrı'dan korkun ve Tanrı'nın cezasının çetin olduğunu bilin. /196/

28a

hac vakti, aylarıdır bilinmişler. pes her kime vâcib oldu, anlarıñ içinde (2) hac, pes avrâda yakınlık yokdur, dağı ma‘şiyet, dağı dartışmak, (3) hac içinde. dağı her ne-kim, işleyesiz hayırdan, bilür anı tañrı. (4) dağı azıklanıñ, bayık azık yigregi şakınmağdur. (5) dağı şakınıñ benden, iy ‘akıl isleri. / degül üzerüñüze (6) yazuk kim, isteyesiz fazl çalabuñuzdan. dağı kaçan (7) çokluğıla dönesiz ‘arafât tağından, añıñ tañrıyı (8) meş‘ari‘l-ħarâm katında. dağı añıñ, nite-kim yol gösterdi size, (9) dağı bayık olduñuz ilerü, azgunlardan. / (10) andan çokluğıla dönüñ, ol yirden kim, çokluğıla âdemiler. dağı (11) yarlığanmak dileñ tañrıdan, bayık tañrı yarlıgayıcıdır, rahmet kılıcı. /

28b

(1) pes kaçan kim, ödeyesiz ‘ibâdetlerüñüzi, añıñ tañrıyı, (2) añmaklıguñuz gibi atalaruñuz, yâ katırağ añmağdın-yaña. (3) pes âdemilerüñ bir niçesi, oldur kim, eydür, iy çalabumuz vir bize dünyâda, (4) dağı yokdur anuñ âhîretde hiç ülü. / dağı bir niçesi anlardan, (5) oldur kim, eydür, iy çalabumuz vir bize dünyâda eyelük, (6) dağı âhîretde eyelük, dağı sakla bizi od ‘azâbından. / (7) şunlar, anlarıñdur ülü, andan-kim kazandılar. dağı tañrı tiz (8) hisâb eyleyicidir. / dağı añıñ tañrıyı, günler içinde sağışlanmış, ya‘nî teşrîf günler. (9) pes her kim ive, iki gün içinde, ya‘nî mineden gitmege, yazuk yokdur anuñ üzere. (10) dağı her kim kalurısa, yazuk yokdur anuñ üzere. anuñdur kim, şakına. (11) dağı şakınıñ tañrıdan, dağı bilüñ bayık siz, anuñ dapa koparınılasız. /

28a

- (1-5) Hac, bilinen aylardadır. Kim o aylarda (ihrama girerek) haccı (kendine) farz ederse bilsin ki hacda kadına yaklaşmak, günaha sapsak, kavga etmek yoktur. Siz ne iyilik ederseniz Tanrı onu bilir. (Yol için) kendinize azık alın (da bir günaha düşmekten korunun) çünkü azığın en iyisi (Tanrı azabından) korunmadır. Ey akıl sahipleri benden korkun I /197/
- (5-9) Rabbi'niz lûtufl ve keremini aramanızda sizin için bir günah yoktur. Arafat (taki duruştan) ayrılıp (seller gibi Müzdelife'ye) akın Meş'ar-ı Haram'da Tanrı'yı anın. O'nun size gösterdiği biçimde O'nu anın. (Bilirsiniz ki) siz O'nun yol göstermesinden önce sapıklardandınız. /198/
- (10-11) Sonra insanların akın akın döndüğü yerden siz de akın edin ve Tanrı'dan mağfiret dileyin, kuşkusuz Tanrı, bağışlayan, esirgeyendir. /199/

28b

- (1-4) Hac ibadetlerinizi bitirince, atalarınızı anduğunuz gibi, hatta daha kuvvetli bir anısla, Tanrı'yı anın. İnsanlardan kimi: "Rabb'imiz bize dünyada ver." der; onun ahirette bir payı yoktur. /200/
- (4-6) Onlardan kimi de: "Rabb'imiz, bize dünyada da güzellik ve ahirette de güzellik ver, bizi ateş azabından koru." der. /201/
- (7-8) İşte onların, kazandıklarından (alacakları) bir payları vardır. Tanrı, hesabı çabuk görendir. /202/
- (8-11) Sayılı günlerde Tanrı'yı anın. Kim, hemen iki gün içinde (Mina'dan Mekke'ye) dönerse ona günah yoktur. Kim geri kalırsa, korunduğu takdirde, ona da günah yoktur. Tanrı'dan korkun ve O'nun huzurunda toplanacağınızı bilin. /203/

29a

(1) daķı ādemīlerūñ bir niçesi, tañlandurur seni sözi anuñ yakın (2) dirlikde. daķı tanuk dutar tañrıyı gönlindeki üzere, ya' nī seni severin dir, ol (3) savaşluyıken. / daķı kaçan yüz döndere, ya' nī katuñdan gide, dürişe yir içinde, (4) tā fesād eyleye anuñ içinde, daķı helāk eyleye ekini, daķı döli. daķı tañrı (5) sevmöz fesādı. / daķı kaçan eydi le aña, saķın tañrıdan (6) duta anı tekebbürlik, yazuğıla, pes tapdur aña tamu, (7) daķı ne yavuz döşekdür. / daķı ādemīlerūñ bir niçesi oldur kim, şatar (8) nefsini, tañrı dilegin istemek için. daķı tañrı mihrübāndur kullara. / (9) iy anlar kim, imān getürdiler, giruñ islām içine, bir uğurdan. (10) daķı uymañ şeytān izlerine, bayık ol, size (11) düşmen bellü. / pes eger řayınursañuz, andan soñra kim,

29b

(1) geldi size hüccetler, biluñ bayık tañrı kavīdür, beñdeřsüz, (2) dürüst işlü. / göz dutarlar mı illā kim, gele anlara (3) tañrı gölgelikler içinde bulıtdan, daķı feriştelere. (4) daķı tamām olındı iş, ya' nī hisāb. daķı tañrıdın-yaña dönderinilür işler. / (5) řor ya' küb oğlanlarına, niçe vir dük anlara (6)-ya' nī mūsā peygamberliğin, yā muhammed peygamberliğin-niřān bellü. daķı her kim, değşürürise tañrı ni' metini, andan soñra (7) kim, geldi aña, bayık tañrı katı 'azābludur. / (8) bezenildi anlar kim, kāfir oldılar, yakın dirlik. daķı (9) yañşular anları kim, imān getürdiler. daķı anlar kim, saķındılar, (10) anlaruñ üzeredür kıyāmet günü. daķı tañrı ruzī virür, aña kim diler, (11) hisābsuz, ya' nī āhiretde çok hisāb itmez. / oldıydı ādemīler bir ümmet

29a

- (1-3) İnsanlardan öylesi var ki, dünya hayatına dair sözü hoşuna gider. Kalbinde olana (sözlerinin kalpten geldiğine, sözünün özüne uyduğuna) Tanrı'yı tanık tutar. Oysa o, düşmanların en yamanıdır. /204/
- (3-5) (Oysa o) dönüp gitti mi (veya iş başına geçti mi) başlar yeryüzünde bozgunculuk yapmaya, ekini ve nesli yok etmeye; Tanrı da bozgunculuğa sevmez. /205/
- (5-7) Ona: "Tanrı'dan kork!" dense gururu, kendisini günaha sürükler. Artık on cehennem yetişir; ne kötü bir yataktır o!" /206/
- (7-9) İnsanlardan öylesi de var ki, kendisini Tanrı'nın hoşnutluğuna satar. Tanrı da kullarına çok şefkatlidir. /207/
- (9-11) Ey inananlar, hepiniz birlikte İslam'a girin, şeytanın adımlarını izlemeyin, çünkü o size apaçık düşmandır. /208/

29b

- (29all-2) Size açık açık nişanlar geldikten sonra yine (hak yoldan) kayarsanız, bilin ki, Tanrı daima üstündür, hikmet sahibidir. /209/
- (2-5) Onlar, buluttan gölgelerin içinde Tanrı'nın ve meleklerin gelmesini ve işin bitirilmesini bekliyorlar değil mi? Halbuki bütün işler tekrar Tanrı'ya döndürülüp götürülecektir. /210/
- (5-7) İsrail öğullarına sor; onlara nice açık ayetler verdik. Kim, Tanrı'nın kendisine gelen nimetini değiştirirse bilsin ki, Tanrı'nın cezası çetindir. /211/
- (8-11) İnkâr edenlere dünya hayatı süslü gösterildi. (Onlar) inananlarla alay ederler. Oysa (Tanrı'nın azabından) korunanlar, kıyamet gününde onlardan üstündürlükler. Tanrı, dilediğine hesapsız rızık verir. /212/

30a

(1) pes viribidi tañrı, peygamberleri muştılayıcılar ken
 (2) daķı k̄orkudıcıları ken. daķı indürdi anlarıñıla kitā-
 bı, (3) girtülügile, tā h̄ükm eyleye ādem̄iler arasında, anuñ
 içinde dartışdılar, (4) anuñ içinde daķı dartışmadılar,
 anuñ içinde illā anlar kim, virinildiler, (5) andan soñra
 kim, geldi anlara h̄üccetler, hasedden ötürü aralarında.
 (6) pes toğru yol gösterdi tañrı anlara kim, imān getür-
 diler, aña kim, dartışdılar (7) anuñ içinde, haķdan, tañrı
 dilegiyile. daķı tañrı toğru yol gösterür (8) aña kim,
 diler, toğru yol dapa./ belki (9) řanduñuz mı kim, giresiz
 uçmağa, daķı gelmedi size (10) beñzeri anlarıñ kim, geĉdi
 sizden ilerü. yokandı anlara (11) katılık, yoħsulluķ, daķı
 şayruluk. daķı depredinilmek tā eydüridi

30b

(1) yalavaĉ, daķı anlara kim, imān getürdiler anuñıla, ka-
 ĉandur tañrı (2) arķa virmegi. bayık tañrı arķa virmegi
 yakındur./ şorarlar saña (3) kim, ne nesne nafaka eyler-
 ler. eyit, her ne-kim, nafaka eylesiz haırdan, (4) ataya,
 anaya virün, daķı yakın hıdımlara, daķı yetimlere, (5) daķı
 miskinlere, daķı yol erine. daķı her ne-kim, işleyesiz
 (6) haırdan, bayık tañrı anı bilicidür./ farıza olındı
 (7) üzerüñüze ĉalıřmak, daķı ol duřhār iken size. (8) daķı
 ola-kim, duřhār göresiz bir neseyi, ol yigrek iken (9) si-
 ze, daķı ola-kim, sevesiz bir neseyi, ol yavuz (10) iken
 size. daķı tañrı bilür, daķı siz bilmezsiniz./ (11) şorarlar
 saña ĉarām aydan, ĉalıřdan anuñ içinde.

30a

(29b11-8) İnsanlar bir tek ümmetti. Tanrı, peygamberleri müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdi; anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükümsin diye o peygamberlerle beraber, gerçekleri içinde taşıyan, kitap indirdi. Oysa kendilerine kitap verilmiş olanlar, kendilerine açık nişanlar geldikten sonra, sırf aralarındaki kıskançlıktan ötürü o (kitap hakkında) anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Tanrı, kendi izniyle inananları, onların üzerinde ihtilaf ettikleri gerçeğe iletti. Tanrı, dilediğini doğru yola iletir. /213/

(8-30b2) Yoksa siz, sizden önce geçenlerin durumu başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk ve sıkıntı dokunmuştu öyle sarsılmışlardı ki, nihayet peygamberler ve onunla birlikte inananlar: "Tanrı'nın yardımı ne zaman?" diyecek olmuşlardı. İyi bilin ki, Tanrı'nın yardımı yakındır. /214/

30b

(2-6) Sana (Tanrı yolunda) ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "Verdiğiniz mal (hayır), ana baba, yakınlar, öksüzler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Yaptığınız her hayrı, muhakkak Tanrı bilir. /215/

(6-10) Gerçi hoşunuza gitmez ama, size savaş yazıldı (farz kılındı). Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey hakkınızda iyi olabilir ve hoşunuza giden bir şey de hakkınızda kötü olabilir. Tanrı, bilir, siz bilmezsiniz. /216/

31a

(1) eyit, çalışmak anuñ içinde uludur. dağı yıgmak, tañrı yolından, (2) dağı kâfir olmak aña, dağı mescidi'l-ħarâmdan yıgmak, dağı çıkarmak (3) mescid ehlini andan, ulurağdur tañrı katında. dağı fitne, ya'ñî şirk, ulurağdur (4) depelemekten. dağı hemîşe olurlar, çalışurlar sizüñile, (5) tâ döndürelersizi dîñüñüzden, eger güçleri yiterse. (6) dağı her kim, dönerise sizden, dîñinden, pes ölürise, (7) ol kâfir iken şunlar bâtıll oldu 'amelleri anlaruñ, (8) dünyâda, dağı âhîretde. dağı şunlar od (9) isleridür, anlar anuñ içinde ebed kalıcılardur. / bayık anlar kim, (10) imân getürdiler, dağı anlar kim, yirlerinden gitdiler, dağı çalışdılar (11) tañrı yolında, şunlar ümid dutarlar tañrı rahmetine.

31b

(1) dağı tañrı yarlıgayıcıdır, rahmet kılıcı. / sorarlar saña süciden, (2) dağı kumâr oynamağdan. eyit, ol iki içinde yazuğdur ulu, dağı aşşılar (3) âdemîlerüñ. dağı ol ikinüñ yazuğı, ulurağdur aşşısından, ol ikinüñ (4) dağı sorarlar saña ne nesene nafaka eylerler. eyit, artuğı, ya'ñî 'ayâldan artanın. (5) andayuk, bellü eyler tañrı, size âyetleri, anuñ-ğun kim, siz (6) endişe kılasız. / dünyâ içinde, dağı âhîret içinde. dağı (7) sorarlar saña yetimlerden. eyit, eyü eylemek, anlaruñ için (8) yigrekdür. dağı karışursañuz anlara, karındaşlarıñuzdur. (9) dağı tañrı bilür azgun işlüyi, eyü işlüden. dağı eger dilesedi (10) tañrı, çıkmayasın yire bıragayıdı, ya'ñî tar dutayıdı, bayık tañrı, beñdeşsüz, güci yiterdür, dürüst işlü. / (11) dağı çiftlenmeñ, tañrınıñ ortağı var diyen 'avrâtları, tâ imân getüreler.

31a

(30b11-9) Sana haram ayından, onda savaştan soruyorlar. De ki: "Onda savaş, büyük bir günahdır. Fakat, (insanları) Tanrı yolundan çevirmek, "Tanrı'yı inkar etmek, Mescid-i Haram'dan menetmek, halkını oradan (Mekke'den) sürüp çıkarmak Tanrı yanında daha büyük bir günahdır. Fitne çıkarmak, (adam) öldürmekten daha büyük (bir günahdır)." Onlar, yapabilseler sizi dininizden döndürünceye kadar sizlerle savaşmaya devam ederler. Sizden kim dininden döner ve kafir olarak ölürse, işte onların bütün yaptıkları dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir ve onlar, ateş halkıdır, orada sonsuza kadar kalacaktır. /217/

(9-31b1) Onlar ki, inandılar, göç ettiler, Tanrı yolunda savaştılar; işte onlar, Tanrı'nın rahmetini umarlar. Tanrı, çok bağışlayandır ve çok merhamet edendir. /218/

31b

(1-6) Sana şaraptan ve kumardan soruyorlar. De ki: "O ikisinde büyük günah vardır. İnsanlara bazı yararları varsa da zararları yararlarından büyüktür." ve sana Tanrı yolunda ne vereceklerini soruyorlar. De ki: "Artanı (yani ihtiyaçlarınızdan fazlasını veya helal ve güzel olan şeyleri verin)" Tanrı size ayetlerini böyle açıklıyor ki, düşüneliniz. /219/

(6-10) Dünya ve ahiret hakkında (ki işleri düşüneliniz). Ve sana öksüzlerden soruyorlar. De ki: "Onların (durumlarını) düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışır (onlarla bir arada yaşar) sanız, sizin kardeşlerinizdir. Tanrı, bozanı düzeltenden ayırır. Tanrı dileseydi sizi zora sokardı. Kuşkusuz, Tanrı, daima üstün ve her şeyi yerli yerince yapandır. /220/

(1) dağı bir karavaş, imān getürici, yigrekdür tañrının ortağı var diyen ‘avrātđan (2) eger tañlandurursa dağı sizi. dağı çiftlendürmeñ, ya‘nī mü‘mine ‘avrātları, tañrının ortağı var diyen erenlere, (3) tā imān getüreler. dağı bir kul, imān getürici yigrekdür, tañrının (4) ortağı var diyen erden, dağı eger tañlandurursa dağı sizi. şunlar okırlar (5) od dapa, dağı tañrı okır, uçmak dapa, dağı yarlıgamak dapa, (6) dilegiyile. dağı bellü eyler āyetlerini ādemilere, anuñıçun kim, anlar, (7) añlarlar, ya‘nī tañrı buyurduklarını. / dağı şorarlar saña hayz görmekten. (8) eyit, ol incinesi nesedür. dartuñ elüñüzi ‘avrātlerden, hayz görmekte. (9) dağı yakınlık eylemeñ anlara, tā arınalar. pes kaçan-kim, (10) arınalar, yakınlık eyleñ anlara, ol yirden kim, buyurdı size (11) tañrı. bayık tañrı sever tevbe kılıcıları, dağı sever arınıcıları. /

(1) ‘avrātlanuñuz ekindür sizüñ, pes gelüñ ekinüñüze, (2) nite-kim, dilegüñüzdür. dağı ilerü dutuñ kendüñüz için dağı şakınuñ (3) tañrıdan, dağı bilüñ kim, bayık siz iricisiz aña. dağı muştıla (4) mü‘minlere. / dağı kılmañ tañrıyı, nite-kim olurısa, andlanuñuzıçun (5) ya‘nī أَنْ لَا تَجْرَ، dağı şakınasız, dağı eyü iş işleyesiz ādemiler katında, (6) dağı tañrı işidicidür, bilicidür. / dutmaya sizi tañrı i‘tibārsuz (7) andlanuñuz içinde, velikin duta sizi, anuñıla kim, (8) kazandı gönüllerinüz. dağı tañrı yarlıgayıcıdır, ivici degül. / (9) anlanuñ kim, and içerler ‘avrātlerinden, göz dutmağıdur dört (10) ayuñ. eger dönerlerise, ya‘nī andan, bayık tañrı yarlıgayıcıdır, rahmet kılıcı. / (11) dağı eger kasd eylerlerise talāka, bayık tañrı, bilicidür. /

32a

(31b11-7) Tanrı'ya ortak koşan kadınlarla, onlar inanıncaya kadar, evlenmeyin. (Tanrı'ya ortak koşan kadın) hoşunuza gitse de, inanan cariye, ortak koşan (hür) bir kadından iyidir. Ortak koşan erkeklerle de, inanıncaya kadar, (kadınlarınıızı) evlendirmeyin. (Tanrı'ya ortak koşan hür bir erkek) hoşunuza gitse dahi, inanan bir köle, ortak koşan bir erkekten iyidir. (Zira) onlar ateşe çağırıyorlar. Tanrı ise izniyle cennete (girmeğe) ve mağfirete çağırıyor. İnsanlara ayetlerini (böyle) açıklıyor ki öğüt alsınlar. /221/

(7-11) Sana adet görmeden soruyorlar. De ki: "O eziyettir." Adet halinde kadınlardan çekilin, temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman Tanrı'nın buyurduğu yerden onlara yakınlık eyleyin. Tanrı, tövbe edenleri sever, temizlenenleri sever. /222/

32b

(1-4) Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl derseniz öyle varın. Kendiniz için ileriye hazırlık yapın ve mutlaka Tanrı'ya kavuşacağınızı bilin. (Ey Muhammed bunu) inananlara müjdele. /223/

(4-6) Tanrı'nın (adını) yemin ettiğiniz işlerinize, (yani) iyilik etmenize, (kötülüklerden) korunmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel yapmayın. Tanrı, işiten, bilendir. /224/

(6-8) Tanrı sizi, yaptığınız kasıtsız yeminlerinizden sorumlu tutmaz; fakat, kalplerinizin kazandığı (bile bile yaptığınız) yeminlerden sorumlu tutar. Tanrı, bağışlayan, esirgeyendir. /225/

(9-10) Kadınlarına yaklaşmamağa yemin edenler için ancak dört ay bekleme (hakkı) vardır. Eğer (o süre) içinde dönerlerse, Tanrı, bağışlayan, mer-

(1) dağı talāk virilmiş ‘avrātlar,göz dutalar kendü nefslerine,ya‘nī göz dutsunlar,(2) üç hayzıla.dağı helāl olmaya anlara kim,gizleyeler,(3) anı-kim,yarattı tañrı,rahimleri içinde eger olalar,inanurlar (4) tañrıya,dağı soñrağı güne.dağı erenleri anlaruñ,haqlurakdur (5) girü döndermegine anlaruñ,anuñ içinde,ya‘nī ‘iddet içinde,eger dilerlerise,ya‘nī er, ‘avrāt eyü eylemek.(6) dağı anlaruñdur,ançılayın gibi kim,anlaruñ üzeredür,şerī‘atde bulunur neseyile.(7) dağı anlaruñdur anlaruñ üzere,yukaru ayak.dağı tañrı beñdegsüzdür,güci yiter,(8) dürüst işlü,dürüst sözlü./ talāk virmek iki kezdür.pes dutmakdur,(9) şerī‘atde bulunur neseneyle,yā salıvirmekdür,eylük eylemegile.dağı helāl degül (10) size kim,alasız andan kim,virdüñüz anlara,nesene.(11) illā kim,bileler kim,dururmayalar tañrı hadlerini.pes eger

(1)bilesiz kim,dururmayalar tañrı hadlerini,pes yazuk yokdur (2) ol iki üzere,anuñ içinde kendüzin şatun aldı anuñıla.şol tañrı hadleridür,(3) geçmeñ ol hadlerden.dağı her kim,orandan geçe,tañrı hadlerinden,pes (4) şunlardur zālimler./ pes eger talāk virür aña,helāl olmaya (5) aña,andan soñra,tā çiftlene bir er,andan ayruq.pes eger (6) talāk virse aña,yazuk yokdur ol iki üzere,danışalar birbirine,(7) eger bilürler kim,tururalar tañrı hadlerin.dağı şol (8) tañrı hadleridür,bellü eyler anları,bir kavme kim,bilürler./ (9) dağı kaçan talāk viresiz,‘avrātlara,ireler soñ müddetlerine,dutuñ anlara,(10) ya‘nī rec‘at eyleñ,eylügile,yā salıvirün anları,eylügile.(11) dağı dutmañ anları,ziyān degürmegiçün,ya‘nī ‘iddet uzansun diyu,tā zulm eylesesiz.dağı her kim,işlerise

hamet edendir. /226/

- (11) Eğer boşanmaya kesin karar verilirse, kuşkusuz Tanrı, işitendir, bilendir. /227/

33a

- (1-8) Boşanmış kadınlar, üç adet süresi bekleyinceye kadar, kendilerini gözetlerler (hamile olup olmadıklarına bakarlar). Eğer Tanrı'ya ve ahiret gününe inanıyorlarsa, Tanrı'nın kendi rahimlerinde yarattığını gizlemeleri (karınlarında çocuk bulunduğunu saklamaları) kendilerine helal olmaz. Kocaları da bu arada barışmak isterlerse, onları geri almaya daha çok hak sahibidirler. Erkeklerin kadınlar üzerinde bulunan hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki (hakları) bir derece daha fazladır. Tanrı, uludur, hakimdir. /228/

- (8-33b4) Boşama iki kezdir. (Bundan sonra kadını) ya iyilikle tutmak ya da güzelce salıvermek gerekir. Onlara verdiklerinizden bir şey geri almanız, size helal değildir. Yalnız erkek ve kadının, Tanrı'nın sınırlarında duramayacaklarından korkarsanız o zaman kadının (ayrılmak için) verdiği fidye (hakkından vazgeçmesinde) ikisine de bir günah yoktur. İşte bunlar Tanrı'nın sınırlarıdır. Sakın bunları aşmayın. Kim(ler) Tanrı'nın sınırlarını aşarsa işte onlar zalimlerdir. /229/

33b

- (4-8) Erkek, (üçüncü kez) boşarsa, artık kadın, başka bir kocaya varmadan, kendisine helal olmaz. O (vardığı adam) da bunu boşarsa, Tanrı'nın sınırları içinde duracaklarını akılları kestigi takdirde, (eski karı kocanın) tekrar birbirlerine dönmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar Tanrı'nın sınırlarıdır. (Tanrı) bunları bilen bir toplum için açıklıyor. /230/

(1) şunu, bayık zulm eyler kendübine. dağı dutmañ tañrı
 (2) āyetlerini yañsuya. dağı añañ tañrı ni‘metlerini,
 sizün üzerüñüze, (3) dağı anı-kim, indürdi kitāb, ya‘nī
 kur‘ān, dağı hikmet, ya‘nī peygamber sünneti, yā kur‘ān bil-
 mek, (4) öğütler sizi anuñıla. dağı şakınuñ tañrıdan, dağı
 bilün kim, bayık tañrı, (5) her neseyi bilicidür. / dağı
 kaçan talāk viresiz ‘avrātlara, (6) pes ireler müddetleri
 soñına, er almakdan yıgmañ anları kim, (7) çiftleneler,
 erenlerini kaçan rāzı olıñdılar aralarında, (8) şerī‘atde
 bulunur nesneyile. şol öğütlenür anuñıla, ol-kim, oldı,
 (9) sizden inanur tañrıya, dağı soñrağı güne. şol (10) yig-
 rekdür size, dağı arurak dutar. dağı tañrı bilür, dağı siz
 (11) bilmezsiz. / dağı analar, emzüre, ya‘nī emzürsün oğlan-
 larını

(1) iki yıl tamāmlar, ol kişiyiçün kim, diledi kim, tamām
 eyleye (2) emzürmegi. dağı anuñ üzere kim, toğurdınılmış-
 lardur anuñıçün kim, ta‘āmı ol ‘avrātluñ, (3) dağı tonı
 anlarıñ, eylügile. lāzım olunmaya bir nefis, (4) illā güci
 yittügi, ya‘nī ata. ziyānlu olınmaya ana, oğlanıyıla,
 (5) ne dağı toğrudınılmış anuñıçün, ya‘nī ata, oğlanıyıla.
 mirās alıcı üzere, (6) ançılâyındur. pes eger dilerlerise
 südden ayırmak, gönül dilegiyile (7) ol ikiden, dağı danış-
 mağıla, yazuk yokdur ol iki üzere. (8) dağı eger dilerseñüz
 kim, emzürücü isteyesiz oğlanlarıñuza, (9) yazuk yokdur
 üzerüñüze, kaçan degüresiz anı-kim, virdüñüz, yā kavı eyle-
 düñüz, (10) eylügile. dağı şakınuñ tañrıdan, dağı bilün kim,
 tañrı, (11) anı-kim, işlersiz görucidür. / dağı anlar kim,
 tamām olına

34a

(33b9-5) Kadınları boşadığınız zaman, bekleme sürelerini bitirdiler mi, ya onları iyilikle tutun ya da iyilikle bırakın; haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları (yanınızda) tutmayın, Kim, bunu yaparsa kendine yazık etmiş olur. Tanrı'nın ayetlerini eğlence yerine koymayın; Tanrı'nın size olan nimetini ve size öğüt vermek için indirdiği kitap ve hikmeti düşünün, Tanrı'dan korkun ve bilin ki, Tanrı her şeyi bilendir. /231/

(5-11) Kadınları boşadığınız zaman bekleme sürelerini bitirince, kendi aralarında güzelce anlaş-tıkları takdirde, (eski) kocalarıyla evlenmekten alıkoymayın. Bu içinizden Tanrı'ya ve ahiret gününe inanan kimseye verilen öğüttür. Bu sizin için daha iyi ve daha temizdir. Tanrı bilir, siz bilmez-siniz. /232/

34b

(34a11-11) Anneler, çocuklarını- emzirmeyi tamamlamak isteyen kimse için- tam iki yıl emzirsinler. Onla-rın uygun biçimde yiyeceğini ve giyeceğini sağla-mak, çocuğun babasına aittir. Herkes, ancak gücü öl-çüsünde bir şeyle yükümlü tutulur. Ne anne çocuğu yüzünden, ne de çocuğun babası, çocuğu yüzünden zarara sokulmasın. Mirasçının da aynı şeyi yapması gerekir. Eğer (ana baba) anlaşıp danışarak (çocu-ğu memeden) kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur. Çocuklarınızı (süt annesi tutup) emzirt-mek isterseniz, vereceğinizi güzelce verdikten sonra, yine üzerinize bir günah yoktur (emzirtir-siniz). Tanrı'dan korkun ve bilin ki, Tanrı, yaptı -ğınız her şeyi görmektedir. /233/

(1) sizden, dağı koyalar ‘avrâtlar, göz dutalar, (2) kendü nefslerine, dört aylar, dağı on gün. (3) kaçan kim, ireler müddetlerinüñ soñına, yazuk yokdur üzerüñüze, (4) anuñ içinde kim, işledüñüz kendü nefsleri içinde, şerî‘atde bulunur nesneyile. (5) dağı tañrı anı-kim, işlersiz bilicidir. / dağı yazuk yokdur (6) üzerüñüze, anuñ içinde kim, gizleyü eyidesiz anları, ‘avrâtlar (7) dilemek, yâ gizledüñüz nefslerüñüz içinde. bildi tañrı (8) kim, bayık siz añasız anları. velîkin va‘deleşmeñ (9) gizleyü, illâ kim, eyidesiz eyü söz. (10) dağı kaşd eylemeñ nikâh düğünini, tâ ire (11) kur‘ân soñ müddetine. dağı bilün bayık tañrı bilür,

(1) anı-kim, nefslerüñüz içindedür. pes şakınuñ andan, dağı bilün bayık tañrı (2) yarlıgayıcıdır, ivici degül ‘azâba. / yazuk yokdur üzerüñüze, eger (3) talāk viresiz ‘avrâtlara, mādāmki yakınlık eylemeyesiz anlara, yâ vâcib eylemeyesiz (4) anlarıñ için, vâcib olınmışı. dağı müt‘a virün anlara güci yiter üzere, (5) kadarınça, dağı tar hâl üzere, kadarınça, gönendürmek eylügile, (6) vâcib iken, eyü işleyiciler üzere. / dağı eger talāk virürseñüz anlara, (7) andan ilerü kim, yakınlık eyleyesiz anlara, ol hâlde kim, endâzeledüñüz anlarıñ için, (8) endâze olınmış, ya‘nî kâbîn, endâze eyledüğüñüzün yarsından, illâ kim, terk eyleye ‘avrâtlar, (9) yâ eyleye ol-kim, elindedür nikâh düğünü. dağı eger (10) terk eyleyesiz, akreb şakınmağıçun. dağı terk eylemeñ eyelük eylemegi (11) arañuzda, bayık tañrı, anı-kim, işlersiz görucidür. /

35a

(34b11-5) İçinizden ölenlerin,geriye bıraktıkları eşleri,dört ay on gün (bekleyip) kendilerini gözetlerler.Sürelerini bitirince artık kendileri için uygun olanı yapmalarında size bir günah yoktur.Tanrı,yaptıklarınızı haber alır. /234/

(5-35b2) Böyle (iddetini bekleyen) kadınlara evlenme isteğinizi bildirmenizde,yahut içinizde tutmanızdan dolayı size bir günah yoktur.(Çünkü) Tanrı,sizin onları anacağınızı bilmektedir.Sakın,(kapalı evlenme teklifi sırasında),iyi söz söylemeniz dışında,onlarla bir gizli buluşmaya sözleşmeyin ve farz olan bekleme süresi dolmadan nikah bağını bağlamaya kalkmayın ve bilin ki,Tanrı içinizden geçeni bilir.O'ndan sakının ve yine bilin ki,Tanrı,bağışlayandır,cezalandırma da evcecen değildir. /235/

35b

(2-6) Henüz dokunmadan ya da mehir kesmeden kadınları boşarsanız size bir günah yoktur.Onları yararlandırın (bir miktar bir şey verin).Eli geniş olan,kendi oranında,eli dar olan da kendi gücüne,güzel bir şekilde yararlandırmalı,(herkes gücü ölçüsünde bir şey vermelidir).Bu,iyilik edenlerin üzerine bir borçtur./236/

(6-11) Bir mehir takdirde,henüz dokunmadan onları boşamışsanız,kestiğinizin yarısını (verin).Aneak,kadınlar vazgeçer yahut nikah bağı elinde bulunan erkek vazgeçerse başka.(bu husus sizin rızanıza bırakılmıştır.Erkekler),sizin bağışlamanız (hoşgörü gösterip mehrin tümünü vermeniz) takvaya daha yakındır.Aranızda birbirinize iyilik etmeyi unutmayın.Kuşkusuz Tanrı,yaptıklarınızı görür. /237/

(1) şaklañ namāzları, dağı namāzı orta, ya'ni ikindü.
 (2) dağı тұruñ , ya'ni namāzda, tañrı için, muṭi' olıcıl-
 larıken. / pes eger kórkasız, (3) yayalar iken, yā binüt-
 lüyiken. pes kaçan-kim, kórkusuz olasız, añuñ (4) tañrıyı,
 nite-kim, öğretti size, anı-kim, olmaduñuzıdı bilürsiz. /
 (5) dağı anlar kim, tamām olına ecelleri, sizden, dağı
 koyalar 'avrātları, (6) ısmarlamañdur 'avrātlarına anla-
 ruñ, gönendürmek bir yıla degin, (7) çıkarmak degül. pes
 eger çıkarısa, yazuq yoqdur (8) sizüñ üzere, anuñ içinde
 kim, işlediler, kendüzilerinde, şerī' atde (9) bulunur nes-
 neyle. dağı tañrı, beñdeşsüzdür, güci yiter, dürüst işlü,
 dürüst sözlü. / (10) dağı talāk virinilmişlerüñdür, gönen-
 dürmek şerī' atde bulunur işile, vācib olmak (11) şakını-
 cılar. / andayuq bellü eyler tañrı, sizüñ için

(1) āyetlerini, anuñıçun kim, siz añlayasız. / bakduñ-mı,
 ya'ni bildüñ-mi, (2) anlaruñ dapa kim, çıkdılar illerinin-
 den, anlar biñleriken, (3) ölümden şakını. pes eyitti,
 anlara tañrı, ölüñ. (4) andan diriltti anları. bayıq tañrı,
 eylük issidür (5) ādemiler üzere, velikin ādemilerüñ eyre-
 gi şükr eylemezler. / (6) dağı çalısuñ tañrı yolında. dağı
 bilüñ kim, bayıq tañrı (7) işidicidür, bilicidür. / kimdür
 şol, ol-kim, ödünç vire tañrıya, (8) ödünç virmek görklü,
 pes arturur anı, anuñıçun, ortaqlar (9) çok. dağı tañrı,
 dar eyler, ya'ni ruzi, dağı döşer. dağı anuñ dapa (10) dön-
 derinilesiz. / bilmedüñ-mi kim, bir bölük ulular, ya'küb
 (11) oğlanlarından, müsādan sonra, ol vakt-kim, eyittiler
 peygamberlerine

- (1-2) Namazları ve orta namazı (ikinci namazını) koruyun, gönülden bağlılık ve saygı ile Tanrı'nın huzuruna durun. /238/
- (2-4) Eğer (bir tehlikeden) korkarsanız, yaya yahut binitli olarak kılın; güvene kavuştuğunuz zaman, bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği şekilde Tanrı'yı anın. /239/
- (5-9) İçinizden ölüp geriye eşler bırakan (erkek)ler eşlerinin, (evlerinden) çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını vasiyet etsinler. Şayet kendileri çıkarlarsa, kendi haklarında uygun olanı yapmalarında sizin için bir günah yoktur. Tanrı, daima üstündür, hikmet sahibidir. /240/
- (10-11) Boşanmış kadınların uygun olan geçimlerini sağlamak, (Tanrı'nın azabından) korunanlar üzerine bir borçtur. /241/

- (36all-1) Düşünesiniz diye Tanrı size ayetlerini böyle açıklıyor. /242/
- (1-5) Şu, binlerce kişiyken ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi? Tanrı onlar "ölün" dedi de sonra kendilerini diriltti. Kuşkusuz Tanrı insanlara karşı ikram sahibidir. Ama insanların çoğu şükretmezler. /243/
- (6-7) Tanrı yolunda savaşın ve Tanrı'nın işitici bilici olduğunu bilin. /244/
- (7-10) Kimdir o kişi ki, Tanrı'ya güzel bir borç versin de Tanrı da ona kat kat fazlasıyla (verdiğini) ödesin. Tanrı, (rızkı) kısar da açar da. Hep O'na döndürüleceksiniz. /245/

(1) anların, viribi bizümle pādīshāh, çalışavuz tañrı yolında. (2) eyitti, ol-kim siz, eger farīza olinursa üzerünüzüze (3) çalışmak, kim çalışmayasız. eyittiler, dağı n'oldı bize kim, (4) çalışmayavuz tañrı yolında, ol hâlde kim, bayık çıkarıldık biz (5) illerümüzden, dağı oğlanlarımızdan. pes ol vakt-kim, farīza olındı anların üzere (6) çalışmak, yüz döndürdiler, illâ az anlardan. dağı tañrı (7) bilicidür zâlimleri. / dağı eyitti anlara peygamberleri, (8) bayık tañrı viribidi sizün için tälütü pādīshāh. (9) eyittiler, nite ola anın için pādīshāhlık üzerümüzüze, dağı biz (10) yigrek iken pādīshāhlığa andan. virinilmedi çoklık (11) maldan. eyitti, bayık tañrı üyürdi anı üzerünüzüze,

(1) dağı arturdu aña giñlik, 'ilm içinde, dağı gövde içinde. dağı tañrı virür (2) pādīshāhlığı aña kim, diler. tañrı, giñ rahmetlüdür, bilicidür. / (3) dağı eyitti anlara, peygamberleri anların, bayık pādīshāhlık nişanı (4) kim, gele size şanduk, anın içinde dölenmekdür. (5) çalabuñuzdan, dağı girü kalmışdur anlardan-kim, kodı müsâ kavmi, (6) dağı hârun kavmi, götürür anı, feristeler. bayık (7) şunuñ içinde nişandur size, eger olırısañuz inancılar. / (8) pes ol vakt-kim, çıkdı tälüt süleriyle, ya'nî seksen biñ işsüz erile, eyitti, (9) bayık tañrı, sınavıdır, sizi bir ırmagıla, pes her kim, içse andan, (10) degül benden, dağı her kim, tatmaya andan, bayık ol bendendür, (11) illâ ol-kim, avuçladı bir avuç, eliyile, pes içdiler,

37a

(36b10-7) Musa'dan sonra, İsrail oğullarının ileri gelenlerini görmedin mi? Peygamberlerine: "Bize bir hükümdar gönder, (onun önderliğinde) Tanrı yolunda savaşalım." demişlerdi. "Ya size savaş yazılınca savaşmazsanız?" dedi. Dediler: "Bizler neden Tanrı yolunda savaşmayalım ki? Oysa biz, yurtlarımızdan ve oğullarımız arasından çıkarılıp sürüldük?" Fakat kendilerine savaş yazılınca içlerinden pek azı hariç, yüz çevirdiler. Tanrı zalimleri bilir. /246/

(7-37b2) Peygamberleri onlara dedi ki: "Tanrı, Talut'ı size hükümdar gönderdi." (Onlar): "O bizim üzerimize nasıl hükümdar olur? Biz hükümdarlığa ondan daha layıkız. ona geniş mal da verilmemiştir." dediler. Dedi: "Tanrı, onu sizin üzerinize (hükümdar) seçti, onun bilgisini ve gücünü artırdı." Tanrı, mülkünü dilediğine verir. (O, herşeyi) bilendir. /247/

37b

(3-7) Ve peygamberleri onlara dedi ki: "Onun hükümdarlığının nişanı tabutun (sandığın) size gelmesidir. Onun içinde, Rabb'inizden bir ferahlık ve Musa ailesinin, Harun ailesinin geriye bıraktıkları bir kalıntı vardır. Onu melekler taşımaktadır. Eğer inanıyorsanız bunda (Talut'un hükümdarlığına) sizin için kesin bir nişan vardır." /248/

(8-38a6) Talut, askerleriyle çıkınca dedi ki: "Tanrı, sizi bir ırmakla sınayacaktır. Kim, ondan içerse benden değildir. Ondan (kana kana) tadmayıp sadece eliyle bir avuç alan bendendir." içlerinden pek azı hariç, hepsi ondan içtiler. Nihayet Talut ve kendisine inananlar, ırmağı geçince: "Bugün Talut'a ve askerlerine karşı bizim gücümüz yok." dediler. Tanrı'ya kavuşacaklarına inananlar-

38a

(1)andan, illā az, illā üç yüz on üç kişi anlardan. pes ol vakt-kim geçdi andan (2) ol, dağı anlar kim, imān getürdiler anuñla, eyittiler, gücümüz yokdur (3) bizüm, bugün cālūt, dağı sülerine. eyittiler, (4) anlar kim, gümānsuz bildiler kim, bayık anlar, iricilerdür, tañrı, niçe (5) bölük az, yĩñdi çok bölükden, (6) tañrı dilegiyile. dağı tañrı katlanıcılardıdur. / dağı ol vakt-kim, (7) çıkdılar, ya'ñi şaf bağladılar, cālūt için, dağı süyi için, eyittiler, iy çalabumuz, (8) dök bizüm üzerümüze şabrı, dağı yirinde dut ayaklarımızı. (9) dağı arka vir bize, kavm üzere kim, kâfirlerdür. / pes şıdılar anları, (10) tañrı dilegiyile. dağı depeledi dāvud cālūtı. dağı (11) virdi aña tañrı pādışāhlığı, dağı peygamberlığı, dağı öğretti aña, andan kim, diler

38b

(1) dağı eger def' eylemek degülmisse tañrı ādemilerine, bir niçelerini, bir niçeyile, (2) az adı yir, velikin tañrı, eylük eylemek issidür, (3) 'ālemler üzere. / şol, tañrı āyetleridür, okıruz anı üzerünüze (4) haqqıla. dağı bayık sen, yalavaçlığa viribinilmişlerdensin. / şol (5) yalavaçlar, arturduk bir niçelerini, bir niçe üzere. anlardan bir niçe (6) öldür kim, söyledi tañrı, dağı götürdü bir niçelerini yukarı ayaklara. (7) dağı virdük 'isāya, meryem oğlına hüccetler, dağı (8) kuvvetlendürduk anı, cebrāil ile. dağı eger dilesedi tañrı, (9) çalışmayalardı anlar kim, anlardan sonra, andan sonra (10) kim, geldi anlara hüccetler, velikin dartışdılar. (11) pes bir niçe öldür kim, imān getürdi, dağı bir niçe anlardan, öldür kim, kâfir oldı. dağı

sa şöyle dedi:"Nice az bir topluluk,Tanrı'nın izniyle,çok topluluklara galip gelmiştir.Tanrı sabredenlerle beraberdir."/249/

38a

(6-9) (Talut'un askerleri) Calut ve askerlerine karşı çıktıklarında şöyle dediler:"Rabb'imiz, üzerimize sabır dök,ayaklarımızı sağlam tut ve o kafir millete karşı bize yardım et İ" /250/

(9-38b3) Derken,Tanrı'nın izniyle onları bozdular, Davut,Calut'u öldürdü;Tanrı ona (Davud) hükümdarlık ve hikmet verdi,ona dilediğini öğretti.Eğer Tanrı,insanların bir kısmıyla diğerlerini savmasaydı,dünya bozulurdu.Fakat,Tanrı bütün alemlere karşı lütuf sahibidir. /251/

38b

(3-4) Bunlar,Tanrı'nın ayetleridir;bunlarısana gerçek olarak okuyoruz.Elbette sen gönderilen elçilerdensin./252/

(4-39a2) İşte biz,o elçilerden kimini kiminden üstün kıldık.Tanrı,onlardan kimiyle konuştu,derecelelerle yükseltti.Meryem oğlu İsa'ya da açık kanıtlar verdik ve onu Cebrail ile destekledik.Tanrı,dileseydi onların arkasından gelen milletler,kendilerine açık belgeler gelmiş olduktan sonra birbirlerini öldürmezlerdi.Fakat anlaşmazlığa düştüler.Onlardan kimi inandı,kimi de inanmadı.Tanrı,dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi.Ama Tanrı,dilediğini yapar. /253/

(1) dilesedi tañrı, çalışmayalardı. velikin tañrı işler
 (2) anı-kim, diler./ iy anlar kim, imān getürdiler, nafaka
 virdük, (3) andan kim, ruzi virdük size, andan ilerü kim,
 gele (4) bir gün kim, satı yokdur, anuñ içinde, dağı dürüst-
 lik yokdur, dağı şefā'at. (5) dağı kâfirler, anlar zâlimler-
 dür./ yokdur tañrı, (6) illā oldur diri, hemişe dutmaz anı
 imizganmak, (7) ne dağı uyku. anuñdur ol-kim, göklerdedür,
 dağı ol-kim, yirdedür. (8) kindür ol-kim, şefā'at eyleye,
 anuñ katında, illā anuñ dilegiyile. (9) bilür anı-kim, iley-
 lerindedür, dağı anı-kim, ardlarındadır. (10) dağı kaplamaz-
 lar nesneyi 'ilminden, illā anı-kim, diledi. (11) irdi kap-
 layu kürsisi göklerde dağı yirde,

(1) dağı incitmez anı, şaklamağı ol ikinüñ. dağı ol yücedür,
 uludur./ (2) gücile dutmak yokdur dīn içinde. bayık bellü
 oldı toğru yol, (3) azgunlıktan. pes her kim, kâfir oldı, tañ-
 rıdan ayru tapılana, dağı (4) inana tañrıya, bayık yapışdı
 kulpa (5) pek, kesilmek yokdur anuñ. dağı tañrı işidicidür,
 bilicidür./ (6) tañrı, arka viricidür. anlaruñ kim, imān
 getürdiler, çıkarur anları (7) karañuklıklardan aydıñlık
 dapa. dağı anlar kim, kâfir oldılar, (8) arka viricileri
 anlaruñ tãğütür, çıkarurlar anları (9) aydıñlıktan karañu-
 lıklara. şunlar od (10) islerüdür, anlar anuñ içinde ebed
 kalıcılardur./ bilmedün-mi (11) anı-kim, ya'nī nemrüd, hüc-
 cetleşdi ibrahīm çalabısında, andan ötrü kim, virdi aña
 tañrı

39a

(2-5) Ey inananlar! Ne alışverişin ne dostluğun ve ne de kayırmanın olmadığı gün gelmezden önce, size verdiğimiz rızaktan (Tanrı için) harcayın. Kafirler, zalimlerin ta kendileridir. /254/

(5-39b1) Tanrı ki, O'ndan başka tanrı yoktur, daima diri ve yarattıklarını koruyup yöneticidir. Kendisini ne bir uyuklama ne de uyku tutmaz. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefaath edebilir? Onların önlerinde ve arkalarında olanı bilir, O'nun ilminden, ancak kendisinin dilediği kadarından başka bir şeyi kavrayamazlar. O'nun Kürsüsü, gökleri ve yeri kaplamıştır. Onları koruyup (gözetmek) kendisine ağır gelmez. O, yücedir, uludur. /255/

39b

(2-5) Dinde zorluk yoktur. Doğruluk, sapıklıktan seçilip belli olmuştur. Kim tağutu (şeytanı) inkar edip Tanrı'ya inanırsa, kesinlikle o, kopmayan, sağlam bir kulpa yapışmıştır. Tanrı, işitendir, bilendir. /256/

(6-10) Tanrı, inananların dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kafirlerin dostları da tağuttur. (O da) onları aydınlıktan karanlığa çıkarır. Onlar, ateş halkıdır, orada sonsuza kadar kalacaklardır. /257/

(10-40a6) Tanrı, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımararak) Rabb'i hakkında İbrahim'le tartışanı görmedin mi? İbrahim: "Benim Rabb'im edur ki, yaşatır, öldürür." demişti. (Nemrud da): "Ben de yaşatır, öldürürüm" dedi. "Tanrı, güneşi doğudan batıya getirir sen de onu batıdan getir İ" deyince, inkar eden o adam şaşırıp kaldı. Tanrı, zalim toplumu doğru yola iletmez. /258/

40a

(1) pādişehliği, ol vakt-kim eyitti ibrāhīm, çalabum oldur kim, (2) dirildür daķı öldürür. eyitti. nemrūd, ben diridürün, daķı öldürürin. (3) eyitti ibrāhīm, pes bayık tañrı getürür güneşi (4) maşrıķdan, pes getürür anı, mağribden. (5) pes hayrān oldu, ol-kim, kāfir oldu. tañrı toğru yol göstermez (6) kavme zālimler. / anuñ gibi kim, geçdi (7) bir köy üzere, daķı ol, düşmüşiken ev örtüleri, üzerine anuñ. eyitti, (8) kaçan, yā nite dirüre işbunı tañrı, öldürdüğinden sonra. pes öldürdi anı (9) tañrı yüz yıl, andan diriltdi anı, eyitti niçe (10) dölendüñ. eyitti, dölən bir gün yā günün birinçesi. (11) eyitti, belki dölendüñ yüz yıl. pes bak,

40b

(1) ta'āmuña, ya'nī encir yā üzüm, daķı içilür nesneñ, ya'nī şire, yā süd azmadı ol. daķı (2) bak gölüğüne, daķı anuñıçun kim, kılavuz seni nişān ādemilere. (3) daķı bak sünükler, nite götürürüz, andan (4) géydürürüz anlara eti. pes ol vakt-kim, bellü oldu aña, eyitti, (5) bilürin, bayık tañrı, her nese üzere güci yiterdür. / (6) daķı ol vakt-kim, eyitti ibrāhīm, iy çalabum, göster baña, nite (7) dirildürsin ölüleri. eyitti, inanmaduñ-mı. eyitti, (8) evet inandum, velīkin tā dölene gönüm. eyitti tañrı, pes al (9) dört kuşdan, pes pāre pāre eyle, senüñ dapa. andan (10) kılğıl her bir tağ üzere anlardan bir pāre, andan (11) oķı anları, geleler saña ivmegile. daķı bil, bayık tañrı

40a

(6-40b5) Yahut,şu kimse gibisini (görmedin mi) ki, duvarları,çatıları üstüne yığılmış (alt üst olmuş) ıssız bir kasabaya uğramıştı:"Tanrı,bunu böyle öldükten sonra nasıl diriltecek?"demmişti. Tanrı da kendisini yüz sene öldürüp sonra diriltti."Ne kadar kaldın?"dedi."Bir gün ya da bir günün birazı kadar kaldım."dedi.(Tanrı):"Hayır,yüz yıl kaldın.Yiyecek ve içeceğine bak,bozulmamış. Eşeğine bak,seni insanlar için (gücümüze) bir işaret kılalım diye bunları böyle yaptık.Kemiklere bak,nasıl onları birbiri üstüne koyuyor,sonra onlara et giydiriyoruz."dedi.Bu işler ona açıkça belli olunca:"Biliyorum,Tanrı,her şeye gücü yetendir."dedi. /259/

40b

(6-41a1) İbrahim de bir zaman:"Rabb'im,ölüleri nasıl diriltirsin?"demmişti.(Tanrı):"İnanmadın mı?"dedi.(İbrahim):"Hayır (inandım);fakat,kalbim kuvvet bulsun diye görmek (istiyorum)."dedi."O halde kuşlardan dördünü tut,onları kendine çek,(iyice incele) sonra (kesip) her dağın başına onlardan birer parça koy.Sonra onları kendine çağır;uçarak sana gelecekler.Bil ki,Tanrı daima galip ve hikmet sahibidir."dedi./260/

41a

(1) beñdeşsüz, güci yiter, dürüst işlü, dürüst sözlü./ anlaruñ meğeli kim, nafaka virürler (2) mällarını tañrı yolında. bir dāne meğeli gibidür, (3) bitürdi yidi salķumlar, her bir salķumda (4) yüz dānedür. daķı tañrı arturur, aña kim, diler. daķı (5) tañrı, giñ rahmetlüdür, bilicidür./ anlar kim, nafaka virdiler (6) mällarını tañrı yolında, andan ardınca eylemezler (7) anuñ kim, nafaka eylediler, minnet eylemek, ne daģı incinesi nesene, anlaruñ üzere, (8) müzd anlaruñ, çalabıları katında. daķı korku yokdur anlaruñ üzere, (9) ne daģı anlar kayģuralar./ eyü söz, (10) daķı suç geçürmek, yigrekdür şadakadan-kim, gele ardınca anuñ incinesi nese. (11) daķı tañrı baydur, ivici degül 'azāba./ iy anlar kim, imān getürdiler

41b

(1) bātıll eylemeñ şadakalaruñuzu minnet eylemegile, daķı incinesi nesneyile. (2) anuñ gibi kim, nafaka eyler mällarını, ādemīlere göstermegiçün, daķı (3) inanmaz tañrıya, daķı soñraģı güne. pes anuñ meğeli tamām sıyrıncaķ (4) taş meseli gibidür. anuñ üzere toprakdur, pes irdi aña katı yağmur, (5) pes kodı anı ilderer. kādır olmayalar nesene üzere, andan kim, (6) kazanırlar. daķı tañrı, toģrı yol göstermez kavme, kāfirler./ (7) daķı meğeli anlaruñ kim, nafaka eylerler mällarını, tañrı dilegin (8) istemek içün, daķı yirine dutmaķ içün nefslerini, tamām bir bostān (9) meğeli gibidür, yüce yirde irdi aña katı yağmur, pes virdi (10) yinesi nesnesin, iki ança. pes eger irmezse aña, katı yağmur, (11) pes çise, ya'ñi çise irdi, daķı tañrı, anı-kim, işlersiz göriceidür./

41a

- (1-5) Mallarını Tanrı yolunda harcayanların durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren bir tanenin durumu gibidir. Tanrı, dilediğine kat kat verir. Tanrı'nın (lûtfu) geniştir, (O) bilicidir. /261/
- (5-9) Mallarını Tanrı yolunda verip de ardından başa kakmayan ve eziyet etmeyenlerin, Rab'leri katında ödülleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. /262/
- (9-11) Güzel bir söz (söylemek) ve bağışlamak, peşinden eziyet gelen sadakadan iyidir. Tanrı, zengindir, azaba evcen değildir. /263/

41b

- (41a11-6) Ey inananlar İ İnsanlara gösteriş için malını verip Tanrı'ya ve ahiret gününe inanmayan adam gibi, başa kakmak ve eziyet etmekle sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Onun durumu, üzerinde biraz toprak bulunan şu kayaya benzer ki, şiddetli bir sağanak indi de (üstündeki toprağı süpürerek) onu sert bir taş halinde bıraktı. (Böyleleri) kazandıklarından bir şey elde edemezler. Tanrı, kafir topluluğı doğru yola iletmez. /264/
- (7-11) Tanrı'nın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki (imanı) kökleştirmek için mallarını harcayanların durumu da tepe üzerinde bulunan bir bahçeye benzer. (Buraya) bel yağmur değince ürünü iki kat olur. Yağmur değmeseydi bile çisinti olurdu. Tanrı, yaptıklarınızı görücüdür. /265/

42a

(1) sever mi biriñüz kim, ola anuñ bir bostān, (2) hurmā ağacından, daķı üzümlerden, akar ~~altından anuñ~~ (3) ırmaqlar anuñ, anuñ içinde dükeli yimişlerdendir. (4) daķı irdi aña kocalık, daķı anuñdur döl, ya'nī oğul, kız, zā'ifler (5) pes irdi aña kaşurğa, anuñ içinde öd, pes yakıldı. (6) andayuk bellü eyler tañrı, size āyetlerini (7) anuñı-çun kim, siz endişe eylesesiz. / iy anlar kim, imān getürdiler, (8) nafaka eyleñ arularından, anı-kim, kazandıñuz, daķı andan kim, (9) çıkarduk sizüñiçün yirden. daķı kaşd eylemeñ (10) arusuza, andan kim, nafaka virürsiz, alıcılar degüliken siz anı, (11) illā kim, müsāmaħa eylesesiz anuñ içinde. daķı bilün bayık tañrı,

42b

(1) baydur, ögülmüşdür. / şeytān va'de eyler size yoħsulluđı-ya'nī korħudur-. (2) daķı buyurur size zişt iş, ya'nī bahillığı. daķı tañrı, va'de eyler size yarlığamak, mağfiret (3) andan, daķı artuķlık. daķı tañrı giñ raħmetlüdür, bilici dür. / virür (4) 'ilmile 'amel, yā kur'an añlamađı diledü-gine. daķı her kim, virinildi ħikmeti, (5) bayık virinildi ħayr çok. daķı ögütlenmeye (6) illā, 'aķıllar isleri. / daķı her ne-kim, nafaka eylesesiz (7) nafakadan, yā nezr eylesesiz nezrden, bayık tañrı (8) bilür anı. daķı yokdur zālimlerüñ hiç arka viricileri. / (9) eger āşikāre viresiz şadakaları, ne eyü nesenedür ol. daķı eger (10) gizleyesiz, daķı viresiz anı yoħsullara, ol (11) yigrekdür size. daķı yarlığaya sizi yavuzluklarıñuzu.

42a

(1-7) Biriniz ister mi ki, kendisinin altında ırmaklar akan, içinde her çeşit yemiş bulunan bir bahçesi olsun; (fakat), kendi üstüne tam yaşlılık çökmüş, (bakıma muhtaç) aciz ve küçük çocukları da varken, birden ateşli bir yel gelsin de bahçeyi yakıp kül etsin? Tanrı, düşünesiniz diye size ayetlerini böyle açıklıyor. /266/

(7-42b1) Ey inananlar ! Kazandıklarınızın ve yerden sizin için çıkardığımız nimetlerin iyilerinden (Tanrı için) verin, kendiniz, göz yummadan alamayacağınız, kötü şeyleri sadaka vermeye kalkmayın. Bilin ki, Tanrı, zengindir, halimdir. /267/

42b

(1-3) Şeytan sizi yoksullukla korkutur ve sizi çirkin şeyleri yapmayı buyurur. Tanrı ise, size mağfi-ret ve lütuf vad ediyor. Kuşkusuz Tanrı'nın lûlfu geniştir, (0) bilendir. /268/

(3-6) Dilediğine hikmeti verir. Hikmet verilen kimseye çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akıl sahipleri düşünüp anlar. /269/

(6-8) (Tanrı için) yaptığınız her harcamayı yahut adadığınız her adağı Tanrı bilir. Zalimlerin yardımcısı yoktur. /270/

(9-43a1) Sadakaları açıktan verirseniz ne güzel ! Eğer onları gizleyerek, yoksullara verirseniz bu, sizin için daha iyidir ve sizin günahlarınızdan bir kısmını kapatır. Tanrı, yaptıklarınızı duyar. /271/

43a

(1) dağı tañrı,anı-kim işlersiz,bilicidür./ yokdur üzerü-
 ñe (2) toğru yolları anlaruñ,velikin tañrı,yol gösterür,
 aña kim,diler.(3) dağı her ne-kim,nafağa eylesesiz hayr-
 dan,kendüzünüñ içündür.dağı (4) nafağa eylesesiz,illā
 dilemeginden ötürü tanrı rızasın.dağı her ne-kim (5) na-
 fağa eylesesiz hayrdan,tamām degürinile size,dağı size
 (6) zulm olunmaya./ yoğsullarunuñdur,anlar kim,yığlındılar
 (7) tañrı yolında,güçleri yitmez yürimege (8) yirde.şanur
 anları,bilmez baylar,dilemeñ (9) eylemekden ötrü.bileseñ
 anları nişānıla anlaruñ.dilemezler (10) ādemīlere,istīze
 eylemeñ.dağı ne-kim,nafağa eylesesiz hayr,(11) bayık
 tañrı,anı bilicidür./ anlar kim,ħarc eylerler

43b

(1) mällarını,giçe dağı gündüz,gizlü dağı āşikāre
 (2) anlaruñdur müzd,anlaruñ çalabıları katında.dağı yok-
 dur korku (3) anlaruñ üzere,ne dağı anlar kayururlar./
 anlar kim,yirler (4) ribāyı,durmayalar,ya‘nī sinden,illā
 nite-kim durur,ol-kim,(5) urur anı dīv,delūliginden ötü-
 rü.şol andan ötürüdür kim,(6) bayık anlar eyitdiler,
 degül satı eylemek,illā ribā gibi. (7) dağı helāl eyledi
 tañrı,bey‘i,dağı ħarām eyledi ribāyı.pes her kim,
 (8) gele aña öğüt,çalabısından,pes yığlına,anuñdur
 (9) ol-kim,geçdi.dağı işi anuñ tañrı dapadur.dağı her
 kim,döne,ya‘nī ribāyı,(10) şunlar od isleri,anlar anuñ
 içinde ebed kalıcılardur./ (11) ekser tañrı ribāyı,dağı
 arturur şadağaları.

43a

(1-6) (Ey Muhammed) onları yola getirmek sana düşmez, Tanrı, dilediğini yola getirir. Verdiğiniz her hayır (sadaka) kendiniz içindir. Yalnız Tanrı'nın rızasını kazanmak amacıyla verirseniz, verdiğiniz her hayır, size tastamam verilir ve hiç hakkınız yenmez. /272/

(6-11) (Sadakalarınızı) şu yoksullara (verin ki,) Tanrı yolunda kapanıp kalmışlardır. Yeryüzünde gezip dolaşmazlar. Bilmeyen, utangaçlıklarından dolayı, onları zengin sanır. Onları yüzlerinden tanır-sınız. Yüzsüzlük edip insanlardan istemezler. Yaptığınız hayırları muhakkak ki, Tanrı bilir. /273/

43b

(43all-3) Mallarını gece gündüz, gizli ve açık Tanrı yolunda verenlerin ödülü Rab'leri yanındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeceklerdir. /274/

(3-10) Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarpmış olduğu kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların: "Alış-veriş de faiz gibidir." demelerinden ötürüdür. Oysa Tanrı, alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabb'inden bir öğüt gelir de (ona uyarak faizden) vazgeçerse, geçmişte olan kendisindedir ve işi de Tanrı'ya kalmıştır. Kim tekrar (faize) dönerse onlar ateş halkıdır, orada sonsuza kadar kalacaklardır. /275/

44a

(1) dağı tañrı sevmez, her ki, kâfir olıca, yazuklu./
 (2) bayık anlar kim, ĩmān getürdiler, dağı işlerler eyü
 işler, dağı (3) dururdılar namāzı, dağı virdiler zekātı,
 anlaruñdur (4) müzd, anlaruñ çalabıları katında. dağı
 yokdur korku anlaruñ üzere, (5) ne dağı anlar, kayuralar./
 iy anlar kim, ĩmān getürdiler, (6) şakınuñ tañrıdan, dağı
 koñ anı-kim, girü kaldı ribādan, eger (7) olurısañuz
 mü'minler./ pes eger işlemeyesiz, bilüñ (8) çalışı, tañrı-
 dan, dağı yalavacından. dağı eger tevbe eyleyesiz, (9) si-
 züñdür sermāyesi mällaruñuzuñ. zulm eylemeyesiz, dağı
 (10) zulm eylenilmeyesiz./ dağı eger, bulına düşhār issi,
 ya'ni borçlu, (11) mühlet virmekdür, geñezlige degin. dağı
 şadaka eylemegüñüz,

44b

(1) yigrekdür size, eger olasız bilürsiz./ (2) dağı şakı-
 nuñ bir günden kim, döndürinilesiz anuñ içinde, tañrı dapa.
 (3) andan tamām virinile her nefis, anı-kim, kazandı.
 (4) dağı anlar zulm olunmazlar./ iy anlar kim, ĩmān getür-
 diler, (5) kaçan borca şataşasız borçıla, bir müddete degin
 adanılmış, (6) yazuñ anı. dağı yazsun arañuzda yazıcı,
 (7) haqqıla. dağı yıglınmasun yazıcı kim, yaza. (8) nite-kim
 öğretdi aña tañrı, pes yazsun. dağı yazmağı eyitsün.
 (9) ol-kim, anuñ üzeredür haq, ya'ni alım, dağı şakınsun
 tañrıdan, çalabısı, dağı (10) eksmesün nesene. pes eger ola,
 ol-kim, anuñ üzeredür (11) haq, bilmez beynisiz, yā za'if,
 ya'ni güci yitmez, yā güci yetmeye, ya'ni dilsüzlüğinden,

44a

- (43b11-1) Tanrı, faizi mahveder, sadakaları artırır. Tanrı, (haramda ısrar eden) hiçbir günahlı kafiri sevmez. /276/
- (2-5) Onlar, inandılar, güzel işler yaptılar; namazı kıldılar, zekatı verdiler, işte onların ödülü Rableri yanındadır. Onlara korku yoktur ve üzülmeceklerdir. /277/
- (5-7) Ey inananlar İ Tanrı'dan korkun, eğer inanıyorsanız faizden (almadığınız) geriye kalan kısmı bırakın (almayın). /278/
- (7-10) Eğer böyle yapmazsanız, o takdirde Tanrı ve peygamberiyle savaşa girdiğinizi bilin. Tövbe ederseniz, ana sermayeniz sizindir. Ne haksızlık ederseniz, ne de haksızlığa uğratılırsınız. /279/
- (10-44b1) Eğer (borçlu) darlık içindeyse, genişliğe çıkıncaya kadar süre tanımak (gerektir). (Verdiğiniz borcu eli darda olan borçluya) sadaka olarak bağışlamanızsa sizin için daha iyidir, eğer bilirseniz. /280/

44b

- (2-4) (Hepinizin) Tanrı'ya döndürüleceği bir günden sakının. O gün, herkese kazandığı tastamam verilecek ve onlara hiç haksızlık edilmeyecektir. /281/
- (4-45a2) Ey inananlar İ Belirli bir süreye kadar, birbirinize borç verdiğiniz zaman onu yazın. Yazıcı, Tanrı'nın kendisine öğrettiği biçimde yazmaktan kaçınmasın, yazsın. Borçlu olan da yazdırsın, Rabb'i olan (Tanrı'dan) korksun, borcundan hiçbir şeyi eksik etmesin. Eğer borçlu olan kimse; akli ermez yahut zayıf ya da kendisi yazdıramayacak durumdaysa velisi onu adaletle yazdırsın. /282/

(1) kim,yazmağı eyide ol,yazmağı eyitsün velisi haqqıla.
 (2) dağı tanuğ dutuñ,iki tanuğ,erenleruñuzden.pes eger
 (3) olmayalar iki er,bir er,iki'avrat (4) anlardan-kim,
 begenürsüz.tanuğlardan kim,unıda,(5) ol ikinuñ birisi,
 pes ańdura,ol ikinuñ birisi,dağı birine. (6) dağı yığlın-
 masun tanuğlar,kaçan okındılar.dağı (7) uşenmeñ kim,yaza-
 sız anı,giçiyiken,yā ulu iken (8) soñ müddetine degin.
 şol 'adlılurağdur,tañrı katında,dağı (9) arka viricirek-
 dür dururmağa,dağı yakınırağdur kim,gümān eylemeyesiz,
 (10) illā kim,ola bōzīrgānlik hāzır,deñzindürürsüz anı
 (11) arañuzda.pes yoğdur üzeruñuze yazuğ kim,yazmayasız
 anı.

(1) dağı tanuğ dutuñ,kaçan-kim,şatı eyleşdüñüz.dağı ziyān
 degürmesün yazıcı-ya'ni artuğ,eksük- (2) ne tanuğ.dağı
 eger eyleyesiz,bayığ ol,ma'siyetdür (3) size.dağı şaķı-
 nuñ tañrıdan.dağı öğredür size tañrı,dağı tañrı (4) her
 neseyi bilicidür./ dağı eger olasız seferde,(5) dağı bul-
 mayasız yazıcı,şutu al,alınmış.(6) pes eger imin ola bir
 niçenüz,bir niçeye,ödesün ol kişi kim,(7) imin dutunıldı
 emānete,ya'ni borcına,dağı şaķınsun tañrıdan,çalabısı.
 dağı (8) gizlemeñ tanuğlığı,dağı her kim,gizlerise anı,
 bayığ ol,(9) yazuğludur göñli anuñ.dağı tañrı anı-kim,
 işlersiz bilicidür./ (10) tañrınuñdur ol-kim,göklersedür,
 ol-kim,yirdedür.dağı eger (11) göründüresiz anı-kim,
 nefsleruñuzdedür,yā gizleyesiz anı,hisāb eyleyiser,

45a

(45a2-45b4) Erkeklerinizden iki kişiyi de tanık tutun. Eğer, iki erkek yoksa razı olduğunuz tanıklardan bir erkek, iki kadın (tanıklık etsin). Ta ki, kadınlardan biri unuttuğunda, diğeri ona hatırlatsın. Tanıklar çağırıldıklarında (gelmekten) kaçınmasınlar. Az olsun, çok olsun onu süresine kadar yazmaktan üşenmeyin. Bu Tanrı katında daha adaletli, tanıklık için daha sağlam, kuşkuya düşmemeniz için daha uygundur. Yalnız aranızda, peşin alışveriş yaptığınız zaman onu yazmamanızdan ötürü üzerinize bir günah yoktur. Alışveriş yaptığınız zaman da tanık tutunuz. Yazana da tanığa da asla zarar verilmesin. Eğer (bir zarar) verirseniz, bu kendinize kötülük olur. Tanrı'dan korkun. Tanrı size öğretiyor, O, her şeyi bilendir. /282/

45b

(4-9) Ve eğer yolculukta olur da yazacak birini bulamazsanız, alınan rehinler (yeter). Birbirinize güvenirsiniz, kendisine güvenilen kimse emaneti (borcunu) ödesin, Rabb'i (olan) Tanrı'dan korksun. Tanık olduğunuzu gizlemeyiniz, onu gizleyenin gönlü günahlıdır. Tanrı, yaptıklarınızı bilir. /283/

(10-46a2) Göklerdekilerin ve yerdekilerin hepsi Tanrı'nındır. İşlerinizdekini açıklasanız da gizleseniz de Tanrı sizi onunla hesaba çeker; dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Tanrı, her şeye gücü yetendir. /284/

(1) anuñıla tañrı.dağı tañrı yarlıgaya anı-kim,diler,dağı
 ‘azāb eyleye anı-kim,(2) diler.dağı tañrı,her nese üzere
 güci yiter./ inandı (3) yalavaça,aña kim,indürinildi,aña
 çalabısından dağı (4) mü’minler.dükeli inandı tañrıya,
 dağı feriştelere,(5) dağı kitāblarına,dağı yalavaçları-
 na.ayırılmazuz hiç birisi arasında (6) yalavaçlarından.
 dağı eyittiler,işitdük,dağı boyun virdük,yarlıgamağun
 senüñ (7) iy çalabumuz,dağı senüñ dapa dönecek yir./
 yükletmeye tañrı (8) hiç nefse,illā güci yitdüğine.anuñ-
 dur,anı-kim,kazandı,dağı anuñ üzeredür (9) ne-kim kazan-
 dı.iy çalabumuz,dutma bizi eger unıdavuz (10) yā yañıla-
 vuz.iy çalabumuz,dağı yükletme üzerümüze ağırlık,
 (11) nite-kim,yükletdün anlaruñ üzere kim,bizden ileri-
 di.iy çalabumuz,

(1) dağı yükletme bize,anı-kim,yokdur gücümüz aña.dağı
 ‘afv eyle (2) bizden,dağı yarlıga bizi,dağı rahmet eyle
 bize.sen (3) arka viricimüzseñ,pes arka vir bize,kavm
 üzere kâfirler./

سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 (6) yokdur tañrı illā,ol diri,hemīşe olucı./
 (7) indürdi üzerüne kitābı,çoğrulugıla,girçek dutucıyiken
 (8) ne-kim,ileyindedür.dağı indürdi tevrīti,dağı (9) in-
 cili./ ilerüden,çoğrı yol göstermegiçün ademīlere.dağı
 indürdi (10) fark eyleyici hağdan bātıllı,ya‘nī kur’ānı.
 bayık anlar kim,kâfir oldılar tañrı āyetlerine,(11) anla-
 ruñdur ‘azāb katı.dağı tañrı beñdeğsüzdür,güci yiter,
 katı ‘azāb

46a

(2-7) Resul, Rabb'inden kendisine indirilene inandı, müminler de. Hepsi Tanrı'ya, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. "Onun elçilerinden hiçbirini diğerinden ayırmayız." (dediler). Ve dediler ki: "İşittik, itaat ettik, Rabb'imiz, (bizi) bağışlamayı dileriz. dönüş(ümüz) sanadır İ" /285/

(7-46b3) Tanrı, kimseye gücünün üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. "Rabb'imiz, unuttur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma İ Rabb'imiz, bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme İ Bizi bağışla, bize acı İ Sen bizim mevlamız (sahibimiz, efendimiz)sin İ Kafirler toplumuna karşı bize yardım eyle İ" /286/

46b

(Al-i İmran Sûresi-200 ayettir)

(6) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ (أنا الله اعلم - ألم -)

(6) O'ndan başka Tanrı yoktur. (0) daima diri ve yarattıklarını koruyup yöneticidir. /2/

(7-9) Sana kitabı hak ile ve kendinden öncekini doğrulayıcı olarak indirdi. Bundan önce de insanlara doğru yolu göstermek için Tevrat ve İncil'i indirmişti. /3/

(9-47a1) (Doğruyu ve eğriyi birbirinden) ayırdeden (kitapları) da indirmişti. Tanrı'nın ayetlerini inkar edenler için mutlaka çetin bir azap vardır. Tanrı, daima üstündür ve öğ alandır. /4/

47a

(1) eylemek issidür./ bayık tañrı,gizlenmez,anuñ üzere nesene (2) yirde,ne dağı gök içinde./ ol oldur kim, (3) sūret eyler oğulcanlar içinde,nite-kim,diler.yokdur tañrı (4) illā ol,güci yiter,beñdeşsüz,dürüst işlü,dürüst sözlü./ ol oldur kim,(5) indürdi üzerüne kur'ānı,bir niçesi āyetlerdür,(6) berk olunmışlar,anlar kitābuñ aslıdur. dağı ayruklar,(7) beñdeşlerdür.ammā anlar kim,göñülleri içinde egilmek vardur,(8) uyarlar aña kim,beñdeş oldu andan,fitne istemekden ötürü,(9) dağı tefsirin istemek için.dağı bilmez tefsirin anuñ illā (10) tañrı.dağı şābit olmuşlar,‘ilm içinde eydürler,(11) inanduk aña,dükelili çalabumuz katındandur.dağı öğütlenmez,

47b

(1)illā ‘akıllar isleri./ iy çalabumuz,egme göñüllerümüz, (2) andan sonra,çoğru yol gösterdüñ bize.dağı bağışla bize katuñdan (3) rahmet,bayık sen bağışlayıcısın./ iy çalabumuz,(4) bayık sen,diriciseñ ādemileri,bir gün kim,gümān yokdur anuñ içinde. (5) bayık tañrı,ñilāf eylemez,va‘de eylemegi./ bayık anlar kim,kāfir oldılar,(6) hergiz def‘ eylemeye anlardan mälları anlaruñ,ne dağı oğlanları anlaruñ,(7) tañrıdan nesene,dağı şunlar od ödunlarıdur./ (8) fir‘avn kavmi ‘ādeti gibi.dağı anlar kim,anlardan ilerüdi,(9) yalan duttılar āyetlerümüz,pes duttı anları tañrı yazuklarıyla.(10) dağı tañrı katı ‘azābludur./ eyit,anlara kim,kāfir oldılar,(11) yinilenesiz,dağı koparınılasız tēmu dapa.dağı ne-yavuz döşekdür ol./

47a

- (1-2) Ne yerde ne de gökte hiçbir şey Tanrı'ya gizli kalmaz./5/
- (2-4) Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur.O'ndan başka tanrı yoktur.O azizdir,hikmet sahibidir. /6/
- (4-47b1) Kitabı sana O indirdi.O'nun bazı ayetleri sağlamdır,bunlar kitabın anasıdır.Diğerleri de birbirine benzer (çeşitli anlamlar taşıyandır.) Kalplerinde eğrilik olanlar,fitne çıkarmak,kendilerine göre yorumlamak için onun benzer ayetlerinin ardına düşerler.Oysa onun yorumunu Tanrı'dan başka kimse bilmez.İlimde ileri gidenler:"Ona inandık,hepsi Rabb'imiz katındandır."derler.Akliselim sahiplerinden başkası düşünüp anlamaz./7/

47b

- (1-3) (Onlar):"Rabb'imiz,bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğiltme,bize katından bir rahmet ver,kuşkusuz sen çok bağışlayıcısın."(derler). /8/
- (3-5) "Rabb'imiz,sen mutlaka insanları,asla kuşku olmayan bir günde toplayacaksın."Tanrı,sözünden dönmez. /9/
- (5-8) İnkâr edenler var ya,ne malları ne de çocukları onlara,Tanrı'ya karşı hiçbir yarar sağlamaz.Onlar,ateşin yakıtıdır. /10/
- (8-10) Fir'avn ailesinin ve onlardan öncekilerin durumu gibi.Onlar da ayetlerimizi yalanladılar.Tanrı da onları günahlarıyla yakaladı.Tanrı'nın cezası şiddetlidir. /11/
- (10-11) İnkâr edenlere söyle:"Yenileceksiniz ve cehenneme sürüleceksiniz.Orası ne kötü bir döşektir."/12/

48a

(1) bayık oldu sizün için bir nişan, iki bölük içinde kim, irişdiler. (2) bir bölük çalışır tañrı yolında, dağı biri (3) kâfirdür. görürler iki anlarca göz görmegi. (4) dağı tañrı kuvvet virür, arka virmegile, aña kim, diler. bayık (5) şunun içinde 'ibretdür, gözler islerine. / bezenildi (6) âdemileri için ârzular, sevmek, 'avrâtlardan, dağı (7) er oğlanlardan, dağı kıntârlardan, çok altundan, (8) dağı gümüşden, dağı binitden, nişan olunmuş, dağı yılkıllardan, (9) dağı ekinden. şol kumâşıdır yakın dirliğün, dağı (10) tañrı katındadır, dönecek yirün görki. / eyit, haber vireyin-mi (11) yigregi şundan, anlarun kim, şakındılar, çalabıları katında

48b

(1) uçmaqlardur, akar altlarından ırmaklar, ebed kalıcılar (2) anlarun içinde. dağı 'avrâtlar, gey arınmışlar, dağı hoşnudlık tañrıdan. (3) dağı tañrı görucidür kullarını. / anlar kim, eydürler, (4) iy çalabumuz, bayık biz inandık, pes yarlığa bizi, yazuklarımızı, dağı şakla (5) od 'azâbından. / katlanıcılar, dağı girçekler, (6) dağı boyun viriciler, dağı nafaka viriciler, dağı yarlığanmak dileyiciler, (7) şehir vakitlerinde. / tanıklık virdi tañrı, bayık yoktur tañrı illâ ol, (8) dağı feriştelere, dağı 'ilm isleri, durucıyiken, ya'nî tañrı, 'adlile. (9) yokdur tañrı illâ ol, beñdeşsüz, dürüst işlü, dürüst sözlü. / (10) bayık din, tañrı katında müsülmânlikdür. dağı tartışmadı, (11) anlar kim, virinildiler kitabı, illâ andan sonra

48a

(1-5) (Bedir'de) karşılaşan şu iki toplulukta sizin için bir ibret vardı: Bir topluluk Tanrı yolunda çarpışıyordu, öteki de inkârcıydı, bunlar (müslümanları) açıkça, gözleriyle kendilerinden iki misli görüyorlardı. Tanrı, dilediğini yardımıyla destekler. Elbette bunda gözleri görenler için bir ibret vardı. /13/

(5-10) Kadınlardan, oğullardan, kantarlarca yığılmış altın ve gümüşten, (otlağa) salınmış atlardan, davarlardan ve ekinlerden gelen aşırı zevklere aşırı düşkünlük, insanlara çekici gösterildi. Bunlar, sadece dünya hayatının geçimidir. Asıl varılacak güzel yer Tanrı'nın yanındadır. /14/

48b

(48a10-3) De ki: "Bunlardan daha iyisini size söyleyeyim mi? Tanrı'dan korkanlar için Rabb'leri katında, altlarından ırmaklar akan, sonsuza kadar kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve Tanrı'nın rızası vardır." Tanrı, kulları görür. /15/

(3-5) "Rabb'imiz, biz inandık, bizim günahlarımız bağışla, bizi ateş azabından koru İ" diyenleri, /16/

(5-7) Sabredenleri, doğru olanları, huzurunda gönülden boyun büküp divan duranları, Tanrı için (mallarını) harcayanları ve seherlerde bağışlanmalarını dileyenleri (Tanrı görmektedir). /17/

(7-9) Tanrı, kendisinden başka tanrı olmadığına tanıklık etti. Melekler ve ilim sahipleri de O'ndan başka tanrı olmadığına, adaletle tanıklık ettiler. (O) azizdir, hakimdir. /18/

49a

(1) kim, geldi anlara bilmek, ya'nî tevrît, zulum eylemegiçün, hasedden ötürü, aralarında. dağı (2) her kim, kâfir oldu tañrı âyetlerine, bayık tañrı tiz (3) hisâbludur. / pes her kim, hüccetleşeler senüñile, eyit, ısmarladum (4) yüzümi tañrıya, dağı her kim, uydı baña. dağı eyit anlara kim, virinildiler (5) kitâb, yazubilmezler, ya'nî 'arab müşrikleri, müsülman olduñuz mı, (6) pes eger müsülman olalar, bayık toğru yol duttilar. dağı eger yüz döndürürlerise, (7) yoktur üzerüñüze, illâ degürmek. dağı tañrı görıcidür kulları. / (8) bayık anlar kim, kâfir oldılar tañrı âyetlerine, dağı (9) öldürürler peygamberleri, haksuz, dağı öldürürler (10) anları kim, buyururlar 'adlile, âdemilerden, (11) muştıla anlara 'azâb ağrıdıcı. / şunlar anlardur kim,

49b

(1) bāṭıl oldu 'amelleri anlarıñ, dünyâda dağı âhiretde, dağı yokdur (2) anlarıñ hiç arka viricileri. / bilmedüñmi anları kim, virinildiler (3) bir ülü kitâbdan, okınurlar kitabı, (4) dapa, ya'nî tevrît, tâ hüküm eyleye aralarında. andan yüz döndürür bir bölük (5) anlardan, dağı anlar, yüz döndürücilerdür. / şol anuñıçundur kim, (6) eyittiler, hergiz yokanmaya bize od, illâ günler sağışlanmışlar. (7) dağı aldadı anları, dîn içinde anlarıñ, ol-kim, oldılar, yalan bağlarlar. / (8) pes nite ola, kaçan-kim, direvüz anları, bir gün içinde yokdur gümân (9) anuñ içinde. dağı tamâm degürinile her nefis, anı-kim, kesb eyledi, (10) dağı anlar, zulum olunmaya. / eyit, iy tañrı, issi pâdişâhlığıñ. (11) virürseñ pâdişâhlığı aña kim, dilerseñ, dağı dartarsañ pâdişâhlığı

49a

(48b10-3) Tanrı katında din, İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf aralarındaki kıskançlıktan ötürü, ayrılığa düştüler. Kim Tanrı'nın ayetlerini inkar ederse bilsin ki, Tanrı hesabı çabuk görendir. /19/

(3-7) Seninle tartışmaya girişirlerse de ki: "Ben de kendimi Tanrı'ya teslim ettim; bana uyanlar da." Kendilerine kitap verilenlere ve ümmilere de ki: "Siz de İslam oldunuz mu?" Eğer İslam olurlarsa doğru yolu bulurlar. Yok eğer dönerlerse, sana düşen, yalnız duyurmaktır. Tanrı, kullarını (hakkıyla) görmektedir. /20/

(7-11) O, Tanrı'nın ayetlerini inkar edenler, haksız yere peygamberleri öldürenler, insanlar arasında adaleti buyuranları öldürenler (yok mu) onları, acı bir azapla müjdele İ /21/

49b

(49a11-2) İşte onların yaptıkları, dünyada da ahirette de boşa çıkmıştır. Onların, hiçbir yardımcıları da yoktur. /22/

(2-5) Baksana kitaptan kendilerine bir pay verilmiş olanlar, aralarında hüküm verilsin diye Tanrı'nın kitabına çağırılıyorlar da, sonra onlardan bir topluluk yüz çevirerek dönüyorlar. /23/

(5-7) Bu hareketleri, onların: "Bize, ateş sayılı birkaç günden başka dokunmayacak." demelerinden ileri gelmektedir. Ve uydurdukları şeyler, onları dinlerinde yanıltmıştır. /24/

(7-10) Peki, ya kendilerini, hiç kuşku olmayan bir gün için topladığımız ve herkesin kazandığı, kendisine tastamam verilip hiç kimseye haksızlık edilmediği zaman (durumları) nasıl (olacak)? /25/

(1) andan kim, dilerseñ. daķı ‘aziz eylerseñ anı-kim, dilerseñ, daķı ĥor eylerseñ (2) anı-kim dilerseñ, elüñdedür ey-lük. bayıķ sen, her nese (3) üzere güci yiter. / givirürseñ giceyi gündüz içinde, daķı (4) givirürseñ gündüzü gice içinde, ya‘nı dün uzunluğı. daķı çıkarursañ diriye (5) ölüden, daķı çıkarursañ ölüye diriden. daķı (6) rüzi virürseñ aña kim, dilerseñ ĥisabsuz. / (7) dutmasuñ mü‘minler kâfirleri dostlar, (8) mü‘minlerden ayruk. daķı her kim, işlerise sunı, (9) degül tañrıdan nesene içinde, illâ kim, ĥorkasız anlardan, (10) ĥorkmak. daķı ĥorkıdur sizi tañrı, kendüzinden. daķı tañrı dapadur (11) dönecek yir. / eyit, eger gizleyesiz anı-kim, gögüzlerüñüz içindedür,

(1) yâ göründüresiz anı, bilür anı tañrı. daķı bilür anı-kim, göklerdeür, (2) daķı anı-kim, yirdedür. daķı tañrı, her nese üzere güci yiterdür. / (3) ol gün kim, bula her nefis, anı-kim, işledi ĥayrdan, (4) ĥâzır olunmuş. daķı anı-kim, işledi yavuzlıķdan, seve, eger oldı, bayıķ (5) anuñ arasında, daķı yavuzlıķ arasında ıraklıķ ırak. daķı ĥorkıdur sizi (6) tañrı kendüzinden, daķı tañrı mihrübändur kullarına. / eyit, eger (7) olasız seversiz tañrı, uyuñ baña, seve sızı (8) tañrı, daķı yarlığaya sizüñiçün yazuķlaruñuzu. daķı tañrı yarlığayıcıdur, (9) rahmet kılıcı. / eyit boyun virüñ tañrıya, daķı yalavaca. (10) pes eger yüz döndürelere, bayıķ tañrı sevmez kâfirleri. / (11) bayıķ tañrı, üyürdi âdemi, daķı nuĥı, daķı ibrahîm kavmini,

50a

- (49b10-3) De ki:"Tanrı'm,(ey) mülkün sahibi,sen dilediğine mülkü verirsin,dilediğinden mülkü alırsın;dilediğini yükseltirsin,dilediğini alçaltırsın.Sen her şeye gücü yetensin." /26/
- (3-6) "Geceyi gündüze sokarsın,gündüzü geceye sokarsın;ölüden diriyi çıkarırsın,diriden ölü çıkarırsın,dilediğini hesapsız rızıklandırırısın."/27/
- (7-11) Müminler inananları bırakıp,kafirleri dost edinmesin.Kim böyle yaparsa Tanrı ile bir dostluğu kalmaz.Ancak onlardan (gelebilecek bir tehlikeden) korunmanız başka.(Kötülüklerinden korunmak için dost gözükebilirsiniz).Tanrı,sizi kendisinin (buyruklarına karşı gelmekten) sakındırır.(Sakin hükümlerine aykırı davranarak,düş-düşmanlarını dost tutarak O'nun gazabına uğramayın.Çünkü) dönüş O'nadır. /28/

50b

- (50a11-2) De ki:"Göğüslerinizde olanı gizleseniz de,açığa vursanız da Tanrı onu bilir;göklerde ve yerde olanları da bilir.Tanrı,her şeye gücü yetendir. /29/
- (3-6) O gün her nefis,yaptığı her hayrı hazır bulacaktır;işlediği her kötülüğü de. İster ki o kötülüklerle kendisi arasında uzak bir mesafe bulunsun.Tanrı,sizi kendinin (buyruklarına karşı gelmekten) sakındırıyor.Tanrı,kullarına şefketlidir./30/
- (6-9) De ki:"Eğer Tanrı'yı seviyorsanız bana uyun ki,Tanrı da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.Tanrı,bağışlayan,esirgeyendir."/31/
- (9-10) De ki:"Tanrı'ya ve peygambere itaat edin." Eğer dönerlerse muhakkak ki Tanrı kafirleri sevmez. /32/

(1) dağı 'imrān kavmini-ya'nī mūsā atası- 'ālemler üzere./
 döl iken (2) bir niçesi bir niçeden.dağı tañrı işidicidür,
 bilicidür./ (3) ol vaqt-kim,eyitti, 'imrān 'avrātı, iy çala-
 bum, bayık ben (4) nezr eyledüm saña,anı-kim,karnumdadur,
 azād olunmuş,(5) pes kabul eyle benden,bayığ sen işidici-
 sen,bilici./ (6) pes ol vaqt-kim,doğurdı anı, iy çalabum,
 bayık ben doğurdum anı (7) dişi,dağı tañrı bilürürekdür
 anı-kim doğurdı.dağı degül (8) irkek,dişi gibi.dağı ba-
 yığ ben ad virdüm aña,meryem.(9) dağı bayık ben,şığındu-
 rurın anı saña,dağı dölünü anuñ,şeytāndan,(10) sürülmüş./
 pes beyerledi anı çalabısı,beyerlemegile görklü,(11) dağı
 bitürdi anı,bitmek görklü.dağı pāyandān eyledi anı,zeker-
 yāyı

(1) her niçe-kim girürdi,anuñ üzere zekeryā,köşke-yā
 yirüñ yigregi-bulurıdı (2) anuñ katında ruzī.eyitti, iy
 meryem,şandandur saña (3) işbu.eyitti,ol tañrı katındandur
 bayık tañrı ruzī virür (4) aña kim,diler,şisābsuz./ anda
 kığırdı zekeriyyā (5) çalabısına,eyitti, iy çalabum,bağış-
 la baña katından döl,ya'nī nesl,(6) aru,bayığ sen dua'
 işidiciseñ./pes kığırdı aña feriştelere,(7) ol dururiken,
 namāz kılar mihrābda,bayığ tañrı (8) muştılar saña
 yahyāyı,girçek dukucıyiken,bir söz,ya'nī 'isāyı,tañrıdan,
 (9) dağı sever iken,kendü 'avrātlar yağıcıyiken,dağı pey-
 gamber iken şālihlerden./ (10) eyitti, iy çalabum,nite ola
 benümçün er oğlan,dağı bayık irdi baña (11) kocalık,dağı
 'avrātum doğurucu degül,eyitti,ancılayın tañrı,

51a

- (50b11-1) Tanrı, Adem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçip alemlere üstün kıldı./33/
- (1-2) (Bunlar) birbirinden türeyen bir nesildir. Tanrı işiten, bilendir. /34/
- (3-5) İmran'ın karısı demişti ki:"Rabb'im, karımda olanı tam hür olarak sana adadım, benden kabul buyur;kuşkusuz sen işitensin, bilensin."/35/
- (6-10) Onu doğurunca-Tanrı ne doğurduğunu bilirken-yine şöyle dedi:"Rabb'im, onu kız doğurdum. Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu, kovulmuş şeytanın kötülüklerinden sana ısmarlıyorum." /36/

51b

- (51a10-4) Rabb'i onu güzel bir şekilde kabul buyurdu;onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi ve Zekerriyya'yı da onun (bakımına)memur etti.Zekerriyya,onun yanına,mabede her girdiğinde yanında bir yiyecek bulurdu:"Ey Meryem İ Bu. sana nereden?" derdi.(0 da):"Bu,Tanrı tarafından."derdi."Zira Tanrı,dilediğine hesapsız rızık verir."/37/
- (4-6) Orada Zekerriyya,Rabb'ine dua etmişti:"Rabb'im bana katından temiz bir nesil ver.Sen duayı işitensin." demişti. /38/
- (6-9) Zekerriyya,mabedde durmuş namaz kılarken melekler ona:"Tanrı sana,Tanrı'dan bir sözü doğrulayıcı,efendi,nefsine hakim ve iyilerden bir peygamber olacak,Yahya'yı müjdeler."diye ünlediler./39/
- (10-52a1) Dedi ki:"Rabb'im,bana yaşlılık gelip çatmış,karım da kısırken benim nasıl oğlum olur?(Tanrı):"Öyle (ama) Tanrı dilediğini yapar." dedi. /40/

(1) eyler anı-kim,diler./ eyitti,iy çalabum,kıl benüm için (2) nişân.eyitti,nişânın oldur kim,söylemeyesin âdemîlere üç (3) günler,illâ işaret eylemek.dağı añ çalabuñı çok,dağı tesbîh eyle,(4) giceye yakın,irtelemek-de./ dağı ol vakt-kim,eyitti ferîşteler,(5) iy meryem,bayık tañrı üyürdi seni ilkin,dağı arıttı seni,(6) dağı üyürdi seni,ya'nî sonra,'âlemler 'avrâtları üzere./ iy meryem,(7) boyun vir,yâ namâzda çok dur,çalabuñıçun. dağı secde eyle,dağı rukû' eyle,rukû' (8) eyleyicileri-le./ şol haberlerinden gaybuñ,(9) vahy eylerüz anı saña,iy muhammed,dağı olmaduñıdı anlaruñ katında,ol vakt-kim,bırağurlarıdı,(10) kalemelerini,anlaruñ boyun dutar meryeme.dağı olmaduñıdı (11) anlaruñ katında,ol vakt-kim,dartışurlarıdı./ ol vakt-kim,eyitti ferîşteler,

(1) iy meryem,bayık tañrı,muştılar bir sözi andan,
 (2) adı anuñ mesîhdür,'isâ meryem oğlı,yüzlü,hürmetlüyiken (3) dünyâda,dağı âhîretde,dağı yakın olunmuşlardan./
 (4) dağı söyleye âdemîlere,beşikdeyiken,dağı kırıgıl iken ya'nî otuz yaşından geçüp,dağı (5) şâlihlerden./ eyitti,iy çalabum,nite ola (6) benüm oğlan,dağı yokanmadı baña âdemî.eyitti,(7) andayuk,tañrı yaradur,anı-kim,diler. kaçan-kim,hükm eyleye (8) bir iş,bayık eydür aña,ol,pes olur./ (9) dağı öğrede aña kitâbeti,dağı hikmeti,dağı tevrîti,(10) dağı incîli./ dağı yalavaç,ya'küb oğlanları dapa.(11) bayık ben getürdüm size nişân,çalabuñuzdan.
 bayık ben,

52a

- (1-4) "Rabb'im, o halde bana (oğlum olacağına dair) bir nişan ver İ" dedi. (Tanrı) buyurdu ki: "Senin nişanın, üç gün insanlarla işarettten başka türlü konuşmamandır; Rabb'ini çok an, akşam sabah (O'nu) tesbih et İ" /41/
- (4-6) Melekler demişti ki: "Ey Meryem İ Tanrı seni seçti, temizledi ve seni alemlerin kadınlarına üstün kıldı." /42/
- (6-8) "Ey Meryem İ Rabb'ine divan dur, secde et ve (O'nun önünde) eğilenlerle beraber eğil İ" /43/
- (8-11) (Ey Muhammed) bunlar sana okuduğumuz, görünmez alemin haberlerindedir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; çekıştikleri zaman da sen yanlarında değildin. /44/

52b

- (52a11-3) Melekler demişti ki: "Ey Meryem İ Tanrı seni, kendisinden bir sözle müjdeliyor: Adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir; dünyada da ahirette de hürmetli ve (Tanrı'ya) yakın olanlardandır." /45/
- (4-5) "Beşikte ve yetişkinlikte insanlarla konuşacak ve iyilerden olacaktır." /46/
- (5-8) Dedi ki: "Rabb'im, bana bir insan dokunmuşken, benim nasıl bir çocuğum olur?" "Tanrı, böylece dilediğini yapar," dedi, (O) bir şeyin (olmasını) istedi mi ona "ol" der, o da oluverir. /47/
- (9-10) "Ona kitabı, hikmeti ve Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek." /48/

- (1) endāze eyleyem sizũñiçũn balçıkdan kuş şüreti gibi,
(2) pes ürem anũñ içũn, pes ola kuş, tañrı dilegiyle. dağı
(3) sağ eyleyem, andan gözsüzi, dağı ala tenlüyi. dağı dirü-
rem ölüleri, (4) tañrı dilegiyle. dağı haber virem size
anı-kim, yirsiz, dağı anı-kim, (5) zahire korsiz evlerũñüz
içinde. bayık şunuñ içinde (6) nişāndur size, eger olasiz
mü'minler. / (7) dağı girçek dutuciyiken anı-kim, ileyüm-
dedür, tevr̄it. (8) dağı helāl eyleyem size, bir niçesi anũñ
kim, harām olındı size. (9) dağı getürdüm size nişān, çala-
buñuzdan, pes şakınũñ tañrıdan, (10) dağı boyun virũñ baña
bayık tañrı, çalabumdur dağı çalabuñuzdur, pes tapuñ aña,
(11) işbu yoldur toğru. / pes ol vakt-kim, bildi 'isā,

53a

- (52bl0-6) "Onu İsrail oğullarına (şöyle diyen) bir elçi yapacak:"Ben size Rabb'inizden bir mucize getirdim.Ben çamurdan kuş şeklinde bir şey yapar ona üflerim,Tanrı'nın izniyle hemen kuş oluverir;körü ve alacalıyı iyileştiririm;Tanrı'nın izniyle ölüleri diriltirim.Evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm.Eğer inanırsanız bunlarda sizin için bir ibret vardır." /49/
- (7-10/ "(Ben),benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak size haram kılınan bazı şeyleri helal yapayım diye gönderildim.Size Rabb'inizden bir mucize getirdim o halde Tanrı'dan korkun bana itaat edin İ" /50/
- (10-11) "Tanrı benim de Rabb'im,sizin de Rabb'inizdir;O'na kulluk edin,doğru yol budur."/51/

A

- aç- : açmak
a.-d1 10a/2
- açlık: açlık
a.-dan 21a/6
- ad: ad
a.-1 15b/3, 52b/2
a.-ıyla 1b/1, 2a/1
a.-ları 4b/11, 5a/1
a.-ların 5a/5
a.-larını 5a/2
a. virmek 51a/8
- adanılmış: belirlenmiş, karar-
laştırılmış 44b/5
- âdem: (A) Hz. Adem
a. 5a/4, 7b/8
a.-e 4b/11, 5b/8
a.-i 50b/11
- âdem: (A) insan, kişi
a.-lere 13b/5
- âdemî: (F) insan, kişi
a. 52b/6
a.-ler 3b/4, 16b/7, 32b/5
a.-lerden 12b/b, 19a/7
a.-lerdür 3b/11
a.-lere 10b/9, 21b/5, 25b/1
a.-leri 47b/3
a.-leriçün 26a/9, 48a/6
a.-lerine 38b/1
a.-lerüfî 21b/11, 29a/1
a. katı "insanların nezdi"
32b/5
- âdet: (A) davranış, huy,
â.-i 47b/8
- âdl : (A) doğruluk, adalet
â.-ile 48b/8, 49a/10
â.-ılurakdur 45a/8
- afv: (A) af, bağışlama
â. eylemek 6b/10, 26a/3
- ağaç: ağaç
a.- (c) a 5b/1
a.- (c) ından 42a/2
- ağır: ağır
a. 19b/3
a.-dur 6a/9
- ağırlık: yük, ağırlık
a. 46a/10
- ağrıdıcı: acı verici, şiddetli
a. 14a/6, 23b/8, 49a/11
- ağırla- : ağırlamak
a.-ya 25b/6
- âhd: (A) söz, sözleşme
â. 10b/1
â.-in 10b/7
â.-üm 16b/9
â.-ün 11a/3
â.-ünüzi 11a/1, 12b/2
â. eylemek "sözleşmek"
24a/8
- âhîret: (A) ahiret. öteki dün-
ya
â.-de 14a/1, 29b/11
â.-ile 11b/1
- aşkâm: (A) hükümler
a.-ını 17b/3
- ak: beyaz, ak
a. 26a/5
- ak- : akmak
a.-ar 4a/2, 9b/5, 48b/1
a.-d1 7b/7
- akıl: (A) akıl
â.-lar (isleri) 42b/6
â. isleri "akıl sahipleri"
28a/5, 47b/1

akreb:(A) daha yakın, daha uygun a.35b/10	'amel:(A) davranış, amel 'a.42b/4 'a.-leri 31a/7,49b/11 'a.-lerini 22b/8 'a.-lerüñüz 18b/10
aftar-: sürmek, aktarmak a.-ra 9a/7	'āmil:(A) zekat tahsildarı 'ā.-i 9a/10
al-: almak a.40b/8,45b/5 a.-alar 10a/8 a.-sız 33a/10 a.-dı 5b/5,13b/11 a.-dılar 11b/1,3a/5 a.-man 6a/3 a.-uñ 8b/2 a.-urlar 23b/5	ammā:(A) fakat a.4a/7-8,47a/7 añ-: anmak a.52a/3 a.-am 21a/1 a.-asız 35a/8 a.-in 28a/7,28b/1 a.-uñ 2a/1,16b/2,34a/2...
ala: renk renk, benek benek a.tenlü "alaca hastalığı- na tutulmuş, abraş"53a/3	*aña: bkz.ol ana: anne, ana a.-lar 34a/11 a.-ya 10b/8,30b/4
alda-: aldatmak a.-dı 49b/7 a.-rlar 2b/6 a.-mazlar 2b/7	and: yemin a.-laruñuz 32b/7 a.-laruñuzıçun 32b/4 a.içmek "yemin etmek"32b/9
'ālem:(A) dünya, evren 'ā.-ler 1b/2,16b/3,38b/3 'ā.-lerüñ 17b/9	añdur-: hatırlatmak a.-a 45a/5
alıcı: alan, kabul eden a.-lar 42a/10	añıl-: anılmak a.-a 15b/3
alım: hak, alacak a.44b/9	añla-: anlamak a.-dılar 9b/10 a.-mağı 42b/4 a.-mazlar 23a/5 a.-rlar 22a/10,32a/7 a.-yasız 9b/2
alın-: alınmak, kabul edilmek a.-maya 6b/3	añmaklık: anmak, hatırlamak a.-(g)unuz 28b/2
alt: alt a.-ından 4a/2,42a/2 a.-larından 48b/1	
altun: altın a.-dan 48a/7	

*ol zamirinden türeyen diğer a'lı şekiller için bkz.ol maddesi

- ara:ara, iç, orta
 a.-larında 15b/1,30a/5
 a.-nuzda 26a/10,44b/6
 a.-sına 17b/1
 a.-sında 9a/2,18b/3,50b/5
 ‘arab:(A)Arap
 ‘a.müşrikleri"Arıp kafir-
 leri" 49a/5
 ‘arafât:Arıfat (dağı)
 ‘a.tağı "dağı" 28a/7
 ard:art,arka
 a.-ınca 41a/6-10,11b/3
 a.-larındadır 39a/9
 arın-:arınmak,temizlenmek
 a.-alar 32a/9
 a.-mışlar 4a/5
 arınıcı:arınıcı,temizlenen
 a.-ları 32a/11
 arınmış:temizlenmiş
 a.-lar 48b/2
 arıt-:arıtmak,temizlemek
 a.-(d)a 17b/3
 a.-(d)un 17a/1
 a.-(d)ur 20b/10
 arıa:arka;sırt
 a. 1b/4,6a/6
 a.-ları 13b/2
 a.-larından 26b/4
 a.-ñuzı 6a/6
 a.virici "hami, koruyucu"
 14b/3,42b/8,49b/2
 a.virinilmek "yardım edil-
 mek" 11b/2
 a.virmek "yardım etmek"
 21a/2,38a/9,46b/3
 a.virüş- "yardımlaşmak"
 11a/5
 art-:artmak
 a.-anın 31b/4
 artuk:artık,fazla 6b/1,45b/1
 a.-(g)ı 31b/4
 a.eylemek "artırmak"
 26b/7
 a.eyleyici "artıran "
 26b/8
 artuklık:artıklık:ileri git-
 mek,taşkınlık
 27a/5,42b/3
 a.eylemek "sınırı aş-
 mak,taşkınlık etmek"
 27a/7
 artur-:artırmak
 a.-avuz 7b/3
 a.-dı 2b/8,37b/1
 a.-ur 3a/4,36b/8
 aru:arı,temiz
 a.22b/10
 a.-larından 23a/9,42a/8
 aruluk:arılık,temizlik
 a.15b/9
 a.-(g)un 5a/3
 arusuz:kirli,pis;haram
 a.-a 42a/10
 ‘arz:arz (etmek),göstermek
 ‘a.eylemek "summak,göster-
 mek" 5a/1
 ārzū:arzu,istek
 a.-larıdur 15a/4
 ārzūla-:istemek,arzulamak
 a.-mayalar 12b/9

- a.-ñ 12b/8
a.-r 48a/6
'asā:asa,baston
a.-ñıla 7b/7
'āšī:asi,karşı gelen
'ā.olmak "karşı gelmek"
8a/7,12b/4
aşsı:yarar,kazanç
a.eylemek "yarar sağlamak"
3a/6,16b/5
a.-lar 31b/2
aşl:(A) asıl,temel,esas
a.-ıdur 47a/6
aşak/aşağa:aşağı,alt
5b/3,5b/6
a.inmek "yuvarlan-
mak"9b/6
āşikār:(F)açık,belli,görü-
nen"
a.-e 5a/7,10a/4
a.eylemek "göründürmek,
açıkça işlemek"10a/4
at-:atmak
a.-dı 13b/1
ata:baba,ced
a.34b/4
a.-ları 23a/5
a.-larumuzu 23a/4
a.-laruñ 18a/3
a.-laruñuz 28b/2
a.-sı 51a/1
a.-ya 10b/8,30b/4
avla-:avlamak
a.-dılar 8b/5
'avrāt:(A) eş
'a.13b/9,45a/3
'a.-dan 32a/1
'a.-ı 51a/3
'a.-lar 4a/5,33a/1
'a.-ları 31b/11
'a.-larından 32b/9
'a.-laruñ 34b/2
'a.-laruñuz 25b/11,32b/11
'a.-laruñızı 6b/6
'a.-uñ 5a/11
a.-(d)a 28a/2
avuç:avuç
a.37b/11
avuçla-:avuçlamak
a.-dı 37b/11
ay:ay,otuz gün
a.-adur 27a/6
a.-ı 25a/11
a.-lar 35a/2
a.-lardan 26b/2
a.-uñ 32b/10
ayağ:ayak
a.-larumuzu 38a/8
'ayāl:(A) ev halkı,aile
'a.-dan 31b/4
'ayb:(A) ayıp
'a.-dan 9a/8
'a.-ı 9a/8
aydıñ:parlak,ışıklı
a.eylemek "aydınlatmak"
3a/7,3b/1
a.-ın 3a/8
aydıñlık:aydınlık
a.3b/2,39b/7

āyet:(A) ayet, sure bölümü	'a.-a 35b/2,41a/11
ā. 14a/10	'a.-dan 13a/2,
ā.-ler 13a/8	'a.-ı 22b/2
ā.-lerdür 47a/5	'a.-ından 16a/9
ā.-leri 31b/5	'a.-ludur 22b/3
ā.-lerine 8a/6	'a.-uñ 6b/5
ā.-lerini 34a/2	'a.ağrıdıcı "acı verici"
ā.-lerümile 6a/3	49a/11
ā.-lerümüz 47b/9	'a.eylemek "acı vermek"
ā.-lerümüzü 20b/10	46a/1
ā.-lerünü 17b/2	'azāblu:azaplı, azabı çetin
ayır-:ayırarak	olan
a.-duğ 6b/7	'a.-dur 27b/11,29b/7
a.-mazuz 46a/5	āzād:(F) özgür, köle olmayan
a.-urlar 13b/8	ā.olunmuş "serbest bıra-
ayırıcı:ayırıcı, ayıran	kılmış" 51a/4
a.7a/1	azdur-:azdırmak, yoldan çı-
ayırt-:ayırtmak	karmak
a.-maya 23b/7	a.-maz 4a/11
ayru:ayrı 39b/3	a.-ur 4a/10
ayruk:farklı, başka	azğun:azgın, sapık, doğru yol-
a.12b/8,14b/3	dan ayrılmış
a.-(ğ)a 12a/9,	a.-lardan 28a/9
a.-(ğ)ı 23b/2	a.işlü "günahkâr, kötü
a.-lar 47a/6	işli" 31b/9
a.günler "oruç ayı dı-	azğunluk:azgınlık
şındaki günler"25b/4	a.-dan 39b/3
ayruksı:ayrüksü, başka, farklı	a.-(ğ)ı 3a/5,23b/8
9a/8,10a/8,23b/5	azık:azık
az-:azmak, yoldan çıkmak	a.28a/4
a.-adı 38b/2	azıklan-:azıklanmak
a.-dı 14b/6	a.-uñ 28a/4
a.-madı 40b/1	'azīz:(A)değerli, aziz, şerefli
'azāb:(A) azap, bela, işkence	'a.eylemek "değerli kılmak"
10b/1,12a/6,23b/7	50a/1
	azmış:sapık, doğru yoldan çı-
	kan 1b/5

B

- bābil:(A)Bağdat'ın aşağısında, ilkçağdan kalma bir şehir
b. 13b/6
- bağışla-:bağışlamak
b.47b/2,51b/2
- bağışlayıcı:bağışlayan
b.-sın 47b/3
- bağla-:bağlamak
b.-dılar 38a/7
b.-rlar 49b/7
- bağlan-:bağlanmak
b.-miş 10a/6
- bahā:(F)paha, değer
b.10a/8,23b/5
b.-sına 24a/7
- bağıllık:cimrilik, hasislik
b.-(ğ)ı 42b/2
- bak-:bakmak
b.40a/11
b.-ardunuz 6b/8
b.-duñ mı 36b/1
b.-arlar 7a/7
- bakıcı:bakıcı
b.-ları 9a/5
- bakın-:bakınmak
b.-alar 22a/1
- balçık:balçık
b.-dan 53a/1
- balık:balık
b.avlamak 8b/5
- baña:ben zamirinin yönelme durumu almış şekli
b.21a/1,40b/7,50b/7
- baş:baş,kafa
b.-ından 27b/4
b.-larunuzu 27b/3
- başla-:başlamak
b.-man 26b/7
b.-rın 1b/1,2a/1
- bātıl:(A)hak olmayan,batıl
b.-a 6a/5
b.-ı 46b/10
b.-ıla 26a/10
b.eylemek"boşa çıkarmak, geçersiz kılmak" 41b/1
b.olmak "geçersiz olmak" 31a/7,49b/11
- bay: zengin,varlıklı
b.-dur 41a/11,42b/1
b.-lar 43a/8
- bayık:cümle başı kuvvetlendirme edatı;kuşkusuz
b.11b/3,12a/11,13a/4,
15a/2,17b/6,20a/5,
26b/2,30b/2,37a/8...
- bāzīrgānlik:(F) alış veriş, ticaret
b.45a/10
b.-ları 3a/6
- becidlik:ciddiyet, önem
b.-(g)ile 12b/3
- begen-: beğenmek
b.-ürsüz 45a/4
- belki:(F)hayır hayırİdoğrusu
b.10b/2,13a/10,15b/9,
18a/8,21a/5,30a/9...
- bellü:belli,apaçık
b.16a/4,25a/8,29b/6

- b.-ler 13a/8
- b.eylemek "açık, belli duruma getirmek"
8b/11, 21b/7, 31b/5
- b. olmak "belli olmak"
14b/9, 26a/5, 39b/2
- belürdici: belli eden, açığa vuran
b. 23b/1
- ben: ben, birinci teklik kişi zamiri
4b/8, 5a/6, 16b/3, 40a/2...
b.-den 5b/7, 6a/4, 20b/7
b.-dendir 37b/10
b.-i 21a/1, 25b/9
b.-üm 6a/3, 16b/8, 52a/1
- beñdeğ: eş, ortak, benzer
b. 4a/4, 16a/3, 22a/11
b.-ler 3b/8,
b.-lerdür 47a/7
b.eylemek "karşılık, mîsilleme" 27a/7
b. olmak "benzemek" 47a/8
- beñdeğsüz: eşsiz, benzeri olmayan, eşsiz
b. 15b/10, 17b/4, 29b/1
b.-dür 33a/7, 46b/11
- benî isrâil: İsrailoğulları,
b. 10b/7
- beñzer: benzer
b.-i 3a/6
- beñzet-: benzetmek
b.-(d)e 4a/7
- berāber: (F) eşit, denk
b. 2b/2
- berk: sağlam, berk; anlamı belli
b. olunmuş "sağlamlaştırılmış, anlamı belli" 47a/6
- berkit-: sağlamlaştırmak, pekiştirmek
b.-düginden 4b/1
- beşik: beşik
b.-deyiken 52b/4
- bey': (A) alış veriş, ticaret
b.-i 43b/7
- beyān: (A) açıklama
b.eylemek "açıklamak"
2 1b/5
- beyerle-: kabul etmek, almak
b.-di 51a/10
b.-megile 51a/10
- beyerlen-: kabul edilmek
b.-meye 16b/5
- beynisüz: beyinsiz (krş. bey-nisiz 44b/11)
b.-ler 3a/1, 19a/7
b.-lerdür 3a/1
- beytel-mukaddes: (A) Beytü'l-Mukaddes, Mescid-i Akşa
19a/8
- bezenil-: süslenmek
b.-di 29b/8, 48a/5
- bıldırcın: bıldırcın
b.-i 7a/9
- bırak-: bırakmak
b.-(ğ) ayıdı 31b/10
b.-dı 13a/10
b.-mañ 26a/11, 27a/10
b.-(ğ) urlarını 52a/9

- bırakmaklık:bırakma,terk etme b. -dur 7b/2
- bilin-:bilinmek b.-mişler 28a/5
- bil-:bilmek b.İN:bin (sayı adı) b.13a/1
- b.-di 7b/8,26a/1 b.-leriken 36b/2
- b.-diler 13b/1 binit:binek hayvanı.binit b.-den 48a/8
- b.-dün mi 36b/1 binütlü:binekli,yaya olmayan (krş.binit)
- b.-dünüz 8b/5 b.-yiken 36a/3
- b.-eler 33a/11 bir:bir (1)
- b.-eseñ 43a/9 b.10a/1,11a/4,17a/10,51a/2
- b.-esiz 33b/1 b.-ine 45a/5
- b.-evüz 19b/2 b.-inüz 42a/1
- b.-irün 5a/6-7 b.-isi 13a/1,46a/5
- b.-irüeksiz 19a/2 b.niçesi "birçoğu" 11a/8
- b.-medi 17b/3 birbiri:birbiri (krş.biribi- riñüzi 11a/1-2))
- b.-medün mi 14a/11,49b/2 b.-ne 4a/4,16a/3
- b.-mek 16a/9 biribiri:birbiri (krş.biribi- ri 4a/4,16a/3)
- b.-mezler 10a/5,21a/5... b.-ñüzi 11a/1,11a/2
- b.-mezlerden 8b/10 birinçe:bir süre,biraz b.-si 40a/10
- b.-mezsiz 4b/11,23a/2 bisleyici:besleyen,rızık ve- ren b.-si 1b/2
- b.-ün 27a/9,32b/3,35b/1 bitür-:yetştirmek,bitirmek b.-di 41a/3,51a/11
- b.-ür 10a/4,28a/3,31b/9 b.ür 7b/11
- b.-üriken 3b/8 biz:biz,birinci çokluk kişi zamiri
- b.-ürán 4b/10,40b/5 b.2b/10,3a/3,4b/9,16a/4,
- b.-ürken 26b/1 b.-den 17a/8,22b/7
- b.-ürler 2b/1,4a/8,20a/6 b.-e 1b/1,5a/3,8b/11,14a/5
- b.-ürleridi 12a/2 16a/2,37a/3,46b/11,..
- b.-ürleriken 9b/10,20a/8
- b.-ürsüz 6a/5,25a/11,44b/1
- b.-ürürekdür 51a/7
- bile:bile,dahi (bile edatı) b.25a/1
- bilici:bilen;Tanrı'nın sıfat- larından b.5a/4,17a/9,
- b.-dür4b/7,18b/6,34a/5...

- b.-i 8b/9,10a/10
b.-üm 5a/3,7b/11,12a/8
b.-ümiçün 9a/3
b.-ümile 37a/1
b.-ümmisse 22b/6
b.ikiyi "bizim ikimizi"
17a/9
bīzār:(F)uzak, beri, ilgisini
kesmiş
b.olmak "uzaklaşmak, il-
gisini kesmek" 22b/4-7
boğazla-:beğazlamak, kesmek
b.-dılar 9a/9
b.-rlardı 6b/5
b.-yasız 8b/9
borç:borç
b.-(c)a 44b/5
b.-(c)ıla 44b/5
borçlu:borçlu
b. 44a/10
bostān:(F)bağ, bahçe
b.41b/8,42a/1
boyun:boyun
b.dutmak"korumasına al-
mak,kefil olmak"
52a/10
b.virici " itaatkâr,tes-
lim olmuş"
17a/10,18a/5,48b/6
b.virmek "boyun eğme,ita-
at etme" 11b/7,17a/9,
46a/6,50b/9,52a/7
bölük:bölük,küme,grup
b.13a/10,17a/10,19a/5,
20a/7,36b/10,49b/4
b.-(g)i 11a/4
b.-(g)in 11b/7
bu:bu
b.12b/6,
b.-ları 19a/7
b.-nlardan 8a/9
bugün:bugün
b.38a/3
buğday:buğday
b.-ından 8a/1
bul-:bulmak
b.-a 50b/3
b.-alar 25b/10
b.-asız 15a/1
b.-duk 23a/4
b.-maya 16b/8,27b/7
b.-mayasız 45b/5
b.-sañ 12b/10
b.-urıdı 51b/1
bulın-:bulunmak
b.-a 44a/10
b.-ur 33a/6
bulıt:bulut
b.-da 22a/8
b.-dan 29b/3,3a/11
b.-(d)ı 7a/9
bulut:bulut (krş.bulıt 22a/8)
b.-dan 7a/7
buyruk:buyruk
b.-(ğ)ından 8a/7
buyur-:buyurmak
b.-dı 32a/10,4b/1
b.-duklarını 32a/7
b.-ulur 9a/2
b.-ur 12b/5,23a/11

b.-urlar 49a/10

b.-ur mısız 6a/7

buzāgu:buzāğı

b.-y1 6b/10,7a/3,12b/1

būt:(F) put

b.-ler 22a/11

C

cāhil:(A)bilgisiz,cahil
c.-ler 19a/7

cālūt:(A) Cālūt,hükümdar Ta-
lut'un düşmanı olan
kişi
c. 38a/3

cānāvar:(F)canlı,canılı var-
lık
c.-dan 22a/8

cāzūluk:büyücülük,sihirbazlık
c.-(ğ)ı 13b/5
c.'ilmi "büyü yapma bil-
gisi" 13b/3

cebrā'īl:(A)dört büyük melek-
ten biri,Cebrail

c.-e 13a/4,13a/7

cezā:(A)ceza,suç karşılığı
yapılan işlem
c.-sı 11a/9,27a/2

cuhūd:(F)yahudi

c. 8a/8,21b/3

c.-lar 1b/5,11a/1,13b/11
14a/7,16a/6,19a/2

- çağır-:çağırmaq
ç.-ur 23a/7
- çalap:Tanrı, rab
ç.-(b)ıları18a/10,43b/2
ç.-(b)ılarından 2b/1,4a/8
18b/3,19b/11,
ç.-(b)ılarını 6a/11
ç.-(b)ına 8b/11
ç.-(b)ısı 15a/644b/9
ç.-(b)ısına 17b/8
ç.-(b)ısından 5b/5,39b/11
ç.-(b)um 17a/2,51a/3
ç.-(b)umuz 17a/8,47b/1
ç.-umuzdur 18b/9
ç.-(b)uñ 9a/5
ç.-(b)uñdan 20a/9,20/3
ç.-(b)uñı 52a/3
ç.-(b)uñıçun 52a/7
ç.-(b)uñuz 10a/3
ç.-(b)uñuza 3b/4
ç.-(b)uñuzdan 14a/8,28a/6
ç.-(b)uñuzdur 18b/9
- çalış:savaş, cihat
ç.-dan 30b/11
ç.-ı 44a/8
- çalış-:savaşmak
ç.-alar 27a/1
ç.-avuz 37a/1
ç.-mañ 26b/11
ç.-mayalardı 37a/3
ç.-mayasız 37a/4
ç.-mayavuz 37a/4
ç.-uñ 26b/6,36b/6
ç.-ur 48a/2
ç.-urlar 26b/7,31a/4
ç.- urlarına 27a/1
- çavlu:çağlı "(orta) yaşlı"
ç.-dur 9a/1
- çeşme:(F)pınar, çeşme
ç. 7b/7
- çık-:çıkmaq
ç.-ar 9b/6
ç.-arına 36a/7
ç.-arlar 7b/6
ç.-dılar 36b/2
ç.-duñ 20b/1,20b/4
- çık-:çıkarmak
ç.31a/2
ç.-dı 3b/7,5b/3
ç.-dılar 26b/10
ç.-duğ 42a/9
ç.-mañ 11a/1
ç.-sın 7b/11
ç.-uñ 26b/9
ç.-ur 39b/6
ç.-ursañ 50a/4
ç.-ursız 11a/4
- çıkarcı:ortaya çıkaran
ç.-dur 9a/11
- çıkartil-:çıkartılmak
ç.-duğ 37a/4
- çıkıcı:çıkan ,ayrılan
ç.-lar 13a/9,22b/9
ç.-ları 4a/11
- çıkımayasın:çıkılmayacak,çık-
manın zor olduğı
(yer)
ç.yir "(çıkılaya-
cak)yer " 31b/10
- çiftlen-:evlenmek
ç.-e 33b/5

ç.-eler 34a/7
ç.-meñ 31b/11
çiftlendür-:evlendirmek
ç.-meñ 32a/2
çirkün:(F) çirkin
ç.-dür 25b/11
çise:çise
ç.41b/11

çok:çok
ç.-14b/6,29b/11,42b/5
ç.-a 4a/10
çoklık:çokluk (krş.çokluğu-
la 28a/7)
ç.-(ğ)ıla 28a/7,28a/10
çün:(F) çünkü
ç.15a/1,27a/1

D

dağı: ile, ve, de (krş. dağı, dağı)	d.-madılar 30a/4
d.14b/3, 15a/7, 16a/6-10	d.-makdur 24a/11
22a/1, 32a/2, 41a/7...	d.-urlar 15b/1
dağı:dağı (krş. dağı, dağı)	d.-urlarıdı 52a/11
d.14a/8	def : (A)önleme
dağı:dağı, de (krş. dağı, dağı)	d.eylemek "önlemek, sav-
1b/3, 10a/3, 11a/1, 12b/2	mak, uzaklaştırmak"
13b/9, 15a/1, 18b/11, 20b/1	38b/1, 47b/6
28a/4, 32a/5, 40b/1, 49b/11	deg-:degmek, ulaşmak
dāne:(F)tane(buğday tanesi)	d.-di 21a/8
d. 41a/2	degin:kadar, degin
d.-dür 41a/4	d.5b/5, 26a/7, 44b/5
danış-:danışmak	degsür-:değiştirmek
d.-alar 33b/6	d.-dü 7b/3
d.-(g)ıla 34b/7	degül:değil
danışman:danışman, akıl danı-	d.9a/1, 9b/7, 15a/8, 18b/5
sılan, bilgi ve gör-	19b/11, 20b/3, 50a/9
güce ileri olan.	d.-dür 2b/6
d.-ları 21b/3	d.iken 21b/2, 25a/9, 42a/10
dapa:yön, taraf, -a doğru	d.-ler 1b/5
d.2a/5, 3a/3, 4b/6, 6a/11	d.-misse 8b/4, 38b/1
10a/1, 17a/6, 27b/6, 47b/11	d.-señ 20a/2
d.-dur 50a/10	d.-üz 2b/10, 3a/3, 13b/7
dar:dar, sıkı(krş. tar)	degür-:değirmek, ulaştırmak
d.eylemek "daraltmak, zorda	d.-esiz 34b/9
bırakmak; rızkını azaltmak"	d.-(g) için 33b/11
36b/9	d.-mesün 45b/1
dart-:geriye çekmek, geriye al-	degürinil-:değdirilmek, ulaş-
mak, uzak durmak	tırılmak
d.-arsañ 49b/11	d.-e 43a/5, 49b/9
d.-uñ 32a/8	degürücü:değdiren, ulaştırın
dartış-:tartışmak, çekişmek,	d.-ler 13b/9
d.-duñuz 9a/10	delülük:delilik
d.-madı 48b/10	d.-(g)inden 43b/5
	deñiz:deniz
	d.-i 6b/7

deñzindür-:devretmek,dolaş-
tırmak

d.-ürsüz 45a/10

depe:tepe,doruk

d.-sinden 9b/6

depele-:öldürmek

d.-den 26a/10,31a/4

d.-men 11a/1

d.-n 7a/3,26b/8,27a/1

d.-rsüz 11a/4,12a/10

depelen-:öldürülmek

d.-ür 21a/4

destür:(F) izin,müsade

d.-ıyla 13a/4,13b/10

di-:demek,söylemek

d.26b/10

d.-dük 11a/1

d.-r 29a/2

d.-yen 31b/11,32a/1

d.-yu 33b/11

dil:dil,lisan

d.-leriyle 8a/8

dile-:dilemek,istemek

d.7b/11,8b/11,9a/2,9b/5

d.-di 7b/6,34b/1

d.-dügine 42b/4

d.-düfüz 8a/4

d.-meginden 43a/4

d.-meñ 43a/8

d.-mez 25b/5

d.-mezler 43a/9

d.-n 28a/11

d.-r 12a/5,26b/437b/2

d.-rlerise 33a/5,34b/6

d.-rse 14a/9,19a/9

d.-rseñ 49b/11

d.-rsüz 7b/1

d.-sedi 3b/2,31b/9

d.-yesüz 14b/4

dilek:dilek

d.-lerine 20a/4

d.-(g)in 29a/8,41b/7

d.-(g)ine 16a/8

d.-(g)iyile 32a/6,34b/6

d.(g)üñüzdür 32b/2

dilen-:dilenmek

d.-di 14b/4

dileyici:dileyen,isteyen

d.-ler 48b/6

d.-lere 24a/6

dilsüz:dilsüz,konuşamayan

d.-ler 3a/9

d.-lerdür 23a/8

dilsüzlük :dilsizlik

d.-(g)inden 44b/11

din:(A)din

d.-d̄in-yaña 18b/8

d.-i 17b/11,18b/7-9

d.-inden 17b/5,31a/6

d.-ine 16a/7

d.-üñüzden 31a/5

dir-:dermek,toplamak

d.-evüz 49b/8

diri:diri,canlı

d.4b/4,6b/6,39a/6,46b/6

d.-lerdür 21a/5

d.-yi 50a/4

dirici:deren, toplayan	dök-:dökmek
d.-señ 47b/4	d.-e 4b/9
dirilik:dirilik, canlılık	d.-men 11a/1
d. 7b/1	döl:nesil, soy sop; çocuk
dirilt-:diriltmek, can vermek	d.42a/4, 51a/1
d.-di 22a/6, 40a/9	d.-i 29a/4
d.-dük 7a/7	d.-ini 51a/9
d.-e 4b/4	dölen-:durmak, eğlenmek, kalmak
d.-(d)ür 40a/2	d.5a/10, 40a/10
d.-(d)ürsin 40b/7	d.-dün 40a/10
dirit-:diriltmek (krş.dirilt-)	d.-e 40b/8
d.-(d)ürin 40a/2	d.-ecek 5b/4 (d.yir)
dirlik:hayat, yaşama, yaşayış	d.-mekdür 37b/4
d.5a/11, 12b/11	d.-ün 40a/11
yakın d."dünya hayatı" 11a/10	dön-:dönmek
11b/1	d.-diler 8a/5, 12a/5
d.-de 29a/2 (yakın d.)	d.-dünüz 27b/8
dirür-:diriltmek, canlandır- mak (krş.dirilt-, dir- rit-)	d.-e 43b/9
d.-e 40a/8	d.-ecek 16b/9 (d.yir)
d.-em 53a/3	d.-er 19b/3
dişi:dişi	d.-erise 31a/6
d.51a/7	d.-erlerise 32b/10
div:(F)dev, şeytan	d.-esiz 28a/7
d.43b/5	d.-megini 19b/6
d.-ler 13b/3, 13b/4	d.-mezler 3a/9
doğur-:doğurmak	d.-ün 7a/3
d.-dum 51a/6	dönder- :çevirmek, saptırmak
dolāb:(F)dolap	d.-dünüz 8b/3
d.öküzi "su dolabını çe- viren öküz" 9a/8	d.-e 29a/3
dost:(F)dost, arkadaş	d.-(g)ine 33a/5
d. 16a/9	d.-ün 19b/9, 20b/5
d.-lar 50a/7	d.-ürlerise 18b/5
	dönderin-:döndürmek
	d.-eler 11a/10

dönderinil-:döndürülmek	durıcı:duran,sürekli,kalıcı
d.-esiz 4b/5,36b/10	d.-lar 17a/1
d.-ür 29b/4	d.-yiken 48b/8
döndür-:döndürmek,çevirmek	durur-:yerine getirmek,dos-
d.-di 19a/7	doğru yapmak (krş.tu-
d.-diler 37a/6	rur-)
d.-eler 14b/7,31a/5	d.-dı 24a/7
d.-mekden 22a/8	d.-dılar 44a/3
d.-ürler 9b/10	d.-mayalar 33a/11,33b/1
d.-ürlerise 49a/6	
döndürücü:dönderen,çeviren	
d.-lerdür 49b/5	
döndürinil-:döndürülmek (krş.	
dönderinil-)	dut-:tutmak (krş.tut-)
d.-esiz 44b/2	d.14a/5,20b/2
döndürücü:döndüren,çeviren	d.-a 29a/6,32b/7
(krş.döndürücü)	d.-alar 33a/1
d.-lersiz 10b/11	d.-ar 3a/4,8b/9,29a/2
dönici:varacak,dönecek olan	d.-arlar 29b/2,31a/11
d.-lerdür 6a/11	d.-asız 18a/8,20b/8,
d.-lerüz 21a/9	d.-ayıldı 31b/10
dört:dört	d.-dılar 5b/9
d.32b/9,40b/9	d.-ma 46a/9
döşe-:döşemek	d.-mağıdur 32b/9
d.-r 36b/9	d.-masuñ 50a/7
döşek:döşek,yatak	d.-maya 32b/6
d.-3b/6	d.-maz 39a/6
d.-dür 29a/7,47b/11	d.-mazlar 23a/6
dur-:durmak	d.-suñ 25b/2
d.52a/7	d.-suñlar 33a/1
d.-adurlar 2a/3	d.-tı 7a/6,12b/9,15b/8
d.-duğı 16b/10	d.-tılar 18b/5,47b/9
d.-mayalar 43b/4	dutıcı:tutan,yakalayan
	d."girçek d."doğrulayan
	11b/11

d.-dur 20a/10,21b/3	dünyâlik:dünyalık,mal,servet
d.-lar 3a/6	d.6a/4,10a/8,23b/5
d.-lardur 21a/10	dürüş-:uğraşmak,didişmek
d.-yiken 13a/5	d.-di 15b/3
dutmak; tutmak	d.-e 29a/3
d.5b/5,39b/2	dürüst:(F)doğru,dürüst
dutmaklık:(tanrı) edinme	d.işlü "hikmet sahibi"
d.-(ğ)uñuz 7a/3	5a/4,17b/4,29b/2,31b/10
dutucu:tutan (krş.dutıcı)	33a/8,41a/1
d.-lar 3a/4	dürüstlik:samimiyet,sadakât,dü-
d.-laruz 9a/6	rüstlük
d.-yiken 12a/9,46b/7	d.39a/5
dutun-:(tanrı)edinme,tutunma	düş-:düşmek
d.-duñuz 6b/10	d.-er 3a/11
düğün:düğüm,bağ	d.-mişiken 40a/7
d.-ini 35a/10	düşhâr:(F)çetin,güç,zorlu
dükeli:tamamı,bütünü,hepsi	d.görmek "zor sanmak,güç
d.5b/7,15b/10,20a/1	kabul etmek"30b/8
22b/3,47a/10,47a/11	d.-iken 30b/7
d.-leri 21b/11	d.issi "zorluk,darlık içinde
	olan"44a/10
d.-n 4b/6,4b/11	düşmen:(F)düşman
d.-nüñ 20a/9	d. 13a/3,13a/6,29a/11
dün:gece	d.-dür 13a/7
d.uzunluğı "gece uzunluğı,	d.-lığın 23a/11
gecenin süresi" 50a/4	düşmenlik:düşmanlık
dünyâ:(A)dünya	d.18b/6
d.15b/5,17b/6	
d.-da 31a/8,49b/11	
d.-ya 22b/6	

E

ebed:(A)ebedî, sonsuz	eksük:eksik,noksan
e.kalıcı "sonsuzu kadar kacak olan"	e. 45b/1
4a/6,5b/10,10b/4, 21b/11,31a/9,43b/10	el :el(organ adı)
ecel:(A)belirli süre,ecel	e.-indedür 35b/9
e.-leri 36a/5	e.-iyile 37b/11
eg-:eğip bükme,eğmek	e.-leri 10a/9,12b/10
e.-me 47b/1	e.-leriyle 10a/7
e.-ün 6a/6	e.-lerünüzi 27a/10
eger:(F)şayet,eğer,bile	e.-ündedür 50a/2
e.5a/2,5b/7,8b/4,9a/6	e.-ünüzi 32a/8
12a/11,15a/5,18b/4	emānet:(A)emanet
20a/4,22b/1,25a/10	e.-e 45b/7
27a/1,31b/9,36a/2	emzür-:emzirmek
egici:eğilen	e.-e 34a/11
e.-lerle "arka e."namaz kılanlarla" 6a/7	e.-sün 34a/11
egil-:eğilmek,secde etmek	emzürmek:emzirmek
e.-mişleriken 7b/2	e.-(g)i 34b/2
egilmek:eğrilik,fitne	emzürücü:süt anne
e.47a/7	encir:(F)incir
ehl:(A)sahip,ehil;halk	e. 40b/1
e.-inden 14a/7,14b/7	endāze:(F)ölçü,endaze
e.-ini 31a/3	e.olunmuş "ölçülmüş,ölçü- sü belirlenmiş" 35b/8
ekin:ekin,ürün;tarla	e,eylemek"ölçmek,belirle- mek" 53a/1
e.-den 48a/9	endāzele-:Belirlemek,tayin etmek
e.-dür 32b/11	e.-düñüz 35b/7
e.-i 9a/8,29a/4	endīşe:(F)düşünce
e.-ünüze 32b/11	e.eylemek "düşünmek"42a/7
eks-:eksiltmek,azaltmak	e.kılmak "düşünmek,ibret almak"31b/6
e.-er 43b/11	er:erkek
e.-mesün 44b/10	e.13b/6,45a/3
eksmek:eksiltmek	e.-den 32a/4
e.-den 21a/6	e.-ile 37b/8

- e.-ine 24a/6 (yol e.)
e.almak "evlenmek,kocaya
varmak" 34a/6
e.oğlan "erkek çocuk"
48a/7
eren:erkekler (er kelimesinin
kural dışı çokluk şekli)
e.-lere 32a/2
e.-leri 33a/4
e.-lerini 34a/7
e.-lerünüzden 45a/2
esir:(A) tutsak,esir
e.-ler 11a/6
et :et
e.-i 40b/4
e.-ini 23b/1
ev:ev;Tanrı evi,Kâbe
e.-den 17a/7
e.-e 21b/11
e.-i 16b/9
e.-lere 26b/4
e.-lerünüz 53a/5
e.-ümi 17a/1
e.örtüleri "çatı" 40a/7
eved:evet 10b/2 (krş.evet)
evet:evet 15a/5,40b/8 (krş.
eved)
eyirek:çok,daha çok
e.- (g)i 13a/10
eyit-:söylemek,demek
e.12b/6,13a/3,15a/4,
30b/3,31a/1,50b/6
e.-di 10a/11
e.-diler 9a/2
e.-dük 5a/8
e.-dünüz 7a/5,7b/10
e.-dür 2b/5
e.-medüm mi 5a/6
e.-meñ 14a/5,21a/4
e.-sün 44b/8
e.-ti 15a/10,16a/1,16a/7
17b/8,36b/3,40a/2
52b/6 (krş.-di:
e.-tiler 10a/1,11b/8
15a/2,15a/9,18a/7
23a/3,(krş.-diler)
e.- (d)e 45a/1
e.- (d)eler 2b/9,13b/7
e.- (d)esiz 35a/6
e.- (d)ildi 2b/11,12a/7
e.- (d)üñ 7b/2,10b/9,14a/5,18a/10
e.- (d)ür 9a/1,9a/4,15b/11
e.- (d)ürler 10a/7
eyle-:yapmak,kılmak,eylemek
e.-di 3b/1,4b/4-6,5a/1
11b/9,16b/7,23b/9
e.-diler 7b/4-5,13a/9
20b/7,22b/2,24a/8
e.-dügümi 16b/3
e.-dügünüzüñ 35b/8
e.-dük 11b/5,16a/4,21b/5
e.-düm 5b/11,6b/1,16b/2
e.-dün 1b/5
e.-dünüz 7a/2,11a/2
e.-dünüzden 8b/3
e.-medi 3a/6,23a/11
e.-mediler 7a/10
e.-medünüzse 3b/10

- e.-meñ 2b/9,7b/9,21a/2
26a/7,32a/9,42a/9
- e.-meye 6b/2,10b/1,16b/4
- e.-meyesiz 35b/3
- e.-meyevüz 7b/10
- e.-mez 13b/11,47b/5
- e.-mezler 41a/6
- e.-mezüz 18b/3
- e.-ñ 14b/9,23a/10,26a/6
27a/7,32a/9
- e.-r 9a/4,13b/10,52a/1
- e.-rdi 6b/5
- e.-rin 21b/8
- e.-rken 4b/10
- e.-rler 7a/11,10a/4,6
10a/10,30b/3
- e.-rlerise 32b/11
- e.-rseñ 50a/1
- e.-rsiz 5a/7,9b/8,26a/2
- e.-sün 9a/3,9a/5
- e.-ye 15a/11,19b/1-5
21b/11,25a/7,27a/7
- e.-yem 17a/6,20b/8
- e.-yenden 25a/1
- e.-yenler 24a/8
- e.-yenleri 27a/11
- e.-yesiz 25b/5,30b/3
- e.-yevüz 14a/10
- e.-yiser 45b/11
- eylemek:eylemek,yapmak,kılmak
- e.-din-yaña 4a/9
- e.-(g)i 47b/5
- e.-(g)ile 11a/6
- e.-(g)içün 49a/1
- e.-(g)inde 15b/3
- e.-(g)üñüz 44a/11
- eyleş-:karşılıklı yapmak
- e.-dünüz 45b/1
- eyleyici:yapan,kılan,eyleyen
- e,-den 25b/2
- e.-dür 5b/6
- e.-ler 17a/1,21a/3,7
- e.-lerden 20a/9
- e.-lerdür 2b/10
- e.-leri 26b/8
- e.-leriçün 17a/1
- e.-leriken 7b/9
- e.-lerile 52a/8
- e.-lerüz 18b/11
- e.-si 13a/2
- e.-ven 4b/8
- eylük:iyilik
- e.1b/5,10b/8,14a/9,16b/2
24a/11,26b/3,50a/2...
- e.-(g)i 6a/7
- e.-(g)ile 33b/10
- e.eylemek"iyilik yapmak"
25a/2,27a/11
- eyrek:çok,daha çok (krş.eyi-
rek)
- e.-(g)i 36b/5
- eyü:iyi
- e.2b/10,4a/1,7b/3,8a/10
21b/7,32b/5,44a/2
- e.eylemek"iyi yapmak"
31b/7
- e.işlü"iyi işli" 31b/9

F

fārīz:yaşlı

f.9a/2

farīza:(A)yapılması dinen

gerekli olan, farz

f.olunmak "farz kılın-

mak"24a/11,25a/4,30b/6

farq:(A)ayıрма, ayırım

f.eylemek "ayırmak"

18b/3

f.eyleyici"ayırıcı, ayı-

ran" 25b/2,46b/10

fażl :(A)lutuf, inayet, kerem

f.28a/6

f.-ı 8b/4

f.-ından 12a/5

ferište:(F)melek

f.13b/6

f.-ler 29b/3,37b/6

f.-lere 5a/1,8a/9,24a/4

f.-lerine 13a/6,46a/4

f.-lerüñ 21b/10

f.tapıcı "meleklerle ta-

panlar,sâbiñler"8a/9

fesād:(A)bozgunculuk, fesat

f.eylemek "bozgunculuk

etmek, fesat çıkarmak"

2b/9,4b/2,29a/4

f.eyleyici "bozgunculuk

eden, fesat çıkararak"

,7b/9,23b/2

f.- 29a/5

fide:(A) fidye

f.virmek "fidye vermek"

27b/5

fir'avn:Firavn,Mısır kavimle-

rinden Amelika hüküm-

darlarının lakabı.

f.kavmi "Firavn' tebası,

Firavn'a inananlar"

6b/4,6b/8,47b/8

fitne:(A) fitne, karıştırma

f.26b/10,27a/4,31a/3

f.-sin 6b/5

G

gāfil:(A) habersiz,gafil ğ.11a/11,19a/4,19b/11 20b/3	geñsüz:ister istemez,zorla g.eylemek "zorlamak,mec- bur etmek" 17a/6
ğark:(A)boğalma ğ.eylemek"boğmak"6b/8	g.olınmak:mecbur tutul- mak,çaresiz kalmak" 23b/2
ğayb:(A)gizli olan,görünmeyen ğ.-uñ 52a/8	get-:gitmek (krş.gitmek) g.-tiler 3a/3
geç-:geçmek,aşmak, g.-di 18a/5,19a/5,40a/6 g.-diler 8b/5,9b/11 g.-e 33b/3 g.-er 8a/7 g.-meñ 33b/3 g.-uñ 14b/9	getür-:getirmek g.-di 2b/11,8a/9,12a/11 24a/3 g.-diler 3a/1,4a/1,8a/8 9b/11,10b/5 24a/11,30b/1, 39a/2,44a/2 g.-dük 3a/2,8b/1,9b/11 18a/10
geçmeklik:aşma,aşırılık g.-leri 3a/4	g.-düler 4a/7 g.-düm 52b/11,53a/9 g.-düñ 9a/9, g.-düñüz 18b/4 g.-e 14b/10,20a/11 g.-eler 31b/11,32a/3 g.-elüm 3a/1 g.-em 6a/1 g.-enler 10b/11 g.-evüz 14a/11 g.-mişlerimisse 14a/3 g.-sünler 25b/9 g.-uñ 2b/11,3b/9,5b/11 g.-ür 40a/3 g.-ürler 11b/10 g.-ürlerise 18b/4 g.-ürsen 20a/1
gel-:gelmek,ulaşmak g.-di 7a/7,11b/10,12a/2 13a/11,16a/9,30a/5 g.-e 29b/2,37b/3,39a/3 43b/8 g.-eler 40b/11 g.-esiz 26b/3 g.-meñ 5b/1 g.-mez 16a/2 g.-uñ 26b/5,32b/11 g.-ürise 11a/6,11b/6	getürici:getiren g.32a/1
gemi:gemi g.-de 22a/4	
geñez:kolay g.olmak "kolay olmak,ko- layına gelmek" 27b/2,27b/7	
geñezlik:kolaylık g.-(g)e 44a/11	

- getüril-: getirilmek
g.-di 23b/1 (ün g.seslenmek, anmak)
- getürünil-: getirilmek
g.-di 4a/4
- gey: çok
g.1b/1, 2a/1, 4a/5, 5b/6
9a/4, 17a/1, 22a/3, 48b/2
- geydür-: giydirmek, örtmek
g.-ürüz 40b/4
- gibi: gibi
g.3b/1, 11b/7, 15a/11, 16a/3, 22a/11, 28b/2
40a/6, 43b/6, 47b/8 ...
g.-den 3b/10
g.-dür 3a/7, 9b/4, 23a/6
g.-siz 11a/3
- gice: gece
g.6b/9, 43b/1
g.-nün 22a/4
g.-si 25b/10
g.-ye 26a/7 (g.degin)
g.-yi 50a/3
- giçi: küçük
g. 4a/7
g.-yiken 45a/7
- gider-: gidermek, yok etmek
g.-di 3a/8
g.-e 17b/4
g.-edi 3b/3
- giñ: geniş, bol
g.37b/2, 41a/5, 42b/3
g.-dür 15b/8
- giñlik: genişlik, kolaylık
g.-(g)i 7b/1
g.-(g)ile 5a/11
- gir-: girmek
g.-eler 15b/4
g.-esiz 30a/9
g.-meye 15a/3
g.-üñ 7a/11, 7b/2, 29a/9
g.-ürdi 51b/1
- girçek: gerçek, hakikat
g. 6a/2, 12a/9, 15a/5
g.-ler 3b/10, 5a/2, 12b/9, 48b/5
g.dutucu "doğrulayan"
11b/11, 13a/5, 13b/1
46b/7
- girtü: gerçek, doğru, hak
g.16a/4
- girtülük: doğruluk, haklılık
g.-(g)ile 30a/3
- girü: tekrar, yeniden, geri
g.14b/9, 37b/5
g.kalmak "geri kalmak,
44a/6
- git-: gitmek
g.-diler 31a/10
g.-(d)e 29a/3
- gitmek: gitmek
g.-(g)inden 22a/4
- givir-: sokmak
g.-ürsen 50a/3
- gizle-: gizlemek
g.-di 19a/3
g.-düñüz 35a/7
g.-meñ 45b/8
g.-r 5a/8
g.-rise 45b/8
g.-rler 10a/4, 20a/8, 21b/4, 23b/4

- g.-rsiz 9a/11
g.-yeler 33a/2
g.-yesiz 42b/10,45b/11
g.-yü 35a/6,35a/9
gizlen-:gizlenmek
g.-mez 47a/1
gizli:gizli
g.43b/1
gögüz:göğüs; gönül
g.-lerünüz 50a/11
gök :gök,gökyüzü
g. 4b/6,47a/2
g.-den 3a/10,3b/7,7b/5
22a/6,
g.-din-yaña 19b/6
g.-(g)ile 22a/9
g.-ler 5a/6,22a/9
g.-lerdedür 15b/9,39a/7
50b/1
g.-leri 15b/10,4b/6
g.-lerün 14b/2
g.-(g)i 3b/6
gölgelik:gölgelik
g.7a/8
g.-ler 29b/3
gölük:eşek
g.-(g)üne 40b/2
gönen-:yaralanmak,faydalanmak
g.-e 27b/6
gönenmek:yararlanmak
g.5b/4
gönendür-:yararlandırmak,nimet
vermek
g.-em 17a/5
- gönül:gönül
g.-i 45b/9 (gön(ü)l)
g.-indeki 29a/2
g.-ler 9b/3
g.-leri 2b/4-7,12b/4,16a/3
47a/7
g.-leriñüz 32b/8
g.-lerümüz 11b/8,47b/1
g.-üm 40b/8
g.-ün 13a/4
g.-ünüz 9b/3
g.dilegi "gönül dileği"34b/6
gör-:görmek
g.-diler 22b/5
g.-eler 22b/2
g.-esin 22b/1
g.-esiz 30b/8
g.-evüz 7a/6
g.-ür 14a/6
g.-ürler 48a/3
g.-ürüz 19b/6
görüci:gören,anlayan,farkeden
g.-dür 13a/3,15a/2,48b/3
görünmez:gayb,görenmeyen,sır
g.-in 5a/6
görk:güzellik
g.-(g)i 48a/10
görklü:gösterişli,güzel
g.10b/9,36b/8,51a/10
g.-rek 18b/7
göründür-:göründürmek,açık
duruma getirmek
g.-esiz 45b/11,50b/1
gössüz:kör,görmeyen
g.-lerdür 3a/9,23a/8

- göster-:göstermek
 g.1b/4,17a/11,40a/6
 g.-di 19b/4,28a/8,30a/6
 g.-dügi 25b/6
 g.-dün 47b/2
 g.-dür 2a/2
 g.-e 22b/8
 g.-mez 40a/5,41b/6
 g.-ür 4a/10,9b/2,19a/9
- göstermek:göstermek
 g.5b/7
 g.-dür 25b/1
 g.-(g)içün 41b/2,46b/9
- götür-:götürmek
 g.-dük 12b/2
 g.-ür 37b/6
 g.-üridi 17a/7
 g.-ürüz 40b/3
- gövde:beden, beden
 g. 37b/1
- göyündür-:yakmak
 g.-dü 7a/7
- göz: göz
 g.-ler 48a/5
 g.-leri 2b/4
 g.-lerini 3b/1,3b/3
 g.dutmak"beklemek "14a/5
 29b/2,32b/9,35a/11
- gözsüz:kör,görmeyen (krş.gös-
 süz)
 g.-i 53a/3
- güç:güç,kuvvet
 g.-(c)i 3b/4,14b/1,14b/11
 20b/1,31b/10,33a/7
 g.-(c)ile 39b/2
 g.-leri 25a/8,31a/5,43a/7
- g.-(c)i yiter "Tanrı'nın
 kâdir sıfatı"
 14b/11,50a/3
 g.-(c)i yitmez "gücü
 yetmeyen,güçsüz"44b/11
- gümân:(F)şüphe,kuşku,zan
 g.2a/2,3b/9,47b/3
 g.-suz 2b/1,38a/4
 g.eylemek "kuşku duymak"
 38a/4
 g.eyleyici"kuşku duyan"
 20a/9
- gümiş:gümiş
 g.-den 48a/8
- gün:gün
 g. 35a/2
 g.-den 16b/4,44b/2
 g.-e 2b/6,8a/9,41b/3
 g.-i 15b/1,23b/7,39a/4
 g.-in 2b/1
 g.-inde 8b/5,11a/10
 g.-ler 27b/8,49b/6,52a/3
 g.-lerde 25a/6-7
 g.-lerden 25b/4
 g.-ün 40a/10
- gündüz:gündüz
 g.43b/1,50a/3
 g.-ün 22a/4
- güneş:güneş
 g.-i 40a/3
- gürle-:gürlemek
 g.3a/10

H

- haber:(A) haber**
 h.5a/1,5a/4-5,53a/4
 h.-lerinden 52a/8
 h.virmek "bildirmek,an-
 latmak,söylemek"
 48a/10
- harāb:(A)yıkık,harap**
 h.eylemek "yıkık,harap
 etmek" 15b/3
**harām:(A)dinen yasaklanmış
 olan**
 h.11a/7,53a/8
 h.ay "kan dökülmesi yasak
 aylar" 30b/11
 h.olunmuş "haramlanmış"
 27a/6
- hac:(A) hac**
 h.-(c)ı 27b/1
 h.işi "haccetmek" 27b/8
- hācet:(A)ihtiyaç**
 h.süz 6b/2,16b/4
- had:(A)sınır;buyruk,yasak**
 h.-den 8a/7,8b/5
 h.geçmek "sınırı aşmak,
 karşı çıkmak" 8a/7,
 8b/5
 h.-leridür 26a/8
 h.-lerin 33b/7
- harc:(A) harcama,verme**
 h.eylemek "harcamak"43a/11
- hāriş:(A)düşkün**
 h.-rağı 12b/11
- hārun:(A) Musa peygamberin
 büyük kardeşi**
 h.kavmi "Harun'un halkı"
 37b/6
- hak:(A)hak**
 h.12a/9,14b/9,44b/9
 h.-dan 3a/4,30a/7,46b/10
 h.-dur 19b/10,20b/3
 h.-(k)ı 6a/4,6a/5,9a/9
 h.-(k)ıla 23b/11,38b/4
 h.-(k)ınça 16a/11
 h.-suz 49a/9
- hārūt:(A)büyük ve sihirde ünlü
 bir meleğin adı**
 h.-al3b/6
- hāş:(A)bir kimseye has,hususî,
 özel,yalnız,sadece**
 h.eylemek"tahsis etmek,
 vermek" 14a/9
- hased:(A)kiskanma,kıskançlık**
 h.-den 12a/4,30a/5,49a/1
 h.eylemek "kiskanmak"14b/8
- hātā:(A) kusur,hata**
 h.eylemek "kusur işlemek"
 25a/2
- hākim:(A)hakim**
 h.-ler 26a/11
- hālu:haklı**
 h.-rakdur 33a/4
- hāl:(A)durum,vaziyet,hal**
 h.35b/5 (tar h.)
 h.-de 4b/3,6a/5,6b/8
 9b/8,35b/7
- hāyır:(A)hayır,iyilik(krş.hayr)**
 h.-dan 28a/3
 h.-lara20a/10
- hālife:(A)birinin yerine geçen,
 vekil,halife**
 h.4b/8

- hayr:** (A) hayır, iyilik (krş. hayır)
 h. 21b/2, 42b/5
 h. -dan 15a/1, 30b/3-6
 43a/5, 50b/3
 h. -ı 25a/9
- hayrān:** (A) hayrān, şaşkın
 h. olmak "şaşırmak, hayran olmak" 3a/5, 40a/5
- hayz:** (A) kadının adet görmesi
 h. -ıla 33a/2
 h. görmek "adet görmek" 32a/7-8
- hāzır:** (A) bulunan, hazır
 h. -lar 18a/1,
 h. gelmek "zamanının gelmesi, yaklaşmak" 18a/1
 h. olmak "hazır bulunmak, görmek" 25b/2, 27b/10
 h. olunmuş "hazır bulunmuş" 50b/4
- helāk:** (A) yok etme, helak etme
 h. eylemek "yok etmek" 17b/5, 29a/4
- helāklık:** perişanlık, yok oluş
 h. -(g)e 27a/11
- helāl:** (A) iyi, helal, meşrû
 h. 22b/10
 h. eylemek "helal kılmak, meşrû kılmak" 53a/8
 h. olunmak "meşru ve helal kılınmak" 25b/10
- hemīşe:** (F) daima, devamlı, ebedî
 h. 12b/9, 31a/4, 39a/6
- hep:** (F) hepsi, tamamı
 h. 20a/11
- her:** (F) her, herbir
 h. 3b/3, 4a/3, 5b/7, 7b/8
 10b/2, 13a/3, 14b/1, 15a/1
 20b/1, 23b/2, 27b/6, 44a/6
- hergiz:** (F) asla, kesinlikle
 h. 3b/10, 7a/6, 10b/1, 49b/6
- hışım:** (A) akraba, yakın, hışım kan yakınlığı
 h. -lara 30b/4,
hışımlık: yakınlık, akrabalık
 h. 10b/8, 24a/5
- hıyānet:** (A) hainlik, hıyanet
 h. eylemek "hainlik etmek" 26a/2
- hiç:** (F) hiçbir, hiç
 h. 13b/7, 13b/9, 14a/1, 14b/3
 16a/9, 42b/8, 46a/5, 49b/2
- hikmet:** (A) doğru ve ibretli söz, bilgelik, hikmet,
 h. 20b/11, 34a/3, 52b/9
 h. -i 17b/3, 42b/4
- hilāf:** (A) yalan; cayma
 h. eylemek "sözünden dönmek" 10b/1, 47b/5
- hisāb:** (A) hesap; sorgu
 h. 29b/4
 h. -suz 29b/11, 50a/6
 h. -eylemek "hesaba çekmek" 45b/11
 h. itmek "hesaplamak; sorguya çekmek" 29b/11
- hisāblu:** hesaplı
 h. -dur 49a/3 (tiz h. hesabı çabuk gören)

h̄ör:(F)alçak, zelil, hakir

h̄.eylemek "zelil kılmak"
50a/1

h̄.eyleyici"zelil kılan"
12a/7

h̄.olinmiş "horlanmış,
aşağılanmış" 22a/8

h̄örlik:alçaklık, rezillik

h̄.8a/4

h̄.eylemek "aşağılamak"
6b/5

h̄.-lar 8a/7

hoşnūd:(F)razı ve memnun

h̄.olmak "razı ve memnun
olmak 16a/6,19b/7

hoşnūdlik:memnunluk, hoşnut
olmak

h̄.48b/2

hurmā:(F)hurma

h̄.ağacı "hurma ağacı"
42a/2

h̄üccet:(A) kanıt, delil

h̄.-ler 11b/5,29b/1,30a/5

h̄.-lerden 21b/4

h̄.-lerüñüzi 15a/4

h̄üccetleş-:çekışmek, mücade-
le etmek

h̄.-di 39b/11

h̄.-eler 10a/2,49a/3

h̄.-ür misiz 18b/8

h̄ükm:(A)karar, hüküm

h̄.eylemek "karar vermek"
15b/11,30a/3,49b/4

h̄ürmetlü:saygıya değer, şeref-
li, aziz

h̄.-yiken 52b/2

I

ıldurmak:şimşek çaktırmak	ırmak:akarsu,ırmak
1. 3a/10 (ıldırım 1.)	1.-lar 42a/3,9b/5
ılduz:yıldız	1.-(g)ıla 37b/9
1.-lara 8a/9	ışmarla-:emanet etmek,tevdî
ıraq :uzak	ve teslim etmek
1. 24a/1,50b/5	1.17b/8
1.olıcı "azaklaşan,uzak	1.-dı 17b/9
olan" 8b/6	1.-dum 17b/8,49a/3
ıraklık:uzak olma,uzaklık	1.-rısıa 15a/5
1.50b/5	ışmarlamak:emanet etmek
	1.-dur 36a/6

İ

'ibādet:(A)tapınma,kulun Tanrı'ya karşı görevi	içün:için
'i.-ile 3b/5	i.4a/1,4b/5,4b/10,6b/11,7b/6,7b/11,
'i.-lerüñüz 17a/11	8b/7,9a/5,16b/7,
'i.-lerüñüzi 28b/1	17a/1,18b/6,25b/9,
iblis:(A)şeytan	26a/4,31b/7,32b/2
i. 5a/9	35b/4,36a/2,41b/8,
ibrāhim:(A)İbrahim peygamber	'iddet:(A)boşanmış kadının beklemesi gereken süre
i.18b/11,39b/11	'i.33a/5
i.-e 16b/11	
i.-i 16b/6	
i.kavmi "İbrahim peygamberin halkı"50b/11	ihlās:(A)samimiyet,doğruluk
i.milleti "Hz.İbrahim'in dinine inananlar" 18a/9	i.eylemek "samimiyet, doğruluk göstermek" 17b/8
	i.eyleyici "samimiyet gösteren" 18b/11
'ibret:(A)ders,ibret	
'i.-dür 48a/5	iki:iki
iç:iç,içeri	i.13b/6,19b/3,31b/2
i.-inde 2a/2,2b/7,3a/4	33a/8,34b/1,45a/2
3b/2,4a/5,5b/3,8b/2	i.-den 13b/8
9a/9,10b/4,11a/10,	i.dimek "(Tanrı'ya) ortak koşmak"26b/10
15b/1,18b/6,22a/7,	i.-nüñ 31b/3,39b/1,45a/5
23b/6,29a/3,30a/4,	i.-ye 21b/2
35a/4,47a/2,50a/4...	i.-yi 5b/2,5b/3,174/9
i.-indedür 50a/11	i.ança "iki kat,iki misli" 41b/10
i.-ine 3a/11	
i.-üñüze 20b/9	
iç-:içmek	ikindü:ikindi namazı
i.-diler 37b/11	i.36a/11
i.-ecek 7b/8 (i.yir)	ikrār:(A)kabul etmek,söz verme
i.-erler 32b/9	i.eylemek "kabul etmek,söz vermek"11a/2
i.-se 37b/9	
içil-:içilmek	il:il,ülke
i.-ür nesne "içilecek şey" 40b/1	i.-inde 13b/6

i.-lerinden 11a/5,36b/2	'i.-i 13b/3
i.-lerüñüzden 11a/2,37a/5	'i.-ile 42b/4
ilderer:sert,yalın,çıplak	'i.-inden 39a/10
i.41b/5	imān:(A)Tanrı'ya inanma
ile:ile (edat)	i.-a 25b/9 (kıgır-)
i.7a/3,11b/5	i.-ı 14b/5
i.-dür 21a/3	i.-uñuzdan 14b/7
ilerki:önceki	i.-uñuzı 19b/5
i.13a/5	i.getürmek" iman etmek"
ilerü:önce,evvel	2b/11,3a/1,4a/1,6a/1,
i. 2a/5,12b/9,15a/1,	10b/5,12a/7,14a/4,
28a/9,39a/3	18a/10,24a/3,39a/2
i.-den 12a/1,14b/5,	i.getürücü "Tanrı"ya
i.-di 16a/3,25a/5	inanan,müslüman"32a/1
i.-dür 3b/5,8b/7	i.kıgırmak "inanmaya ça-
i.-yidi 46a/11	ğırmak" 25b/9
i.dutmak "daha evvel yap-	imdi:şimdi,artık
mak,önceden hazırlanmak"	i.9a/9,26a/3
32b/2	imīn:(A)korkudan emin olan,
iley:ön,ön taraf	korkusuz
i.-indedür 13a/5,46b/8	i.17a/3
i-indür 8b/7	i.olmak "emin olmak"
i.-lerindedür 39a/9	27b/6,45b/6
i.-ümedür 53a/7	i.dutunılmak "kendisine
ilk:ilk,önce,evvel	güvenilmek" 45b/7
i.-inki 6a/3	imīnlik:eminlik,güvenilirlik
illā:(A)ancak,yalnız,sadece	i.16b/10
i. 2b/10,3a/4,4a/11,5a/3	imizganmak:uyuklama,uykusu
6a/10,10a/6,10b/7,	gelmek
11a/9,13b/7,15a/3,	i.39a/6
17b/5,18b/6,19b/2,	'imrān:(A)Hz.Musa ve Meryem'in
27a/5,30a/4,35a/9,	babalarının adı.
43b/4,47b/1,	'i.'avrātı "İmran'ın eşi"
'ilm:(A)ilim,bilim	51a/3
'i. 37b/1,47a/10	'i.ķavmi "İmran'nın soyun-
	dan gelenler,halkı" 54a/1

in-: inmek	i.-dük 3b/9,7a/9,7b/4
i.-er 9b/6	13a/8,21b/4,
i.-ün 5b/3,5b/6,8a/3	i.-düm 6a/2
inan-: inanmak	i.-e 12a/4
i.-a 39b/4	i.-ür misiz 6a/7
i.-alar 9b/8	indürünil-: indirilmek
i.-dı 46a/2	i.-di 2a/5,12a/4,13b/5
i.-dılar 2b/7	18a/10,25a/11,46a/3
i.-duğunuz 12b/6	i.-e 14a/8
i.-duğ 2b/5,48b/4	iplik: iplik
i.-dum 40b/8	i. 26a/5
i.-maduñ mı 40b/7	i.-den 26a/6
i.-mayavuz 7a/6	ir-: ermek, ulaşmak
i.-maz 41b/3	i.-di 39a/11,42a/4
i.-mazlar 2b/3,13a/11	i.-diler 9b/11
i.-ur mısınız 11a/7	i.-e 27b/
i.-urlar 2a/3-5,16a/4	i.-eler 33b/9
i.-uruz 12a/8	i.-mezse 41b/10
inandur-: inandırmak	i.-seler 3a/2
i.-avuz 14a/10	irici: varan, ulaşan
inanıcı: inanan, inanmış	i.-lerdür 38a/4
i.-lar 37b/7	i.-siz 32b/3
incil: (A) İncil, Hz. İsa'ya in-	iriş-: erişmek, ulaşmak
dirilen kitap	i.-diler 48a/1
i. 11b/5	irkek: erkek
i.-i 46b/9,52b/10	i. 51a/8
incin-: incinmek	irte: erte, ertesi (gün), sabah
i.-esi 32a/8,41a/7 (ne-	i. vakti "sabah" 26a/6
se, nesene)	irtelemek: sabahlama, sabaha
incinmek: incinmek	ulaşma
i.-(g)i 27b/4	i.-de 52a/4
incit-: incitmek	is//issi: sahip
i.-mez 39b/1	i.-leri 28a/5,42b/6,47b/1
indür-: indirmek	i.-leridür 5b/10,10b/6
i.-di 3b/6,12a/4,13a/4	31a/9,39b/10
22a/6,23b/4,34a/3,46b/8	

i.-lerinden 16a/6	i.-ler 10b/5,29b/4,44a/2
i.-lerine 24a/5,48a/5	i.-lü 5a/4
'isā:Hz. İsa	işāret:(A) işaret
'i.11b/7,52b/2	i.eylemek "göstermek"
'i-ya 11b/4,18b/2	52a/3
ishāk:(A) İbrahim peygamberin	işbu:işte, işte bu
ikinci oğlu olan peygamber	i.4a/4,5b/1,10a/8,20a/8
i.18a/4,19a/1	51b/3,53a/11
i.-a 18b/11	i.-nı 40a/8
islām:(A) müslümanlık, islām	işidici:işitici, işiten
i.29a/9	i.-dür 18b/6,25a/1,32b/6
ismā'il:(A) İbrahim peygamberin	51a/2
ilk oğlu olan peygamber	i.-sen 17a/9
i.18a/4,19a/1	işit-:işitmek
i.-e 16b/11	i.-dük 12b/4,46a/6
iste-:istemek	i.-(d)irler 9b/9
i.-rüz 1b/4	i.-(d)üñ 12b/4,14a/5
i.-n 6a/9,21a/2,26a/3	işle-:işlemek
i.-rler 12a/1	i.-di 8a/10
i.-rsiz 8a/2	i.-diler 4a/1,10b/5,18a/6
i.-yesiz 28a/6,34b/8	i.-dünüz 18a/6,35a/4
istemek:istemek	i.-meyesiz 3b/10,44a/1
i.29a/8,41b/8	i.-ñ 9a/2
i.-den 47a/8	i.-r 11a/9,39a/1
istīze:(F) kavga, çekişme	i.-rise 21b/2,25a/9,33b/11
i.eylemek "çekişmek, kavga etmek" 43a/10	50a/8
iş:iş	i.-rler 13a/3,18a/7,19a/6
i.8a/10,10b/3,29a/4,42b/3	44a/2
i.-i 23a/2	i.-rsiz 9b/7,11a/11,15a/2
i.-ile 36a/10	19a/4,20b/3,35b/11
i.-inden 27b/8	41b/11
i.-ini 14b/10	i.-yeler 9a/10
	i.-yesiz 28a/3,30b/5,32b/5

işleyici: işleyen, yapan, kılan	ivici: even, acele eden
i.-ler 2b/10	i. 32b/6-8, 35b/2, 41a/11
i.-lere 7b/3	ivış-: acele etmek
işlü: işli, işi olan	i.-ün 20a/10
i. 17b/4, 29b/2, 33a/8	ivmek: acele etmek
i.-den 31b/9	i.-(g) ile 40b/11
i.-yi 31b/9	iy: ey
işsüz: işsiz	i. 3b/4, 5b/10, 6a/7, 7a/2,
i. 37b/8	7b/10, 9b/7, 11a/1, 14a/4,
it-: etmek, yapmak	16b/2, 17a/8, 18b/8, 21a/2,
i.-(d) esiz 6b/11	22b/9, 24a/11, 25a/3, 28a/5,
i.-mez 29b/11	39a/2, 46a/7, 47b/1, 51a/3
i'tibārsuz: değersiz	iz: iz, belirti
i. dutmak "değer verme-	i.-lerine 22b/11, 29a/10
mek" 32b/6	

K

kā'be:Kabe	k.-lere 13a/8
k. 19b/2	k.-leri 3a/11,4a/11,14b/8
k.-i 16b/9	50a/7
k.-ye 27b/2	k.-lerün 27a/2
kābīn:(F)güveyin geline ver- diği mal,mehir	k.-leründür 12a/6
k.35b/8	k.olıcı "küfürde ısrar eden" 44a/1
ķabūl:(A)benimseme,kabul	k.olmak "Tanrı'yı inkār etmek"2b/2,4a/9,5b/9
ķ.-ine 11a/3	12a/1,13a/9,14a/7,14b/9
ķ.eylemek "benimsemek, kabul etmek" 8b/3,	17a/5,31a/2
17a/8,21b/8,51a/5	ķakımak:öfke,gazap,kin
ķabūllen-:kabullenmek	ķ.12a/6
k.-meye 6b/3	ķ.-(g)ıla 8a/5,12a/6
ķaçan:ne zaman,ne vakit	ķakınıl-:gazaba uğramak
k.2b/9,3a/2,3b/2,9b/11	ķ.-mişlar 1b/5
12a/7,21a/8,23a/3,	ķal-:kalmak
25b/7,27b/6,40a/8,	ķ.-mişdur 37b/5
ķ.-dur 30b/1	ķalem:(A)kalem
ķ.ķim "ne zaman ki"	ķ.-lerini 52a/10
9b/11,15b/11,32a/9	ķalıcı:kalan
36a/8,45b/1	ķ.-lardur 4a/6,5b/10
ķadar:(A)miktar,	ķ.-lariken 21b/11
k.-ınca 35b/5	ķan:ķan
ķādir:(A)gücü yeten,muktedir	ķ.-ı 23b/1
ķ.olmak"gücü yetmek "	ķ.-lar 4b/9
41b/5	ķ.-larunuzu 11a/1
ķāfir:(A)kafir,Tanrı'ya inan- mayan	ķança:nereye
k.6a/3	ķ.15b/7
k.-dür 48a/3	ķanda:nerede
k.-iken 21b/9	ķ.19b/8
k.-ler 4a/1,12a/3,14a/6	ķandan:nereden
k.-lerden 5a/10	ķ.-dur 51b/2
k.-lerdür 38a/9	ķap-:kapmak
	ķ.-a 3b/1

kapla-:kaplamak, kuşatmak	kaşurğa:şiddetli rüzgâr, kasırğa
k.-mazlar 39a/10	k.42a/5
k.-rdur 11b/8	kat:yan, nezd, huzur
k.-rısıa 10b/3	k.-ında 7a/4, 8a/10, 10a/3
k.-yu 39a/11	10b/1, 14a/3, 28a/8,
kapu:kapı	31a/3, 39a/8, 51b/2
k.-larından 26b/5	k.-ındadur 48a/10
k.-ya 7b/2	k.-ından 10a/8, 11b/11
kara:siyah, kara	13a/11, 14b/8
k.26a/5	k.-ındandur 47a/11
karañ-:kararmak	k.-ındayıldı 19a/4
k.-urđı 3b/2	k.-uñdan 29a/3, 47b/2
karañulık :karanlık (krş.ka- ranuluk)	katı:çok, fazla, şiddetli, katı
k.-lar 3a/10	k.azab "şiddetli azap"
k.-lardan 39b/7	46b/11
karañuluk:karanlık (krş.kara- ñulık)	k.azāblu "şiddetli azabı olan" 22b/3, 27b/11
k.-lar 3a/8	k.fesād "büyük fitne"
karavaş:cariye	7b/9
k.32a/1	k.-rağ 11a/11
karın:karın	k.-rağdur 9b/4, 22b/1
k.-ları 23b/6	k.olmak "katılaşmak,"
k.-umdadur 51a/4	9b/3
karındaş:kardeş	katılık:katılık, sertlik
k.-laruñuzdur 31b/8	k.-dın-yaña 9b/4
karış-:karışmak; bir arada yaşamak	katlanıcı:katlanan, sabreden
.-ursañuz 31b/8	k.-lar 48b/5
karışdur-:karıştırmak	k.-larıludur 38a/6
k.-mañ 6a/4	kavî:(A)kuvvetli, şiddetli
karışdurınıl-:karıştırılmak	k.-dür 29b/1
k.-dılar 12b/4	k.eylemek "güçlendirmek, kuvvetlendirmek"11b/5
kaşd:(A)niyet, amaç, istek	
k.eylemek 21b/11, 32b/11	
35a/10, 42a/9	

<p> kavil:(A)kavil,söz,yemin,ahit k.-i 10b/1 k.-in 10b/7 k.-ini 10b/1 k.-ümi 5b/11 k.-üñüzi 6a/1,8b/1,12b/2 k.eylemek "sözleşmek" 13a/9,13a/10,34b/9 </p>	<p> kazan-:kazanmak,elde etmek k.-dı 32b/8,44b/3 k.-dılar 19a/5 k.-duñuz 19a/6,42a/8 k.-ırlar 41b/6 k.-urısa 10b/3 keleci:söz,lakırtı k.itmek "söz söylemek, muhabbet etmek"10a/1 </p>
<p> kavm:(A)kişinin içinde yaşa- dığı topluluk,kavim, halk;aile k.17a/10,38a/9,46b/3 k.-dür 18a/5,19a/5 k.-e 16a/4,22a/9,40a/6 k.-i 7b/6,27b/10 k.-ine 7a/2,8b/8,17a/3 k.-ini 6b/8,50b/11 </p>	<p> kelime:(A)kelime,söz k.-ler 5b/5 k.-lerle 16b/7 kem:(F)az,noksan;kötü,aşağı k.-irekdür 8a/2 kendü:kendi,kendisi (krş.ken- düzi,kändüzi) k.33a/1,35a/2 k.-ler 14b/8 k.-ñüzleri 11a/4 </p>
<p> kaygulan-:kaygılanmak k.-mazlar 8a/11 </p>	<p> kendüzi:kendisi (krş.kendü, kendüzü) k.-den 50b/6 k.-inden 50a/10 k.-lerinde 36a/8 k.-lerini 2b/7,12a/3 14a/1 k.-lerüñüze 26a/2 k.-n 33b/2 k.-ni 17b/5,17b/8 k.-ñüz 32b/2 </p>
<p> kaygulu:kaygılı k. 5b/8 </p>	<p> kendüzi:kendisi (krş.kendü, kendüzü) k.-den 50b/6 k.-inden 50a/10 k.-lerinde 36a/8 k.-lerini 2b/7,12a/3 14a/1 k.-lerüñüze 26a/2 k.-n 33b/2 k.-ni 17b/5,17b/8 k.-ñüz 32b/2 </p>
<p> kaygur-:kaygılanmak (krş.kay- gulanmak) k.-alar 15a/7,41a/9 </p>	<p> kendüzi:kendisi (krş.kendüzi) k.-ñüz 15a/1,43a/3 k.-ñüzleri 11a/2 </p>
<p> kayur-:kaygılanmak,üzülmek (krş.kaygulanmak,kay- gurmak" k.-alar 44a/5 k.-urlar 43b/3 </p>	<p> kes-:kesmek k.-erler 4b/1 </p>
<p> każā:(A) zamanında yapılama- yan bir ibadeti sonra- dan yerine getirme k.-yıla 25b/5 </p>	

kesb:(A)kazanma	ķ.-gıl 40b/10
ķ.eylemek "kazanmak; yapmak, işlemek" 10a/10,49b/9	ķ.-iñ 5a/8
kesil-:kopmak, kesilmek	ķ.-ındı 8a/4
ķ.-di 22b/6	ķ.-maduk 19b/1
kesilmek:kesilmek	ķ.-mañ 3b/8,32b/4
ķ.39b/5	ķ.-uñ 6a/6
kez:kez, defa, kere	ķ.-urlar 3a/10
ķ.22b/6	ķılıcı:kılan,yapan
ķ.-dür 33a/8	ķ.1b/1,1b/2,5b/6,7a/5
ķible:(A)ķible	ķ.-dur 25a/3
ķ.19b/1,19b/7	ķ.-ları 32a/11
ķ.-lerinden 19a/8	ķ.-ven 16b/7
ķ.-lerine 20a/3	ķıntār:(A)çok mal ve servet
ķ.-ne 20a/10	ķ.-lardan 48a/7
ķ.-si 20a/10	ķırgıl:saçına ak düşmüş, kırkına yaklaşmış kimse
ķ.-sine 20a/3	ķ.52b/4
ķıgır-:bağırarak, ünlemek, ses- lemek	ķırk:kırk
ķ.-dı 51b/4	ķ.6b/9
ķ.-duğumda 25b/9	ķıyāmet:(A) ahiret.ķıyamet
ķ.-(g)ına 25b/8	ķ.güni "ķıyamet günü,a- hiret günü" 2b/1,11a/10 15b/1,23b/7,29b/10,
ķ.-anuñ 25b/8	ķız:kız
ķıl-:kılmak,yapmak, etmek	ķ. 42a/4
ķ. 52a/1	ķi:(F)ki (bağlama edatı)
ķ.-acak 16b/11	ķ. 8b/11,44a/1
ķ.-asız 31b/6	ķim:(F) ki (bağlama edatı)
ķ.-avuz 40b/2	ķ. 1b/4,2a/3,2a/4,2b/2-5 3a/2,3a/7,3b/1,3b/5-9 4a/1,4a/2,4a/6,5a/5 6a/2,6a/10,7a/1,8a/3
ķ.-dı 3b/6	
ķ.-dılar 5a/9	
ķ.-duk 8b/6,16b/9,19a/10	

- k. 8b/7,9a/10,9b/4,9b/6
10a/3,10b/1,10b/7,
11a/9,11b/1,12a/1,
13a/1,13a/6,13b/10,
14a/6,14a/8,14b/7,
15a/1,15a/10,16a/1,
17b/7,18b/4,19b/2,
20a/1,22b/2,23a/3,
25b/6,30a/4,37a/3,
44b/2,50a/4
- kim:kim (soru zamiri)
k. 10b/3,13a/3,13a/6,
14b/5,15b/2,16b/1,
17b/4,19a/3,
k.-dür 18b/7,36b/7,39a/8
k.-e 14a/9,19a/9,28a/1
- kimse:kişi,kimse,birey
k.-ye 13b/7,13b/10
- kişi:kişi,birey
k. 16b/8,38a/1,45b/6
k.-nün 11a/9
k.-yi 9a/10
k.-yiçün 34b/1
- kitāb:(A)kitap
k.2a/2,11b/10,12a/5,
19b/10,20a/1,23b/4
k.-a 24a/4
k.-da 21b/5
k.-ı 10a/5,10a/7,15a/10,
17b/3,20b/11,30a/2,
k.-lar 13a/5
k.-larına 46a/5
k.-uñ 47a/6
k.ehli"hak dinlerin kitap-
larına inanan"14a/7,14b/6
- kitābet:(A)yazı yazma
k.-i 52b/9
- ko-:koymak,bırakmak
k.-dı 3a/8,37b/5,41b/5
k.-ñ 44a/6
k.-rlardı 6b/6
k.-rsız 53a/5
- kocalık:yaşlılık,kocalık
k.42a/4
- koparınıl-:koparılmak,sü-
rülme,yerinden
sökülme
k.-asız 47b/11
- korhut-:korkutmak (krş.kor-
kıt-,korkut-)
k.-(d)ur 42b/1
- kork-:korkmak
k.-arlar 26a/9
k.-asız 36a/2,50a/9
k.-mañ 20b/7
k.-sa 25a/1
k.-uñ 16b/4,20b/7
- korkıcı:korkan
k.-lar 6a/10
k.-larken 15b/5
- korkıdıcı:korkutan
k.-larken 30a/2
- korkıt-:korkutmak (krş,kor-
hutmak,korkutmak)
k.-tuñ 2b/3
k.-(d)ur 50a/10,50b/5
k.-maduñ 2b/3
- korkmak:korkmak
k.50a/10

korķu:korku	ķumār:(A)kumar
ķ.5b/8,8a/11,15a/7, 41a/8,43b/2	ķ.oynamak "kumar oynamak" 31b/2
ķ.-dan 21a/6	ķumāš:esya,aķırlık
ķ.-sından 9b/7	ķ.-ıdur 48a/9
ķ.-suz 36a/3	ķur'ān:Kur'an-ı kerim,Hız.Mu-
korķuducı:korkutan (krş.kor- kıdıcı)	hammed'e indirilen ki- tap
ķ. 16a/5	ķ.6a/3,11b/10,25a/11
ķoy-:koymak;birakmak (krş. komak)	ķ.-a 6a/2
ķ.-alar 35a/11,36a/5	ķ.-ı 13a/4,17b/3,20b/11
ķoşķ:(F)ķoşķ,yüksek yer,kule	ķ.aķkāmı "Kur'an'ın hü- kümleri" 17b/3
ķ.-e 51b/1	ķurbān:(A)bazı kurallara uyu- larak Tanrı için kesii- len hayvan
ķöy:(F)belde,ķöy,kasaba	ķ.27b/2,27b/3
ķ.40a/7	ķ.-dan 27b/5
ķ.-e 7b/1	ķurtar-:kurtarmak
ķul:ķul,insan;ķöle	ķ.-duk 6b/4,6b/7
ķ.32a/3	ķurtıl-:kurtulmak
ķ.-lara 29a/8	ķ.-asız 26b/6
ķ.-larına 50b/6	ķ.-mışlardur 2b/2
ķ.-larından 12a/5	ķuş:ķuş
ķ.-larını 48b/3	ķ.-dan 40b/9
ķ.-ların 25b/7	ķ.şūreti "ķuş şekli"53a/1
ķ.-umuz 3b/9	ķuvvet:(A)güç,ķuvvet
ķulak:ķulak	ķ.22b/2,48a/4
ķ.dutmak "ķulak vermek, dinlemek" 14a/5	ķüfr:(A)Tanrı'ya inanmama, dinsizlik (krş.ķüfür)
ķ.-(ğ)ı 2b/4	ķ.-e 14b/5
ķ.-(ğ)ını 3b/3	ķüfür(A)Tanrı'ya inanmama,din- sizlik (krş.ķüfür)
ķ.-ları 3a/11	ķ.-leri 11b/9,12b/5
ķulp:ķulp	ķürsī:(A)taht,ķürsü;güçve büyük- lük
ķ.-a 39b/4	ķ.-si 39a/11

L

lānet : (A)lanet, kötülükle lāzım: (A)gerekli, lüzumlu
anmak l. olunmak" sorumlu tutul-
l.-i l2a/2, 21b/10 mak" 34b/3
l. eylemek "lanetlemek" l. için: (F)ancak, fakat, lakin
21b/6 l. 10a/6 (krş. velikin)
l. eyleyici "lanetle-
yen" 21b/6

- mādāmki:(A)mademki
m. 35b/3
- mağfîret:(A)esirgeme,bağış-
lama,yarlıgama
m. 42b/2
- mağrib:(A)batı,batı yönü
m.15b/7,19a/9
m,-den 40a/4
m.-din-yana 24a/2
- māl:(A)servet,mal mülk
m.44a/9
m.-dan 37a/11
m.-ı 24a/5
m.-lardan 21a/6
m.-larından 26a/1
m.-larını 41a/2,43b/1
m.-laruñuzı 26a/10
- mārūt:(A)Mârut,büyü ve sihir-
le ünlü bir melek
m. 13b/6
- ma'şiyet:(A)günah
m.10a/10,28a/2
m.-den 8b/3
m.-dür 45b/2
m.-ile 21a/1
m.-leri 12b/10
- maşrık:(A)doğu,doğu yönü
m.15b/6,19a/8
m.-dan 40a/4
m.-dın-yaña 24a/2
- maymūn:(A) maymun
m.-lar 8b/6
- mefāca:(A)azaplı,şiddetli
m. 7b/5 (m.ölüm)
- mekke:(A)Mekke
m.-den 26b/10
- menfa'at:(A)yarar,menfaat
m. 5b/5
- mercimek:(F)mercimek
m.-(g)inden 8a/1
- merve:(A)Merve,Mekke'de bir
yer adı
m. 21a/11
- meryam:(A)Hz. İsa'nın annesi
m.51a/8,52b/1
m.oğlı "Hz. İsa" 11b/4
- mescid:(A)mescit,küçük cāmi
(krş.mezgit)
m.26a/7,26a/8
m.ehli cāmi cemaati"31a/3
- mescid-i harām:(A)Mekke'de
içinde Kabe'nin de bulun-
duğu mabed (krş.mescide'l-
haram,mescidi'l-haram)
m.19b/8,20b/2
- mescide'l-harām:(A)Mescid-i
Haram
m. 26b/11
- mescidi'l-harām:(A)Mescid-i
Haram(krş.mescid-i
haram,mescide'l-haram)
m.-a 27b/10
m.-dan 31a/2
- meşel:(A)örnek
m. 4a/7
m.eylemek "örnek vermek"
4a/7
m.-i 23a/6,41a/1,41b/3
- mesih:(A)Hz. İsa
m.-dür 52b/2

- meş'ari'l-ḥarām:(A) hac zamanı
ziyaret edilecek be-
lirli yer
m.28a/8
- mezgit:(F)mescit (krş.mescid)
m.-lerin 15b/2
- mihribān:(F)şefkatli,merha-
metli
m.-dur 19b/5,29a/8,
50b/6
- mikā'il:(A)dört büyük melek-
ten biri
m.-e 13a/7
- millet:(A)din, inanç
m.-i 17b/9 (m. ibrahim)
m.-ine 18a/9 (ibrahim m.)
- minnet:(A)iyilik,bağış,lutuf
m.eylemek "başa kakmak"
41a/7,41b/1
- mīrās:(A)miras
m.alıcı "mirasçı"34b/5
- miskīn:(A)yoksul,zavallı
m.-e 25a/8
m.-lere 10b/9,24a/6
- mu'cize:(A)mucize
m. 20a/2
m.-ler 12b/1
- muḥammed:(A)Hz.Muhammed
m.9b/7,11b/7,20a/8,29b/6
52a/9
- muḥsin:(A)iyilik eden,hayır-
sever
m.15a/6
- murdār:(A)dinen temiz olmayan
m. 23a/11
- mūsā:(A)Hz.Musa
m.7a/2,7b/6,8b/8,9a/3
m.-dan 36b/11
m.-ya 6b/9,6b/11,11b/3
m.atası"Hz.Musa'nın
babası, İmran"51a/1
- muşībet:(A)felaket,bela
m.21a/8
- muştıla-:müjdelemek
m. 4a/1,21a/7,32b/3,
m.-r 52b/1
- muştılamak:müjdelemek
m. 13a/5
- muştılayıcı:müjdeleyici (krş.
muştulayıcı)
m.-larken 30a/1
- muştulayıcı:müjdeleyici (krş.
muştılayıcı)16a/5
- muṭī':(A) itaat eden,boyun
eğen
m.olıcı "boyun eğici,
itaatkâr" 15b/10,36a/2
- müddet:(A) süre,müddet
m.-e 44b/5
m.-lerine 33b/9
m.-lerinin 35a/3
- mühlet:(A)bir işi belli bir
zamana kadar geri bırak-
ma,geciktirme,süre tanı-
ma
m.virmek "süre tanımak"
44a/11
m.virinilmek "süre tanın-
mak" 22a/1

mü'hr: (F)mühür, damga
m. 2b/3

mükāteb: (A)kendisini satın
alarak, özgür kalacak
olan köle

m.-ler 24a/7

m.-ler bahāsi "kölenin
özgürlüğü karşılı-
ğında ödeyeceği pa-
ra" 24a/7

mü'mīn: (A)Tanrı'ya inanan
m.-ler 12a/11, 12b/6,
44a/7, 46a/4, 50a/7,
m.-lere 13a/6, 32b/4

mü'mīne: (A)Tanrı'ya inanmış
kadın
m.-32a/2

müsāmaḥa: (A)göz yumma, hoş
görme

m. eylemek "hoş görmek,
göz yummak" 42a/11

müsülmān: (F)müslüman, Tanrı'ya
teslim olmuş

m. 49a/5

m.-iken 18a/9

m.-larken 17b/11

müsülmānlik: müslümanlık, islā-
miyet

m.-dür 48b/10

müşrik: (A)Tanrı'ya ortak koşan,
m.-lerden 14a/7, 18a/10
m.-leri 49a/5

müt'a: boşanan kadına verilen
elbise, mal, eşya vs.

m. virmek "boşanan kadı-
na mal vs. verme, yarar-
landırma" 35b/4

müzd: (F)ödül, sevap

m. 6a/1, 8a/10, 14a/3,
15a/6, 41a/8, 43b/2

N

- nafaqa:(A)yardım,nafaka
n.eylemek "yardım ola-
rak vermek" 27a/9,
30b/3,43a/5
n.virmek "yardım ola-
rak vermek,harcamak"
39a/2,41a/1
- namāz:(F)namaz
n.-ı 2a/4,6a/6,10b/10,
14b/11,24a/7,36a/11
n.-ıla 6a/9,21a/3
n.-ları 36a/11
n.kılmak "namaz kılın"
36a/11
- naşārā:(A)kristiyanlar
n.8a/8
- naşrānī:(A)hristiyan
n.-ler 1b/5,15a/3,15a/8
15a/9,16a/6,18a/8
19a/2
- ne:ne,soru zamiri
n.4a/9,5b/8,7b/1,12a/3,
14a/1,14b/3,15a/7,
16a/6,16b/6,19a/5,
23b/9,29a/7,30b/3,
34b/5,39a/7,42b/9,
n.dağı 16a/10,22a/1
n.-dür 8b/11,9a/3,9a/5
n.-kim 27b/2,30b/3,43a/4
46a/4
n.-ye 18a/2
- nefs:(A)kendi,nefis
n.44b/3
n.-den 16b/4
n.-i 6b/2
- n.-ini 29a/8
n.-ler 20a/4
n.-lerden 21a/7
n.-leri 35a/4,16a/8
n.-lerine 7a/11,33a/11
n.-lerüñüz 11b/7
n.-lerüñüzedür 45b/11
n.-lerüñüze 7a/2
n.-lerüñüzi 6a/8,7a/4,
27a/10
- nemrūd:(A)Hz. İbrahim'i ateşe
attıran Babil kralı
n.39b/11
- nese:nesne,şey (krş.nesene,
nesne)
n. 3b/3,4a/9,14b/1,15a/8
15a/9,20b/1,46a/2
n.-dür 32a/8
n.-ye 23a/7
n.-yi 4b/7,30b/8
n.-yile 33a/6
- nesene:nesne,şey (krş.nese,
nesne)
n.16b/4,23a/5,44b/10,47a/1
n.-yi 39a/10
n.-yile 33a/8
- nesh:(A)yürürlükten kaldırma,
hükümsüz kılma
n.eylemek "yürürlükten kal-
dırmak.hükümsüz kılmak"
14a/10
- nesl:(A)nesil,soy sop
n.-ümden 16b/8
n.-ümüzden 17a/10

- nesne: nesne, şey
 n. 15a/1, 19a/7, 30b/3
 n.-den 22a/5
 n.-dür 12a/3, 12b/5
 n.-kim 12b/5, 22a/5, 25b/11
 n.-ñ 40b/1
 n.-sin 41b/10
 n.-yile 11b/6, 21a/6, 41b/1
- nezr: (A) adak
 n. eylemek "adakta bulunmak" 42b/7, 51a/4
- niçe: nasıl
 n. 3b/1, 9b/4, 11b/6, 22a/10
 38a/4, 40a/9
 n.-den 51a/2
 n.-kim 4a/3, 13a/9, 51b/2
 n.-leri 10a/5, 10a/11, 20a/3
 n.-lerine 38b/1
 n.-ñüz 5b/3, 45b/6
 n.-ñüze 5b/4
 n.-si 9b/5, 9b/6, 29a/1,
 47a/5, 51a/2
 n.-sine 11a/8
 n.-ye 11a/8, 45b/6
 n.-yile 9b/1, 38b/1
- nikah: (A) nikâh
 n. düğünü "nikâh bağı"
 35a/10
- ni'met: (A) iyilik, bağış, nimet
 n.-ini 29b/6
 n.-lerini 34a/2
 n.-ümi 5b/11, 6b/1, 16b/2,
 20b/8
- nişân: (F) iz. belirti, nişan
 n. 16a/2, 20a/2, 29b/6,
 40b/2, 48a/1
 n.-dur 53a/6
 n.-ı 37b/3
 n.-ıla 43a/9
 n.-lardur 22a/9
 n.-ları 9b/2, 16a/4
 n.-larındanur 21a/11
 n.-uñ 52a/2
 n. olınmış "belirlenmiş"
 48a/8
- nişe: nasıl, ne şekilde
 n. 12a/10, 16a/1
- nite: nasıl
 n. 4b/3, 37a/9, 40a/8, 40b/3
 49b/8
 n.-kim 2b/11, 3a/1, 9b/1,
 14b/4, 20a/7, 32b/2
 36a/4, 43b/4
- niyyet: (A) maksat, amaç, niyet
 n.-ile 26a/7
- n'ol-: ne olmak
 n.-dı 37a/3
- nūh: (A) Hz. Nuh
 n.-ı 50b/11
- nusret: (A) üstünlük, zafer; yardım
 n. 12a/1

od:ateş;cehennem	o.-sa 25b/9
o.5b/10,10a/11,10b/2,	o.-ya 17b/2
23b/10,32a/5,42a/5,	okın-:çağırılmak,seslenilmek
o.-dan 3b/11,22b/9	o.-dılar 45a/6
o.-ı 3a/7	o.-urlar 49b/3
o.-lardan 3a/11	oku-:okumak (krş.okı-)
o.'azābı "cehennem aza-	o.-rın 1b/1,2a/1
bı"17a/6,48b/5	o.-rlar 16a/11
o.isleri "cehennem hal-	o.-rlardı 13b/3
kı" 31a/8	o.-rlarken 15a/10
odun: odun	ol:o,teklık üçüncü kişi zamiri
o.-ı 3b/11	o. 3a/7,4a/8,4b/7,5a/5,5b/2
o.-larıdur 47b/7	6a/9,6b/8,7a/1,7b/6,8a/2
oğlan:erkek evlat,oğlan	8b/11,9a/1,9a/6,9b/3,
o.-lardan 48a/7	10b/10,11a/7,12a/3,12b/2
o.-ları 5b/10,6a/11,	14a/1,15a/6,16b/6,17a/6
16b/2,48a/7	18a/2,19a/8,20b/1,21b/2
o.-larına 18a/2,29b/5	22b/2,23a/7,25a/7,26b/2
o.-larumuzdan 37a/5	30b/7,39b/1,40a/7,
o.-laruñuzı 6b/5	45a/5,47b/11
oğul:oğul,erkek çocuk	o.-dur 2b/5,3b/8,9b/6,
o.-ı 52b/2	26b/4,39a/6,47a/2
o.-ına 11b/4	o.-kim 3b/11,5a/3,12a/2,
oğulcan:döl yatağı,rahim	13b/11,22a/5,37a/2
o.-lar 47a/3	aña:ona
okı-:çağırılmak,seslemek	a.12a/3,12a/7,17b/7,18b/5
o. 40b/11	23a/3,26a/8,30a/6,32b/3
o.-rlar 32a/4	37b/1,46a/3,50a/6
o.-sa 25b/9	ancılayın:onun gibi,bu şekilde
okı-:okumak (krş.oku-)	a.-14a/11,18b/4,19a/10
o.-mağun 16a/11	ança:onun gibi,misli
o.-r 20b/9	a.41b/10
o.-rlar 32a/4	anda:onda
o.-rsız 6a/8	a.17a/1,27a/1,51b/4
o.-ruz 38b/3	a.-dur 15b/7

andan:ondan

- a. 2a/4, 2b/8, 3b/9, 10a/7
 11a/2, 12b/1, 14a/11,
 14b/8, 15b/2, 16a/8,
 16b/5, 17a/5, 18a/7,
 19a/6, 20a/4, 23b/10,
 33b/4, 36b/4, 47b/2, 52b/1

andayuk:böyle, böylece

- a. 15a/10, 16a/2, 22b/7, 26a/9
 31b/5, 36a/11, 42a/6,
 52b/7,

anı:onu

- a. 5a/7, 8b/6, 9b/10, 10a/2
 10b/3, 11a/9, 13a/10,
 15a/1, 16a/11, 20a/6,
 28a/3, 30b/6, 41b/5
 a.-kim 13b/1, 13a/5, 20b/11
 39a/2, 46a/1, 50b/3,

anlar:onlar

- a. 2a/3, 2b/2, 3a/1, 4a/5,
 6a/10, 7b/3, 8a/11, 9b/10
 10a/7, 12a/2, 13b/11, 14b/9
 16b/6, 17b/2, 19b/4, 20a/1,
 30b/1, 35b/3, 40b/4, 48a/3
 a.-a 10a/1, 12a/2, 14b/9,
 16a/6, 18b/5, 20a/1,
 30b/1, 35b/3, 40b/4
 a.-ca 48a/3
 a.-dam 13a/10, 16a/2,
 17b/2, 20a/7, 22a/1,
 a.-dur 3a/5, 11b/1
 a.-i 2b/3, 3a/4, 7b/1, 8b/5
 16b/7, 17b/3, 26b/8
 a.-uñ 1b/4, 10a/9, 11a/7,
 15a/7, 18b/6, 41a/1

- a.-uñdur 2b/4, 4a/2, 8a/10
 15b/5, 18a/6, 19a/5
 43b/2

- a.-uñıçun 8b/7

- a.-uñıla 26b/11, 30a/2

- a.-uñıladur 11b/11, 12a/9,
 13b/1

anuñ:onun

- a. 10b/6, 12a/5, 13b/11,
 15b/1, 22a/7, 25a/11,
 29a/4, 31a/1, 41b/3,
 42a/1, 44b/9, 47a/1,
 52b/2, 53a/2

- a.-dur 14b/2, 15a/6, 15b/9
 27b/9

- a.-ıçun 20b/8, 26a/9, 34b/2
 40b/2

- a.-ıçundur 49b/5

- a.-ıla 4a/10, 10a/8, 13b/9
 30b/1, 32b/7, 33b/2
 34a/4, 46a/1,

ol-:olmak

- o.-a 13a/6, 18b/6, 19a/11
 25a/6, 25b/2, 26a/5,
 30b/8, 42a/1, 53a/2

- o.-alar 5b/8

- o.-am 8b/10

- o.-asan 19b/7

- o.-asız 14b/9, 19a/10, 19b/8
 20b/5, 27b/6, 44b/1,
 50b/7, 53a/6

- o.-ayduq 22b/7

- o.-ayıduñuz 8b/4

- o.-dı 5a/9, 9a/6, 9b/8, 14b/9

- o.-dılar 2b/2,4a/9,7a/11
8a/5,13b/5,
14a/7,15b/1,
18a/7,19a/2,
19a/6,
- o.-dılardı 11b/11
- o.-dılarısa 14a/2,14a/4
- o.-diyidi 29b/11
- o.-diyisa 23a/5
- o.-dır 9b/3,19b/3
- o.-duğ 12b/4
- o.-duñuz 5a/7,9a/11,26a/2
- o.-duñuz mı 18a/1
- o.-ındı 24a/11,25b/10
29b/4,30b/6
- o.-ınmaya 11b/2
- o.-ınmiş 22a/8
- o.-urlar 3a/5
- o.-madı 13b/4,15b/4,18a/9
27a/9,
- o.-madılar 3a/6,9a/10
- o.-maduñıdı 52a/9
- o.-maduñuzıdı 36a/4
- o.-mağıl 20a/9
- o.-mañ 17b/11,26a/8,
- o.-maya 13a/9,16a/6,20b/6
- o.-mayalar 45a/3
- o.-miş 9a/7
- o.-sa 25b/3,27b/4
- o.-sañuz 3b/10
- o.-uñ 8b/6,18a/8
- o.-unmiş 27a/6
- o.-unmişdur 9a/8,11a/7
- o.-ur 3b/1,15b/11,22a/5,
52b/8
- o.-urısa 12b/7,13a/3
16b/1,32b/4
- o.-urısañuz 37b/7,44a/7
- o.-urlar 12a/4,12a/8
31a/4
- o.-ursañuz 3b/8,5a/2,
12a/11,12b/8,
15a/5,25a/10
- o.-ursız 4b/3
- olıcı:olan
- o.-lar 8b/6,15b/10
- o.-larıken 36a/2
- olin-:olunmak,edilmek
- o.-a 34b/11
- o.-ursa 37a/2
- oliş-:karşılıklı....olmak
- o.-dılar 34a/7
- olun-:olunmak (krş.olin-)
- o.-maya 34b/3
- o.-mazlar 44b/4
- on:on (10)
- o.-dur 27b/9
- o.gün 35a/2
- o.iki 7b/7
- ona-:onaylamak
- o.-madı 5a/9
- oran:oran
- o.-dan 33b/3
- orta:orta,iç
- o.9a/1,36a/1
- o.-sından 14b/6
- ortak:ortak;eş
- o.-(\g)ı 31b/11,32a/2
- o.-lar 36b/8

oruç:(F)oruç

o.25a/4

o.-dur 27b/7

o.-(c)ı 26a/6

o.-(c)ından 27b/5

o.dutmak "oruç tutmak"

25a/10,25b/2

o.gicesi "oruçlu olunan

günün gecesi" 25b/10

oturucu:oturan

o.-larken 26a/7

otuz:otuz (30)

o.yaş 52b/4

oynamak:oynamak

o.-dan 31b/2

Ö

öde-:ödemek

ö.-sün 45b/6

ö.-yesiz 28b/1

ödünç:ödünç

ö.virmek "ödünç vermek"
36b/7

ögmek:övmek

ö. 1b /2

ögmeklik:övmek,hamd ü sena

ö.-(g)ünile 4b/10

öğren-:öğrenmek

ö.-ürler 13b/8,13b/10

öğret-:öğretmek

ö.-di 36a/4,44b/8,38a/11

ö.-dün 5a/3

ö.-mez 13b/7

ö.-ti (krş.-di) 4b/11

ö.-(d)e 17b/2,52b/9

ö.-(d)ür 20b/10

ö.-(d)ürler 13b/5

ögül-:övrülme,hamde layık ol-
mak

ö.-miş 42b/1

öğüt:öğüt

ö.43b/8

ö.-dür 8b/7

öğütle-:öğütleme,öğüt vermek

ö.-r 34a/4

öğütle-:öğüt verilme

ö.-meye 42b/5

ö.-mez 47a/11

ökçe:ökçe,topuk

ö.-si 19b/3

öküz:öküz

ö.-i 9a/8 (dolab ö.)

öl-:ölmek

ö.-diler 21b/9

ö.-düginden 22a/7

ö.-se 10b/3

ö.-ün 36b/3

ö.-ürise 31a/6

ö.diriltmek "ölü canlan-
dırmak,can vermek"11b/5

ölmek:ölmek

ö.-(g)ünüzden 7a/8

öldür-:öldürmek

ö.-di 40a/8

ö.-düginden 40a/8

ö.-dünüz 9a/10

ö.-e 4b/4

ö.-ür 40a/2

ö.-ürin 40a/2

ö.-ürler 49a/9

ölü:ölü

ö.-den 50a/5

ö.-ler 4b/3,21a/4

ö.-leri 9b/2,53a/4

ö.-yi 9b/1

ölüm:ölüm

ö.3a/11,18a/2

ö.-den 36b/3

ö.-i 7b/5,12b/8

ömür:(A)ömür,yaşama,yaşayış

ö. 13a/1,13a/2

örtü:örtü:,evin çatısı

ö.-leri 40a/7 (ev ö.)

ötrü:dolayı,yüzünden (krş.ötrü)

ö.2b/8,7b/5,39b/11,43a/9

ö.-dür 8a/7

ötürü:dolayı,yüzünden (krş.ötrü)

ö.3a/11,10a/9,30a/5,49a/1

pādiṣāhlik: padiṣahlik (krş.
padiṣehlik)

p.-(ġ)a 37a/10

p.-(ġ)ı 38a/11, 49b/11

p.-(ġ)uñ 49b/10

pādiṣehlik: padiṣahlik (krş.
padiṣahlik)

p.-(ġ)ı 40a/1

pāre:(F)parça, kısım

p.40b/9

pāyandān:(F)kefil

p.eylemek "kefil olmak"

51a/11

pek:sağlam, pek, kuvvetli

p.39b/5

pes:(F)onun için; fakat; artık,

bundan dolayı; işte; o

zaman; öyle ki

p.2b/8, 3a/6, 3b/8, 4a/9

5a/5, 5b/1, 6b/8, 7a/3,

7b/4, 8b/4, 9a/10, 9b/1,

10a/9, 11a/7, 12a/2, 13a/4,

14b/9, 15a/11, 17b/11,

18b/4, 19b/7, 20a/9

30a/6, 32b/11, 40b/8,

46b/3, 51a/5, 53a/2

peşimānlik: pişmanlık

p.-lerini 22b/8

peygamber:(F)Tanrı'nın elçi-
si, peygamber

p.-e 14a/5

p.-lere 18b/2, 24a/4

p.-leri 8a/6, 30a/1, 49a/9

p.-lerini 12a/10

p.sünneti "peygamberin

yaptığı ve yapılmasını

istediği davranışlar"

34a/3

peygamberlik: peygamberlik, nü-
büvvet

p.12a/5, 14a/9

p.-(g)ı 38a/11

p.-(g)ın 29b/6

pūt:(F)put (krş.büt)

p.-lardan 17a/1

puzīne:(F)maymun

p.8b/6

p.eylemek "maymun haline
getirmek" 8b/6

R

rağbet:(A) ilgi, istek ve arzu	renk:(F)renk
gösterme	r.-(g)i 9a/3,9a/8
r.-i 17b/4	revān:(F)akan, akıp gitmek
r.-ti gidermek"yüz çevirmek, ilgi göstermek" 17b/4	r.akmak "sürekli ve bol akmak" 9b/5
rahim:(A)döl yatağı, rahim	rızā:(A)hoşnutluk, memnuniyet
r.-leri 33a/3	r.-sın 43a/4
rahmet:(A)acıma, esirgeme	ribā :(A)faiz; tefecilik
r.-i 8b/4	r.-yı 43b/4,43b/7
r.-ine 31a/11	rişvet:(A)rüşvet
r.-ini 14a/9	r.10a/10
r.kılıcı "esirgeyen" 1b/1,1b/2,2a/1,5b/6	rukū*:(A)namazda belli esaslarla öne eğilmek
8b/4,17b/1,22a/3,25a/3	r.eylemek "rükû etmek" 52a/7
28a/11,31b/1	rukū*lu:rükûlu (namaz);sami-
r.eylemek "acımak"42b/2	mi ve içten kılınan
rahmetlü:rahmetli, esirgemesi bol olan	namaz 6a/6
r.-dür 37b/2,41a/5	rūzī:(F)rızık,nimet
ramazān:(A)oruç ayı, ramazan	r.-ñuz 3b/7
r.ay 25a/11	r.-sinden 7b/9
rāzī:(A)rıza gösteren, kabul-	r.virmek "rızıklandırmak" 2a/4,7a/10,17a/3,
lenen	23a/10,39a/3,50a/6
r.olışmak"karşılıklı rıza göstermek"34a/7	rüsvāylik:rezillik, horluk; aşağılık durumda olmak
rec'at:(A)boşamaktan cayma	r. 11a/9,15b/5
r.eylemek "boşamaktan caymak" 33b/10	

S

- şabır:(A) sabır, azim, dayanma
ş.-ıla 21a/3
- şābit:(A) kanıtlanmış, gerçek
sağlam
ş.olmuş "kuvvetli ve
sağlam duruma gelmiş,
yüksek dereceye ulaş-
mış" 47a/10
- şabr:(A) sabır, azim, dayanma
(krş.şabır)
ş.-ı 38a/8
ş.-ıla 6a/9
ş.eylemek "sabır göster-
mek" 23b/9
ş.eyleyici "sabreden"
21a/3, 21a/7, 24a/9
- şadaka:(A) bağış, sadaka
ş.-dan 27b/5, 41a/10
ş.-ları 43b/11
ş.-larunuzu 41b/1
ş.eylemek "bağışta bu-
lunmak" 44a/11
- şaf:(A) sıra, saf
ş.bağlamak "sıralanmak"
38a/7
- şafā:(A) Mekke'de bir yer adı
ş.21a/11
- şāğ: sağ, canlı; hasta olmayan
ş.eylemek "canlandırmak"
53a/3
- şāğır: sağır, duyma özürlü
ş.-lardur 3a/9, 23a/8
- şāğışlan-: sayılmak, hesap edil-
mek
ş.-mış 10a/11
ş.-mışlar 25b/3, 49b/6
- şāğış-: sayışmak, sayısınca
yapmak, vermek
ş.-ın 25b/5
- şakın-: sakınmak, korunmak
ş.-asız 8b/3, 25a/5, 32b/5
ş.-dılar 29b/9, 48a/11
ş.-mışlarımıssa 14a/3
ş.-u 36b/3
ş.-uñ 3b/11, 26b/5, 27a/8,
32b/2, 35b/1, 44a/6,
- şakınmak: sakınmak, korunmak
ş.- (g) için 35b/10
- şakınıcı: sakınan, korunan
ş.-lar 24a/11
ş.-lara 2a/3, 8b/8
- şakla-: saklamak
ş. 48b/4
ş.-dı 26b/5
- şaklamak: saklamak
ş.- (g) ı 39b/1
- şaklayıcı: saklayan
ş.-dur 27a/9
- şalıvirmek: serbest bırakmak
ş.-dür 33a/9
- şālih:(A) iyi amel ve davranış-
ta bulunan
ş.-lerden 17b/7, 52b/5
- şalkum: başak, salkım
ş.-da 41a/3
ş.-lar 41a/3
- şalu: vade, süre
ş.eylemek "süre tanımak,
6b/9
- şan-: sanmak
ş.-duñuz mı 30a/9
ş.-ur 43a/8

şanduk:(A)sandık ş.37b/4	sebt:(F)cumartesi s.günü cumartesi günü 8b/5
sarây:(F)yurt,diyar:ahiret s.12b/7 (şoñrağı s.)	secde:(A)secde (krş.secide) s.eylemek "secde etmek" 52a/7
şarblık:zorluk,sarplık ş.25b/5	s.eyleyici "secde eden" 17a/2
şaru :sarı renk ş.-dur 9a/4	s.kılmak "secde etmek"5a/8
şat-:satmak;değişmek ş.-ar 29a/7	secide:(A)secde (krş.secde) s.kılmak "secde etmek"5a/9
ş.-dılar 12a/3	sefer:(A)yolculuk
ş.-ı 39a/4	s.-de 45b/4
ş.-tılar 14a/1 (krş.-dılar)	s.-e 20b/2
s.-un 3a/5,10a/8,23b/8	s.üzere "yolculuk halinde" 25a/7,25b/3
şataş-:alış veriş yapmak ş.-asız 44b/5	seher:(A)tan yerinin ağarmasından az önceki süre s.vakitleri "seher zamanı" 48b/7
şatı:satış,ticaret ş.eylemek "satmak"43b/6	seksen:seksen (80) s.biñ 37b/8
ş.eyleşmek"alıp verme, karşılıklı satış"45b/1	selāmet:(A)huzur,güvenlik,kurtuluş;rahat s.olunmuş"(isten)uzak,rahat" 9a/8
şavaşlu:mücadeleci,mücadele eden,savaşan ş.-yiken 29a/3	sen:sen,teklik üçüncü kişi zamiri s.5a/10,17a/8,20a/5,46b/2
şayıl-:sayılmak,sayılı olmak ş.-mışdur 25a/7	saña 1b/3,7a/6,16a/9,17a/10 18b/6,19b/7,20a/5, 25b/7,26b/2,30b/2, 31b/1,51a/4,51a/9
şayru:hasta s.25a/7,25b/3,27b/4	s.-den 1b/3,2a/5,16a/6
şayruluk:hastalık ş.-da 24a/9	s.-i 16a/4,16b/7,29a/1 40b/2
sebeb:(A)neden,sebeb s.-i-y-ile 11b/9	
s.-inden 12b/5	
s.-ler 22b/5	

s.-sen 17b/4	şına-:sınamak,denemek, imtihan
s.-sin 5a/3	etmek,yoklamak
s.-üñ 2a/5,4b/10,40b/9	ş.-dı 16b/6
s.-üñile 49a/3	ş.-ruz 21a/5
sermāye:anapara,alış veriş	şınamak:sınamak
için kullanılan para	ş.13b/7
s.-si 44a/9	ş.-(ğ)ıdı 6b/6
server:(F)başkan,ileri gelen	şınayıcı:sınayan,deneyen
s.-ler 22b/4	s.-dur 37b/9
sev-:sevmek	sıyrıncağ:yalın,çıplak,sert
s-di 14b/6	s.41b/3 (s.taş)
s.-e 50b/4,50b/8	sin:mezar
s.-er 13a/1,27a/11,	s.-den 43b/4
32a/11,42a/1	sinek:sinek
s.-eriken 24a/5	s.4a/7
s.-erin 29a/2	sipās:(F)hamd
s.-erler 22a/11	s.dutıcı "iyiligin ve şük-
s.-ersiz 30b/9,50b/7	rün karşılığını veren"
s.-mez 11b/6,14a/6,	21b/3
26b/8,29a/5,44a/1	sivri:sivri
sevmek:sevmek;tapmak	s.4a/7 (s.sinek)
s.12b/5 (buzagu s.)	siz:siz,çokluk ikinci kişi
s.-megi 22a/11	zamiri
s.-mekdin-yaña 22b/1	s.11a/3,12b/2,17b/11,20b/8
şı-:kırmak,kesmek,bozmak	s.-den 6b/7,11a/9,25a/5,
ş.-dılar 38a/9	26a/3,35a/11,
şifāt:(A) özellikler	s.-e 5b/6,7a/4,8b/2,9b/8,
ş-in 20a/8	11b/6,12b/3,18b/10,
şığ-:şığınmak	s.-i 3b/5,4b/4,6b/7,7a/7,
s.-urın 8b/10	14b/7,19a/10,20a/11,
şığındur-:şığındırmak	s.-lerden 8b/5,25a/6
ş.-urın 51a/9	s.-üñ 10a/2,12b/3,14a/6,
şığır:inek,şığır	16b/3,20b/6,25a/4,
s.8b/9,8b/11	s.-üñdür 5b/4,8a/3,
s.-dur 9a/1,9a/4,9a/7	s.-üñiçün 42a/9,48a/1,50b/8
s.-uñ 9b/1	

- s.-ünile 10a/2,26b/7
27a/1,31a/4
s.-üniledür 6a/2
s.-ünlevüz 3a/3
- şoğan:soğan
ş.-ından 8a/2
- şoñ:son
ş.33b/9,45a/8
ş.-ına 34a/6
- şoñra:sonra
ş.4b/1,6b/10,7a/8,8b/3,
9b/3,11b/4,12b/1,
14b/8,16a/8,18a/3,
20a/4,29a/11,30a/5,
40a/8,47b/2,52a/6
ş.-ğı gün "ahiret,kıya-
met günü" 2b/6,8a/9,
17a/4,24a/3,41b/3
s.saray "ahiret sarayı,
öbür dünya"12b/7
- şor-:sormak
ş.29b/5
ş.-a 25b/7
ş.-arlar 26b/2.30b/2,
- şorıl-:sorulmak,sorumlu tutul-
mak
ş.-mayasız 18a/7,19a/6
- şorınıl-:(kendisinden)sorul-
mak
ş.-mayasañ 16a/5
- söyle-:söylemek
s.-meye 23b/6
s.-meyesin 52a/2
s.-mez 16a/1
s.-rler 2b/9
- s.-rsiz 10b/2
s.-ye 52b/4
söyleyici:söyleyen
s.-ler 15a/5
söz:söz
s.10b/9,12b/6,35a/9
s.-i 7b/4,15a/11,29a/1,
s.-in 9b/9
s.-lü 17b/4,41a/1
- şu:su
ş.3b/7,7b/6,9b/6,22a/6
- şuç:suç
ş.-dan 14b/9
ş.geçürmek "suç bağışlama,
ayıp örtmek"41a/10
- süret:(A)bénzer,eş,şekil
s.3b/9
s.-i 53a/1 (kuş s.)
- şuvar-:sulamak
ş.-maz 9a/8
- sü:asker
s.-lerle 37b/8
s.-lerine 38a/3
s.-yi 38a/7
- süci:şarap,içki
s.-den 31b/1
- süd:süt 40b/1
- süleymān(A)Hz.Süleyman
s.13b/3,13b/4
- sünnet(A)sünnet,
s.-i 34a/3
- sünük :kemik
s.-ler 40b/3
- sürül-:sürülmek,kovulmak
s.-miş 51a/10

şāz:(F) sevinçli ş.eylemek "sevindir- mek" 9a/4	şīre:(F)şire ş.40b/1
şefā'at:(A)aracılık,şefa at ş.6b/3,16b/3,39a/4 ş.eylemek"şefa at et- mek"39a/8	şirk:(A)Tanrı'ya ortak koşmak ş.31a/3
şehir:(F)il,şehir ş.17a/3	şol:şu ş.2a/2,4b/3,6a/5,7a/4 8a/5,15a/4,18a/5,23b/10 27b/9,33b/2,48a/9
şek:(A)kuşku,şüphe ş.27a/4	şu :şu ş.-ndan 6b/11,9b/3,48a/11 ş.-nı 4b/5,34a/1,50a/8 ş.-lar 2b/1,3a/5,4b/2, 10b/4,11b/1,15b/4 16a/11,23b/5,31a/7
şerī'at:(A)Tanrı'nın buy- ruk ve yasaklarının bütünü ş.5b/11 ş.-de 33a/6,36a/10	ş.-nların 5a/2 ş.-nun 48a/5,53a/5
şeytān:(A) şeytan ş.3a/3,5b/2,42b/1 ş.-dan 51a/9 ş.izleri "şeytanın is- tekleri"29a/10	şükr:(A)hamd ü sena,şükür ş.eylemek "şükretmek, Tanrı'ya verdikleri- ne karşılık müteşekkir olmak,dua etmek" 7a/8,21a/1,23a/10 25b/7,36b/5,47a/3
şinhiyar:hıyar,acur ş. 8a/1	

T

- tā:(F) için; e kadar; ta ki
 t.7a/6,10a/2,13b/7,
 14a/10,16a/7,19a/10,
 20b/6,26a/4,26b/11,
 27b/3,29a/4,31a/5,
 31b/11,32a/3,33b/4,
 40b/8,49b/4
- ta‘ām: yiyecek, rızık
 t.7b/10
 t.-ı 25a/9,34b/2
 t.-una 40a/1
- tā‘at:(A) ibadet
 t.-dan 4a/11,7b/6,13a/9
 t.-ıla 21a/1
 t.-dan çıkıcı "ibadetten
 uzaklaşan"13a/9
 t.üzere "ibadet eden,"
 6a/9
- tağ:dağ
 t.40b/10
 t.-ı 8b/1,12b/3
 t.-ından 28a/7
- tağıt-: dağıtmak, yaymak, üretip
 çoğaltmak
 t.-dı 22a/7
- tāgūt:(A) şeytan
 t.-dur 39b/8
- takdīs:(A) ululama, tazim
 t.4b/10
- talāk:(A) boşama, boşanma
 t.-a 32b/11
 t.virmek "boşamak"33a/1
- tālūt:(A) Davut peygamber zama-
 nında yaşamış bir hüküm-
 dar.
 t.-ı 37a/8
- tama‘:(A) arzu, istek; ümit
 t.9b/8 (t.mı eylersiz)
- tamām:(A) bütün, tam, eksiksiz
 t.27b/9,41b/3,44b/3
 t.eylemek 25b/5,26a/6,
 27b/1,34b/1
 t.olunmak "tamamlanmak"
 29b/4,34b/11
- tamāmla-: tamamlamak, bitirmek
 t.-r 34b/1
- taman:sanki, gibi; tıpkı
 t.13b/2,23a/6
- tāmu:cehennem
 t.16a/5,29a/6,47b/11,
- tañlandur-: şaşırtmak; sevdalan-
 dırmak
 t.-ur 29a/1
 t.-ursa 32a/2,32a/4
- tañrı: Tanrı, Allah
 t.1b/1,2a/1,3a/8,3b/2,
 4a/6,4b/1,6b/10,7b/9
 8a/5,8b/8,9b/1,10a/2,
 10b/1,11a/11,12a/2,13a/3
 14a/3,14b/1,15a/1,15b/2
 16a/9,25b/4,31b/5,40b/11
 46a/1,50b/1,
 t.-dan 14b/3,16a/9,18b/7,
 19a/4,23b/7,28a/11
 t.-dın-yaña 29b/4
 t.dīni "Tanrı'nın dini; İs-
 lamiyet"18b/8
 t.-dur 22a/2
 t.-nuñ 16a/7,27a/4,32a/2
 t.-nuñdur 1b/2,15b/6,19a/8
 22b/2,45b/10

t.-nuñuz 21a/8	t.dutmak "daraltmak, azaltmak" 31b/10
t.-ñuz 22a/2	
t.-sına 18a/3	tartış-: tartışmak
t.-ya 2b/5, 3b/8, 4b/3, 8a/9, 10b/7, 13a/6	t.-dılar 23b/11
15a/6, 18a/3, 39b/4	taş: taş
t.buyruğı "Tanrı buyruğı" 8a/7	t.41b/4
t.rizāası "Tanrı'nın hoşnutluğu" 43a/4	t.-ı 7b/7
	t.-lar 9b/3, 9b/4
	t.-lardur 3b/11
tanuk: tanık	tat-: tatmak
t. 19b/1	t.-maya 37b/10
t.dutmak "tanık tutmak" 29a/2, 45a/2	tavāf: (A) ziyaret, tavaf
	t.eylemek "Kabe'yi ziyaret etmek" 17a/1, 21b/2
tanuklık: tanıklık	tayın-: kaymak, sürçmek
t.-(ğ)ı 19a/3, 45b/9	t.-ursañuz 29a/11
t.virmek "tanıklık et-" 11a/3, 48b/7	tayındur-: kaydırmak, aldatıp çıkarmak
tap: yeter, yeterli	t.-dı 5b/2
t.-dur 29a/6	tefsir: açıklama, yorum
t.olmak "yetmek, yeterli olmak" 18b/6	t.-in 47a/9 (t.istemek)
tap-: tapmak, kulluk etmek	tekebbürlik: kibir, benlik, gurur
t.-arsız 18a/2, 23a/11	t.29a/6, 5a/9
t.-aruz 1b/3, 18a/3	temel: (Y) temel
t.-mayasız 10b/7	t.-lerini 17a/7
t.-uñ 3b/4, 53a/10	temettü': (A) fayda, yarar, kâr
tapıcı: tapan	t.eylemek "yarar sağlamak" 27b/9
t.-lar 8a/9	tenlü: tenli (ala t.)
t.-laruz 18b/8	t.-yi 53a/3
tapıl-: tapılmak	tere: (F) sebze
t.-ana 39b/3	t.-sinden 8a/1
tapmak: tapmak	terengübīn: (F) kudret helvası
t.27a/4	t.-i 7a/9
tar: dar	terk: (A) bırakma, terketme
t.35b/5	t.eylemek "bırakmak, unutmak, terketmek" 35b/8

tesbîh: Tanrı'yı anma, ululama t. eylemek "Tanrı'yı anma, ululamak" 4b/10, 52a/3	toğru: doğru (krş. toğrı) t. 1b/4, 9a/6, 18b/5, 19b/4, 21b/4, 25b/1, 30a/6, 39b/2, 47b/2
tevbe: (A) tövbe, gûnahtan vazgeç- me t. -süz 10b/3 t. eylemek "tövbe etmek" 21b/7 t. kılıcı "tövbe eden" 32a/11 t. virici "tövbeleri kabûl eden" 7a/5, 17a/1, 17a/11 t. virmek "yarlıgamak" 7a/5, 21b/8, 26a/2	toğruluk: doğruluk, dürüstlük t. -(ğ) ıla 46b/7 toğrunıl-: doğurulmak t. -miş 34b/5 ton: giyecek, elbise; koru- yucu t. -dur 25b/11 t. -ı 34b/3 t. -ısız 26a/1
tevrît: (F) Tevrat t. 6a/3, 8b/2, 12a/8, 14b/9, 49a/1 t. -de 21b/5 t. -e 13a/11 t. -i 6a/8, 7a/1, 10a/7, 11b/3, 46b/8 t. -üñ 11a/8	toñuz: domuz t. eti "domuz eti" 34b/3
tezkiye: (A) (kusurdan) arıtma, temize çıkarma t. eylemek "arıtmak" 19b/2	toprak: toprak t. -dur 41b/4
tîh: bir yer adı t. 7b/6 (t. yazısı: tîh ovası)	tur-: durmak t. -dılar 3b/2 t. -uñ 36a/2
tiz: (F) tez, çabuk t. hisablu "hesabı çabuk- gören" 49a/2	turur-: yerine getirmek, dos- doğru yapmak" t. -alar 33b/7 t. -uñ 6a/6, 10b/10
toğrı: doğru (krş. toğru) t. yol "doğru yol" 5b/7 7a/11 8a/8, 23b/9, 43a/2	tut-: tutmak t. -duñuz 11b/7 (krş. -tuñuz) t. -duñuz mı 10a/11 t. -tuñuz 6b/9 (krş. -dunuz)
	tutu: rehin t. almak "rehin al- mak" 45b/5

uçmak:cennet	utan-:utanmak
u.4a/5,32a/5	u.-maz 4a/6
u.-(g)a 5a/11,15a/3	uy-:uymak
u.-dan 5b/2	u.-ar 19b/2
u.-lar 4a/2	u.-arlar 47a/8
u.-lardur 48b/1	u.-arsan 16a/8,20a/4
uğur:yön;yol	u.-arısı 5b/7
u.-dan 29a/9	u.-aruz 23a/4
ulaşdurunıl-:birleştirmek	u.-asan 16a/7
u.- 4b/2	u.-dı 49a/4
ulu:ulu,yüce	u.-dılar 13b/3,22b/4
u.2b/5,6b/7,14a/10	u.-mañ 22b/11,29a/10
u.-dur 6a/9,31a/1,	u.-mayalar 20a/2
u.-lar 36b/10	u.-uñ 23a/3,50b/7
u.-rakdur 31a/3,31b/3	uy:kabul,tasvip,icabet
‘umre:umre	u.virmek "duasını kabul
‘u.-yi 27b/1	etmek"25b/8,25b/9
‘u.-yile 27b/6	uyıci:uyan
unıt-:unutmak	u.20a/2,20a/3
u.-(d)a 45a/4	uyıl-:kendisine uyulmak
u.-(d)avuz 46a/9	u.-ası 16b/8 (u.kişi:önder)
ur-:vurmak	uyku:uyku
u.7b/6	u.39a/7
u.-a 4a/6	uzan- :uzanmak
u.-dı 2b/3	u.-sun 33b/11
u.-uñ 9b/1	uzunluk:uzunluk
u.-ur 43b/5	u.-(ğ)ı 50a/4
uşbu:işte bu	
u.-nı 17a/3	

üç:üç (3) ü.27b/8,33a/2,52a/2	üşen-:üşenmek,tembellik etme ü.-men 45a/7
ülü:pay,nasip,hisse ü.14a/1,49b/3	üyür-:seçmek;yükseltmek,yü- celtmek
ümid:(F)ümit,beklenti ü.dutmak "ümit etmek" 31a/11	ü.-di 17b/10,37a/11,52a/6 üzere:üzerinde,üzerine ü.10a/2,11a/5,12a/1,12a/6
ümmet:(A)aynı dine inanan topluluk ü.29b/11 ü.-inden 8b/8 ü.-leri 9b/7	13a/4,14a/8,14b/1,15a/8 16b/3,17b/2,20b/6,23b/3 27a/5,36b/5,46b/3,51a/1 ü.-dür 2b/1,12a/3
ün:ses,yüksek ses ü.getirmek "kurban ke- serken yüksek sesle tekbir getirmek" 23b/1	üzerü:üzeri,üstü ü.-nüze 6b/1,7a/9,8b/1 9a/6,19a/11,20b/8 27a/8,28a/5,30b/7 37a/11,38b/3
ü.itmek "seslenmek" 23a/7	üzüm:üzüm ü. 40b/2 ü.-lerden 42a/2
ür-:üfürmek,üfleme ü.-em 53a/2	
üründü:seçkin,mümtaz ü. 19a/10	
üst:üst ü.-üne 3a/9	

vācib:(A)gerekli,lüzumlu	v.-dur 10a/9
v.eylemek "kararlaştır- mak" 35b/3	ve:(A) ve,ile v.10a/10
v.olunmuş "farz kılın- mış,emredilmiş"35b/4	vefā:(A)sözünde durma,sözünü yerine getirme
v.olmak "gerekmek,lüzüm- lu olmak"28a/1	v.eylemek "vefa göstermek" 24a/8
va'de:söz verme,vaat	velākin:(F)fakat,lakin;ancak
v.eylemek "vâdetmek" 42b/1,42b/2,47b/5	v.2b/11,3a/1,3a/2
va'deleş-:sözleşmek	veli:(A)çoğuğun veya güçsüzün sorumluluğunu alan kim-
v.-men 35a/8	se
vahy:(A)vahiy	v.-si 45a/1
v.14a/8	velikin:(F) fakat,lakin;ancak (krş.velākin,līkin)
v.eylemek "vahyetmek" 52a/9	v.13b/4,24a/2,26b/4,32b/7 35a/8,38b/2,39a/1
vakit:(A)vakit,zaman (krş.vakit)	vir-:vermek
v.-lerinde 48b/7	v.17a/3,46b/3
vakt:(A)vakit,zaman(krş.vakit)	v.-di 5a/5,5b/5,7a/5,24a/4
v. 5a/8,6b/4,	v.-diler 44a/3
v.-inde 13b/4,27b/8	v.-dük 2a/4,6b/11,7a/10, 8b/2,11b/3,12b/3, 16a/10,20a/6,29b/5,
v.-inden 26a/6	
v.-kim 3a/7,4b/7,7a/11, 9a/10,11b/10,12a/2, 12b/2,17b/7,22b/2, 37a/5,40a/1,51a/3	v.-dünüz 33a/9,34b/9
v.-lerdür 26b/2	v.-e 36b/7
var:var	v.-em 53a/4
v.31b/11,32a/2	v.-esiz 42b/9
v.-dur 47a/7	v.-evüz 19b/7
vaşiyet:(A)vasiyet	v.-eyim mi 48a/10
v.eylemek "vasiyet etmek" 16b/11,25a/1	v.-medüñüz mi 11b/7
vāy:(F)yazık,yazıklar olsun	v.-miş 17a/9
v.10a/6	v.-sünlen 25b/9
	v.-ün 5a/1,6a/6,10b/10, 14b/11,30b/4

v.-ür 37b/1,48a/4	
v.-ürin 21b/8,25b/8	v.-müzsün 46b/3
v.-ürler 2a/4,41a/1	v.-rekdür 45a/9
v.-ürsen 49b/11,50a/6	v.-sin 17b/1
v.-ürsüz 11a/3,42a/10	v.-ven 21b/8
virlemek:vermek	viril-:verilmek
v.-megi 30b/2	v.-miş 33a/1
v.-dür 25a/8,27b/5	virin-:verilmek
viribi-:göndermek	v.-eler 22a/1
v.17b/1,37a/1	virinil-:verilmek
v.-di 30a/1,37a/8	v.-di 18b/11,20a/1,42b/4
v.-dük 11b/3,16a/4,20b/9	v.-diler 13b/1,19b/10
virici:veren,sunan	30a/4,48b/10
v.14b/3,16a/10	v.-dük 4a/4
v.-dür 7a/5	v.-e 13a/2,44b/3
v.-ler 39b/8	v.-meyeler 11b/2,6b/4
v.-leri 39b/8	virüş-:birbirine vermek,sunmak
v.-lerüz 18a/5	v.-ürsüz 11a/5

Y

- yā:(F)ya,yahut
 y.1b/5,2a/1,2b/3,3a/9,
 6a/3,8a/9,9b/4,14a/10
 15a/3,16a/2,17b/5,
 18a/8,21b/11,22a/1,
 25a/2,27b/4,28b/2,
 29b/6,34b/9,36a/3,
 40a/8,44b/11,50b/1
- yağ-:yağmak
 y.-an 3a/9
- yağmur:yağmur
 y.3a/9,41b/4
- yaḥyā:(A)Hz.Yahya
 y.11b/8
- yak-:yakmak
 y.-asıdur 10b/2
 y.-maya 10a/10
- yakıl-:yakılmak
 y.-dı 42a/5
- yakın:yakın
 y.dirlik "dünya hayatı"
 11a/10,11b/1,29a/1,
 29b/8,48a/9,
 y.olmak "yaklaşmak"
 9a/10,26a/8
 y.olunmuş "yaklaştırılmış"
 52b/3
 y.-dur 45a/9
 y.-ınırakdur 45a/9
 y.-van 25b/8
- yakınlık:yakınlık;cinsî münasebet
 y. 28a/2
 y.eylemek"cinsî münasebet-
 te bulunmak" 26a/3,32a/9
 35b/2
- ya'kub:(A)Hz.Yakup
 y.5b/10,6a/11,16b/2,19a/2
 y.-a 17b/10,18a/1
 y.oğlanları "Hz.Yakup'un
 oğulları,nesli" 29b/5
- yalan:yalan
 y.bağlamak "uydurma,ifti-
 ra" 10a/6,49b/7
 y.dutmak "yalanlamak"
 5b/9,47b/9
 y.söylemek "yalan söyle-
 mek" 2b/9
 y.tutmak "yalanlamak"
 (krş.dutmak) 11b/7
- yalavaç:elçi,peygamber
 y.- 11b/6,13a/11,17b/1,
 19a/11,20b/9,30b/1
 y.-a 19b/2
 y.-(c)ından 44a/8
 y.-ları 11b/4
 y.-larına 13a/7
 y.-(c)uñuza 14b/4
- yalavaçlık:peygamberlik
 y.-(g)a 38b/4
- yandur-:yakmak
 y.-dı 3a/7
- yañıl-:yanılmak
 y.-avuz 46a/10
- ya'nî:(A)yani
 y.1b/1,1b/5,2a/1,4a/7,
 5b/11,6a/1,6a/6,6a/9,
 7b/5,8a/7,8b/2,9a/2,
 9a/8,9b/6,10a/5,10b/1,
 11a/2,11b/7,12a/5,12b/1,
 13a/5,13b/3,14a/5,14b/9,
 17a/6,19a/8,20b/11,23b/5,
 25b/5,26b/1,29b/4,32a/2,

- yañsu:alay, istihza
 y.-ya dutucu "alaya alan,alay eden"
 3a/4
 y.dutmaq "alay eden"
 8b/10,34a/2
- yañsula-:alaya almak,alay etmek
 y.-r 29b/9
- yañsulamak:alay etmek
 y.-dur 12b/6
- yanut:karşılık (ödül veya ceza)
 y.güni "kıyamet günü,din günü" 1b/3
- yapıl-:inşa edilmek,yapılmak
 y.-miş 3b/6
- yapış-:yapışmak
 y.-dı 39b/4
- yaradıcı: yaratıcı;Tanrı
 y.3b/8,15b/10
 y.-nuz 7a/3,7a/4
- yaraklan-:hazırlanmak
 y.-mişdur 3b/11
- yarat-:yaratmak
 y.-tı 3b/5,4b/5,33a/3
 y.-(d)ur 52b/7
- yaratmaq:yaratmak
 y.-(g)ına 22a/3
- yarıl-:yarılmak
 y.-ur 9b/5
- yārī:yardım
 y.virininil-"yardım edilmek,yardım görmek"
 6b/4
- yarlığa-:bağışlamak,affetmek
 y.-ya 46a/1,50b/8
 y.-yavuz 7b/2
- yarlıgamaq:bağışlamak,affetmek
 y.-(g)ılla 23b/9
 y.-(g)un 46a/6
- yarlıgamaqlık:bağışlama,mağfiret
 y.-lar 21a/9
- yarlıganmaq:bağışlanmak
 y.dilemek "bağışlanmayı dilemek" 28a/11
 y.dileyici "bağışlanmak dileyen" 48b/6
- yarlıgayıcı:bağışlayan;Tanrı
 y.-dur 23b/3,25a/3,27a/3
 31b/1,35b/2,
- yar(u):yarı
 y.-sından 35b/8
- yaş:yaş
 y.-ından 52b/4
- yaşlu:yaşlı
 y.9a/1
- yavaş:yavaş
 y.olmuş "ağır davranan"
 9a/7
- yavuz:kötü
 y.14a/1,30b/9
 y.nesne "kötü şey,kötülük
 12a/3,12b/5
 y.döşek; "cehennem"29a/7
 47b/11
- yavuzlık:kötülük
 y.50b/5
 y.-dan 50b/4
 y.-ın 6b/5
 y.-lariñuzı 42b/11

yaya:yaya	yetim:(A)yetim
y.-lar 36a/3	y.-lere 10b/8,24a/5,30b/4
yaz-:yazmak	yıg-:yasaklamak,alikoymak
y.-a 44b/7	y.-mañ 34a/6
y.-arlar 10a/7	yıglin-:menedilmek,alikonmak
y.-asız 45a/7	y.-a 43b/8
y.-dı 10a/9,26a/4	y.-alar 27a/2
y.-mayasız 45a/11	y.-dılar 43a/6
y.-sun 44b/6,44b/8	y.-masun 44b/7
y.-uñ 44b/6	yıgmak:alikoymak,menetmek
yazı:ova,yazı	y.31a/1
y.-sında 7b/6 (tih y.)	yıl:yıl
yazıcı:yazıcı,kâtip	y.13a/1,34b/1,40a/9
y. 44b/6,45b/1	y.-a 36a/6
yazmak:yazmak	yılkı:yılkı,at sürüsü
y.- (g)ı 44b/8,45a/1	y.-lardan 48a/8
yazubil-:okuma yazma bilmek	yi-:yemek
y.-mezler 49a/5	y.-meñ 26a/10
yazuk:günâh	y.-mezler 23b/5
y.21b/1,23b/3,25a/2,	y.-ñ 5a/11,7a/10,7b/1-8
28a/6,33b/1,45a/11	22b/10,23a/9,26a/4
y.-dur 31b/2	y.-rler 43b/3
y.-larıyla 47b/9	y.-rsiz 53a/4
y.-larumuzu 48b/4	y.-yesiz 26a/11
y.-laruñuzu 7b/3,50b/8	yidi:yedi (7)
y.- (g)ı 10b/3,31b/3	y.4b/6,27b/8,41a/3
y.- (g)ıla 11a/ç,26b/1	yigit:genç
yazuklu:günâhlı	y.- (d)ile 9a/2
y. 44a/1	yigrek:iyi,daha iyi
y.-dur 45b/9	y.- (g)i 28a/4,48a/11,51b/1
yemiş:yemiş,meyve	y.- (g)idi 14a/4
y.-lerden 3b/7	y.-dür 7a/4,25a/9,31b/7,
	34a/10,42b/11,44b/1
yer:yer	yil:yel,rüzgâr
y.-ine getirmek "yapmak,	y.-leri 22a/8
gerçekleştirmek "	
5b/11	

yemiş:yemiş,meyve	y.-erdür 3b/4,14b/11,
y.-i 4a/3	31b/10,40b/5
y.-lerden 17a/3,21a/7	y.-erse 31a/5
y.-lerdendür 42a/3	y.-meye 44b/11
yîñ-:yenmek,galip gelmek	y.-mez 43a/7,44b/11
y.-di 38a/5	y.-tügi 34b/4
yîñ-:yenilmek (yiyecek ye-)	yiyni:hafif
y.-esi nesne "yenilecek	y.olınmak "hafifletilmek"
nesne,şey" 41b/10	11b/2
yîni:yeni	yiynidil-:hafifletilmek,azaltıl-
y.26b/2	mak
yîñilen-:yenilmek,mağlûp	y.-meye 21b/11
edilmek	yohsul:yoksul
y.-esiz 47b/11	y.-lara 42b/10
yir:yer,yeryüzü	y.-larundur 43a/6
y.7b/11,29a/3	yohsulluk:yoksulluk (krş.yok-
y.-de 2b/9,4b/8,5a/11,	sulluk)
5b/4,7b/1,7b/9,	y.-da 24a/9
20b/5,43a/8,47a/2	y.-(ğ)ı 42b/1
y.-dedür 4b/5,15b/9,	yok:yok
22b/10,39a/7,	y.-dur 2a/2,5a/3,5b/8,
50b/2	8a/11,13b/11,14b/2
y.-den 16b/10,20b/1,20b/4	15a/2,21b/11,23b/3,
26b/9,32a/10	27a/5,28a/2,43b/2
y.-dür 17a/6 (dönecek y.)	yokan-:dokunmak,ilişmek
y.-e 27b/3,31b/10	y.-madı 52b/6
y.-i 3b/6,15b/10,22a/4,	y.-maya 49b/6
y.-inde 38a/8	yoksulluk:yoksulluk (krş.yoh-
y.-ine 41b/8	sulluk)
y.-ini 7b/8	y.8a/4
y.-lerinden 31a/10	yol:yol
y.-ün 5a/7,14b/2,51b/1	y.1b/4,2a/2,4a/10,5b/7,
yit-:yetmek,yeterli olmak	13a/5,18a/8,25b/1,
y.-düğine 46a/8	y.-dan 25b/1
y.-er 14b/1,20b/1,25a/8,	y.-dur 16a/8,53a/11

- y.eri "yolcu" 24a/6,30b/5 yürü-:yürümek
y.-ı 1b/4,16a/7 y.-diler 3b/2
y.-ıla 3a/5,23b/9 yürümek:yürümek
y.-ında 21a/4,26b/6, y.-(g)e 43a/7
36b/6,41a/7 yüz:yüz
y.-ından 31a/1, y.-i 15b/7,20a/10
y.-ları 43a/2 y.-lerünüzi 19b/9,
y.-u 6b/4,16b/5 20b/6,24a/2
y.-uma 5b/8 y.-ümi 49a/4
y.-uñ 14b/6 y.-üni 15a/5,19b/7,
20b/2,20b/4
yoluşdur-:fidyeleşmek,fidye y.-üñüñ 19b/6
olarak serbest bır- y.döndermek "yüz çevir-
rakkamak mek" 8b/3,18b/5
y.-ursız 11a/6 y.döndürücü"yüz çevi-
rıp giden,terkeden"
yönendür-:döndürmek,çevirmek 49b/5
y.-esiz 24a/1 y.dutmak "dönmek,yönel-
mek" 15b/7
yörendirü:çevre,etraf y.dutıcı "dönen,yöne-
len" 20a/10
y.-sini 3a/7 yüz:yüz,sayı adı
yukaru:yukarı y.yıl"yüz yıl"40a/9
y. 4a/7
y.ayak "üst makam,yücelik" 33a/7
yüce:yüksek,ulu,üstün yüz:yüz,sayı adı
y. 41b/9
y.-dür 39b/1
yücelik:yükseklik,ululuk,üstün- yüz:yüz,sayı adı
lük
y.-(g)ile 8b/2
yüklet-:yüklemek;sorumlu tut- yüz:yüz,sayı adı
mak
y.-dün 46b/11
y.-me 46b/11
y.-meye 46a/7
yüli-:kesmek,tıraş etmek
y.-meñ 27b/2

Z

zahire:(A)hububat;yiyecek

z.53a/5

zā'if:(A)güçsüz,zayıf

z. 44b/11

z.-ler 42a/4

zālim:(A)zulmeden,zalim

z.-irakdur 15b/2

z.-ler 27a/5,40a/6

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

ARAPÇA DİNÎ TERİMLER VE TÜRKÇE KARŞILIKLARI

Tarihleri boyunca değişik dinleri kabul eden Türkler, girdikleri yeni dinlerin terimlerini Türkçeleştirmeye gayret etmişlerdir. Özellikle bu durum Uygurlarda bir gelenek halini almıştır. En son olarak, büyük kütleler halinde girilen; etkileri bakımından daha geniş kapsamlı ve uzun süreli olan İslâm dinine ait terimler de, bu geleneğin etkisiyle Türkçeleştirilmiştir. Bu terimlerin, ancak çok sık kullanılanlarının ya aslı alınmış ya da Farsçaları tercih edilmiştir. Bu durum, halk için yazılan eserlerde daha belirgin olarak görülürken, özellikle klasik Osmanlıca döneminde aydınlar arasında hızını kaybetmiştir.

Bu konuda, Orta Türkçe ve EAT'si eserleri üzerinde yapılacak, başlıbaşına çalışmalar daha verimli sonuçlar ortaya koyacaktır. Biz çalışmamızda, buna dikkat çekmek amacıyla, metnimizde kullanılan Arapça terimlerin ve terim niteliği taşıyan kelimelerin Türkçe karşılıklarını ayrı bir bölüm olarak aşağıda verdik.

'ahd: 'ahd eyleme (sözleşme)	Allâh: tañrı
a. 24a/8	a. 1b/1, 3a/8, 9b/1
âhîret: sonrâğı gün	ashâbü'n-nâr: od isleri
a. 2b/6, 8a/9	a. 31a/8
aḥsen: görklürek	âşim: yazuklu
a. 18b/7	a. 44a/1, 45b/9
'âkîf: oturucı	'azâbü'n-nâr: od 'azâbı
a. 26a/7	a. 17a/6, 48b/5
'âlim: bilici	'azîm: ulu
a. 5a/4, 17a/9	a. 2b/5, 6a/9

bāşır: görücü	emn: iminlik
b. 13a/3,15a/2	e. 16b/10
bedī' :beñdeşsüz yaratıcı	eymān:andlar
b. 3b/8,15b/10,29b/11	e. 32b/4,32b/7
beşir:muştulayıcı	fāhşa':bahıllık (zişt iş)
b. 16a/5	f.42b/2
bi'se:yavuz	fāsık:yoldan çıkıcı
b. 14a/1,30a/9	f.4a/11,13a/9
bi'se'l-mihād:yavuz döşek	fidye:yoluşdurma
b. 29a/7,47b/11	f.11a/6
cem':dirme	fürkân:ayırıcı
c. 49b/8	f. 7a/1
cemī':dirici	ğafur:yarlığayıcı
c.47b/4	ğ.23b/3,25a/3
cennet:uçmak	ğani:bay
c. 4a/5,32a/5	ğ.41a/11,42b/1
dārü'l-āhıret:soñrağı saray	ğayb:görinmez
d.12b/7	ğ.5a/6
dalālet:azgunlık	habış:arusuz
d. 3a/5,23b/8	h.42a/10
derece:yukaru ayak	hākım:dürüst işlü
d. 33a/7	h. 17b/4,31b/9
dīn: tapmak	hāk:toğrulık
d. 27a/4	h.46b/7
dūn: ayruk	hāk:girtülük
d. 12b/8,14b/3	h.30a/3
ebā: onamak	halāk:ülü
e.5a/9	h.14a/1,49b/3
elīm:agrıdııcı ('azāb)	hāsi'in:ıraq olıcılar
e.14a/6,23b/8,49a/11	h.8b/6,15b/10

ḥaṣm:şavaşlu	istihzā:yañsuya dutma
ḥ.29a/3	i.8b/10,34a/2
ḥāşî':korkıcı	ittihāz:dutmaḳlık
h.6a/10	i.7a/3
ḥatā:yañılma	ḳabz:dar eyleme
h.46a/10	ḳ.36b/9
ḥuṭuvāti'ş-şeytān:şeytān izleri	
h.22b/11,29a/10	ḳadīr:güci yiter
ḥayatü'd-dünyā:yaḳın dirlik	ḳ.14b/11,50a/3
ḥ.11a/10,29a/1	ḳā'im:durıcı (ayakta d.)
hidāyet:toḡru yol	ḳ.48b/8
h.5b/7,7a/11	ḳasvet:ḳatılık
ḥizy:rüsvāyılık	ḳ.9b/4
ḥ.11a/9,15b/5	ḳātib:yazıcı
ḥüsn:görklü	ḳ.44b/6,45a/1
h.10b/9	ketm:gizleme
iştifā:üyürmek (seçmek)	ḳ.21b/4
i.17b/10,37a/11	ḳıtāl:çalış (savaş)
ibtilā:şınama	ḳ.27a/1,30b/11,44a/8
i.13b/7,16b/6	ḳurb:hışımlık
i'cāb:tañlandırma	ḳ.10b/8,24a/5
i.29a/1,32a/2	laḡv:i'tibarsuz dutma
icābet:uy virme	l.32b/6
i.25b/8,25b/9	lā'in:lā'net eyleyici
iftirā:yalan baḡlama	l.21b/6
i.49b/7	libās:ton
iḥtilāf:dartışmak	l.25b/11,34b/3
i.48b/10	maḡfîret:yarlıḡamak
ikāme:tururma	m.23b/9,46a/6
i.10b/10,33b/7	mess:yokanmak (temās)
islām:müsülmānlik	m.49b/6,52b/6
i.48b/10	mu'riż:yüz döndürücü
işm:yazuk	m.49b/5
i.21b/1,23b/3	muḥric:çıkarcı
	m.9a/11

muhsin:eyü işleyici

m.2b/10,7b/3

muşaddık:girçek dutucu

m.11b/11,13b/1

muşlih:eyü işlü

m.31b/9

mutahhar:arınmış

m.48b/2

muttehziz:yañsuya dutucu

m.3a/4

mübāşeret:yakınlık eylemek

m.26a/3,32a/9

mübīn:belürdici

m.23a/1

mübtelī:şınayıcı

m.37b/9

müfsid:azgun işlü

m.31b/9

mü'min:inanıcı

m.37b/7

münzir:korkıdıcı

m.30a/2

mü'rid:döndürici

m.49b/5

mürsel:yalavaç

m.38b/4

müslim:boyun virici

m.17a/10,18a/5

müstehzi:yañsuya dutucu

m.3a/4

müteşabih:beñdeş

m.4a/4,22a/11

müttekī:şakınıcı

m.8b/8,24a/11

müvellih:yüz dutıca

m.20a/10

nār:od

n.5b/10,10a/11

nāşır:arka virici

n.14b/3,16a/10,42b/8

nesl:döl

n.29a/4,51a/1

rab:çalap

r.8a/10,43b/2

rāci':dönici

r.6a/11,21a/9

rahim:ogulcan (dölyatağı)

r.47a/3

rahman:bisleyici

r.1b/2

rāki':ruku'lu

r.6a/6

rāki':arka egici

r.6a/7

refs:yakınlık

r.28a/2

rehin:tutu

r.45b/5

resül:yalavaç

r.11b/6,13a/11,20b/9

rıdvān:hoşnüdlik

r.48b/2

şabi'in:ılduzlara tapıcılar

s.8a/9

şābir:katlanıcı

ş.48b/5

şādd:yıgmaq

s.31a/1

şādık:girçek söyleyici

s.15a/5

sā'il:dileyici

s.24a/6,48b/6

semi ⁴ : işidici	te ⁷ z̄in: kığırma
s.18b/6, 25a/1	t.51b/4
seyyīāt: yavuzluk	ticāret: bāzirganlık
s.42b/11, 50b/5	t.3a/6, 45a/10
sihr: cāzūlik	‘udvān: artuklık
s.13b/5	‘u.27a/5, 42b/3
sine: imizganmak	va‘ad: şalu eyleme
s.39a/6	v.6b/9
şahid: tanuk	va‘d: va‘deleşme
ş.19b/1	v.35a/8
şedid: katı	vāsī‘: rahmetlü
ş.22b/3, 27b/11	v.37b/2, 41a/5
şehādet: şanuklık	vecih: hürmetlü, yüzlü
ş.19a/3, 45b/9	v.52b/2
şikāk: düşmenlik	vehhāb: bağışlayıcı
ş.18b/6	v.47b/3
tābi‘: uyıcı	yazıllü: azdurma
t.20a/2	y.4a/10, 4a/11
tahlīk: yülimek	yuk̄tel: depelenmiş
t.27b/2	y.21a/4
takdīs: ögmeklik	zalle: azmak
t.4b/10	z̄.14b/2, 38b/2
ṭayyib: aru	zalālet: azgun
t.22b/10, 23a/9	z̄.28a/9
tebşīr: muştılama	zarrā: şayrulık
t.13a/5	z.24a/9
tenkih: çiftlenme (evlenme)	zēh: boğazlama
t.33b/5	z.8b/9, 9a/9
teslīm: ismarlama	z̄ikr: añmaklık
t.17b/8, 49a/3	z̄.28b/2
tevliyet: yüz döndermek	z̄illet: hōrlık
t.8b/3, 18b/5	z̄.8a/4
tezāher: arka virüşme	
t.11a/5	

M E T İ N F O T O K O P İ S İ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين

الحمد لله رب العالمين

الحمد لله رب العالمين

الحمد لله رب العالمين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين

الحمد لله رب العالمين

الحمد لله رب العالمين

الحمد لله رب العالمين

سَمِعْتُمْ عَقَبْتُمْ عَلَى الْآلَةِ بِكَيْفِهِ فَقَالَ
 يَا سَاءَ هُوَ لَكُمْ أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ وَقَالَ
 لِي مَا كُنْتُمْ صَادِقِينَ
 سَمِعْنَاكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْنَاكَ
 أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ قَالَتْ يَا أَدَمُ أَنْبِئْهُمْ
 بِأَسْمَاءِ ذُرِّيَّتِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَاءِ
 ذُرِّيَّتِهِمْ قَالَ لِمَ تَدْعُونَ بِأَسْمَاءِ
 الْآلَةِ قَالُوا لَمْ نَلِكُمْ لِيْلَ الْعِلْمِ غَيْبَتِ السَّمَوَاتِ وَ
 الْأَرْضِ وَكُنْتُمْ
 وَكُنْتُمْ قَالُوا فَلَمَّا لَمَلْنَا بِكُنْهِ الْعَجْدَانِ لَوْلَا
 دَعَاؤُكُمْ لَأَكَلْتُمُ الْبَرِيَّةَ وَكُنْتُمْ
 فَكَلِمَاتُ الْوَالِدِ وَالْوَالِدَاتُ وَالْوَالِدَاتُ
 مِمَّنْ دَعَاؤُهُمْ لَأَكَلْتُمُ الْبَرِيَّةَ وَكُنْتُمْ
 فَكَلِمَاتُ الْوَالِدِ وَالْوَالِدَاتُ وَالْوَالِدَاتُ
 مِمَّنْ دَعَاؤُهُمْ لَأَكَلْتُمُ الْبَرِيَّةَ وَكُنْتُمْ

عَمَّا لَمْ يَكُنْ يَدْرِي وَيَحْكُمُ عَلَيْهِمْ
 يَا سَاءَ مَا كُنْتُمْ صَادِقِينَ
 سَمِعْنَاكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا
 عَلَّمْنَاكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ
 الْحَكِيمُ قَالَتْ يَا أَدَمُ
 أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَاءِ ذُرِّيَّتِهِمْ
 فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَاءِ
 ذُرِّيَّتِهِمْ قَالَ لِمَ تَدْعُونَ
 بِأَسْمَاءِ الْآلَةِ قَالُوا لَمْ
 نَلِكُمْ لِيْلَ الْعِلْمِ غَيْبَتِ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكُنْتُمْ
 فَكَلِمَاتُ الْوَالِدِ وَالْوَالِدَاتُ
 وَالْوَالِدَاتُ مِمَّنْ دَعَاؤُهُمْ
 لَأَكَلْتُمُ الْبَرِيَّةَ وَكُنْتُمْ

ما كما تعلمون
 وعلم آدم الأسماء كلها
 وعلم الله
 ما لم تعلموا
 شيئا

من يتلها وثبت بها ونومها وقد سها وي
من يتلها وثبت بها ونومها وقد سها وي

بصالحها قال استنبتون الذي هو
بصالحها قال استنبتون الذي هو

بالذي هو خير اذ يسطروا مصلا قارى لكم
بالذي هو خير اذ يسطروا مصلا قارى لكم

ما كالتنم و صوبت عليكم الذلة والمكنة
ما كالتنم و صوبت عليكم الذلة والمكنة

و باقى بعضى من الله ذاك بانتم كانوا
و باقى بعضى من الله ذاك بانتم كانوا

يكنفون بايات الله ويقتلون النبيين بغير
يكنفون بايات الله ويقتلون النبيين بغير

الحق ذلك بما عصفوا وكانوا يعتدون
الحق ذلك بما عصفوا وكانوا يعتدون

ان الذين امنوا والذين هم اعداء
ان الذين امنوا والذين هم اعداء

والصالحين من امنوا بالله واليوم الآخر
والصالحين من امنوا بالله واليوم الآخر

وقمى ما كانا فلقمهم اجرهم عند ربهم
وقمى ما كانا فلقمهم اجرهم عند ربهم

ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون
ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون

هنده القرية وكانوا منها حيث ربيهم وعقدا
هنده القرية وكانوا منها حيث ربيهم وعقدا

وادخلوا الباب جهدا وقولوا حطه نغزركم
وادخلوا الباب جهدا وقولوا حطه نغزركم

حطوا يا كرم وكنتم الصالحين وبذلك الذين
حطوا يا كرم وكنتم الصالحين وبذلك الذين

ظلموا قومك عيب الذي ذمكم فانزلنا
ظلموا قومك عيب الذي ذمكم فانزلنا

علي الذين ظلموا رجلا من السماء بما كانوا
علي الذين ظلموا رجلا من السماء بما كانوا

يعتدون ولا ياتونكم موتهم ليقوموا
يعتدون ولا ياتونكم موتهم ليقوموا

بعتابك الحمد فانفجرت منه اثنتا عشرة
بعتابك الحمد فانفجرت منه اثنتا عشرة

قد علمت انك انك مشركهم كلوا واشربوا
قد علمت انك انك مشركهم كلوا واشربوا

واذ قلتم يا ميثم لبيك فاعطاهم
واذ قلتم يا ميثم لبيك فاعطاهم

فادع لنا ربك يخرج لنا مما تنبت الارض
فادع لنا ربك يخرج لنا مما تنبت الارض

من رزقنا ولا تفتنوننا في الارض مفسدين
من رزقنا ولا تفتنوننا في الارض مفسدين

صوت يقرأها

وَلَا أَخَذْنَا مِنَ رَبِّكَ وَكَمْ وَرَفَعْنَا فَوْكُمُ الظُّرُ

حَدِيثًا مَا آتَيْنَاكَ بِعَقْبٍ وَلَا ذِكْرٍ فَمَا بَيْنَهُ

لَمَّا كُنْتُمْ تَتَّقُونَ : شَيْءٌ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

فَلَوْلَا نَفْضُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنْكُمْ فِي الثَّيِّبِ

وَمَثَلَنَا لَكُمْ كَقَوْمٍ فَزَرْتُمْ خَائِبِينَ وَفَعَلْنَا مَا

كَلَّمْنَا لَمَّا بَيْنَ يَدَيْهَا وَلَا خَلْفَهَا وَمَوْعِدُكُمْ

لَلْمُتَّقِينَ : وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنِّي أَنَا

بِأَمْرٍ كَرِيمٍ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ بَقْعَةً قَالُوا أَتَأْتِيَنَا

هَذَا وَقَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْجَانِ

قَالُوا أَوَإِذَا نَزَلْنَا عَلَيْكَ لَتَأْتِيَكَ يَاسِينَ لَمَّا مَارَهُمْ قَالُوا إِنَّهُ

يَنْزِلُ عَلَيْنَا وَإِنْ نَحْنُ إِلَّا كَوَافِرٌ

صَوْرٌ

بِأَمْرٍ كَرِيمٍ : وَلَا يَجْرُ عَوْرَانِ

يَسِينٍ ذَلِكَ مَا فَعَلْنَا مَا تَقُولُونَ فَفَالَوْلَا إِذْ

لَمَّا كُنْتُمْ تَتَّقُونَ : شَيْءٌ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

فَلَوْلَا نَفْضُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنْكُمْ فِي الثَّيِّبِ

وَمَثَلَنَا لَكُمْ كَقَوْمٍ فَزَرْتُمْ خَائِبِينَ وَفَعَلْنَا مَا

كَلَّمْنَا لَمَّا بَيْنَ يَدَيْهَا وَلَا خَلْفَهَا وَمَوْعِدُكُمْ

لَلْمُتَّقِينَ : وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنِّي أَنَا

بِأَمْرٍ كَرِيمٍ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ بَقْعَةً قَالُوا أَتَأْتِيَنَا

هَذَا وَقَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْجَانِ

قَالُوا أَوَإِذَا نَزَلْنَا عَلَيْكَ لَتَأْتِيَكَ يَاسِينَ لَمَّا مَارَهُمْ قَالُوا إِنَّهُ

يَنْزِلُ عَلَيْنَا وَإِنْ نَحْنُ إِلَّا كَوَافِرٌ

بعضهم الي بعض قالوا انتم لو تعلمون
 بما فتح الله عليكم ليجتفواكم به
 عند رجعتكم اقل تقولون اولا يعلمون
 ان الله يعلم ما يشئون وما يعلمون
 انهم اميون لا يعلمون الخ كتاب
 الاما ما يبيح وان هم لا يظنون فونين
 الذين يكتبون الكتاب بايديهم فيقولون
 هذا من عند الله ليستقر به تمننا قايلا
 وتكون لهم كما كتب اليهم وويل
 لهم كما يكتبون وقالوا لن نؤمن
 الشار انا كما عند وده فلان نجتد
 اذ

فاننا اضرب بعضهما كذات يحيى الله
 الموكلة ويدين بكم آياتكم لتعلمون
 انهم منكم فلو بكم من بعد ذلك فكم
 اعجازة او اتد قنوه وان من اعجازة لما
 يتعجز فيه الا نهال وان منها لما يتعجز
 فيخرج منه الماء وان منها لما يهبط
 من خشية الله قال الله بما فعل تكلمون
 اقتطعون ان يؤمنوا لكم وقد كان
 شرابهم يشتمون كلام الله
 ما علقه وصفهم يعلمون
 انما الله قالوا انما الله
 انما الله قالوا انما الله
 انما الله قالوا انما الله

بعضهم

من كان يستغفركون على الذين كفروا
 فلما جاءهم ما عرفوا كفروا به فلعنة الله
 على الضالين ومن بين ما اشتروا به انفسهم
 ان يكفروا بها والذين كفروا
 من فضلكم على من كفر بالله
 بعصبي على عصبي ولا تكفرون
 كفروا بالله واداء قبل انتم
 قالوا يا قوم بما انزلنا عليكم
 بما ولاءا وهو الحق مصدقا لما معكم
 فلان كذبتم وتكفلتم انبىاء الله
 من كنتم مزمينين ولقد جاءكم
 الكفر الذي سخطتموه

اولئك الذين اشتروا الدنيا
 بغير حساب ولا يؤمنون
 ولقد جاءهم ما عرفوا كفروا
 به فلعنة الله على الضالين
 من كنتم مزمينين ولقد جاءكم
 الكفر الذي سخطتموه
 انك كما جاءكم رسوكم بما لا
 تنفكرون انكم استكبرتم
 قلوبكم انتم الذين
 تنفرون عن الله ولقد جاءكم
 ما عرفوا كفروا به فلعنة
 الله على الضالين من كنتم
 مزمينين ولقد جاءكم الكفر
 الذي سخطتموه انك كما
 جاءكم رسوكم بما لا تنفكرون
 انكم استكبرتم قلوبكم انتم
 الذين تنفرون عن الله ولقد
 جاءكم ما عرفوا كفروا به
 فلعنة الله على الضالين من
 كنتم مزمينين ولقد جاءكم
 الكفر الذي سخطتموه

طهر لبيته للطائفتين والعاكفين والراغبين
 في احوالهم بغير حياء في الدنيا في جهنم
 المخبورين واذا قال ابن ابي عمير
 هذا جلد اوصاف اهل الجنة
 من آمن فنهضم بايته والنبي
 فاك ومضكفركا متعة قليلا
 اضطره الى عتاب النار
 واذا يبيع ارض هجره القوا
 واذا يبيع ارض هجره القوا
 والسمع العليم رتبنا واجعلنا
 الك ومن ذريتنا امة منسكة
 وارثنا متا سكتا وثب علينا
 انك انت

وما كان لك ومن ذريتنا قال لا يتالك
 بكلمات تآتمهن قال لا يتالك
 ولا تقبل منها عدك ولا تقفها
 اتقنا يوما لا تحزني نفس
 علكم ولتة قتلكم على العالمين
 وما كان لك ومن ذريتنا قال لا يتالك
 بكلمات تآتمهن قال لا يتالك
 ولا تقبل منها عدك ولا تقفها
 اتقنا يوما لا تحزني نفس
 علكم ولتة قتلكم على العالمين
 وما كان لك ومن ذريتنا قال لا يتالك
 بكلمات تآتمهن قال لا يتالك
 ولا تقبل منها عدك ولا تقفها
 اتقنا يوما لا تحزني نفس
 علكم ولتة قتلكم على العالمين

صلى

التَّوَابِ الرَّحِيمِ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
 مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَتُعَلِّمُهُمُ
 الْحِكْمَةَ وَالْحِكْمَةَ وَيُرِيهِمْ آيَاتِكَ
 أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَمَنْ يَزِدْكَ
 عِلْمًا زِدْهُ مِمَّا هِيَ الْعِلْمُ نَسْفَةً لَعَنَهُ
 وَلَقَدْ اضْطَقْنَا مِنْكَ الْغَلِيظَ وَالرَّهِيظَ
 الْأَخْيَرُ لِمَنْ الْقَائِلِينَ بِهِ إِذْ قَالُوا لَهُ
 رَبَّنَا أَسْأَلُكَ قَالَ أَنْتَ لَمْ يَلِدْ
 الْعَالَمِينَ وَمَوْجِدُهَا إِلَيْهِمْ بَدِيحًا
 وَيَعْتَنِيهِمْ يَا أَيُّهَا الَّذِي أَنْزَلْنَا
 فِيهِ الْقُرْآنَ تَلَوِّهُمُ الَّذِينَ يَتْلُونَ
 الَّذِينَ قَلَّ تَقْوَىٰ لَهُمْ وَإِنِّي مُنذِرُكُمْ
 الَّذِينَ يَتْلُونَ الْقُرْآنَ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

١٧٦

أَمْ كُنْتُمْ شُرَكَاءَ إِذْ خَلَقَ بَعْضَ رَبِّ
 الْمَوْتِ إِذْ قَالُوا لَبِئْسَ مَا تَعْبُدُونَ
 بَعْدَ دِينِ آبَائِكُمْ وَالآبَاءِ
 الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ يَهْدِي الْقَوْمَ
 الْكَافِرِينَ وَأَسْمِعِيهِمْ وَأَطْعِمِيهِمْ
 وَأَخْبِرِيهِمْ كَمَا كُنْتُمْ وَتَكُنَّ
 لَكُمْ مَكْرَهُمْ فَذَلِكُمُ الْآلِهَةُ الَّتِي كُنْتُمْ
 تُدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ
 تَعْلَمُونَ وَمَا كُنْتُمْ بِعِنْدَ رَبِّكُمْ
 بِأَعْيُنِنَ إِلَّا جُنُودَ اللَّهِ الْمَلَائِكَةُ
 الْأَعْزَمُونَ وَالَّذِينَ يَتْلُونَ الْقُرْآنَ
 يَتْلُوهُ هُوًّا آوَّعًا رَائِي وَتَهْتَدُوا فَزَلِّبُوا
 مَعَلَّةً إِنَّ رَبَّهُمْ كَانَ غَفِيرًا
 الْبُشْرَىٰ قَوْلًا مَتَىٰ يَأْتِيهِمْ وَالْمَنْزِيلُ
 الْبَيِّنَاتُ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ آلِهِمْ
 وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ إِلَّا لِيُحْذَرُوا
 لِيَتَّقُوا وَيُذَكَّرُوا وَلِيُنذَرُوا
 أَذَىٰ يَوْمِ الْآزْمِ

١٨٠

ولين آتيت الذين اوتوا الكتاب بكتاب
 آية ما تبوءوا قبلك وانا انت بياتج
 قبالتهم وبعقضتكم بياتج قبالتهم
 ولين اتعت اخواءهم من بعد ما
 جاءك من العلو انك اذا لعم الظالمين
 الذين اتينا هم الضقات يعبرون بلسه
 لكي تكون الحق وهم ياتون الحق من
 ربك فلا تكون من المنكوت واليك
 ونجهت هو مؤذنها فانتبهوا
 انما تكونوا يارب بكم الله بجمعكم ان الله

ولتبين

شهودا وما جعلنا القبلة التي كنت
 علينا الا ليعلم من يتبع الرسول ممن
 ينقلب على عقبيه وان كانت لكبر
 الا على الذين هدى الله فليكن الله
 ليضع ايما لكم ان الله بالتا من لوكوف
 فلو تراك فبلة ترضتها فوكب وتحقك
 شطر المنجد الخايم وحيث ما كنتم
 قولوا وجوم مكر شظن وان الذين
 اوتوا الكتاب ليعلمون انه الحق ومن
 يتهمه وما الله بغافل عما تعملون

ولتبين

فَاذْكُرُونِي اذْكُرْتُمْ وَاذْكُرُوا لِي
 وَلَا تَكْفُرُونِ : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا
 بِالصَّبْرِ وَالْمَلَاقَةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ
 وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتُلُكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ آمَنَّا
 بَلْ أُنشِئْنَا لَكُمْ دِينًا جَدِيدًا وَلَكِنَّ لَكُمْ دِينًا
 قَدِيمًا الَّذِي كُنْتُمْ عَلَىٰهِ شَاهِدًا لَمَّا كُنْتُمْ
 كُفْرًا فَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتُلُكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 هُوَ قَاتِلُنَا بَلْ قَاتِلْنَا نَفْسَنَا
 وَاللَّهُ قَاتِلُ الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ وَالْمُنَافِقِينَ
 وَالَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ حُدُودِ
 الْحَدِيثِ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ حُدُودِ
 الْحَدِيثِ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ حُدُودِ
 الْحَدِيثِ

عَلَاكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَنْ حَتَّ حَتَّ حَتَّ
 قَوْلًا وَخِطَابًا نَشَطَرَ الْمُتَجِدِّ الْكَلَامَ وَالرَّيَّةَ
 لَدَيْكَ مِنْ رِيَاكٍ وَقَالَ اللَّهُ بِمَا نَعَمَّا تَعْمَلُونَ
 وَمَنْ حَتَّ حَتَّ حَتَّ حَتَّ حَتَّ حَتَّ حَتَّ
 الْمَسْجِدِ الْكَلَامَ وَالرَّيَّةَ وَقَالَ اللَّهُ بِمَا نَعَمَّا تَعْمَلُونَ
 فَكَمْ لِقَاءَ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حَتَّ حَتَّ حَتَّ
 الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْتَفَوْهُ
 وَلَا تَمْرَعُوا عَلَيْهِمْ وَالْعَاكِفَةُ تَمْتَدُّونَ :
 كَمَا أَنْ كَانَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُقُوا
 عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُصَيِّبُكُمْ وَيُعَلِّمُكُمْ
 الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

و

لِيَمُنَّ شِقَاقَ بَعِيدٍ مِمَّا لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تَوَلَّوْا

بِحُجُوبِكُمْ قُلْ أَلَمْ يَكُفِّرُوا وَالْمُشْرِكُونَ وَالْبَغْيُ

الْبِرُّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

وَالْحَمَلِ وَالرِّبَا وَالنَّسِيئَةِ وَاتَّقَى

الْمَسَاكِينَ عِيَالَهُمْ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ

وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ

وَلَمْ يَكُنْ مِنَ الْبَاطِلِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَىٰ

الزَّكَاةَ وَالْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا

وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسِ وَالصَّادِقِينَ وَالْحَمِيمِينَ

وَالْبَائِسِينَ وَالْمُؤْتُونَ بِالْحَقِّ وَالصَّادِقِينَ

وَالْمُتَّقِينَ وَالْمُؤْتُونَ بِالْحَقِّ وَالصَّادِقِينَ

وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهَوْنَ

لَقِي

اربا لله بكن عليم ^{من خوف من مؤمن}
 حتى اوانما قاصح ^{بمنه} قلا الله عليه
 ان الله عتقوك ^{بكم} رحيم ^{بكم}
 كنن عليكم الضمان ^{بكم} كمن
 على الذك ^{من} فلكن ^{لكم} تقنون
 اياما معدودات ^{من} كان منكم
 مريضا او عاه ^{من} ايام احكم
 وكن الذك ^{بكم} يطيقته ^{بكم} فذيه ^{بكم} طعما
 منكم ^{من} طوع ^{بكم} حين ^{بكم} فهو خير
 له وان تصوموا ^{بكم} كنن ان كنتم
 تعلمون ^{بكم} ان ذك ^{بكم} فيه الفان
^{من}

عليكم القصاص ^{من} في القتال ^{بكم}
 والعند بالعند ^{بكم} والاني ^{بكم} قون
 له من اخيه ^{بكم} كتاب ^{بكم} بالعمرون
 واذاء اليه يا خباين ^{بكم} ذلك ^{بكم} من
 ربك ^{بكم} ورحمة ^{بكم} فمن اعتدي ^{بكم} بعد ذلك
 فله عذاب ^{بكم} اليم ^{بكم} وليكن ^{بكم} في الغصاص
 جميع ^{بكم} يا اولي الابواب ^{بكم} لعلكن ^{بكم} تتقون
 كنن عليكم اذا حقت ^{بكم} احد ^{بكم} كره الوت
 ان ذك ^{بكم} الرصية ^{بكم} لوالدين ^{بكم} ولا اقربين
 بالمعروف ^{بكم} حقا ^{بكم} على ^{بكم} المتقين ^{بكم} فمن ^{بكم} كره
 بعد ما سمعته ^{بكم} قائلها ^{بكم} انتم ^{بكم} على ^{بكم} الذين ^{بكم} يبذلون
^{من}

لا

من أموال الناس بلا وجه وأنت تعلمون
الذين قالوا لا اله الا الله وحده لا شريك له
يكنون

يكنون على الاوجه فلا يجرى كل قديم
منها

الناس والجن والانس الذين بان كما
شكروا

الموت من ظمونها لها ولكن البصر من
الاشياء

لله وانه تعالى البيوت من الابواب
والاشياء

لكنكم تفكرون في انفسكم
والاشياء

الذين يفتنونكم ولا تفقدوا ان الله
الذي

لا يخرج العتقين وانفقوا من
الاشياء

تصرفتموهن واخرجتموهن من
الاشياء

الخرجوا كره والفتنة آتت من
الاشياء

وسما تقابلوهن عنيد التجيد الكرام
الذين

الذين

يقابلوهن كره وفيه فان قالوا
الذين

كذلك جكاه الكافرين فان انتهوا
الذين

فان الله عفو رحيم في وقابلوهن
الذين

لا تكونون فتنه ويكون الذين يتقون
الذين

انتمون فلا عدوان الا عاصوا
الذين

الشكر المكارم بالشكر الكرام
الذين

فصا من اعتدي عليكم فاعفوا
الذين

واعلموا ان الله مع المتقين
الذين

يعب سبيل الله ولا تفتروا به
الذين

التفكره واخبرنا ان الله يحب
الذين

عاقبوا الذين

الذين

وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْضِرْتُمْ
 فِيهَا سِتْيَكُمْ مِنْ الْهَدْيِ وَلَا تَخْفَوْا
 كُنْتُمْ كَالْحَيَّةِ يَبْلُغُ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ
 كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ آذَى مِنْ
 رَأْسِهِ فَجَدَّدَ مِنْهُ فَاصْطَلُّوا فَمَنْ
 جَاءَكُمْ مِنْكُمْ بِالْحَيْةِ وَالْغَيَابِ
 فَأَبَدَ الْبَدَّ فَأُولَئِكَ سَاءَ مَا
 كَانُوا يَكْتُمُونَ فَمَنْ تَمَتَّعَ
 بِالْحَيْةِ وَالْغَيَابِ فَلْيَصِلْ
 إِلَى الْبَدَايِ وَأُولَئِكَ سَاءَ
 مَا كَانُوا يَكْتُمُونَ فَمَنْ تَمَتَّعَ
 بِالْحَيْةِ وَالْغَيَابِ فَلْيَصِلْ
 إِلَى الْبَدَايِ وَأُولَئِكَ سَاءَ
 مَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْضِرْتُمْ
 فِيهَا سِتْيَكُمْ مِنْ الْهَدْيِ وَلَا تَخْفَوْا
 كُنْتُمْ كَالْحَيَّةِ يَبْلُغُ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ
 كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ آذَى مِنْ
 رَأْسِهِ فَجَدَّدَ مِنْهُ فَاصْطَلُّوا فَمَنْ
 جَاءَكُمْ مِنْكُمْ بِالْحَيْةِ وَالْغَيَابِ
 فَأَبَدَ الْبَدَّ فَأُولَئِكَ سَاءَ مَا
 كَانُوا يَكْتُمُونَ فَمَنْ تَمَتَّعَ
 بِالْحَيْةِ وَالْغَيَابِ فَلْيَصِلْ
 إِلَى الْبَدَايِ وَأُولَئِكَ سَاءَ
 مَا كَانُوا يَكْتُمُونَ فَمَنْ تَمَتَّعَ
 بِالْحَيْةِ وَالْغَيَابِ فَلْيَصِلْ
 إِلَى الْبَدَايِ وَأُولَئِكَ سَاءَ
 مَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

ذَاتِك فَتَعَدُّ ظَاهِرَ كَتَبِهِ وَلَا تَتَّخِذْ آيَاتِهِ
 سُبُوغًا ۗ وَادْعُ إِلَىٰ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكَ
 وَمِنَ الْآيَاتِ عَذَابُهُ مِنَ الْكُتَابِ وَالْحِكْمَةُ
 بَعْضُهَا لِبَعْضٍ لَّعَلَّ لِقَاءَ رَبِّكَ يَسِيرٌ
 وَأَنَّكَ عَلَىٰ نِعْمَةٍ مِّنَ رَبِّكَ وَبِحِسَابِ
 عِزِّكَ خَافٍ ۗ وَلَا تَتَّبِعِ الْآيَاتِ الْكُفْرَىٰ
 بَلْ تَتَّبِعِ الْآيَاتَ الْإِسْلَامَ الَّتِي كَانَتْ
 لِقَوْمِكَ وَأَقْبِلْ لِقَاءَ رَبِّكَ إِنَّكَ
 بِرُؤْفَقٍ ذُو عَرْشٍ ۗ وَلَا تَتَّبِعِ الْآيَاتِ
 الْكُفْرَىٰ بَلْ تَتَّبِعِ الْآيَاتَ الْإِسْلَامَ
 الَّتِي كَانَتْ لِقَوْمِكَ وَأَقْبِلْ لِقَاءَ رَبِّكَ
 إِنَّكَ بِرُؤْفَقٍ ذُو عَرْشٍ ۗ وَلَا تَتَّبِعِ
 الْآيَاتِ الْكُفْرَىٰ بَلْ تَتَّبِعِ الْآيَاتَ
 الْإِسْلَامَ الَّتِي كَانَتْ لِقَوْمِكَ وَأَقْبِلْ
 لِقَاءَ رَبِّكَ إِنَّكَ بِرُؤْفَقٍ ذُو عَرْشٍ

خَفِيَّةً ۗ إِنَّهُ يَنْتَظِرُ عُذْرَكَ اللَّهُ قَالَ
 حَتَّىٰ يَخْرُجَ مِنْهَا فَتُخَذَ مِنْ يَدَيْهِ
 وَأَنزِلَ فِيهَا الْقَائِلُونَ مِمَّنْ قَبْلِكَ
 وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۗ وَلَا تَتَّبِعِ
 الْآيَاتِ الْكُفْرَىٰ بَلْ تَتَّبِعِ الْآيَاتَ
 الْإِسْلَامَ الَّتِي كَانَتْ لِقَوْمِكَ وَأَقْبِلْ
 لِقَاءَ رَبِّكَ إِنَّكَ بِرُؤْفَقٍ ذُو عَرْشٍ
 ۗ وَلَا تَتَّبِعِ الْآيَاتِ الْكُفْرَىٰ بَلْ
 تَتَّبِعِ الْآيَاتَ الْإِسْلَامَ الَّتِي كَانَتْ
 لِقَوْمِكَ وَأَقْبِلْ لِقَاءَ رَبِّكَ إِنَّكَ
 بِرُؤْفَقٍ ذُو عَرْشٍ ۗ وَلَا تَتَّبِعِ
 الْآيَاتِ الْكُفْرَىٰ بَلْ تَتَّبِعِ الْآيَاتَ
 الْإِسْلَامَ الَّتِي كَانَتْ لِقَوْمِكَ وَأَقْبِلْ
 لِقَاءَ رَبِّكَ إِنَّكَ بِرُؤْفَقٍ ذُو عَرْشٍ

مِنْهُ أَنْفُسِكُمْ فَادْعُوا بِهِ بِقَوْلِ اللَّهِ وَقُلُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَلِكُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَا يَشَاءُ يَفْعَلْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ ذَكِيمٌ
 فَادْعُوا بِهِ بِقَوْلِ اللَّهِ وَقُلُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَلِكُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ
 لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ
 لِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
 مَا يَشَاءُ يَفْعَلْ
 إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ ذَكِيمٌ

حَافِظًا لَكُمْ عَلَى أَهْلِ الْقُرَى وَأَلْفَاقًا لِلْجُنُودِ وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ
 وَأَعْيُنًا عَلَى رَكابِ الْمَلَائِكَةِ الَّتِي تَرَوْنَ

وَاذْكُرْ فِي الْعِبَادِ وَالْحَبِيرِ وَاللَّهُ يَوْمَئِذٍ
 مُلْكُهُ مِنْ يَمِينِهِ وَآيَاتِهِ مِنْ كَيْفِهِ
 وَقَالَ اللَّهُ بَيْنَ يَدَيْهِ رَبِّهِ مَا تَصِفُ
 أُنْثَىٰ تَضَعُ بِذُنُوبِهَا جَمَلًا خَالِصَةً
 مِنْ إِذْكَارٍ فَآيَاتُهُ عَلَيْكَ يُؤْتِيكَ كَيْفًا
 تَلْتَمِثُ مِنْهُ لِيُخْرِجَكَ مِنْهَا وَأُخْرِجَكَ
 مِنْهَا وَأَنْتَ فِيهَا كَاذِبٌ
 وَتَلْتَمِثُ مِنْهُ لِيُخْرِجَكَ مِنْهَا وَأُخْرِجَكَ
 مِنْهَا وَأَنْتَ فِيهَا كَاذِبٌ
 وَتَلْتَمِثُ مِنْهُ لِيُخْرِجَكَ مِنْهَا وَأُخْرِجَكَ
 مِنْهَا وَأَنْتَ فِيهَا كَاذِبٌ

وَإِنَّ يَأْتِيَنَّكَ نَاقَةُ الْيَهُودِ فِيمَا ذَكَرْتُمْ
 مِنْ بَيْنِ يَدَيْكَ فَكَلِّمِهَا مَا يَشَاءُ لِنَفْسٍ
 ذَا ذِكْرٍ وَاتَّقِ اللَّهَ وَأَنْتَ عَلَىٰ عِلْتَقٍ
 مِنْ رَبِّكَ وَيُخَوِّفُ مِمَّا دَخَلَتْ فِيهِ مَكَامٍ
 كَثِيرًا وَحَرُّهَا يَوْمَئِذٍ كَالسَّمَاءِ
 وَالَّذِينَ هُمُّونَ فِيهَا يَنْتَسِبُونَ لِأَصْحَابِهَا
 كُلَّ شَبَابٍ مُطَهَّرٍ وَالصَّالِحِينَ يَدْعُونَ
 إِلَيْهَا فَيَلْبَسُونَ مِنْهَا حُلًى يَوْمَئِذٍ لَا
 طَلَبُ فِيهَا لِلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الْجِزْيَةَ
 وَأُخْرِجُوا مِنَ الْمَسْجِدِ وَالْمَسْجِدَ لَا يَدْخُلُونَ
 فِيهِ وَالْأَعْيُنُ عَلَىٰ أَعْقَابِهِمْ مُضْمَرَةٌ
 وَذَلِكَ لِأَنَّ لَهَا كِتَابًا مَكْتُوبًا
 فِيهِ تِسْعَةٌ وَأَلْفٌ وَمِائَةٌ وَتِسْعُونَ
 نَسْمًا كُلُّ نَسْمَةٍ مِائَةٌ وَسِتُّونَ نَسْمَةً
 وَتِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ الْمُبِينِ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَثَلُ آءِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا لِّمَن سَمِعَهُ
أَيُّهَا صَغِيرُونَ أَذْمَلُكُمْ كَيْفَ أَذْمَلُكُمْ
لَهُ النَّاسِ مِمَّنْ شَرَّ الْقَوْمِ
أَذْمَلُكُمْ كَيْفَ أَذْمَلُكُمْ
لَهُ النَّاسِ مِمَّنْ شَرَّ الْقَوْمِ
أَذْمَلُكُمْ كَيْفَ أَذْمَلُكُمْ
لَهُ النَّاسِ مِمَّنْ شَرَّ الْقَوْمِ
أَذْمَلُكُمْ كَيْفَ أَذْمَلُكُمْ

Handwritten marginal note in Arabic script, possibly a date or reference.

Handwritten text in large, bold Arabic script, possibly a title or a significant passage, including the word 'مَسْأَلَةٌ'.

ع

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من ذرية نبيه محمد وآله الطيبين الطاهرين

الذين هم خير أمة أخرجت للناس

وهدانا لهذا الدين الذي هو خير دِين

أجمعين

والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله

الطاهرين

الذين هم خير أمة أخرجت للناس